

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI

TÜRK HUKUKUNDA SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hande TEMELTAŞI

Ankara-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI

TÜRK HUKUKUNDA SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hande TEMELTAŞI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK

Ankara-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI

TÜRK HUKUKUNDA SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK

Tez Jüri Üyeleri

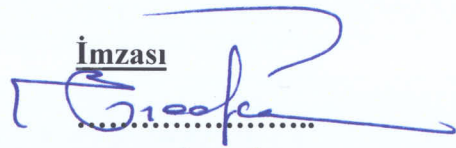
Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Kenan Şenoçak (Danışman)

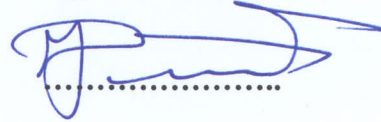
Prof. Dr. İtken Karan

Yrd. Doç. Dr. Hande Pinar

İmzası

Tez Sınav Tarihi: 12.10.2012

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../.....)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

.....*Hande Temeltası*.....

İmzası

.....*[Signature]*.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IX
-------------------	----

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA ACENTESİ KAVRAMI, TANIMI, UNSURLARI

ÇEŞİTLERİ VE UYGULANACAK HÜKÜMLER

I. KAVRAM	3
-----------------	---

II. TANIMI	4
------------------	---

III. UNSURLARI	9
----------------------	---

A- BAĞIMSIZLIK	9
----------------------	---

B- SÖZLEŞME	12
-------------------	----

C- SÜREKLİLİK	13
---------------------	----

D- MESLEK EDİNME	14
------------------------	----

E- BELİRLİ BİR YER VEYA BÖLGE İÇİNDE FAALİYETTE BULUNMA	16
--	----

F- SİGORTA ŞİRKETLERİNİN NAM VE HESABINA SİGORTA SÖZLEŞMELERİNE ARACILIK ETMEK VEYA BUNLARI SİGORTA ŞİRKETLERİ ADINA YAPMAK	17
---	----

IV. SİGORTA ACENTESİNİN TACİR SIFATI, TİCARET UNVANI VE DİĞER TACİR YARDIMCILARINDAN FARKI	18
---	----

A- SİGORTA ACENTESİNİN TACİR SIFATI	18
---	----

B- SİGORTA ACENTESİNİN TİCARET UNVANI	21
---	----

C- SİGORTA ACENTESİNİN DİĞER TACİR YARDIMCILARINDAN	
FARKI.....	24
V. TÜRLERİ	27
A- ARACI SİGORTA ACENTESİ – SÖZLEŞME YAPMAYA	
VE/VEYA PRİM TAHSİL ETMEYE YETKİLİ	
SİGORTA ACENTESİ	31
1. ARACI SİGORTA ACENTESİ.....	31
2. SÖZLEŞME YAPMAYA VE/VEYA PRİM TAHSİL ETMEYE	
YETKİLİ SİGORTA ACENTESİ	32
B- SINIRLI YETKİLİ SİGORTA ACENTESİ – YETKİSİ	
SINIRLANDIRILMAMIŞ SİGORTA ACENTESİ	33
VI. UYGULANACAK HÜKÜMLER.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA ACENTELERİNİN DENETİMİ

I. FAALİYETE BAŞLAMADA SİGORTA ACENTESİNİN DENETİMİ	40
A- SİGORTA ACENTELİĞİ YAPACAK KİŞİLERDE ARANACAK	
NİTELİKLER	40
1. GERÇEK KİŞİ SİGORTA ACENTESİ BAKIMINDAN	40
2. TÜZEL KİŞİ SİGORTA ACENTESİ BAKIMINDAN	42
a) Genel Koşullar	43
b) Özel Koşullar	43
c) Gerçek ve Tüzel Kişiler Bakımından Ortak Koşullar	44

aa) <i>Hukuken ve ekonomik anlamda bağlantısız olma</i>	44
bb) <i>Sigorta acenteliği faaliyeti dışında başka bir ticari faaliyette bulunmama</i>	45
cc) <i>Mesleki Sorumluluk Sigortası Yaptırma Zorunluluğu</i>	46
B- SİGORTA ACENTESİNİN UYGUNLUK BELGESİ ALMA VE LEVHAYA KAYIT ZORUNLULUĞU	49
1. GENEL OLARAK.....	49
2. UYGUNLUK BELGESİ ALMA VE LEVHAYA KAYIT ZORUNLULUĞUNUN İSTİSNALARI	51
3. SİGORTA ACENTESİNİN LEVHADAN SİLİNMESİ.....	51
a) <i>Genel Olarak</i>	51
b) <i>Levhadan Silinmede Usul ve İtiraz Hakkı</i>	52
C- YABANCI SİGORTA ACENTELERİNİN TÜRKİYE’DE FAALİYETTE BULUNMASI	53
II. FAALİYET ESNASINDA SİGORTA ACENTESİNİN DENETİMİ	54
A- DEĞİŞİKLİKLERİN BİLDİRİLMESİ, BİLGİ KAYITLARI VE KAYITLARA ERİŞİM.....	54
B- FAALİYETİNİ İYİNİYET KURALLARINA UYGUN OLARAK YÜRÜTME	55
C- DİSİPLİN UYGULAMALARI	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİNİN

ÖZELLİKLERİ VE HÜKÜMLERİ

I. SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ 58

A- SÖZLEŞMENİN TARAFLARI VE ŞEKLİ 58

B- SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ 62

II. SİGORTA ACENTESİNİN HAKLARI 69

A- İNHİSAR (TEKEL) HAKKI 69

B- OLAĞANÜSTÜ GİDERLERİN KARŞILANMASINI TALEP
HAKKI 70

C- HAPİS HAKKI 73

D- ÜCRET (KOMİSYON) HAKKI 74

1. GENEL OLARAK 74

2. ÜCRETE HAK KAZANDIRAN İŞLEMLER 76

3. ÜCRETE HAK KAZANMA ZAMANI 82

4. ÜCRETİN MİKTARININ BELİRLENMESİ 87

5. ÜCRETİN ÖDENME ZAMANI 89

6. ÜCRETE İLİŞKİN KONTROL HAKKI 91

III. SİGORTA ACENTESİNİN BORÇLARI VE YETKİLERİ 93

A- BORÇLARI 93

1. SİGORTA ARACILIĞI FAALİYETİNDE BULUNMA 93

2. TAHSİL EDİLEN PRİMİ SÜRESİNDE İNTİKAL ETTİRME VE HESAP MUTABAKATI SAĞLAMA	96
3. HABER VERME	97
4. TALİMAT ALMA VE VERİLEN TALİMATA UYGUN HAREKET ETME	99
5. ÖNLEYİCİ TEDBİRLER ALMA	100
6. REKABET ETMEME	101
7. SIR SAKLAMA VE BUNLARDAN YARARLANMAMA	103
8. BİLGİLENDİRME	104
a) Genel Olarak	104
b) Sigorta Sözleşmesinin Müzakeresi ve Kurulması	
Sirasındaki Aşama.....	107
aa) Kapsam	108
bb) Muhatap.....	109
cc) İfa Şekli ve Zamanı.....	110
c) Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aşama.....	112
aa) Kapsam	112
bb) Muhatap.....	113
cc) İfa Şekli ve Zamanı.....	114
d) Bilgilendirme Yükümlülüğünün İhlaline Bağlanan	
Sonuçlar	115
e) 6102 sayılı Kanun m. 1423 Açısından Aydınlatma	

<i>Yükümlülüğü.....</i>	<i>118</i>
B- YETKİLERİ.....	120
1. GENEL OLARAK.....	120
2. MÜVEKKİLİ SİGORTA ŞİRKETİ ADINA SÖZLEŞME YAPMA	121
<i>a) Yetkinin Verilmesi ve Kapsamı</i>	<i>121</i>
<i>b) Yetkinin Geri Alınması</i>	<i>124</i>
<i>c) 6762 sayılı Kanun Bakımından Yetkisi Olmaksızın Sözleşme Akdetme</i>	<i>124</i>
<i>d) 6102 sayılı Kanun Bakımından Yetkisi Olmaksızın Sözleşme Akdetme</i>	<i>132</i>
3. PRİM TAHSİL ETME.....	133
4. HAKKI KORUYAN BEYANLARDA BULUNMA VE BU TÜR BEYANLARI ALMA.....	134
5. SİGORTA ŞİRKETİNİ MAHKEMEDE TEMSİL ETME	136

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

I. SONA ERME NEDENLERİ.....	142
A- SÜRENİN SONA ERMESİ.....	142
B- FESHİ İHBAR	143
C- HAKLI NEDENLE FESİH.....	145

D- ÖLÜM, KISITLANMA, İFLAS, TÜZEL KİŞİLİĞİN SON BULMASI.....	147
II. SONA ERMENİN SONUÇLARI	149
A- GENEL OLARAK	149
B- BAŞLANMIŞ İŞLERİN TAMAMLANAMAMASINA İLİŞKİN TALEP	150
C- SİGORTA ACENTESİNİN YAPTIĞI VE KISA SÜREDE YAPACAĞI İŞLERE İLİŞKİN KOMİSYON HAKKI.....	153
D- SÖZLEŞME SONRASI REKABET YASAĞI	156
1. 6762 SAYILI KANUN BAKIMINDAN	156
2. 6102 SAYILI KANUN BAKIMINDAN	158
E- DENKLEŞTİRME TALEP HAKKI.....	160
1. GENEL OLARAK	160
2. DENKLEŞTİRME TALEBİNİN NİTELİĞİ.....	162
3. DENKLEŞTİRME TALEBİNİN KOŞULLARI	164
a) <i>Sigorta şirketinin acentelik ilişkisinin sona ermesinden sonra da sigorta acentesinin portföyü sayesinde önemli menfaatler elde etmesi.....</i>	<i>164</i>
b) <i>Hakkaniyetin Denkleştirme Ödenmesini Gerektirmesi</i>	<i>165</i>
c) <i>Sigorta Acenteliği Sözleşmesinin Denkleştirme Talebini Doğuracak Şekilde Sona Ermesi.....</i>	<i>167</i>
4. DENKLEŞTİRME MİKTARININ HESAPLANMASI	167

5. SİGORTA	ACENTESİNİN	DENKLEŞTİRME
	TALEBİNDEN ÖNCEDEN FERAGATİ.....	169
SONUÇ.....		171
KAYNAKÇA		183
ÖZET.....		188
ABSTRACT		189

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AD	Adalet Dergisi
b.	Bent
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	Borçlar Kanunu
BKK	Bakanlar Kurulu Kararı
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
c.	Cümle
DEÜHFD	Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi
dpn.	Dipnot
E.	Esas
GSÜFHD	Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	Karar
Karş.	Karşılaştırınız
LMHD	Legal Mali Hukuk Dergisi

m.	Madde
N.	Numara
RG.	Resmi Gazete
s.	Sayfa
S.	Sayı
SASMIKY	Sigorta Acenteleri Sektör Meclisi ile Sigorta Acenteleri İcra Komitesinin Kuruluş ve Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik
SAY	Sigorta Acenteleri Yönetmeliği
SHD	Sigorta Hukuku Dergisi
SK	Sigortacılık Kanunu
SMK	Sigorta Murakebe Kanunu
SRBY	Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği
SRŞKÇEY	Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik
SSBİY	Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
T.	Tarih
TD.	Yargıtay Ticaret Dairesi
THD	Terazi Hukuk Dergisi
TKHK	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun

TMK	Türk Medeni Kanunu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSRŞB	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
TST	Ticaret Sicili Tüzüğü
TTK	Türk Ticaret Kanunu
vd.	Ve Devamı
Y.	Yargıtay
YKD	Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

Sigorta sözleşmelerinin özelliği gereği, sigorta şirketleri kendi teşkilat ve şubeleri dışında da bir takım aracılara ihtiyaç duyarlar. Bir sigorta sözleşmesinin akdedilebilmesi için, olası sigorta ettirenlerle temas kurulması ve bu kimselerin sigorta sözleşmelerinin akdedilmesinin faydalı olduğuna ikna edilmesi gerekmektedir. Sigorta sözleşmesi akdetmeye karar vermiş olan kimselerin, sigorta sözleşmesinin şartları ve özellikleri hususunda bilgilendirilmesi ve sözleşmenin akde hazır hale getirilmesi icap eder. Aynı şekilde sigorta sözleşmesinin akdedilmesinden sonra ihbar ve ihtar gibi beyanların yapılması, kabul edilmesi, primlerin tahsili gibi işlemler için de sigorta şirketinin sigorta aracılarından faydalanması gerekir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'na göre sigorta aracıları acente ve brokerdir.

Çalışmaya konu olan “Sigorta Acenteliği Sözleşmesi” hukukumuzda kanun ile düzenlenmiş bir sözleşme türü değildir. Sigorta acenteliği ilişkisi, Sigortacılık Kanunu ve gerek 6762 sayılı Kanun gerekse 6102 sayılı Kanun'da hakkında hüküm sevk edilmiş olan acentelikten yola çıkılarak düzenlenmiştir. Çalışmanın hazırlandığı dönemde 6762 sayılı Kanun halen yürürlükte olduğundan “eski” ifadesi yerine kanunun numarası ile anılması tercih edilmiştir. Aynı şekilde, 6102 sayılı Kanun m. 1534 hükmünde Kanunun 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe gireceği ifade edildiğinden, 6102 sayılı Kanun bakımından da kanunun numarası ile anılması uygun görülmüştür. 818 sayılı Borçlar Kanunu ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu bakımından da aynı hususlar geçerlidir.

09/12/2002 tarih ve 2002/92 sayılı Sigorta Aracıları Hakkında Direktif, tüm AB üyesi ülkelerin sigorta aracıları hukukunu biçimlendirmiş ve Türk Hukukunun 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile sigorta aracılarına ilişkin getirilen düzenlemeleri

bakımından da belirleyici olmuştur. Çalışmanın konusunun “Türk Hukukunda Sigorta Acenteliği Sözleşmesi” olarak sınırlanması sebebiyle, söz konusu direktif hükümleri çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Çalışmada acentelik ile ilgili 6762 sayılı Kanunda yer alan ve 6102 sayılı Kanun ile getirilen farklı veya yeni sayılabilecek hususları ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Sigortacılık Kanunu ve Sigorta Acenteleri Yönetmeliği’nin sigorta acenteliği hakkında sevk edilen hükümleri gerek 6762 sayılı Kanun gerek 6102 sayılı Kanun hükümleri ile birlikte yorumlanmış; sigortacılık mevzuatında gerek kanun ve yönetmelik hükümleri gerekse Hazine Müsteşarlığı’nın tebliğ ve genelge gibi düzenlemeleri arasındaki ilişki ve uyumsuzlukların ortaya konulması ve çözüm önerileri getirilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada doktrindeki görüşler ve yargı kararlarından da yararlanılmıştır.

Çalışma giriş ve sonuç dışında dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sigorta acentesinin tanımı, unsurları, tacir sıfatı ve ticaret unvanı, diğer tacir yardımcılarından farkları, türleri ve sigorta acenteliğine uygulanacak hükümler ele alınmıştır. İkinci bölüm gerek faaliyete başlarken gerekse faaliyetin devamı sırasında sigorta acentelerinin denetiminin incelendiği bölümdür. Üçüncü bölümde sigorta acenteliği sözleşmesinin özellikleri, sigorta acentesinin hakları, borçları ve yetkileri incelenmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise sigorta acenteliği sözleşmesinin sona ermesi ve sona ermenin sonuçları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA ACENTESİ KAVRAMI, TANIMI, UNSURLARI

ÇEŞİTLERİ VE UYGULANACAK HÜKÜMLER

I. KAVRAM

Sigorta sözleşmelerinin tümünün bizzat sigorta şirketleri tarafından akdedilmesi ve bir sigorta sözleşmesine ilişkin tüm işlemlerin sigorta şirketi tarafından yerine getirilmesi neredeyse imkansızdır. Bu nedenle sigorta şirketleri, sigorta aracıları vasıtası ile sigorta hizmetlerini halka arz ederek sigorta ürünlerinin daha geniş çevrelere yayılmasını sağlamaktadır¹.

Sigorta aracıları hukukumuzda, sigorta acenteleri ve sigorta brokerleri olarak ikiye ayrılır. Sigorta acenteleri, sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık ederek sigorta hizmetlerinin daha geniş kitlelere yayılmasını sağlayan ve sigortacılık sektöründe büyük önemi haiz bir tacir yardımcısıdır².

Sigorta acentesi, sermaye toplama araçlarıdır. Biriktirilen kolektif tasarrufların çoğunun toplayıcısı oldukları gibi, aynı zamanda tasarrufların oluşmasında da rol oynarlar. Büyük meblağlara ulaşan tasarruflar sigorta acenteleri yardımı ile sigorta şirketlerine aktarılır. Ayrıca toplanan sigorta primleri vergilendirildiğinden, sigorta acentesinin bir tür vergi toplayıcılığı fonksiyonu da bulunmaktadır³.

¹ **MEMİŞ, T.:** “Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Sigorta Aracıları”, Reasürör 1999, S. 34, s. 7.

² **KAYIHAN, Ş.:** Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, 3. Baskı, Ankara 2008, s. 44.

³ **MEMİŞ,** Reasürör 1999, s. 8.

Sigorta acenteleri sigorta himayesine kavuşmak isteyen kişileri sigorta sözleşmesi akdetme hususunda ikna etmeye çaba gösterirken, bir yandan da sigorta ürünleri hakkında danışmanlık hizmeti vermiş olurlar. Sigorta sözleşmelerinin akdi için halka temas eden sigorta acenteleri, insanları sigortanın faydalı olduğuna inandırarak, sigorta sektöründe büyük rol üstlenmektedir⁴.

II. TANIMI

Sigorta acenteliği esas olarak, 5684 sayılı SK'nin⁵ Tanımlar başlıklı 2. maddesinin (I) bendinde tanımlanmıştır. SK'nin bu hükmüne göre sigorta acentesi *“Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tabi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimi bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiyi”* ifade eder.

SAY'ın⁶ 3. maddesinin (a) bendinde SK'nin ilgili maddesine atıf yapılarak sigorta acentesinin gerçek veya tüzel kişi olabileceği belirtilmiştir. SSBIY'nin⁷ 4. maddesinin (a) bendinde acentenin tanımı SK'deki tanımdan biraz farklı olarak yer almış, SASMİKY⁸'nin 4'üncü maddesinin (g) bendinde ise SK'de yer alan tanım aynen yinelenmiştir.

⁴ KAYIHAN, s. 45; KENDER, R.: Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sigorta Müessesesi - Sigorta Sözleşmesi, 9. Bası, İstanbul 2008, s. 103.

⁵ RG. 14/6/2007, S. 26552.

⁶ RG. 14/4/2008, S. 26847(Mükerrer).

⁷ RG. 28/10/2007, S. 26684.

⁸ RG. 10/9/2008, S. 26993.

Özel hukuka ait bir kavram olan sigorta acenteliğinin hiçbir hukuki faydası yokken denetlemeye ilişkin bir kanun olan SK’de tanımlanması eleştirilmiştir⁹. Bu eleştiriye katılmakla birlikte kanımızca, özel sigorta mevzuatı içerisinde farklı hususları düzenleyen yönetmeliklerin her birinde, sigorta acenteliğinin tanımına ayrı ayrı yer vererek tekrara düşülmesi de isabetli değildir.

SK’de yer alan tanım incelendiğinde, bu tanımın 6762¹⁰ ve 6102¹¹ sayılı Kanunlarda yer alan acentelik tanımıyla örtüşmekle birlikte farklı unsurları içerdiği görülmektedir. 6762 sayılı Kanun m.116 hükmünde *bir ticari işletmeyi* ilgilendiren akitlerde aracılık etmeyi veya bunları *o işletme adına* yapmayı meslek edinen kimseden bahsederken, 6102 sayılı Kanun m. 102 hükmünde *ticari bir işletmeyi* ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları *o tacir adına* yapmayı meslek edinen kimseden bahsedilmektedir¹². SK’de yer alan sigorta acentesi tanımında ise farklı olarak “*sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen*” ifadesi geçmektedir. SK’nin bu ifadesi ile 6762 ve 6102 sayılı Kanunlarda bahsi geçen *işletme* veya *tacir* kavramları somutlaştırılmış ve müvekkilin bir sigorta şirketi

⁹ KENDER, s. 105; MEMİŞ, T.: “Sigorta Acenteleri Yönetmelik Taslağı’nın Değerlendirilmesi”, LMHD, Nisan 2008, S. 40, s. 859; KAYIHAN, s. 46; Aynı durum, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu döneminde de eleştirilere konu olmuştur. Bkz: YILDIZ, Ş.: “Türk Hukukunda Sigorta Acentası Olabilme Şartları”, Yargıtay Dergisi, Temmuz 1991, C. 17, S. 3, s. 276.

¹⁰ RG. 9/7/1956, S. 9353.

¹¹ RG. 14/2/2011, S. 27846.

¹² 6762 sayılı Kanun m. 116 hükmü ile ilgili olarak, akit yapma yetkisini haiz acentenin akdi işletme adına değil, o işletmeyi işleten tacir adına yaptığı, bu nedenle ‘tacir adına’ akit yapma ifadesinin kullanılması gerektiği yönünde eleştiriler sonrasında 6102 sayılı Kanun m. 102 hükmü bu husus dikkate alınarak kaleme alınmıştır. Eleştiriler için bkz. OKUTAN, G.: “Acenta”, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997, s. 32; KAYIHAN, s. 31; ARKAN, S.: Ticari İşletme Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2009, s. 196.

olması gerekliliği ifade edilmiştir¹³. SK m. 2/(ö) bendine göre sigorta şirketi, Türkiye’de kurulmuş sigorta şirketi ile yurt dışında kurulmuş sigorta şirketinin Türkiye’deki teşkilatını ifade eder. Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kuruluş olması şarttır. (SK m. 3/1)

Bir diğer fark ise SK’de yer alan tanımın son kısmında “... sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiyi...” ifadesinin yer almasıdır. Bir görüşe göre bu ifade sigorta acentesinin, normal bir acenteden farklı olarak sözleşmenin kurulmasından sonraki aşamalarda da görev ifa ettiğini gösterir¹⁴. Bizim de katıldığımız diğer görüş ise¹⁵, acentenin zaten yardımcı bir kişi olduğunu, bu nedenle eklenen bu son ibarenin gereksiz olduğunu savunmaktadır. Nitekim acente tacire yardımcı kişidir ve bu husus sadece sigorta acenteliğine özgü bir durum olmayıp bütün acentelik ilişkilerinin doğasında olan bir özellik olduğundan, sigorta acenteliği tanımına eklenmesi gereksizdir.

Ayrıca “... tazminatın ödenmesine yardımcı...” ifadesi ancak zarar sigortaları için uygun bir ifadedir. Nitekim zarar sigortalarında sigorta şirketi, gerçekleşen riziko sonucunda meydana gelen zarara denk olarak belli bir tazminat öderken; hayat

¹³ **KENDER**, s. 105; Yazar bu ifadenin hiçbir faydasının olmadığını belirtmektedir.

¹⁴ **BOZKURT, T.:** “Türk Hukuku’nda Sigorta Acenteliği”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 484; **BOZKURT**, sigorta sözleşmesinin kurulması sırasında ve sonrasında bazı görevler üstlenmek olarak ayrı bir başlık altında bu hususu, sigorta acenteliğinin ayrı bir unsuru olarak ele almıştır. Kanımızca, bu hususun, acenteliğin yardımcı şahıs niteliği göz önüne alındığında ayrı bir unsur olarak kabul edilmesine gerek bulunmamaktadır.

¹⁵ **KAYIHAN, Ş.:** “Yeni Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri”, Terazi Hukuk Dergisi, Kasım 2008, S. 27, s. 47.

sigortalarında sigorta bedeli adı altında kararlaştırılan bir meblağı ödemekle yükümlüdür. Kanımızca bu ifadenin hayat sigortalarını da kapsayacak şekilde değiştirilmesi uygun olacaktır¹⁶.

SK'de yer alan tanımda, sigorta acentesinin sigorta şirketine *yardımcı olan kişi* olduğu ifade edilmiştir. SK m. 23/1 hükmünde sigorta acenteliğinin gerçek veya tüzel kişilerce yapılacağı yinelenmiştir. Kanımızca kişi ifadesinin hem gerçek hem tüzel kişiyi ifade ettiği göz önüne alınarak bu yinelemenin gereksiz olduğunu söylemek mümkündür.

Sigorta acentesinin adi ortaklık şeklinde kurulması da mümkündür¹⁷. 818¹⁸ ve 6098¹⁹ sayılı Kanunlarda verilen adi ortaklık tanımları birbiriyle örtüşmektedir. Adi ortaklık şu şekilde tanımlanabilir: *“Adi ortaklık, emeklerini veya araçlarını herhangi bir müşterek amaç doğrultusunda birleştirerek, bu amaca ulaşma konusunda birlikte çaba göstermeyi sözleşmeyle birbirlerine karşı yükümlenen kişilerce oluşturulan, tüzel kişiliği bulunmayan bir kişi topluluğudur.”*²⁰

Bir sigorta acentesinin adi ortaklık şeklinde kurulmasına cevaz verildiği Hazine Müsteşarlığı tarafından yayınlanan 10.06.2008 tarihli ve 2008-18 sayılı

¹⁶ Aynı görüşte bkz. **YAZICIOĞLU, E.:** Sigorta Aracıları Hukuku, İstanbul 2010, s. 104. Yazar, “... özellikle rizikonun gerçekleşmesi hallerinde sözleşmelerin uygulanmasına ve ifasına yardımcı olan...” ifadesinin uygun olacağı görüşündedir.

¹⁷ **MOROĞLU, E.:** Hukuki Mütalaalar, İstanbul 2007, s. 62 vd.; **KUBİLAY, H.:** Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003, s. 241-242.

¹⁸ RG. 22/4/1926, S. 359.

¹⁹ RG. 4/2/2011, S. 27836.

²⁰ **BARLAS, N.:** Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, 2. Bası, İstanbul 2008, s. 17.

Genelge'deki²¹ düzenlemeden anlaşılmaktadır. Genelgenin *Adi Şirket (Adi Ortaklık/Yalın Ortaklık) Sigorta Acentelerinin Durumu* başlıklı kısmı şu şekildedir;

a) *Adi şirket sigorta acentelerinin uygunluk belgesi başvurularında her bir ortak ayrı ayrı gerçek kişi sigorta acentesi olarak girilecektir.*

b) *Adi şirket ortaklarının her biri ayrı ayrı gerçek kişi sigorta acentesi şartlarını haiz olmak zorundadır.*

c) *Gerçek kişi sigorta acentelerine tanınan bütün hak, muafiyet ve yükümlülükler adi şirket sigorta acentesi ortakları için de geçerlidir.*

Düzenlemeye göre adi ortaklık şeklinde kurulan sigorta acenteliği ilişkisinde sigorta acentesi sıfatı ortaklara ait olacaktır. Ancak genelgenin adi ortaklık şeklinde kurulacak olan sigorta acentesinin ortaklarının sadece gerçek kişi olması ihtimaline göre düzenleme getirdiği görülmektedir. Adi ortaklık, bir kişi topluluğudur. Bu husus 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 520 hükmünde “... *iki veya daha ziyade kimseler* ...”, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 620 hükmünde ise “... *iki ya da daha fazla kişi* ...” olarak ifade edilmiştir. Kişi kavramına gerçek kişi sınırlaması getirilmediğine göre, tüzel kişilerin de adi ortaklıkta ortak sıfatı ile yer alabileceğinin kabulü gerekir²². Kanımızca, sigorta acentesinin adi ortaklık şeklinde kurulması durumunda, ortaklardan bir veya bir kaçının tüzel kişi olması da mümkündür. Her ne kadar genelge bu hususu göz ardı etmiş olsa da adi ortaklık şeklinde kurulmuş sigorta

²¹ 2008-18 sayılı Sigorta Acenteleri Yönetmeliği Çerçevesinde, Acentelerin Uygunluk Belgesi Ve Levhaya Kayıt Müracaatlarında, Acenteler, TOBB ve Odalarca İzlenecek Yola İlişkin Genelge, T. 10/6/2008.

²² **BARLAS**, s. 18.

acentesinde tüzel kişi ortak olması durumunda, bu ortaklar için tüzel kişi sigorta acentelerine uygulanan hükümlerin uygulanacağı kanısındayız.

III. UNSURLARI

SK m. 2/(1) bendinde sigorta acentesi tanımlanmış olup, kanunun sigorta acenteleri başlıklı 23. maddesinin 1. fıkrasında sigorta acenteliği yapmak isteyenlerin TOBB tarafından tutulan Levhaya kayıt olması gerektiğinden bahsetmekte; 2. fıkra Müsteşarlıktan belge alma zorunluluğunu düzenlemekte, SAY ise gerçek ve tüzel kişi acenteler için farklı niteliklerin bulunmasını aramaktadır. Gerek Levhaya kayıt yükümlülüğünü, gerekse ilgili mevzuat tarafından öngörülmüş olan diğer yükümlülükleri yerine getirmek bir gerçek veya tüzel kişinin sigorta acentesi olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. Bir gerçek veya tüzel kişinin sigorta acentesi olarak nitelendirilmesi için sigorta acentesinin tanımından anlaşılan unsurların bulunup bulunmadığı hususunun araştırılması zorunludur²³.

A- BAĞIMSIZLIK

Sigorta acentesi ve müvekkili sigorta şirketi arasında herhangi bir bağımlılık ilişkisinin olmayacağı SK m. 2/(1) bendinde yer alan tanımda “*Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tabi bir sıfatı olmaksızın...*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu ifade 6762 sayılı Kanun m. 116 hükmündeki ifade ile aynıdır. 6102 sayılı Kanun m.102 hükmünde ise bağımsızlık unsuru “*Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın...*” şeklinde ifade edilmektedir. Sigorta acentesi bakımından

²³ YAZICIOĞLU, s. 104.

SK'deki tanımında yer alan bağımsızlık unsurunun 6762 ve 6102 sayılı Kanunlar ile örtüştüğünü söylemek mümkündür.

Bağımsızlık unsuru, sigorta acentesi ile sigorta şirketi arasında yapılan sözleşmeye verilen isme değil, sigorta acentesinin faaliyet düzenine göre belirlenmelidir. Şöyle ki bağımsızlık unsurunun belirlenmesinde, sigorta acentesinin, sigorta şirketi bünyesi içerisinde ondan emir ve talimat alacak bir biçimde görev üstlenmiş olarak yer almaması²⁴, faaliyet düzenini ve çalışma zamanını kendisinin ayarlaması²⁵, işletmesinin risk ve masraflarına kendisinin katlanması²⁶, aralarında bir hizmet ilişkisinin olması²⁷, vergi mükellefi olması²⁸ gibi kıstaslar göz önünde bulundurulmalıdır. Somut olayın özelliklerine göre bu kıstaslardan birinin varlığı bazen acentelik sıfatının belirlenmesinde yeterli olacak, bazen de birkaç kıstasın birlikte var olması aranabilecektir.

Sigorta acentesinin faaliyeti karşılığında bir ücret alıp almadığı veya aldığı ücretin niteliği de bağımsızlık unsurunu belirlemek açısından önemli

²⁴ **TEOMAN, Ö;ÜLGEN, H./ HELVACI, M./ KENDİGELEN, A./ KAYA, A./NOMER ERTAN, N.F.):** Ticari İşletme Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2009, N. 1935.

²⁵ **ARKAN,** Ticari İşletme, s. 196; **KARAYALÇIN, Y.:** Ticaret Hukuku I. Giriş-Ticari İşletme, 3. Baskı, Ankara 1968, s. 516; **DOĞANAY, İ.:** Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 1, 4. Bası, İstanbul 2004, s. 586; **KAYIHAN,** s. 32; **TEKİNALP, G.:** Acenta Sözleşmesine Uygulanan Kanunlar İhtilafı Kuralı , İstanbul 1972, s. 22; **KINACIOĞLU, N.:** Acente ve Acentelik Sözleşmesi, Ankara 1963, s. 11.

²⁶ **AYAN, Ö.:** Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı, Ankara 2008, s. 21; **KAYIHAN,** s. 32; **TEKİNALP, G;** s. 22.

²⁷ **KARAYALÇIN,** s. 516; **KINACIOĞLU,** s. 10; **DOĞANAY,** s. 586; **AYHAN, R./ÇAĞLAR, H./ÖZDAMAR, M.:** Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 1. Baskı, Ankara 2009, s. 329; **TOPÇUOĞLU, M.:** Rekabet Hukuku Açısından Acentelik Ve Dağıtım Sözleşmeleri, Ankara 2006, s. 10.

²⁸ **AYAN,** s. 20; **TEKİNALP, G.;** s. 21; **KINACIOĞLU,** s. 12.

olabilmektedir²⁹. Bir görüşe göre³⁰, eğer sabit ve aylık bir ücretin ödeneceği kararlaştırılmışsa, müvekkile bağımlılık söz konusu olacağından, acentelik ilişkisinden bahsedilebilmesi de mümkün olmayacaktır. Kanımızca sadece sabit aylık bir ücrette karar kılınmış olması bağımlılık göstergesi olmadığından, somut durumda faaliyet düzeni ve çalışma saatlerine ilişkin diğer kıstaslar da birlikte değerlendirilerek bir sonuca ulaşılması isabetli olacaktır³¹.

Sigorta acentesi, kendisine ait ayrı bir işletmeyi işletecektir. Bağımsızlık, kanundaki ifadesiyle tabi olmama unsuru, sigorta acentesinin müvekkili sigorta şirketinden hiçbir şekilde talimat alamayacağı veya bazı hususlar hakkında sigorta şirketine bilgi vermeyeceği şeklinde mutlak bir biçimde anlaşılmamalıdır³². Zira sigorta acentesi ile sigorta şirketi arasındaki ilişki süreklidir. Sigorta şirketi, acentenin faaliyet düzenine esaslı bir müdahale teşkil etmedikçe, yapılacak olan sözleşmelerin tür, içerik ve şartları gibi hususlarda acenteye talimat verebilecektir³³.

²⁹ **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, acentenin bir ücret karşılığı faaliyet göstereceği hususunu, acenteliğin ayrı bir unsuru olarak ele almıştır. **Bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 331. Kanımızca meslek edinme unsuru, bir ücret ödenmesini gerektirdiğinden, ücret unsurunun ayrı bir unsur olarak ele alınmasına gerek yoktur.

³⁰ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 196; **KAYIHAN**, s. 33; **DOĞANAY**, s. 586; **TOPÇUOĞLU**, s. 11.

³¹ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 205; **ALIŞKAN ve GENÇTÜRK**, zamana göre belirlenecek sabit ücretin başlı başına ilişkinin niteliğini etkileyecek bir unsur olmadığını, eğer acente çalışma koşullarını kendisi, serbestçe belirleyebiliyorsa acentenin bağımsızlığını koruduğu sonucuna varılacağını belirtmektedirler. Ancak zamana göre sabit ücretin belirlenmesi durumunda, Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin değil hizmet sözleşmesine ilişkin hükümlerin, ilişkinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanması gerektiği görüşündedirler. **ALIŞKAN, M./GENÇTÜRK, M.:** “Acentenin Komisyon Hakkı Özellikle TTK'nun 129. Maddesine Göre Komisyona Hak Kazanma Anı Bakımından Aracı Acente İle Sözleşme Yapan Acente Arasında Fark Olup Olmadığı Sorunu”, Ünal Tekinalp'e Armağan, C. I, İstanbul 2003, s. 21.

³² **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 1937; **TEKİNALP, G;** s. 23; **KAYIHAN**, s. 33.

³³ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 196.

Örneğin sigorta şirketi aracılık edilecek ya da akdedilecek olan sigorta sözleşmeleri ile ilgili olarak sözleşmenin akdinden önce onayının alınmasını isteyebileceği gibi, belirli dönemlerde faaliyet raporu verilmesini de isteyebilir³⁴. Nitekim 6762 sayılı Kanun m. 124 ve 6102 sayılı Kanun m. 110 hükümleri ile acentenin talimat verme ve verilen talimata uyma yükümlülüğü düzenlenmiştir. Ancak verilecek talimat hiçbir şekilde çalışma saatleri ile sigorta acentesinin organizasyon yapısına ilişkin olamaz³⁵.

B- SÖZLEŞME

SK m. 2/(1) bendinde yer alan tanımda sigorta acentesinin “... *bir sözleşmeye dayanarak* ...” faaliyette bulunacağı ifade edilmiştir. Aynı husus 6762 sayılı Kanun m. 116 hükmünde “... *bir mukaveleye dayanarak* ...”, 6102 sayılı Kanun’da ise SK’de yer aldığı şekliyle yani “... *bir sözleşmeye dayanarak* ...” şeklinde ifade edilmiştir.

Sigorta şirketi ve sigorta acentesi arasında yapılacak olan sözleşme gerek 6762 ve 6102 sayılı Kanunlar gerekse SK açısından esas olarak herhangi bir şekle tabi tutulmamıştır. Acentelik sözleşmesi, açık veya zımni, yazılı veya sözlü olarak yapılabilir³⁶. Ancak sigorta acentesine sözleşme yapma yetkisi verilmek isteniyorsa bu yetkinin özel olarak ve yazılı şekilde verilmesi gerekir. (6762 sayılı Kanun m. 121/1, 6102 sayılı Kanun m. 107/1) SAY m. 10 hükmüne göre sigorta acentesine verilecek sözleşme yapma yetkisine dair hususların kapsam ve sınırı sigorta şirketlerince usulü dairesinde tescil ve ilanını müteakip on beş iş günü içerisinde Levhaya işlenmek üzere TOBB’a bildirilecektir.

³⁴ **YAZICIOĞLU**, s. 107.

³⁵ **TEKİNALP, G.**; s. 23; **KINACIOĞLU**, s. 11.

³⁶ “Acentelik sözleşmesinin yazılı olması gerekli değildir.” Y. TD, T. 29/3/1972, E. 1972/1257, K. 1972/1590, (BATİDER 1972, C. VI, S. 3, s. 616.)

Sigorta acentesinin, sigorta şirketi ad ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık edebilmesi veya bunları sigorta şirketi adına akdedebilmesi için sigorta şirketi ile akdedilmiş bir sigorta acenteliği sözleşmesi bulunması zorunludur. Aracılık etme amacı olmaksızın sigortacıya başka hizmetler sunmak üzere sözleşme yapanlar, sigorta acentesi sayılamaz³⁷.

C- SÜREKLİLİK

SK m. 2/(1) bendindeki tanımda “... *daimi bir surette* ...” denilerek, sigorta acenteliği faaliyetinin süreklilik göstermesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı husus 6762 sayılı Kanun m. 116 hükmünde SK’deki ifade ile, 6102 sayılı Kanun m. 102 hükmünde ise “... *sürekli olarak* ...” denilmek sureti ile ifade edilmiştir.

Süreklilik unsuru, acentelik sözleşmesi ister belirli ister belirsiz süreli bir sözleşme ile kurulsun, devam niyeti ile kurulmuş bir ilişkiyi ifade eder³⁸. Süreklilik unsuru yine sigorta acenteliğinin unsurlarından biri olan “meslek edinme” unsuru ile yakından ilgilidir.

Süreklilik unsuru, acentelik faaliyetinin arızı olarak yerine getirilmemesi, önceden belirlenmemiş sayıda hukuki ilişkilere aracılık edilmesi veya müvekkil namına belirsiz sayıda sözleşme akdedilmesi üzere anlaşılmasını ifade eder³⁹. Sözleşmenin kısa bir süre sonra feshedilmiş olması, acentenin kısa bir süre sonra

³⁷ YAZICIOğLU, s. 108.

³⁸ DOMANİÇ, H./ULUSOY, E.: Ticaret Hukukunun Genel Esasları, İstanbul 2007, s. 390; AYHAN/ÇAğLAR/ÖZDAMAR, s. 330; KAYIHAN, s. 35; TEKİNALP, G.; s. 23; KARAYALÇIN, s. 516.

³⁹ TEKİNALP, G.; s. 23; KAYIHAN, s. 36.

iflas etmesi veya faaliyetinin geçici bir süre için kesilmesi süreklilik unsurunu ortadan kaldırmayacaktır⁴⁰.

Bir sergi veya fuar süresince belirsiz sayıda sözleşmeye aracılık etmekle görevlendirilen kişi, diğer unsurları da sağlaması koşulu ile acentedir⁴¹. Ancak sigorta acenteliği, sigorta ettirenlerle güvene dayanan ve uzun süreli ilişkiler kurulmasını gerektirdiğinden belirli bir ya da birkaç sözleşmeye aracılık için görevlendirilen kişi sigorta acentesi olarak nitelendirilemez⁴².

D- MESLEK EDİNME

Gerek SK'nin sigorta acenteliği tanımında, gerek 6762 sayılı Kanun m. 116 gerekse 6102 sayılı Kanun m. 102 hükmünde yer alan acentelik tanımında acentelik faaliyetinin meslek edinilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Meslek edinme, süreklilik unsurunun doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır⁴³.

Sigorta acenteliğinin meslek edinilmesi, *“sigorta acentesinin sigortacılar için sigorta sözleşmelerine aracılık etmek ve/veya sigortacılar adına bu sözleşmeleri akdetmek üzere ticari işletme oluşturması ve bu işletmeyi kendi adına ve hesabına işletmesi”* demektir⁴⁴.

Genel anlamda bir faaliyetin meslek edinilmesi, faaliyetin bir ücret karşılığında yapılacağını ifade eder. 6762 sayılı Kanun m. 116 ve 6102 sayılı Kanun m. 102 hükmünde acentelik faaliyetinin bir ücret karşılığında yapılacağından söz edilmemişse de her iki kanunda da ücret ve şartlarına ilişkin olarak ayrıntılı

⁴⁰ ARKAN, Ticari İşletme, s. 198; TEKİNALP, G; s. 24.

⁴¹ ARKAN, Ticari İşletme, s. 198; KAYIHAN, s. 36; KINACIOĞLU, s. 16.

⁴² YAZICIOĞLU, s. 108.

⁴³ ARKAN, Ticari İşletme, s. 198; KARAYALÇIN, s. 516; KAYIHAN, s. 36.

⁴⁴ YAZICIOĞLU, s. 109.

düzenlemeler getirilmiştir. Acentenin faaliyetini sürekli olarak ve meslek edinmek suretiyle devam ettireceği düşünüldüğünde faaliyetini ücret karşılığında sürdüreceği sonucuna varılabilir⁴⁵. Meslek edinme unsuru, sigorta acenteliğinin sürekli olarak, bir ücret karşılığında icra edilen bir faaliyet olduğunu ifade eder⁴⁶.

SK m. 23/13 hükmüne göre SK'ye göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi, sigorta acenteliği faaliyetinde bulunamayacağı gibi ticaret unvanlarında veya herhangi bir belgede, sigorta acenteliği iş ve işlemleriyle uğraştığı izlenimini yaratacak kelime ve işaretler kullanamayacaktır. SK m. 35/21 hükmünde sigorta acenteliği yapamayacaklarla sigorta acenteliği sözleşmesi yapan sigorta şirketlerinin bu işten sorumlu yöneticilerinin adli para cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Görüldüğü üzere SK, meslek edinmeksizin ücret karşılığında sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmaya imkan vermemektedir.

6762 ve 6102 sayılı Kanunlarda acentenin, acentelik mesleği dışında başka bir faaliyette bulunmasını yasaklayan bir hüküm yoktur. Ancak SK m. 23/10'da bankalar ile özel kanunla kurulmuş ve kendisine sigorta acenteliği yapma yetkisi tanınan kurumlar ve sözleşme yapmaya veya prim tahsiline, hayat sigortaları veya zorunlu sigortalarla sınırlı olarak yetki verilen sigorta acenteleri hariç olmak üzere kendilerine sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkisi verilen sigorta acentelerinin, bireysel emeklilik işlemleriyle ilgili acentelik faaliyeti dışında başka bir ticari faaliyette bulunamayacağı öngörülmüştür. SK m. 35/21 hükmüne göre SK m. 23/10 hükmüne aykırı olarak ticari faaliyette bulunanlar adli para cezası ile cezalandırılacaktır.

⁴⁵ ARKAN, Ticari İşletme, s. 198.

⁴⁶ YAZICIOĞLU, s. 109-110.

E- BELİRLİ BİR YER VEYA BÖLGE İÇİNDE FAALİYETTE BULUNMA

6762 sayılı Kanun m. 116 hükmü ve SK m. 2/(1) bendinde “... *muayyen bir yer veya bölge içinde ...*” , 6102 sayılı Kanun m. 102 hükmünde “... *belirli bir yer veya bölge içinde ...*” ifadeleri ile acentenin belirli bir yer veya bölgede faaliyet göstereceği ifade edilmiştir. Sigorta acentesi belirli bir yer veya bölgede faaliyet göstermek üzere atanır.

Kanun, belirli bir yer veya bölge kavramı ile ilgili olarak herhangi bir sınır getirmediği için, taraflar mülki ve idari bölümlenmeye bağlı kalmaksızın, tamamen kendi takdirlerine göre yer veya bölge belirlemesi yapacaktır⁴⁷.

6762 sayılı Kanun m. 118 ve 6102 sayılı Kanun m. 104 hükmüne göre aksi yazılı olarak kararlaştırılmış olmadıkça, müvekkil, aynı zamanda ve aynı yer veya bölge içinde aynı ticaret dalı ile ilgili olarak birden fazla acente atayamayacak, aynı şekilde acente de aynı yer veya bölge içinde birbiriyle rekabet içerisinde olan birden çok ticari işletme için acentelik yapamayacaktır.

Gerek 6762 ve 6102 sayılı Kanunlarda gerekse SK’de öngörülen tekel hakkının aksi, yazılı bir sözleşme ile kararlaştırılabilecektir. Bazı yazarlar⁴⁸, tekel hakkının aksinin yazılı olarak akdedilecek bir sözleşme ile kararlaştırılmasının mümkün olması nedeniyle, belirli bir yer ya da bölgede faaliyet göstermenin acenteliğin bir unsuru olarak belirtilmemesinin daha uygun olacağı görüşündedir.

⁴⁷ TEOMAN, (ÜLGEN, *Ticari İşletme Hukuku*), N. 1943; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 329.

⁴⁸ ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 196; TEKİNALP, G.; s. 26.

Bizim de katıldığımız diğer görüş⁴⁹ ise, bu unsurun acentenin faaliyet sahasının önceden belirlenip sınırlandırılmasını amaçladığından bahisle, tekel hakkına sahip olma ve belirli bir yer ya da bölgede faaliyet göstermenin aynı şeyler olmadığını, bu nedenle belirli bir yer ya da bölgede faaliyet göstermenin acentelik kurumunun bir unsuru olduğunu savunmaktadır.

Belirli bir yer veya bölgede faaliyet gösterme, bölgesindeki piyasa ve müşterilerin finansal durumunu, şartlarını ve bunlarda meydana gelen değişiklikleri, yapılan işlemlere ilişkin müvekkilini ilgilendiren tüm hususları müvekkiline bildirmesi gereken acentenin yükümlülük alanını da belirlemektedir. (6762 sayılı Kanunu m. 124/1; 6102 sayılı Kanun m. 110/1.) Aynı şekilde, acentenin yetki sınırlarını aşarak müvekkili adına sözleşme yapmasına, 6762 sayılı Kanun ve 6102 sayılı Kanun'da farklı da olsa bazı hukuki sonuçlar bağlanmıştır. (6762 sayılı Kanunu m. 122; 6102 sayılı Kanun m. 108.)

F- SİGORTA ŞİRKETLERİNİN NAM VE HESABINA SİGORTA SÖZLEŞMELERİNE ARACILIK ETMEK VEYA BUNLARI SİGORTA ŞİRKETLERİ ADINA YAPMAK

SK m. 2/(l) bendinde yer alan tanımda sigorta acentesinin, sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edindiğinden bahsedilmiştir.

Gerek 6762 gerekse 6102 sayılı Kanunlar açısından, acentenin bir tacirin ticari işletmesini ilgilendiren sözleşmelerin yapılmasına aracılık etmekle veya bu sözleşmeleri o tacir adına yapmakla görevlendirileceği ifade edilmiştir. Eğer

⁴⁹ KAYIHAN, s. 34-35.

müvekkil tacir konumunda değil ise atanan kişi acente konumunda olmayacaktır⁵⁰. Sigorta acenteleri bakımından müvekkilin sadece sigorta şirketi olması hususu zaten açık bir şekilde belirtilmiştir. SK m. 3/1 hükmüne göre Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulabileceğinden, 6762 sayılı Kanun m. 18/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 16/1 hükmüne göre sigorta şirketlerinin tacir sıfatını haiz olduğu ortadadır.

6762 sayılı Kanun ve 6102 sayılı Kanun’da acentelik, aracılık yapan acente ve sözleşme yapma yetkisini haiz acente olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sözleşme yapma yetkisi acenteye özel ve yazılı olarak verilmeli ve sözleşme yapma yetkisi veren belgeler ticaret siciline tescil ve ilan ettirilmelidir. Tescil ve ilan kurucu değil, açıklayıcı etkiyi haizdir. (6762 sayılı Kanunu m. 121/1; 6102 sayılı Kanun m. 107/1) O halde asıl olarak düzenlenen aracı acenteliktir.

IV. SİGORTA ACENTESİNİN TACİR SIFATI, TİCARET UNVANI VE DİĞER TACİR YARDIMCILARINDAN FARKI

A- SİGORTA ACENTESİNİN TACİR SIFATI

Sigorta şirketi ile arasında bulunan ekonomik bağımlılığa karşın sigorta acentesi çalışma esas ve şartlarını kendisi tayin ve tespit ettiği için, iç ilişkilerinde sigorta şirketinden bağımsız bir tacir yardımcısıdır⁵¹. SK m. 2/(1) bendinde sigorta acentesinin yardımcı bir kişi olduğu ifade edilmiş, SK m. 23/1 hükmünde sigorta acenteliğinin gerçek veya tüzel kişilerce yapılacağı belirtilmiştir.

Tüzel kişi sigorta acentesi ticaret şirketi şeklinde faaliyet gösterecektir. SAY m. 4/2 hükmünde acentelik faaliyetinde bulunacak tüzel kişiler için aranacak

⁵⁰ ARKAN, Ticari İşletme, s. 196; KAYIHAN, s. 38.

⁵¹ YAZICIOĞLU, s. 104.

nitelikler sayılmış, SAY m. 4/3 hükmünde acentelik faaliyetinde bulunacak tüzel kişilerin yetkililerinde, gerçek kişi ortaklarında ve tüzel kişi ortaklarının yetkililerinde aranacak özellikler belirtilmiştir. SAY m. 8/1 hükmünde tüzel kişiler için SAY m. 4/2/(c) bendi ile öngörülen asgari sermaye miktarının şartları yer almaktadır. Bu maddeye göre *“Tüzel kişi acenteler için asgari sermaye miktarı şirket türüne göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen tutardan az olmamak kaydıyla 25.000 YTL’dir.”*

SK m. 23/2 hükmünde sigorta acenteliği yapacakların niteliklerine ilişkin usul ve esasların yönetmelik ile belirleneceği ifade etmiştir. Ancak ticaret şirketi şeklinde kurulacak bir sigorta acentesi için getirilen asgari sermaye şartı, sigorta acenteliği yapacakların niteliklerine değil sigorta acenteliği faaliyetinde bulunabilmelerine ilişkin temel bir koşulu ifade etmektedir⁵².

Anayasa m. 124 hükmüne göre yönetmelikler, kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartı ile çıkartılabilir. Anayasa’nın kanunla düzenlenmesini emrettiği konularda idareye kanunla genel ve sınırları belirsiz bir düzenleme yetkisi verilmesi yasama yetkisinin devri niteliğinde olup, Anayasa’nın yasama yetkisinin Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ait olduğu ve bu yetkinin devredilemeyeceğine ilişkin 7. maddesine aykırıdır. SK hükümleri ile sigorta acenteliği faaliyetinde bulunmanın temel koşulları belirlenmemiş, SK m. 23/2 hükmü ile Hazine Müsteşarlığı’na temel kuralları koymadan, ölçüsünü belirlemeden ve sınırlarını çizmeden düzenleme yetkisi verilmiştir. Bu nedenle SK m. 23/2 hükmü ve bu hükme dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerde sigorta acenteliği faaliyetinde bulunmaya getirilen bu sınırlamalar

⁵² Aynı görüşte bkz. **MEMİŞ**, LMHD 2008, s. 862.

Anayasa m. 7 ve temel hak ve özgürlüklerin Anayasanın ilgili maddesinde gösterilen sebeplerle ve ancak kanun ile sınırlanabileceğine ilişkin m. 13 hükümlerine aykırıdır⁵³. SK ile öngörülmeeyen asgari sermaye şartının, SAY ile öngörülmesi aynı zamanda Anayasanın 48'inci maddesindeki özel teşebbüs kurma hürriyetini de doğrudan sınırlar niteliktedir⁵⁴. Zira asgari sermaye şartını sağlayamayan acente Levhaya kayıt olamayacak ve faaliyet gösteremeyecektir. Özel teşebbüs kurma hürriyetine bu şekilde bir sınırlama getirilmek isteniyorsa kanımızca bunun kanun ile yapılması uygun olurdu.

Ticaret şirketi şeklinde kurulacak olan sigorta acentesinin tacir sıfatı tartışmasızdır. Nitekim 6762 sayılı Kanun m. 18/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 16/1 hükmü ticaret şirketlerinin tacir olduğunu açıkça ifade etmiştir.

Gerçek kişi sigorta acentesi bakımından ise SAY m. 4/1 bazı niteliklerin bulunmasını aramaktadır. SAY m. 4/1/(e) bendi, gerçek kişiler için de asgari malvarlığı şartının yerine getirilmesini aramaktadır. Gerçek kişi sigorta acentesi açısından asgari malvarlığının nasıl aranacağı ve sigorta acenteliği faaliyetinin devamı süresince malvarlığının kontrolünün nasıl sağlanacağı hususunda yönetmelikte bir açıklık bulunmaması eleştirilmektedir⁵⁵. Sigorta acenteliği mesleğinin icra edileceği işletmenin bir ticari işletme olup olmayacağı hususu gerçek kişi sigorta acentesinin tacir sıfatını belirlemek açısından önemlidir. 2008-18 sayılı Genelge'nin "*Esnaf ve Sanatkar Siciline Kayıtlı Olan Acenteler*" başlıklı ilgili kısmında, SAY'ın Resmi Gazete'de yayınlandığı tarih olan 14/4/2008 tarihi itibarıyla geçmiş uygulamalar çerçevesinde esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı olan acentelerin

⁵³ YAZICIOĞLU, s. 100-101.

⁵⁴ BOZKURT, s. 503., YAZICIOĞLU, s. 99.

⁵⁵ MEMİŞ, LMHD 2008, s. 863.

en geç yıl sonuna kadar ticaret siciline kaydolmaları şartı ile müracaatlarının kabul edileceği ifade edilmiştir.

2008-18 sayılı Genelge, aynı zamanda, ticaret sicilinde kaydı bulunmayanlardan, 14/4/2008 tarihi itibarı ile en az bir sigorta poliçesine aracılık ettiklerini somut bir belge ile kanıtlayan ve bu durumu ilgili sigorta şirketlerinin genel müdürlüklerine tasdikletenlerin, 2008 yılı sonuna kadar sigorta acentesi olarak ticaret siciline kaydolmaları şartı ile acente olarak kaydedilebileceklerini öngörmektedir. Ticaret sicili, esas itibarı ile ticari işletmelerin sicili olarak düşünülmüş ve bu nedenle ticaret siciline, ticari işletmelerin ve ticari işletmelerle ilgili vakıaların geçirilmesi kabul edilmiştir⁵⁶. Bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kişi tacirdir. (6762 sayılı Kanun m. 14/1; 6102 sayılı Kanun m. 12/1) 2008-18 sayılı Genelge’de ticaret siciline kayıt şartının öngörülmesi ve ticaret siciline tacir ve tacirin ticari işletmesi ile ilgili kayıtların tescil edilebileceği hususu göz önünde tutulduğunda, kanımızca gerçek kişi sigorta acentelerinin tacir sıfatını haiz olması gerektiği sonucuna varılacaktır⁵⁷.

B- SİGORTA ACENTESİNİN TİCARET UNVANI

SAY m. 15/1 hükmüne göre “*Kanunun 32 nci maddesinin birinci fıkrası çerçevesinde acenteler, unvanlarında sigorta ifadesi ile birlikte acentelik veya aracılık ifadelerinden birini kullanmak zorundadır. Acenteler, sigorta şirketlerine ve sözleşme yaptırmak isteyenlere yanıltıcı bilgi ve belge veremezler. Acenteler,*

⁵⁶ ARKAN, Ticari İşletme, s. 240.

⁵⁷ Sigorta acenteliğinin esnaf işletmesi şeklinde de olabileceği bu nedenle tacir olmayan sigorta acentelerinin TOBB nezdinde tutulan Levhaya kayıtları için, ticaret odasına da kayıt olmalarının şart koşulamayacağına ilişkin görüşe katılmamız yukarıdaki açıklamalarımız ışığında mümkün değildir. Karşı görüşte Bkz. DOMANIÇ/ULUSOY, s. 394.

unvanlarını acentelik fonksiyonlarını gizleyecek şekilde ve unvanlarında sigorta şirketi olarak faaliyet gösterdikleri anlamını taşıyacak ifadeler kullanmazlar.”

Yukarıdaki açıklamalar ile sigorta acentesinin tacir sıfatını haiz olduğunu tespit edildiğine göre, her ne kadar SAY m. 15/1 hükmünde sadece “unvan” olarak ifade edilse de her tacir gibi sigorta acentesinin de, ticari işletmesine ilişkin işlemleri yaparken kullanması gereken bir ticaret unvanına sahip olması gerektiğini söyleyebilmek mümkündür⁵⁸. O halde sigorta acentesi de SK ve SAY’a uygun bir ticaret unvanı seçmek ve kullanmak zorundadır.

TTK’da ticaret unvanına ilişkin düzenlemeler yer alırken, yönetmelik ile unvana ilişkin değişiklik öngörülmesinin hukuken yanlış olduğu, ticaret sicil memurunun bu şekildeki bir ticaret unvanını tescil etmemesi gerektiği yönünde görüş mevcuttur⁵⁹.

Ancak SAY m. 15/1 hükmü sadece, ticaret unvanında sigorta ifadesi ile birlikte acentelik veya aracılık kelimelerinden birinin kullanılmasını öngörmüş; acentelerin acentelik fonksiyonlarını gizleyecek şekilde ve unvanlarında sigorta şirketi olarak faaliyet gösterdikleri anlamını taşıyacak ifadeleri kullanamayacaklarını ifade etmiştir.

6762 sayılı Kanun m. 45/1 hükmü limited ve anonim şirketler açısından işletme mevzuunun gösterilmesi şartı ile 48’inci maddeye uygun olarak ek kullanılabileceğini ifade etmektedir. 48’inci madde ise her ticaret unvanı açısından, kullanılan ekin, tacirin hüviyeti, mali durumu veya işletmesinin büyüklüğü bakımından üçüncü kişilerde yanlış bir izlenim yaratmaması, gerçeğe ya da kamu

⁵⁸ ARKAN, Ticari İşletme, s. 249.

⁵⁹ MEMİŞ, LMHD 2008, s. 866-867.

düzenine aykırı olmamasını aramaktadır. Ticaret şirketi şeklinde kurulacak olan bir sigorta acentesi açısından kanımızca sigorta ifadesi ile birlikte acentelik veya aracılık ifadesinin kullanılması hem işletme mevzuunu ifade etmekte, hem de üçüncü kişilerde yanlış bir izlenim yaratılmasının da önüne geçmektedir. Gerçek kişi sigorta acentesi bakımından m.43/1, kullanılacak ekler hakkında yine 48’inci maddeye atıf yaptığından bu açıklamalar geçerli olacaktır. O halde yukarıda yönetmelik hükümleri ile TTK’daki ticaret unvanına ilişkin hükümlere aykırı düzenleme yapıldığı görüşüne katılmamız mümkün görülmemektedir. 6102 sayılı Kanunun düzenlemeleri de 6762 sayılı Kanun ile paraleldir⁶⁰.

Kanımızca sigorta acentelerinin güven kuruluşu olması gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda, üçüncü kişilerde yanlış anlamaya mahal vermemek açısından da SAY ile getirilen düzenlemenin isabetli olduğu söylenebilecektir.

Nitekim 2008-18 sayılı Genelge de unvanında acenteliğin yanı sıra başkaca faaliyet gösterdiği izlenimi bulunanların, unvanı kullanmaya devam etmek istemeleri halinde, Müsteşarlığa bildirimde bulunarak uygun görüş almasını şart koşmaktadır. Aynı şekilde genelge ticaret unvanında “münhasıran sigorta acenteliği yapmak ifadesine” yer verilmesindeki amacın, yetkili acentelerin sicil kayıtlarında acentelik dışında faaliyetin yer almaması olduğu, ancak ana sözleşmede mutlaka “münhasıran” kelimesinin bulunmasına gerek olmadığını ifade etmektedir.

SAY m. 15/3 hükmü acentelerin faaliyet gösterecekleri başka bir adresteki şubelerinin acente ile aynı unvanı taşımak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Kanımızca 6762 sayılı Kanun m. 50/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 48/1 hükmünde ifade edildiği üzere şubenin kullanacağı ticaret unvanında şube olduğunun da belirtilmesi

⁶⁰ Bkz. 6102 sayılı Kanun m. 41, 43 ve 46.

gerekmektedir. 2008-18 sayılı Genelge ile gerçek kişi acentelerin de şube açabilecekleri ifade edilmiştir.

C- SİGORTA ACENTESİNİN DİĞER TACİR YARDIMCILARINDAN FARKI

Sigorta acentesini benzer tacir yardımcılarında farklı kılan unsurların belirlenmesi, bir tacir yardımcısının sigorta acenteliğine benzer faaliyette bulunması yani sigorta sözleşmelerine aracılık etmesi durumunda önem arz edecektir. SK m. 2/ (b) bendinde sigorta aracı, “sigorta acentesi ve brokeri” olarak belirlenmiş; sigorta acenteliğinin TOBB nezdinde tutulan Levhaya kayıtlı gerçek ve tüzel kişilerce (SK m. 23/1), sigorta brokerliğinin ise Müsteşarlıktan alınacak brokerlik ruhsatı ile yapılabileceği (SK m. 21/2) öngörülmüştür. Buna göre sigorta acenteliği veya sigorta brokerliği için gerekli şartları yerine getirmemiş olan bir gerçek veya tüzel kişinin sigorta aracılığı yapması mümkün değildir. Aynı şekilde sigorta ve reasürans şirketlerinin sigorta acenteliği veya brokerliği yapma iznine sahip olmayan bir gerçek veya tüzel kişi ile aracılık ilişkisi kurması sigorta mevzuatına uygun faaliyette bulunma yükümlülüğüne aykırılık teşkil edecektir. (SK m. 32/2) Bu nedenle sigorta acentesi ile bağımsız bir tacir yardımcısı arasında sigorta acentesinin sigorta aracılığı faaliyetinde bulunduğu dışında farklılık aranmasına gerek yoktur⁶¹.

Sigorta brokeri ve sigorta acentesi arasındaki farklılığın belirlenmesi ise sigorta brokerinin de sigorta acentesi gibi sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık eden bir bağımsız tacir yardımcısı olması sebebi ile önemlidir. SK m. 2/ (d) bendine göre sigorta brokeri sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil eder; yani olası sigorta ettirenin yanında yer alır ve kendisini görevlendiren ile

⁶¹ YAZICIOĞLU, s. 121; KENDER, s. 112.

ilişkisi sürekli değildir. Buna karşılık sigorta acentesi müvekkili sigorta şirketi ile süreklilik arz eden bir ilişki içerisinde⁶². Sigorta brokeri aracılık ettiği sözleşme için sigorta şirketinden komisyon, temsil ettiği müşteriden danışmanlık ve risk yönetim ücreti (SRBY m.13), sigorta acentesi ise sigorta şirketinden aracılık ettiği veya akdettiği sigorta sözleşmeleri uyarınca ödenen prim üzerinden komisyon alır. Son olarak aksi yazılı olarak kararlaştırılmadıkça belirli bir yer veya bölgede sigorta acentesinin tekel hakkı bulunur ve sigorta şirketi bu yer veya bölgede başka sigorta acentesi tayin edemeyeceği gibi sigorta acentesi de bağlı olduğu şirketten başka bir şirket için faaliyette bulunamaz. Sigorta brokerinin ise tek bir sigorta şirketine bağlı olma veya sadece o sigorta şirketi için aracılık etme mükellefiyeti bulunmamaktadır⁶³. (SRBY m. 11/1)

Sigorta şirketlerinin sigorta acenteliğine benzer faaliyette bulunmak üzere bağımlı tacir yardımcılarını görevlendirip görevlendiremeyeceği meselesine de açıklık getirmek gerekmektedir. Bağımlı tacir yardımcılarında ticari mümessil/temsilci, 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 449-452 ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 547-551 hükümlerinde düzenlenmiş olup; işletme sahibinin ticari işletmeyi yönetmek ve işletmeye ilişkin işlemlerde ticaret unvanı altında, ticari temsil yetkisi ile kendisini temsil etmek üzere açıkça ya da örtülü olarak yetki verdiği kişidir. SK m. 4 ve SRŞKÇEY⁶⁴ hükümlerine göre ticari mümessil/temsilci atanmasında hukuken bir engel bulunmaktadır. İşletmenin gerektirdiği olağan nitelikteki tüm işlem ve sözleşmeleri gerçekleştirmek hususunda temsil yetkisine sahip olan ve yetkisi ancak

⁶² YAZICIOĞLU, s. 121; Bkz. ve karşı. ÖZDAMAR, M.: “Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği”, AÜHFD 2008, C. 57, S. 3, s. 546.

⁶³ Bkz. ve karşı. KENDER, s. 112-113.

⁶⁴ RG. 24/8/2007, S. 26623.

istisnai hallerde sınırlandırılabilen ticari mümessil/temsilci, sigorta şirketlerinin teşkilatında yetki ve görev itibarıyla genel müdür ve yardımcıları konumunda olacaktır⁶⁵. SK m. 4 ve SRŞKÇEY m. 8 hükmünde genel müdür, genel müdür yardımcıları ve diğer yöneticiler ve birinci derecede imza yetkisini haiz çalışanların sahip olması gereken nitelikler belirlenmiştir. Buna göre aranan bu nitelikleri haiz olması koşuluyla sigorta şirketlerinin ticari mümessil/temsilci atayabileceğinin kabulü gerekir.

818 sayılı Kanun m. 453 ve 6098 sayılı Kanun m. 551 hükmüne göre ticari vekil, ticari işletme sahibinin ticari mümessil/temsilci yetkileri vermeksizin işletmesini yönetmek ve işletmesinin bazı işlerini yürütmek için yetkilendirdiği bağımlı tacir yardımcısıdır. Sigorta şirketlerine ticari vekil atanması ise SK m. 4 ve SRŞKÇEY m. 8 hükümlerine tabi değildir⁶⁶.

Sigorta şirketlerinin ticari mümessil/temsilci ve ticari vekiller atayarak, bunları kendi nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmek veya sigorta sözleşmeleri akdetmekle görevlendirmesi halinde, söz konusu tacir yardımcıları sigorta acenteliğine benzer bir faaliyette bulunmuş olacaktır. Ancak sigorta acentesinin bağımsız bir tacir olması sebebi ile ticari mümessil/temsilci ve ticari vekilden ayırt edilmesinde güçlük çıkmayacaktır. Söz konusu bağımlı tacir yardımcılarının atanması, tacir yardımcısının gerçek kişi sigorta acentesi olma koşullarını yerine getirmeksizin sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmasına imkan

⁶⁵ YAZICIOĞLU, s. 122.

⁶⁶ YAZICIOĞLU, s. 123.

verecektir. Bu nedenle iç ilişkide gerçekten bağımlılık unsurunun olup olmadığı hususunun tespiti önemlidir⁶⁷.

V. TÜRLERİ

Sigorta acentelerini, SK'de yer alan tanıma göre, temsil yetkisi esas alınarak, sigorta sözleşmelerine aracılık eden ve bunları sigorta şirketleri adına yapan ve/veya prim tahsil etme yetkisine sahip sigorta acenteleri olarak sınıflandırmak mümkündür. Bir diğer ayrım SAY m. 10 hükmü kapsamında getirilen, sigorta acentelerinin yetkilerine göre yapılacak ayrımdır. Buna göre sigorta acenteleri, sınırlı yetkili sigorta acentesi-yetkisi sınırlandırılmamış sigorta acentesi olarak da ikiye ayrılabilir. Uygulamada ise sigorta acenteleri (A) grubu sigorta acentesi ve (B) grubu sigorta acentesi olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. (A) grubu, sigorta şirketleri ad ve hesabına sözleşme akdetmeye yetkili olan, (B) grubu ise sadece sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık eden sigorta acentelerini ifade eder⁶⁸.

Mülga SMK m. 9/2 hükmünde tali acentelik düzenlenmişti. Buna göre tali acente, sigorta şirketinin yazılı izni ile sigorta acentesinin acentelik faaliyeti ile ilgili olarak tayin ettiği gerçek veya tüzel kişi acentelerdir. Yürürlükte olan mevzuatımız açısından, gerek SK gerekse SAY'da tali acente tayin edilmesini yasaklayan bir hüküm bulunmamaktadır. SAY m. 10/1 hükmünde bir sigorta acentesine acentelik yetkisinin ancak sigorta şirketi tarafından verileceği öngörülmüştür.

SK m. 23/18 hükmü Türk Ticaret Kanununun acentelere ilişkin hükümlerinin sigorta acenteleri hakkında da uygulanacağını öngörmüştür. 6762 sayılı Kanun m. 116 ve 6102 sayılı Kanun m. 102 hükmü, tali acente tayin edilmesi ile ilgili olarak

⁶⁷ **YAZICIOĞLU**, s. 123.

⁶⁸ **KENDER**, s. 106.

açık bir düzenleme öngörmemiştir⁶⁹. 6762 sayılı Kanun m. 116/2 ve 6102 sayılı Kanun m. 102/2 hükümleri acentelik bölümünde düzenlemeyen hususlarla ilgili olarak, aracılık eden acenteler hakkında tellallık/simsarlık⁷⁰, akit yapan acenteler hakkında komisyon ve bunlarda dahi hüküm bulunmayan hallerde vekâlet hükümlerinin uygulanacağını öngörmektedir. 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 390/3 hükmü, vekilin başkasını tevkile mezun veya halin icabına göre mecbur olmadıkça veya adet başkasını kendi yerine ikameye mecbur olmadıkça vekâlet konusu işi bizzat ifa etmekle yükümlü olduğunu öngörmektedir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 506/1 hükmünün getirdiği düzenleme de 818 sayılı Borçlar Kanunu 390/3 hükmüyle paraleldir. O halde, müvekkilin açık veya örtülü olarak izin vermesi veya acentelik sözleşmesine konu olan işin yapılması için zorunlu olması veya bu hususta bir teamül bulunması durumları dışında tali acente tayin edilebilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varmak gerekir⁷¹.

Hazine Müsteşarlığı tarafından yayınlanan 23/9/2010 tarihli ve 2010/31 sayılı Sektör Duyurusu'nda⁷²; *“Müsteşarlığa intikal eden bazı bilgi ve belgelerin incelenmesi neticesinde; bazı acentelerin kendi aralarında sözleşme akdederek, sigorta şirketlerince kendilerine tahsis edilmiş yazılımların kullandırılması ve söz*

⁶⁹ Her iki Ticaret Kanunu da dikkate alındığında, acentenin acente atayamayacağı sonucu çıkmaz. Acente atayan acenteye genel acente; acente tarafından atanan acenteye ise alt (tali) acente adı verilir. Bkz. **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 333; **YILDIZ**, Yargıtay Dergisi 1991, s. 227.

⁷⁰ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 520 ve devamında düzenlenen simsarlık sözleşmesi hükümlerine atıf yapmış, tellal kavramı yerine 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ile getirilen simsarlık kavramını kullanmıştır. Ayrıca 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 100-115'te olduğu gibi ticaret işleri tellallığı hakkında düzenleme getirmedığından Türk Borçlar Kanunu'na açıkça atıf yapılmıştır.

⁷¹ **YAZICIOĞLU**, s. 36; **KAYIHAN**, s. 57.

⁷² 2010/31 sayılı Sigorta Acenteleri Arasındaki İş Paylaşımına İlişkin Sektör Duyurusu, T. 23/9/2010.

konusu yazılımlara ilişkin kullanıcı adı ve şifrelerin paylaşılması veya sigorta şirketleri aracılığıyla yeni kullanıcı adı ve şifre tahsis ettirilmesi suretiyle birbirleriyle alt acente, tali acente, bağlı acente ya da benzeri bir sıfatla iş ilişkisi içinde bulunduklarının tespit edildiği ifade edilmektedir. Söz konusu iş ilişkilerinin, sigorta acentelerinin ilgili mevzuatta belirtilen şartları sağlayarak şube tesis etmelerinin mümkün olmasına rağmen, belirtilen iş ilişkisi ile acentelerin şube tesisi için gerekli şartları yerine getirmeksizin şube gibi faaliyette bulunarak yerine getirildiği ve SAY'ın ilgili hükümleri uyarınca bizzat sigorta şirketi tarafından verilmesi gereken yetkilerin sigorta acentesi tarafından verilmesi sureti ile sigorta şirketi yerine bağlı bulunan acente ile faaliyetin sürdürülmesinin sağlanması şeklinde gerçekleştiği" ifade edilmiştir.

Piyasayı bozucu unsurlar olduğu ifade edilen bu uygulamaların, sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda faaliyet göstermesini temin etmek için devam ettirilmemesi gerektiği, sektör duyurusuna rağmen mevzuata aykırı bir şekilde iş paylaşımını devam ettiren sigorta acentelerinin, SK m. 34/2/(j) bendindeki idari para cezası uygulaması ile cezalandırılacakları ifade edilmiştir. İdari para cezasına rağmen uygulamaya devam eden sigorta acentelerinin faaliyetlerinin SAY m. 11/4 hükmüne göre geçici olarak durdurulacağı, geçici uygulamayı takip eden iki yıl içinde aykırılığın tekrar edilmesi halinde acentelik faaliyetinin durdurulacağı ve acentenin kaydının Levhadan silineceği ifade edilmiştir. Sigorta şirketlerinin de anılan bu uygulamaların önüne geçmesi ve sistemlerinde gerekli düzenleme ve kontrolleri yapmaları gerektiği hususu ile aksi halde para cezası uygulamasının muhatabı olacakları da belirtilmiştir.

Bu sektör duyurusu, SK ve SAY’da tali acenteliğe yer verilmemesinin sigorta acentesi tarafından acente tayin edilemeyeceği yönünde anlaşılıp uygulandığını göstermektedir⁷³. Sigorta acentesinin acente tayin edemeyeceği sonucuna varılsa dahi, sigorta şirketi tarafından tali acente atanıp atanmayacağına dair bir açıklık ise bulunmamaktadır⁷⁴.

SAY m. 10/1 hükmünde sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerine ve bu yetkinin verilmeyeceği acentelerin hangi yetkili acentelere bağlı bulunacaklarına dair hususların sigorta şirketleri tarafından belirleneceği öngörülmüştür. Bu hüküm, sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkisine sahip olmayan acentenin bu yetkiye sahip olan bir sigorta acentesine nasıl bağlanacağı, aralarında bir hukuki ilişki tesis edilip edilmeyeceği, edilecekse bu hukuki ilişkinin niteliğinin belirsiz olması, bu bağlanmanın hüküm ve sonuçları hakkında açıklık getirilmemiş olması bakımından eleştirilmektedir⁷⁵.

Yukarıda yapılan açıklamalardan hareketle, SK ve SAY’da sigorta acentesinin acente tayin etmesini yasaklayan bir hüküm olmamakla birlikte, Hazine Müsteşarlığı’nın denetim uygulamasının tali acente atanmasının mevzuata aykırılık teşkil ettiği yönünde olması sebebiyle, asıl acente- tali acente ayrımından söz edilemeyeceği haklı olarak ileri sürülebilecektir⁷⁶.

⁷³ YAZICIOĞLU, s. 37.

⁷⁴ YAZICIOĞLU, s. 38.

⁷⁵ YAZICIOĞLU, s. 38-39. Yazar, Hazine Müsteşarlığı tarafından SAY m. 10/1 hükmüne açıklık getirilmesi gerektiğini ifade etmekteyken, ilerleyen kısımda, açıklık ihtiva etmeyen bu hükmün SAY’dan çıkarılması gerektiğini ifade etmektedir.

⁷⁶ Aynı görüşte bkz. YAZICIOĞLU, s. 111; Acentelik sözleşmesi ile yetki alan bir acentenin kendi bölgesi içinde tali acentelik vermesinin mümkün olduğu hususunda aksi görüş için bkz. ÇEKER, M.: Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Adana 2004, s. 22.

A- ARACI SİGORTA ACENTESİ – SÖZLEŞME YAPMAYA VE/VEYA PRİM TAHSİL ETMEYE YETKİLİ SİGORTA ACENTESİ

Gerek 6762 gerekse 6102 sayılı Kanun’da yer alan acentelik tanımında, iki çeşit acenteden söz edilmiştir. Bunlardan biri aracılık yapma yetkisini haiz acente, diğeri ise sözleşme yapma yetkisini haiz acentedir. SK’de de TTK düzenlemelerine paralel olarak aracı sigorta acentesi ve sözleşme yapmaya ve/veya prim tahsil etmeye yetkili olmak üzere iki tür sigorta acentesi öngörülmüştür.

SK m. 2/(1) bendinde ifade edildiği üzere, sigorta acenteleri de ya sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmekte ya da bunları sigorta şirketleri adına yapmaktadır.

1. ARACI SİGORTA ACENTESİ

Aracı sigorta acentesi, sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık eden acentedir. Aracı sigorta acentesinin faaliyeti, sadece aracılıkla sınırlı olup sigorta acentesi; akdedilecek olan sigorta sözleşmesi ile ilgili bilgi verir, sigorta ettiren ile sigorta şirketini bir araya getirir, sözleşmenin akdine yönelik olan hazırlık çalışmalarını yerine getirir, tarafların icap ve kabul beyanlarının karşı tarafa ulaştırılmasına aracılık eder⁷⁷.

SAY m. 10/1 hükmüne göre sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerinin verilmeyeceği sigorta acentelerinin hangi yetkili acentelere bağlı bulunacağını, sigorta şirketlerince Levhaya işlenmek üzere TOBB’a bildirileceği öngörülmüştür. Ancak bu hüküm özellikle aracılık yapan acentenin sözleşme yapma

⁷⁷ YAZICIOĞLU, s. 112.

ve/veya prim tahsil etme yetisine sahip bir acenteye bağlanması durumunda; acentelik komisyonu ve paylaşımı ile ilgili olarak açıklık içermediği yönünde eleştirilmiştir⁷⁸.

2. SÖZLEŞME YAPMAYA VE/VEYA PRİM TAHSİL ETMEYE YETKİLİ SİGORTA ACENTESİ

Sözleşme yapmaya yetkili sigorta acentesi, sigorta sözleşmelerini sigorta şirketleri adına yapmaya yetkili sigorta acentelerini ifade eder. Sözleşme yapma yetkisini elinde bulunduran sigorta acentesi, üçüncü kişi ile müvekkil sigorta şirketi arasında sözleşme kurma yetkisini haizdir. Sigorta acentesi doğrudan temsil etmek sureti ile sigorta şirketini bağlayan sözleşmelere imza atar, yapılan sigorta sözleşmesi hem müvekkil sigorta şirketini hem de sözleşmenin karşı tarafını bağlar⁷⁹.

SAY m. 10/1 hükmüne göre acentelere verilecek acentelik yetkisi ile sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerine dair hususların kapsam ve sınırı sigorta şirketlerince, usulü dairesinde tescil ve ilanını müteakip on beş iş günü içinde Levhaya işlenmek üzere TOBB'a bildirilecektir.

Gerek 6762 sayılı Kanun m. 121/1 gerekse 6102 sayılı Kanun m. 106/1 hükmünde, müvekkilin özel ve yazılı izni bulunması koşulu ile acentenin müvekkili adına sözleşme yapmaya yetkisine sahip olacağı hüküm altına alınmıştır. Her iki kanun da acenteye, müvekkili adına sözleşme yapma yetkisini veren belgelerin tescil ve ilanını şart koşturmaktadır. SAY m. 10/1 hükmünde bahsi geçen yetkinin usulü dairesinde tescil ve ilanından kasıt, sigorta acentesine verilen sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerinin ticaret siciline tescil ve ilanındır.

⁷⁸ YAZICIOĞLU, s. 112.

⁷⁹ KAYIHAN, s. 41.

Bir sigorta acentesinin sözleşme yapmaya yetkili kılınması, onun aynı zamanda prim tahsil etmekle de yetkili olduğu anlamına gelmez. SAY m. 12/2 hükmüne göre sigorta şirketlerince yetkilendirilmemiş olan sigorta acenteleri prim tahsilatı yapamaz. Bir sigorta acentesinin bazı sigorta türleri için aracı, bazı sigorta türleri için sözleşme yapmaya yetkili olarak görevlendirilmesi ise mümkündür⁸⁰.

B- SINIRLI YETKİLİ SİGORTA ACENTESİ – YETKİSİ SINIRLANDIRILMAMIŞ SİGORTA ACENTESİ

SK m. 23/10 hükmüne göre, *“Bankalar ile özel kanunla kurulmuş ve kendisine sigorta acenteliği yapma yetkisi tanınan kurumlar ve sözleşme yapmaya ve prim tahsiline, hayat sigortaları veya zorunlu sigortalarla sınırlı olarak yetki verilen sigorta acenteleri hariç olmak üzere kendilerine sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkisi verilen sigorta acenteleri, bireysel emeklilik işlemleriyle ilgili acentelik faaliyeti dışında başka bir ticari faaliyette bulunamaz.”*

SK’de yer alan bu ifadeden anlaşılaçağı üzere, sadece hayat sigortaları veya zorunlu sigortalar alanında sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkisi verilen sigorta acenteleri sınırlı yetkili sigorta acentesidir.

Bu ayrımının en önemli sonucu, yetkisi sınırlandırılmamış sigorta acentelerinin, sigorta acenteliğı ve bireysel emeklilik işlemleriyle ilgili aracılık faaliyeti dışında başka ticari faaliyette bulunma yasağıdır. Sınırlı yetki verilen sigorta acenteleri, söz konusu bu yasaklamaya tabi değildir. (SK m. 23/10) Bu husus, 2008-38 sayılı Sektör Duyurusunun 2. maddesinde, diğ er acentelerin aksine sınırlı yetki verilen sigorta acentelerinin, başka faaliyette bulunmadıklarına dair imzalanması

⁸⁰ YAZICIOĞLU, s. 113.

gereken taahhütnameyi imzalamasına gerek olmadığı ifade edilerek desteklenmiştir⁸¹.

2008-38 sayılı Sektör Duyurusu’nun 3. maddesinde, sınırlı yetkili acentelerin doğrudan sigorta şirketlerine veya yetkili bir acenteye bağlı olarak çalışmalarının mümkün olduğu; sınırlı yetkili acentelerin yalnızca zorunlu sigortalar ile hayat sigortaları için aracılık edebileceği; bu sigortalar dışındaki sigortalara aracılık etmek istemeleri durumunda yetkili bir acenteye bağlı olarak çalışmak zorunda oldukları ifade edilmiştir.

2008-18 sayılı Genelgenin “Yetkili Acente – Sınırlı Yetkili Acente Tanımı” başlıklı kısmında, yukarıda açıklanan hususlar yinelemiş fakat sınırlı yetkili acentelerin zorunlu sigortalar ve hayat sigortaları dışında iş yapmaları mümkün bulunmamaktadır demek sureti ile çelişkiye düşülmüştür. Kanımızca Genelgedeki bu ifadenin SK m. 23/10’a uygun olarak sınırlı yetkili sigorta acentelerinin başka ticari faaliyette bulunmasının mümkün olduğu şeklinde düzeltilmesi ve değiştirilmesi gerekmektedir⁸².

SAY m. 10’a göre; *“(1) Acentelere verilecek acentelik yetkisi ile sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerine ve bu yetkinin verilmeyeceği acentelerin hangi yetkili acentelere bağlı bulunacaklarına dair hususların kapsam ve sınırı*

⁸¹ Sınırlı yetkili acentelerin, başka ticari faaliyette bulunma yasağına tabi olmamasının Anayasa m. 10 hükmünde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği, sınırlı yetkili bir sigorta acentesinin, bazı faaliyetleri makul görülse de, bir sigorta acentesinde aranan fiziki koşullardan uzak ve faaliyet konusuyla bağdaştırılması mümkün olmayan başka bir işle uğraşmasının kabul edilemeyeceği hususunda bkz. **KUBİLAY, H.:** “Sigortacılık Mevzuatındaki Bazı Hükümlerle İlgili Değerlendirme”, DEÜHFD 2007, C. 9-Özel Sayı, s. 404-405.

⁸² Aynı görüşte bkz. **KUBİLAY**, DEÜHFD 2007, s. 405.

sigorta şirketlerince, usulü dairesinde tescil ve ilanını müteakip on beş iş günü içinde Levhaya işlenmek üzere TOBB'a bildirilir.

(2) İcra Komitesi tarafından, yerleşim birimleri bazında; en küçük birim olarak taşrada köy, şehirlerde ise mahalle muhtarlıkları seviyesinde yetkili ve yetkisiz acentelerle ilgili listeler oluşturulabilir yeterli sayıda yetkili acentenin bulunduğu yerleşim birimlerinde İcra Komitesi'nin önerisi üzerine, Müsteşarlıkça yetkisiz acentelerin faaliyetleri kısıtlanabilir veya kaldırılabilir.”

SAY m. 10 hükmü, SK'den farklı olarak yetkili acente-yetkisiz acente şeklinde bir ayrım öngörmüştür. Buna göre, sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkisi verilen acenteler yetkili acente, bu yetkilerin verilmeyeceği acenteler ise yetkisiz acente olarak ifade edilmiştir. Aynı hükümde yetkisiz acente olarak ifade edilen acentelerin, hangi yetkili acentelere bağlı olacaklarının sigorta şirketlerince belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca acentelik yetkisinin, sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerini kapsadığı ifade edilmiştir⁸³. SAY'da yer alan yetkisiz acente, yalnızca aracılık faaliyeti yürüten sigorta acentesini ifade etmektedir⁸⁴.

SK'de yer alan sözleşme yapma yetkisi olan sigorta acentesi ile SAY'daki yetkili acente kavramı birbiriyle örtüşmemektedir. Nitekim SAY'da yer alan yetkili

⁸³ KUBİLAY, DEÜHFD 2007, s. 405. Yazar, acentelik yetkisi ifadesinin ne TTK ne de SK'da yer alan bir ifade olduğunu, kanun ile getirilmeyen bir ifadenin yönetmelik ile getirilmesini haklı bir şekilde eleştirmiştir. Ayrıca, tüm acentelerin sigorta şirketi tarafından “yetkili” kılındığını belirterek de “yetkisiz acente” kavramını eleştirmiştir.

⁸⁴ KUBİLAY, DEÜHFD 2007, s. 406.

acente, prim tahsil etme yetkisi olmasına rağmen sözleşme yapma yetkisi olmayan bir sigorta acentesini de ifade edebilmektedir⁸⁵.

Kanımızca, SK ve SAY’de yer alan bu kavramlar arasında bir yeknesaklık sağlanmalı; özellikle yönetmelikler ile kanunda yer almayan kavramlar yaratılmamalıdır.

VI. UYGULANACAK HÜKÜMLER

6762 sayılı Kanun m. 117 hükmü hususi kanunlardaki hükümler mahfuz olmak üzere kanunun acentelik faslı ile ilgili hükümlerinin sigorta mukavelelerinin akdi hususunda aracılık edenler hakkında da uygulama alanı bulacağını öngörmüştür. SK m. 2/(b) bendinde göre “aracı” terimi, sigorta acentesi ve sigorta brokerini ifade etmektedir. SK m. 2/(l) bendinde yapılan sigorta acenteliği tanımı TTK’da tanımlanan acenteliğin tüm unsurları bünyesinde toplamaktadır ve SK m. 23/18 hükmü sigorta acentelerinin TTK’da yer alan hükümlere tabi olduğunu zaten açıkça ifade etmektedir. O halde 6762 sayılı Kanun m. 117/2 hükmünün sigorta acentelerini ilgilendirmedigini söylemek mümkündür⁸⁶. 6762 sayılı Kanun m. 117/2, sigorta brokerlerini ilgilendirmektedir.

SK m. 2/(d) bendine göre broker, sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yaptırılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişiyi ifade eder. Broker, ne

⁸⁵ KUBİLAY, DEÜHFD 2007, s. 406.

⁸⁶ ARKAN, Ticari İşletme, s. 219.

sigorta himayesine kavuşmak isteyen kişi ile ne de sigorta şirketi ile sürekli bir ilişki içerisinde değildir⁸⁷. Kanımızca, taraflar ile sürekli bir ilişki kurmayan sigorta brokerine, süreklilik ilişkisi esas alarak düzenlenen acentelik hükümlerinin uygulanması isabetli değildir⁸⁸. Bunun yanı sıra sigorta brokerinin sigorta acentesinden farklı olarak, sigorta şirketini temsil yetkisini haiz olmaması ve sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenlerin yanında yer alması da bu görüşü destekler niteliktedir.

6102 sayılı Kanun'da ise 6762 sayılı Kanun m.117/bent (2) hükmüne yer verilmemiştir. Madde gerekçesine göre *“6762 sayılı Kanunun 117’nci maddesinin (2)numaralı bendi Tasarıya alınmamıştır. Çünkü, ne sigorta şirketiyle ne de sigorta ettirenle sürekli bir ilişki içinde bulunmayan aracılara, sürekli ilişkinin varlığının bir tanım unsuru olduğu acente hakkındaki hükümlerin uygulanması uygun değildir. “Sürekli olarak” ibaresi eklenerek hükmün korunması ise, 21/12/1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununun 9’uncu maddesinin birinci fıkrası sebebiyle gereksiz görülmüştür.”* Madde gerekçesinde yer alan, sigorta aracılarının sigorta şirketleri ve sigorta ettirenle sürekli ilişki içerisinde bulunmadığı hususu sigorta acenteleri bakımından doğru değildir⁸⁹. Nitekim mülga SMK m. 9/1 hükmünde de sigorta acentesinin daimi surette aracılık edeceği hususu belirtilmişti. Kanımızca, 6762 sayılı Kanun m. 117/2 hükmünün 6102 sayılı Kanun’a alınmaması isabetli olmuştur. Nitekim yukarıda da açıklandığı gibi süreklilik arz etmeyen bir hukuki ilişkiye, süreklilik niteliği göz önünde bulundurularak düzenleme getiren acentelik hükümlerinin uygulanması isabetli değildir.

⁸⁷ ARKAN, Ticari İşletme, s. 220.

⁸⁸ ARKAN, Ticari İşletme, s. 220.

⁸⁹ YAZICIOĞLU, s. 119 dpn. 43.

Gerek 6762 sayılı Kanun m. 116/2 gerekse 6201 sayılı Kanun m. 102/2 hükmüne göre acentelik ile ilgili düzenlemelerin getirildiği kısımda hüküm bulunmayan hallerde, aracı acentelere tellalık/simsarlık sözleşmesi; sözleşme yapan acentelere komisyon hükümleri ve bunlarda da hüküm bulunmaması halinde vekalet hükümlerinin uygulanacağını hüküm altına almıştır. SK m. 23/18 hükmü Türk Ticaret Kanununun acentelere ilişkin hükümlerinin sigorta acenteleri hakkında da uygulanacağını öngörmüştür. Uygulanacak hükümlerin sigorta acenteliğinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanacağı hususu da gözden kaçırılmamalıdır. Özellikle TTK'da yer alan birçok hüküm, mahiyeti itibari ile doğrudan sigorta acenteliğine uygulanabilir nitelikte değildir⁹⁰.

SK m. 23/15 ve 16 hükümleri acentelik sözleşmesinin sona ermesi halinde sigorta acentesinin komisyon ve tazminat hakkını ve SK m. 23/17 hükmü sır saklama yükümlülüğünü düzenlemektedir.

SAY, sigorta acenteliği yapacak gerçek ve tüzel kişilerin niteliklerine ve faaliyetlerine dair usul ve esasları düzenlemektedir. (SAY m. 1/1) Yönetmelik, acentelik ilişkisi kapsamındaki birçok hususla ilişkin olarak düzenleme getirmektedir.

SSBİY, belli bir sigorta ilişkisine girmek isteyen kişilerin, gerek sözleşmenin müzakeresi gerekse kurulması sırasında sözleşmenin konusu, teminatları ve diğer özellikleri hakkında oluşabilecek bilgi eksikliklerinin giderilmesi ile sözleşmenin devamı sırasında ortaya çıkabilecek ve sözleşmenin işleyişi ile ilgili olarak sigorta ettireni, sigortalı veya lehdarı etkileyebilecek nitelikteki değişiklik ve gelişmelerden ilgililerin haberdar edilebilmesini teminen sigortacı tarafından yerine getirilmesi

⁹⁰ YAZICIOĞLU, s. 120.

gereken görev ve yükümlölüklerle dair usul ve esasları düzenlemektedir. SSBİY m. 6/1, bu yönetmelikle öngörülen yükümlölüklerin sigortacıların acenteleri için de geçerli olduğunu ifade etmiştir.

Görüldüğü üzere, sigorta acentelerine uygulanacak olan hükümler son derece dağınıktır. SASMİKY ile sigorta acentelerinin faaliyet esnasında tabi olduğu kuralların getirilmesi de bu durumun bir göstergesidir. 6102 sayılı Kanun'da sigorta aracıları ve dolayısı ile sigorta acenteleri hakkında bir düzenleme getirilmemiştir. Kanımızca sigorta acenteliği sözleşmesi ve bu kapsamda tarafların hak, borç ve yetkileri hakkında özel bir düzenleme getirilmesi isabetli olacaktır.⁹¹.

⁹¹ Aynı görüşte bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 120.

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA ACENTELERİNİN DENETİMİ

I. FAALİYETE BAŞLAMADA SİGORTA ACENTESİNİN DENETİMİ

Bir gerçek veya tüzel kişinin sigorta acentesi olarak faaliyete başlayabilmesi için kanun ve yönetmelik ile getirilmiş olan şartları haiz olması gerekir.

SK m. 23/1 hükmüne göre sigorta acenteliği yapmak isteyen gerçek veya tüzel kişilerin TOBB nezdinde tutulan Levhaya kayıt olması gerekir. SAY m. 4 hükmünde gerçek ve tüzel kişiler için öngörülmüş olan nitelikleri taşıdıklarını ispat edenler, SAY’da “uygunluk belgesi” olarak ifade edilen belgeyi almaları koşulu ile Levhaya yazılırlar. SK m. 2/(ğ) bendine göre Levha, Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri için TSRŞB tarafından, sigorta eksperleri ve sigorta acenteleri içinse TOBB tarafından ayrı ayrı düzenlenecek faal olarak çalışanlara ilişkin kayıtları gösteren levhaları ifade etmektedir.

A- SİGORTA ACENTELİĞİ YAPACAK KİŞİLERDE ARANACAK NİTELİKLER

1. GERÇEK KİŞİ SİGORTA ACENTESİ BAKIMINDAN

Gerçek kişi sigorta acentelerinin;

- a. Türkiye’de yerleşik olması,
- b. Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olması,

- c. Kanunun 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin dört numaralı alt bendinde belirtilen suçlardan hüküm giymemiş veya ceza almamış olması⁹²,
- ç. İflas etmemiş ve konkordato ilan etmemiş olması,
- d. Teknik personel vasıflarını taşıması⁹³,
- e. Asgari malvarlığı şartını yerine getirmiş olması⁹⁴,

⁹² SK m. 3/2/(a)/4 hükmü şu şekildedir: “Taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi süreli hapis veya sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla adli para cezasına mahkum edilmemiş yahut cezası ne olursa olsun basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, görevi kötüye kullanma gibi yüz kızartıcı suçlar ile kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, Devlet sırlarını açığa vurma veya vergi kaçakçılığı suçlarından dolayı hüküm giymemiş olması.. zorunludur.”

⁹³ SAY m. 3/f hükmüne göre “Teknik personel, acenteler ile Kanunun 23üncü maddesinin onuncu fıkrasında belirtilen kurumlarda sigortacılık işlemlerini yapan, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği nezdinde tutulan listede kayıtlı ve kayıtlı olduğuna dair belge olarak kendisine kimlik verilen yetkilendirilmiş yönetici veya kadrolu personeli.. ifade eder.” SAY m. 18/1 hükmüne göre “Sigorta ürünlerinin, acenteler tarafından pazarlanması, bilgilendirme ve satış işlemleri yalnızca acentelerin teknik personeli tarafından yapılır. SAY m. 18/2 hükmü ise teknik personel olmak için aranan şartları hüküm altına almaktadır. Buna göre, “(a)4 üncü maddenin birinci fıkrasının (d),(e) ve (f) bentlerinde sayılanlar hariç diğer nitelikleri taşıması, (b) En az lise ve dengi okul mezunu olması, (c) Sigortacılıkla ilgili kurum veya kuruluşların meslekle ilgili bölümlerinde en az iki yıl mesleki denetim kazanılmış olması, ancak en az 2 yıllık aktüerya, pazarlama, risk yönetimi ve sigortacılık ile ilgili yüksek okullardan veya dört yıllık yükseköğretim kurumlardan mezun olanlarda bu şart aranmaz.

⁹⁴ SAY m. 8/1 hükmüne göre “Tüzel kişi acenteler için asgari sermaye şartı şirket türüne göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen tutardan az olmamak kaydıyla 25.000 YTL'dir. Gerçek kişilerin beyan edecekleri mal varlıkları bu miktarın altında olamaz. Bu tutar acentelerce aracılık edilen yıllık prim tutarının %4'ünden aşağı olamaz.” SAY m. 8/2 hükmünde ise “Aracılık edilen yıllık prim tutarı, yıl sonları itibarıyla hesaplanır. Acenteler aracılık ettikleri yıllık prim tutarlarını en geç takip eden yılın şubat ayı sonuna kadar elektronik ortamda TOBB'a veya uygunluk belgesi başvurusunda bulunduğu odaya bildirirler. İlave sermaye ihtiyacının çıkması halinde, eksik kalan sermaye en geç yıl sonuna kadar tamamlanır. Sermaye açığını kapatmayan acenteler, bu açığı kapatana kadar acentelik faaliyetinde bulunamazlar.” demektedir. Buna karşın, TOBB Sigortacılık Müdürlüğü tarafından yapılan duyuru ile Hazine Müsteşarlığı'nın 28/10/2010 tarihli

f. Fiziksel, teknik ve idari altyapı⁹⁵ ile insan kaynakları bakımından yeterli olması gerekir.

SAY m. 4/6 hükmüne göre sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkilerine sahip gerçek kişi acentelerin birinci fıkranın (d), (e) ve (f) bentlerinde sayılanlar hariç diğer nitelikleri taşıması, ayrıca en az dört yıllık yükseköğretim kurumlarından veya en az iki yıllık aktüerya, pazarlama, risk yönetimi ve sigortacılık ile ilgili yüksek okullardan mezun olması ve iki yıllık mesleki deneyimi kazanmış olması gerekir⁹⁶.

2. TÜZEL KİŞİ SİGORTA ACENTESİ BAKIMINDAN

Tüzel kişi sigorta acentesinin sahip olması gereken koşullar SAY m. 4 hükmünde düzenlemiştir. Bu koşulları genel ve özel koşullar olarak ikiye ayırmak daha uygun olacaktır.

ve 51060 sayılı yazı ve 14/12/2010 tarihli ve 57510 sayılı yazısı çerçevesinde sigorta acentelerinin aracılık ettiği yıllık prim tutarlarının ilgili Odalar kanalı ile Birliğe bildirildiği; Hazine Müsteşarlığı'nın 28/03/2011 tarihli ve 16432 sayılı yazısı ile "2009 ve 2010 yıllarında aracılık edilen prim üretim verilerinin acentelerden temin edilmesine devam edilmemesi hususunun uygun görüldüğünün bildirildiği, bu nedenle aracılık edilen yıllık prim tutarlarının Birliğe bildirilmesi uygulamasına gerek kalmadığı bildirilmiştir.

<http://www.tobb.org.tr/SigortacilikMudurlugu/SigortaAcenteleri/Sayfalar/AnaSayfa.aspx> (Erişim: 22.06.2011) . SAY m. 8/2 hükmü, sadece tüzel kişileri esas alarak düzenleme getirdiği, gerçek kişi acentelerin bu hükmün uygulanması sonucunda mal edinmek zorunda bırakılacağı, bunun yerine eksik kalan ve tamamlanması gereken ilave değer olması durumunda faaliyetin devamı için teminat gösterilmesi şartının aranmasının daha uygun olacağı yönünde eleştirilmiştir. Bkz. YAZICIOĞLU, s. 60-61.

⁹⁵ Sigorta Acenteleri İcra Komitesi tarafından, "Sigorta Acenteliği Faaliyeti İçin Gerekli Asgari Fiziki Şartlara İlişkin Duyuru" yayınlanmıştır. Duyuru, sigorta acenteliği faaliyetinin yürütüleceği mekanın sahip olması gereken asgari fiziki şartları düzenlemektedir. <http://www.sigorta.org.tr/acente/index.php> (Erişim: 25.06.2011)

⁹⁶ Hazine Müsteşarlığı tarafından 29/08/2008 tarihinde yayınlanan 2008/38 sayılı Sektör Duyurusu'nun 7. maddesinde sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkilerine sahip gerçek kişi acentelerin, dört yıllık yükseköğretim kurumlarından mezun olsalar dahi iki yıllık mesleki deneyim şartını sağlamak zorunda olduğu ifade edilmiştir.

a) Genel Koşullar

- a. Merkezlerinin Türkiye’de bulunması,
- b. İflas etmemiş veya konkordato ilan etmemiş olması,
- c. Asgari sermaye şartının yerine getirilmiş olması⁹⁷,
- ç. Fiziksel, teknik ve idari altyapı ile insan kaynakları bakımından yeterli olması gerekir.

b) Özel Koşullar

- a. Acentelik faaliyetinde bulunacak tüzel kişilerin yetkililerinde⁹⁸ ve tüzel kişi ortaklarının yetkililerinde şu koşullar bulunmalıdır.(SAY m. 4/3/(a) ve (b) bentleri):

- Kanunun 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin dört numaralı alt bendinde belirtilen suçlardan hüküm giymemiş veya ceza almamış olması,

- İflas etmemiş ve konkordato ilan etmemiş olması gerekir.

- b. Acentelik faaliyetinde bulunacak tüzel kişilerin tüzel kişi ortaklarında iflas etmemiş ve konkordato ilan etmemiş olması şartı aranır.(SAY m. 4/4)

- c. Acentelik faaliyetinde bulunacak tüzel kişi yetkililerinden şirketi sigorta işlemleri bakımından temsil ve ilzama yetkili olanların birinci fıkranın (e) ve (f) bentlerinde sayılanlar hariç diğer nitelikleri taşıması gerekir.(SAY m. 4/5)

- d. Sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkilerine sahip tüzel kişiliği haiz acentenin müdürünün veya bu unvanı taşımasa bile fiilen bu görevi yerine

⁹⁷ Bkz. SAY m. 8.

⁹⁸ SAY m. 3/(1) bendine göre “Yetkili: sigorta acentelerinin yönetim ve denetiminde bulunan kişiler ile acenteler adına imza atmaya yetkili olanları ifade eder.”

getiren kişilerin birinci fıkranın (d), (e) ve (f) bentlerinde sayılanlar hariç diğer nitelikleri taşıması, ayrıca en az dört yıllık yükseköğretim kurumlarından veya en az iki yıllık aktüerya, pazarlama, risk yönetimi, ve sigortacılık ile ilgili yüksek okullardan mezun olması ve iki yıllık mesleki deneyim kazanmış olması gerekir.(SAY m. 4/6)

c) Gerçek ve Tüzel Kişiler Bakımından Ortak Koşullar

aa) Hukuken ve ekonomik anlamda bağlantısız olma

SAY m. 23/12 hükmüne göre “Sigorta şirketlerinin, sigorta sözleşmeleri için brokerlik yapanların ve sigorta eksperlerinin yönetim ve denetiminde bulunan kişiler ile bunlar adına imza atmaya yetkili olanlar sigorta acentelerinin yönetim ve denetim kurullarında görev alamaz; imzaya yetkili olarak çalışamaz; bu şirketlere ortak olamaz ve bunlarından ücret karşılığı herhangi bir iş talep edemez. Bu sınırlandırmalar söz konusu kimselerin eş ve velayeti altındaki çocukları için de geçerlidir. Ancak, sigorta şirketlerinin yönetiminde, denetiminde bulunan kişiler ile bunlar adına imza atmaya yetkili olanların eş ve velayeti altında çocukları için sınırlandırma bu kişilerin faaliyette bulunduğu şirketin sigorta acenteliği içindir.”

SAY EK-1’de yer alan ve Hazine Müsteşarlığı’na hitaben düzenlenmiş olan taahhünameye göre sigorta acentesi veya ortağı veya yetkilisi olarak, SK m. 23/12 hükmüne aykırı bir durumun bulunmadığı beyan ve taahhüt edilecektir. SK m. 23/12, sigorta acentesinin bağımsızlık unsurunu korumasına dolaylı olarak hizmet etmektedir⁹⁹.

⁹⁹ YAZICIOĞLU, s. 66.

bb) Sigorta acenteliği faaliyeti dışında başka bir ticari faaliyette bulunmama

SK m. 23/10 hükmüne göre “ *Bankalar ile özel kanunla kurulmuş ve kendilerine sigorta acenteliği yapma yetkisi tanınan kurumlar ve sözleşme yapmaya veya prim tahsiline, hayat sigortaları veya zorunlu sigortalarla sınırlı olarak yetki verilen sigorta acenteleri hariç olmak üzere kendilerine sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkisi verilen sigorta acenteleri, bireysel emeklilik işlemleriyle ilgili acentelik faaliyeti dışında başka bir ticari faaliyette bulunamaz.*¹⁰⁰”

SAY EK-2’de yer alan ve Hazine Müsteşarlığına hitaben düzenlenen taahhütname ile sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik işlemleri ile ilgili acentelik faaliyeti dışında başka bir ticari faaliyette bulunmadığının beyan ve taahhüt edilmesi aranmaktadır.

¹⁰⁰ Maddenin ilgili fıkrası ile ilgili gerekçe şu şekildedir: “Uygulamada görülen tazminat ödemelerinde gecikmelerin tamamen ortadan kalkması, primlerin zamanında tahsil edilerek şirket tarafından en kısa sürede verimli alanlara yatırılması ile mümkün olacaktır. Acenteler tarafından toplanan primlerin başka faaliyet alanlarında kullanılmasının önüne geçebilmek amacıyla kendilerine sözleşme yapma ve prim tahsil etme yetkileri verilen sigorta acentelerinin, kural olarak, başka ticari faaliyette bulunamayacakları esası bu maddede de korunmuştur. Diğer taraftan bu şekildeki bir uygulama ile acentelikte kurumsallaşma artacak ve profesyonel sigortacılığı benimseyen acenteler sektörde yerlerini alacaklardır. Böylece, sigorta ettiren de teminat altına alınmasını istediği riziko konusunda hizmet alabileceği etkin bir sigorta aracı bulabilecektir. Ancak, bankalar ve özel kanunla yetki verilen kuruluşlar ile sözleşme yapmaya veya prim tahsiline hayat sigortaları veya zorunlu sigortalarla sınırlı olarak yetki verilen acenteler bireysel emeklilik işlemleriyle ilgili acentelik faaliyeti hariç olmak üzere bu yasak kapsamı dışında bırakılmıştır. Diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, genellikle belli bir ortaklık ilişkisi içinde veya aynı grup içinde yer almalarından dolayı banka acenteliğinin yaygınlaşmaya başladığı ülkemizde bu tür kuruluşların, başka faaliyet yasağı çerçevesinde acentelik yapamayacağını kabul etmek doğru olmayacaktır. Zorunlu sigortalar ile hayat sigortaları da, özelliklerinden dolayı istisna kapsamı içerisine alınmıştır.” Bkz. 5684 sayılı SK Gerekçesi, m. 23.

cc) Mesleki Sorumluluk Sigortası Yaptırma Zorunluluğu

SAY m. 7/1 hükmü sigorta acentelerinin, mesleki faaliyetlerinden dolayı sigortalılarına verebilecekleri zararlara karşı mesleki sorumluluk sigortası yaptırmakla yükümlü olduklarını hüküm altına alınmıştır. Mesleki sorumluluk sigortasının, beher tazminat talebi için 10.000 TL ve bir yıl boyunca tüm tazminat talepleri için teminatı en az 100.000 TL olmak üzere yaptırılması gerekmektedir¹⁰¹. (SAY m.7/2)

Sigorta acenteleri, sigorta şirketleri ile yaptıkları acentelik sözleşmesini takiben en geç bir ay içerisinde mesleki sorumluluk sigortasını yaptırarak, bu hususta elektronik ortamda TOBB'a veya uygunluk belgesi başvurusunda bulunduğu odaya bildirimde bulunacaklar; mesleki sorumluluk sigortası olmaksızın ise acentelik faaliyetinde bulunamayacaklardır. (SAY m. 7/3)

Hazine Müsteşarlığı tarafından yayınlanan 2008/38 sayılı Sektör Duyurusu'nun 9 numaralı maddesinde, yalnızca zorunlu sigortalar ve hayat sigortaları ile sınırlı olmak üzere yetki verilen acentelerin de diğer acenteler gibi mesleki sorumluluk sigortası yapması gerektiği ifade edilmiştir.

Sigorta acentelerinin akdetmesi gereken mesleki sorumluluk sigortası; Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına eklenecek olan Sigorta Acenteleri Mesleki Sorumluluk Sigortası Klozu ile akdedilecektir¹⁰².

¹⁰¹ SAY m. 7/4'te mesleki sorumluluk sigortasının asgari miktarının her yıl Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan Tüketici Fiyatları Endeksi yıllık artış oranını aşmamak kaydıyla Müsteşarlıkça arttırılabileceği öngörülmüştür.

¹⁰² 01.06.2010 tarihli ve 27598 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Klok şu şekildedir:

“ I – Kapsam

Mesleki sorumluluk sigortası yaptırılması; uygunluk belgesi alma veya Levhaya kayıta bir koşul değildir. Nitekim SAY m. 7/3 hükmünde sadece, acentelik faaliyetinde bulunulabilmesi için mesleki sorumluluk sigortası yaptırılmasının bir koşul olduğu açık bir şekilde ifade edilmiştir¹⁰³.

Anayasa m. 48/1 hükmüne göre herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Sözleşme özgürlüğü bir yandan kişinin kendi iradesi ve isteği olmadan borç altına sokulmasının mümkün olmamasını yani sözleşme yapma ve yapmama özgürlüğünü, bir yandan da kişinin istediği konuda ve istediği şartlar altında sözleşme yapabilme özgürlüğünü ifade eder¹⁰⁴. Anayasa m. 13 hükmü; temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceğini

16 Mart 2006 tarihli ve 26110 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına bağlı olarak verilen bu klot ile sigortacı, sözleşmedeki şartlara tabi olmak kaydı ile sigorta acentesinin mesleki faaliyeti sonucu neden olduğu zarar dolayısıyla ödeyeceği tazminat tutarları ile kararlaştırılmışsa yargılama giderleri ve avukatlık ücretlerini poliçede yazılı limitler dahilinde temin eder.

II - Teminat Dışında Kalan Tazminat Talepleri

Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın "A.3 Teminat Dışında Kalan Haller" maddesinde yer alan düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla;

- 1 - Mesleki sırların saklanmaması veya kötüye kullanılması nedeniyle ortaya çıkabilecek zararlara ilişkin tazminat talepleri,*
- 2 - Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği nezdinde oluşturulan Levhaya kayıtlı olmaksızın veya 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 27 nci maddesi uyarınca meslekten geçici olarak çıkarıldığı süre içinde yürütülen acentelik faaliyetleri nedeniyle doğan zararlara ilişkin tazminat talepleri, teminat dışındadır.*

III - Aksine Sözleşme Yoksa Teminat Dışında Kalan Tazminat Talepleri

Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın "A.4 Aksine Sözleşme Yoksa Teminat Dışında Kalan Haller, Tazminat Talepleri ve Ödemeler" maddesinde yer alan düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, sigortalı tarafından, ortaklarına, bağlı şirketlere ve grup şirketlerine verilen acentelik hizmetlerinden doğan tazminat talepleri aksine sözleşme yoksa teminat dışındadır."

¹⁰³ YAZICIOĞLU, s. 70.

¹⁰⁴ KILIÇOĞLU, A.M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, Ankara 2005, s. 52.

öngörmüştür. Anayasanın bu hükmü göz önünde bulundurulduğunda sözleşme ve çalışma özgürlüğüne bir sınır getiren ve sigorta acenteleri için öngörülen zorunlu mesleki sorumluluk sigortasının mutlaka kanun ile öngörülmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Kanımızca yönetmelik hükmü ile sözleşme ve çalışma özgürlüklerine yapılan bu sınırlandırma Anayasaya aykırıdır¹⁰⁵.

Diğer taraftan SK m. 13 hükmüne göre Bakanlar Kurulu, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebilecektir. Görüldüğü üzere SK, zorunlu bir sigorta ihdas etme yetkisini Bakanlar Kurulu'na vermiştir. Sigorta acenteleri için öngörülen zorunlu mesleki sorumluluk sigortası ise, SAY hükümleri ile getirilmiştir. Zorunlu sigorta ihdas etme yetkisinin Bakanlar Kuruluna verildiği göz önüne alındığında; yönetmelik hükmü ile sigorta acenteleri zorunlu mesleki sorumluluk sigortası ihdas edilmesi uygun değildir¹⁰⁶.

Kaldı ki; SK m. 13 hükmünün de Anayasaya uygunluğu tartışılabilir durumdadır. Bir görüş¹⁰⁷; SK m. 13 ile kanun koyucunun sözleşme yapma zorunluluğu getirme yetkisini Bakanlar Kuruluna devretmek istediğini, söz konusu bu durumun kanun koyucunun iradesi ile oluşmasından ötürü Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediğini savunmaktadır.

¹⁰⁵ **YAZICIOĞLU**, s. 102; **BOZKURT**, s. 501; **MEMİŞ**, LMHD 2008, s. 864; **KUBİLAY, H.:** “Sigorta Acenteleri Zorunlu Mesleki Sorumluluk Sigortası Hakkında Bir Değerlendirme”, BATİDER 2009, C. XXV, S. 4, s. 216; **ÖZDAMAR**, sigorta brokerleri için zorunlu sorumluluk sigortasının yönetmelik ile düzenlenmiş olmasının normlar hiyerarşisine uymadığını ifade etmiş, düzenlenmenin kanun ile yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. ve karş. **ÖZDAMAR**, AÜHFD 2008, s. 541; Aynı görüşte bkz. **KUBİLAY**, BATİDER 2009, s. 224.

¹⁰⁶ **KUBİLAY**, BATİDER 2009, s. 216; Aynı görüşte bkz. **MEMİŞ**, LMHD 2008, s. 864.

¹⁰⁷ **ÖZDAMAR**, AÜHFD 2008, s. 540.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise¹⁰⁸, Bakanlar Kurulu'na zorunlu sigorta ihdas etmek için verilen yetki, yasama yetkisinin devri niteliğindedir. Yasa ile dahi olsa yasama yetkisi devredilemez. Bu nedenle gerek Bakanlar Kurulu tarafından ihdas edilen zorunlu sigortalar gerekse bu sigortalara dayanak SK m. 13 hükmü; Anayasa'nın 7. maddesindeki yasamanın devredilmezliğine, 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması rejimine ve 123. maddesindeki idarenin yasallığı ilkesine aykırıdır.

B- SİGORTA ACENTESİNİN UYGUNLUK BELGESİ ALMA VE LEVHAYA KAYIT ZORUNLULUĞU

1. GENEL OLARAK

Sigorta acentesi olarak faaliyet göstermek isteyen gerçek veya tüzel kişilerin TOBB nezdinde tutulan Levhaya yazılı olması gerekir. (SK m. 23/1) Sigorta acenteliği yapacaklar, Hazine Müsteşarlığı'ndan gerekli nitelikleri taşıdıklarını gösteren uygunluk belgesini almak sureti ile TOBB nezdinde tutulan Levhaya kayıt olmak için başvuruda bulunacaktır. (SK m. 2)

SAY m. 3/(h) bendine göre uygunluk belgesi; Müsteşarlıkça, Levhaya kaydı uygun görülen acenteler için TOBB'a gönderilen SK'nin 23'üncü ve geçici 7'inci maddesinde belirtilen belge niteliğindeki yazıyı ifade eder.

Söz konusu uygunluk belgesini alabilmek için, sigorta acenteliği yapacak gerçek veya tüzel kişinin düzenleniş tarihleri son altı aydan eski olmamak kaydı ile SAY EK:1 ve EK:7'de belirtilen bilgi ve belgeler ile TOBB'a başvurması gerekir. (SAY m. 5/1) Acentelerce uygunluk belgesi almak için başvuru TOBB tarafından

¹⁰⁸ **BOZKURT**, s. 502.

görevlendirilecek odalara yapılır. Uygunluk belgesi için gerekli belgelerden oda bünyesinde bulunanlar ayrıca talep edilmez. (SAY m. 5/2) Başvuru sırasında istenen belgeler ayrıca elektronik ortama kaydedilir. (SAY m. 5/3)

Belgeleri tamamlamış olan acentelerin talepleri TOBB tarafından Müsteşarlığa intikal ettirilir¹⁰⁹. Müsteşarlıkça yapılacak değerlendirmede durumu uygun görülenler Levhaya kaydedilmek üzere TOBB'a bildirilir. Bu bildirim, bildirim konu acenteler bakımından uygunluk belgesi niteliğindedir. (SAY m. 5/4) Uygunluk belgesi alan ve TOBB internet sitesinde liste halinde duyurulan acenteler, Levhaya kayıt olmak için en geç altı ay içinde TOBB'a başvuruda bulunmak zorundadır. (SAY m. 5/5) Gerekli tüm bilgi ve belgeleri tamamlanarak Levhaya kaydedilen acenteler TOBB internet sitesinde duyurulur. (SAY m. 5/6)

SASMIKY m. 10/2/(ğ) bendine göre sigortacılık mevzuatı uyarınca sigorta acenteliği yapabilmek için gerekli olan Levhaya kayıt işlemleri ile kayıttan silinme işlemleri, Sigorta Acenteleri İcra Komitesi'nin görevlerinden biridir. SASMIKY m. 15 hükmünde ise Levhaya kayıt işlemlerinde İcra Komitesince, kaydolunacak sigorta acentesinin Müsteşarlıktan uygunluk belgesi almış olması ve Levhaya kayıt için belirlenen kayıt ücretinin ödenmiş olacağının dikkate alınacağı ifade edilmiştir.

SK m. 35/23 hükmüne göre Müsteşarlıktan uygunluk belgesi almadan sigorta acenteliği yapanlar adli para cezası ile cezalandırılacaktır. Bu bakımdan uygunluk belgesi, acentelik faaliyetinde bulunma izni niteliğinde olup, Levhaya kayıt ise

¹⁰⁹ **YAZICIOĞLU**, belgelerin tam olarak verilip verilmediği açısından TOBB'un şeklen inceleme yaptığı, TOBB'un Müsteşarlığa başvuruları ileten bir konumda olduğunu, bürokratik işlemlerin arttırılmaması açısından TOBB'un uygunluk belgesi verilmesi hususunda yetkilendirilmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir. Bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 71.

açıklayıcı işleve sahiptir. Uygunluk belgesi almadan sigorta acenteliği faaliyetinde bulunmanın yaptırımının adli para cezası olması da bu görüşü doğrulamaktadır¹¹⁰.

2. UYGUNLUK BELGESİ ALMA VE LEVHAYA KAYIT ZORUNLULUĞUNUN İSTİSNALARI

SK m. 23/3 hükmüne göre bankalar ile özel kanunla kurulmuş ve kendisine sigorta acenteliği yapma yetkisi tanınan kurumlar hakkında Levhaya kayıt zorunluluğu ile Müsteşarlıktan belge almaya ilişkin hükümler uygulanmaz.

Bankaların acentelik faaliyetine izin verilmesi ve acentelik hükümlerinden istisna tutulması; acenteler aleyhine bankacılık faaliyetlerinin genişletildiği, bu durumun acenteliği meslek olarak yapanlar aleyhine bir durum teşkil ettiği yönünde eleştirilmiştir¹¹¹. Aynı şekilde SK m. 23/10 hükmü ile bankalar ve özel kanunla kurulmuş ve kendisine sigorta acenteliği yapma yetkisi tanınan kurumların başka bir ticari faaliyette bulunma yasağına da tabi bulunmadıkları göz önüne alındığında bu görüşün isabetli olduğu söylenebilir.

3. SİGORTA ACENTESİNİN LEVHADAN SİLİNMESİ

a) Genel Olarak

SK m. 23/4 hükmüne göre sigorta acentesinin kaydı;

- a. Sigorta acenteliği yapması için gerekli nitelikleri kaybetmişse,
- b. Hakkında meslekten çıkarma kararı verilmişse,
- c. Levhaya yazılmasını müteakip altı ay içinde faaliyete geçmezse,

¹¹⁰ YAZICIOĞLU, s. 71.

¹¹¹ MEMİŞ, LMHD 2008, s. 869.

- ç. Sigorta acenteliğinden ayrılmışsa,
- d. Ticaret veya ticaret ve sanayi odasındaki kaydı silinmişse,
- e. Tespit edilen kayıt ücretinin süresi içinde yatırmamışsa veya aidatını üç yıl üst üste hiç ödememişse Levhadan silinecektir¹¹².

b) Levhadan Silinmede Usul ve İtiraz Hakkı

SK m. 23/5 hükmüne göre Levhadan silinme kararı verilmeden önce sigorta acentesinin yazılı savunması istenir ve Levhadan silinme kararı verilebilmesi için sigorta acentesinin savunmasının dinlenmesi veya savunması dinlenmek üzere kendisine yapılan çağrıya uymamış olması gerekir. Levhadan silinme kararının gerekçeli olması zorunludur.

Sigorta acentesi, Levhadan silinmeyi gerektiren hallerinin sona erdiğini ispat ederse, Levhaya yeniden yazılma hakkını kazanır. Ancak, hakkında meslekten çıkarma kararı verilmiş olan sigorta acentesinin bir daha Levhaya yazılması mümkün değildir. Levhaya yeniden yazılan sigorta acentesinden kayıt ücreti alınmaz. (SK m. 23/6) Levhaya yeniden yazılma talebinde bulunanlar, Levhaya yazılma şartlarının varlığının devam ettiğini ispatla zorunlu tutulabilir. Levhaya yeniden yazılma talebinin reddine dair karar gerekçeli olarak verilir. (SK m. 23/7)

Levhadan silinen veya Levhaya yeniden yazılma talebi reddolunan kişi, bu kararlara karşı on beş iş günü içinde TOBB Yönetim Kurulu'na yazılı itirazda bulunabilir. Yapılacak itiraz karşısında TOBB Yönetim Kurulu, en geç on beş iş günü içinde görüşünü bildirmek zorundadır. Bu karar kesindir. (SK m. 23/8)

¹¹² SASMİKY m. 16'da sigorta acentesinin kaydının icra komitesinin kararı ile silineceği haller, SK m. 23/4'e paralel bir şekilde sayılmıştır. Kanun ile sayılan hallerin yönetmelik ile tekrarlanması kanımızca isabetli değildir.

C- YABANCI SİGORTA ACENTELERİNİN TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNMASI

SK m. 23/11 hükmüne göre Bakanlar Kurulu, yabancı sigorta acentelerinin Türkiye'deki faaliyetleri ile Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta acentelerinin yabancı sigorta şirketleri adına Türkiye'deki aracılık hizmetlerine ilişkin düzenleme yapmaya yetkilidir.

Kanunun verdiği yetkiye dayanarak 6/7/2007 tarihli ve 2007/12467 sayılı Sigortacılık Sektöründeki Uluslararası Faaliyetlere İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı¹¹³ yayınlanmıştır. Bakanlar Kurulu kararının 3. maddesine göre, *“Türkiye’de sigorta acenteliği yapacak gerçek kişi yabancılar hakkında, Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta acentelerinin tabi olduğu hükümler geçerlidir. Gerçek kişi yabancı sigorta acentesinin Türkiye’de acentelik yapabilmesi için Türkiye’de yerleşik olması; yabancı tüzel kişi sigorta acentesinin Türkiye’de faaliyette bulunabilmesi için Türkiye’de şube açmış olması gerekir.”*

2007/12467 sayılı BKK’de yabancı gerçek kişi sigorta acentelerinin Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta acentelerinin tabi olduğu hükümlere tabi olduğu ifade edilmiştir. Ancak yabancı tüzel kişi sigorta acenteleri hakkında, bu sigorta acentelerinin Türkiye’de yerleşik olma şartı dışında özellikle SAY m. 4’te tüzel kişi sigorta acenteleri için aranan şartlara tabi olup olmadığı hususunda açıklık getirilmemiştir. Kanımızca yabancı tüzel kişi sigorta acentelerinin de bu hükümlere tabi olarak faaliyet göstermesi gerekecektir¹¹⁴. Nitekim 2007/12467 sayılı BKK’nin 3. maddesinin son cümlesinde ifade edildiği üzere, Türkiye’de faaliyet gösteren

¹¹³ RG. 3/8/2007, S. 26602.

¹¹⁴ YAZICIOĞLU, s. 73-74.

yabancı sigorta acenteleri, bu hükümler dışında Türkiye’de kurulu sigorta acenteleri ile aynı düzenleme hükümlerine tabi olacaktır.

BKK’ya göre Türkiye’de faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişi sigorta acenteleri yalnızca Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketleri nam ve hesabına hareket edebilir, yurt dışında kurulu sigorta şirketlerine aracılık edemez¹¹⁵.

SK m. 15/2 hükmünde yurt dışında yaptırılacak sigorta türleri istisnai olarak sayılmıştır. Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sigorta acenteleri, yurt dışında yaptırılacak sigortalar için de yurtdışında kurulu sigorta acentelerine aracılık edemeyecektir. Aksinin kabulü BKK’nin dolanılması ve bu sigorta şirketlerinin Türkiye’de şube açmaksızın ve ruhsat almaksızın faaliyet göstermesine imkan verir¹¹⁶.

II. FAALİYET ESNASINDA SİGORTA ACENTESİNİN DENETİMİ

A- DEĞİŞİKLİKLERİN BİLDİRİLMESİ, BİLGİ KAYITLARI VE KAYITLARA ERİŞİM

Acenteler, SAY’da aranan niteliklerinde ortaya çıkabilecek değişiklikleri elektronik ortamda TOBB’a veya uygunluk belgesi başvurusunda bulunduğu odaya, değişikliği takiben en geç üç iş günü içinde, Levhaya işlenmek üzere bildirecektir. (SAY m. 16)

¹¹⁵ SK m. 34/2/(j) bendine göre Bakanlar Kurulu, Müsteşarlığın bağlı bulunduğu Bakanlık ve Müsteşarlık tarafından bu Kanuna göre alınan kararlara, çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere ve yapılan diğer düzenlemelere uyulmaması halinde, SK’da ayrıca bir ceza öngörülmediği hallerde on iki bin Türk Lirası idari para cezası uygulanacaktır.

¹¹⁶ YAZICIOĞLU, s. 74.

TOBB nezdinde tutulan Levhaya ilişkin bilgiler ve bilgilere dışarıdan erişim tanınacak yetkili kullanıcılar ve erişebilecekleri kayıtların içeriği ve erişim şekli TOBB'un görüşü alınarak Müsteşarlıkça belirlenir. Elektronik ortamda TOBB'a veya odalara bildirim yapılmasına ilişkin usuller TOBB tarafından belirlenir. (SAY m. 17/1)

SAY m. 16 hükmünde sigorta şirketlerinin de acentelere verecekleri yetkilere ilişkin değişiklikleri, değişikliği takiben en geç üç iş günü içinde Levhaya işlenmek üzere TOBB'a bildireceği; SAY m. 11/2 hükmünde sigorta şirketlerince, acentelik yetkilerinin kaldırılması, acentelik sözleşmelerinin sona ermesi veya acenteler hakkında dava açılması, soruşturma ve kovuşturma başlatılması hallerinin gerekçeleriyle birlikte, en geç üç iş günü içinde TOBB'a ve ilgili acenteye bildirileceği öngörülmüştür.

B- FAALİYETİNİ İYİNİYET KURALLARINA UYGUN OLARAK YÜRÜTME

SK m. 32 hükmü hem sigorta şirketleri hem de sigorta aracıları hakkında hüküm getiren bir maddedir. Bu maddeye göre sigorta şirketleri ve aracılar, her çeşit broşür, izahname ve diğer belgeler ile ilan ve reklamlarını, taahhütleriyle sigortalıya sağlayacakları hak ve menfaatlerin sınır ve kapsamı dışında bir anlayışa neden olacak şekilde düzenleyemez ve kişi ve kuruluşlara gerçeğe aykırı, yanıltıcı aldatıcı ve haksız rekabete yola açan beyanda bulunamaz. Bu hükme aykırılığın tespiti halinde

durum, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun uyarınca faaliyet gösteren Reklam Kurulu'na bildirilir¹¹⁷. (SK m. 32/1)

Sigorta ve reasürans şirketleri, aracılar ve sigorta eksperleri sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye sokabilecek hareketlerden kaçınmak, mevzuat ve işletme planı esaslarına uygun faaliyette bulunmak, sigortacılığın icaplarına ve iyiniyet kurallarına uygun hareket etmek zorundadır. (SK m. 32/2)

Müştaşarlıkça yapılan inceleme ve denetim sonucunda, SK m. 32 hükümlerine uygun hareket etmediğı tespit edilen acentelerin, acentelik faaliyetleri, Müşttaşarlıkça altı aya kadar geçici olarak durdurulabilir. Geçici durdurmayı takip eden iki yıl içinde aykırılığın tekrarı halinde acentenin faaliyetleri Müşttaşarlıkça tamamen durdurulur ve kaydı Levhadan silinir. (SAY m. 11/4)

C- DİSİPLİN UYGULAMALARI

SASMIKY'nin disiplin cezalarına ilişkin hükümler getiren beşinci bölümünde sigorta acentelerine ilişkin disiplin cezaları belirlenmiştir¹¹⁸. SASMIKY'nin disiplin cezalarının uygulanacağı haller başlıklı 17'inci maddesi şu şekildedir: “ *Sigorta acentelerinden meslek onuruna veya meslek düzen ve*

¹¹⁷ 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 17'inci maddesine göre ticari reklam ve ilanlarda uyulması gereken ilkeleri belirlemek, bu ilkeler çerçevesinde ticari reklam ve ilanları incelemek ve inceleme sonucuna göre TKHK m. 16 hükümlerine aykırı reklam ve ilanları üç aya kadar tedbiren durdurma ve/veya durdurma ve/veya aynı yöntemle düzeltme ve/veya para cezası verme hususlarında görevlendirilmiş bir Reklam Kurulu'nun oluşturması öngörülmüştür. Bu maddeye dayanarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkartılan Reklam Kurulu Yönetmeliğı ile Reklam Kurulu'nun kuruluş ve görevleri ile çalışma usul ve esasları, üyelerin nitelik ve görev süreleri belirlenmiştir. (RG. 1/8/2003, S. 25186)

¹¹⁸ Sigorta acentelerinin faaliyet esnasında tabi olduğı kuralların SAY ile değil SASMIKY ile düzenlenmiş olması düzenlemelerdeki dağınıklık ve karmaşıklığın bir göstergesidir. Bkz. YAZICIOĞLU, s. 58.

geleneklerine uymayan eylem ve davranışlarda bulunanlarla, mesleki görevini yapmayan veya görevinin getirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayanlar hakkında bu Yönetmelikte yazılı disiplin cezaları uygulanır.” Maddenin ifadesinden de anlaşılacağı üzere, sigorta acenteleri disiplin cezalarının muhatabı olmamaları açısından faaliyetlerinin devamı süresince belli kurallara tabi olarak faaliyetlerini sürdürmek zorundadır.

Uygulanacak disiplin cezaları, SASMİYK m. 18/1 hükmünde uyarma, kınama, meslekten geçici çıkarma, meslekten uzun süreli çıkarma, meslekten men olarak sayılmıştır. Ayrıca aynı maddenin 2’inci fıkrasında, İcra Komitesi kararı ile sigorta acentesine tedbir mahiyetinde işten el çektirilebileceği ifade edilmiştir.

SK m. 35/20 hükmüne göre SK m. 23/10 hükmüne aykırı davranarak başka ticari faaliyette bulunanlar, SK m. 23/13’e aykırı olarak sigorta acenteliği yetkilerini veya unvanlarını başka kişilere kullandıranlar ve söz konusu yetki ve unvanları kullananlar, SK m. 23/14 hükmüne aykırı şekilde sigorta acenteliğinden men edilenleri acentelik faaliyetlerinde çalıştıran veya bunlarla acentelik faaliyetlerinde işbirliği yapanlar hakkında adli para cezası uygulanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİNİN

ÖZELLİKLERİ VE HÜKÜMLERİ

I. SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ

A- SÖZLEŞMENİN TARAFLARI VE ŞEKLİ

SK m. 2/(1) bendi, sigorta acentesinin “... *bir sözleşmeye dayanarak.. sigorta şirketleri nam ve hesabına...*” aracılık faaliyeti gösterdiğini belirtmektedir. Buna göre, sigorta acentesi ve sigorta şirketi arasında acentelik ilişkisi oluşturacak bir sözleşmenin varlığı gereklidir.

Bu sözleşmenin bir tarafı sigorta acentesi diğer tarafı ise sigorta şirkettir. SK m. 2/(ö) bendine göre sigorta şirketi, Türkiye’de kurulmuş sigorta şirketi ile yurt dışında kurulmuş sigorta şirketinin Türkiye’deki teşkilatını ifade eder. Tanımda sözleşmenin bir tarafında sigorta acentesinin diğer tarafında sigorta şirketinin bulunacağı ifade edildiğinden, bir reasürans şirketi ile sigorta acenteliği sözleşmesi yapılmasının mümkün olmayacağını söylemek mümkündür¹¹⁹. Sözleşmenin diğer tarafı ise sigorta acentesidir. SK m. 35/21 hükmüne göre, sigorta acenteliği yapamayacaklarla sigorta acenteliği sözleşmesi yapan sigorta şirketlerinin bu işten sorumlu yöneticileri hakkında adli para cezası uygulanacaktır. O halde sözleşmenin diğer tarafını teşkil eden sigorta acentesinin sigorta acenteliği yapabilecek nitelikleri haiz olması gerekir.

¹¹⁹ YAZICIOĞLU, s. 124.

SK m. 35/23 hükmü, Müsteşarlıktan uygunluk belgesi almadan sigorta acenteliği yapanlar hakkında hapis cezası ve adli para cezası yaptırımını öngörmektedir. Hükümden anlaşıldığı üzere, uygunluk belgesi almadan sigorta acenteliği yapılması mümkün değildir. Ancak sigorta acenteliği faaliyetine engel teşkil eden bu durum, taraflar arasında sigorta acenteliği sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulmuş olmasına engel değildir. Sözleşmenin kurulmasından sonra uygunluk belgesi alınamaması hali, sigorta acenteliği faaliyetine engel teşkil edecek ve sigorta aracılığı faaliyetine bulunmayı taahhüt eden sigorta acentesi için subjektif imkansızlık¹²⁰ gündeme gelecektir. Bu durum sözleşmenin geçerliliğini etkilemeyecek fakat sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmayı taahhüt eden tarafın borcun ifa edilmemesinden sorumlu olması sonucunu doğuracaktır¹²¹.

Gerek SK gerekse SAY'da sigorta acenteliği sözleşmesinin şekle tabi olup olmadığı hususunda düzenleme getirilmemiştir. 6762 ve 6102 sayılı Kanunlar bakımından da acentelik sözleşmesi herhangi bir şekle tabi tutulmamıştır¹²². Nitekim hukukumuzda da şekil serbestisi esas olarak kabul edilmiştir. 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 11/1 hükmüne göre sözleşmenin geçerliliği kanunda açık bir hüküm olmadıkça hiçbir şekle tabi değildir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 12/1 de aynı düzenlemeyi içermektedir. Dolayısıyla yapılan açıklamalar ışığında sigorta

¹²⁰ Edim, borçlu tarafından yerine getirilemez olmasına rağmen, başkaları tarafından ifa edilebilecek nitelikteyse subjektif imkansızlık söz konusudur. Objektif imkansızlığın aksine subjektif imkansızlık durumunda sözleşme geçerlidir; borç doğmuştur, tarafları bağlar ve borçlu borcun ifa edilmemesi sebebiyle sorumlu olur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **ALTUNKAYA, M.:** Edimin Başlangıçtaki İmkansızlığı, Ankara 2005, s. 115-117.

¹²¹ **ALTUNKAYA**, s. 117; **YAZICIOĞLU**, s. 125.

¹²² **YAZICIOĞLU**, 6102 sayılı Kanunun tasarı aşamasında olduğu dönemde çalışmasında, acentelik sözleşmesinin geçerliliğinin şekle tabi olmadığı hususunun tasarıda yer alması gerektiğini ifade etmiştir. Bu hususta bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 126.

acenteliği sözleşmesinin geçerliliğinin hiçbir şekle tabi olmadığını söyleyebilmek mümkündür¹²³. Dolayısıyla taraflar arasındaki sigorta acenteliği sözleşmesi açık ya da zımni, yazılı ya da sözlü olarak kurulabilecektir¹²⁴. Uygulamada ispat açısından sorun yaşamamak açısından yazılı sözleşme akdedildiği, sigorta şirketlerinin de acentelik sözleşmelerinin akdinde standart sözleşmelerden yararlandığı görülmektedir¹²⁵.

Kural olarak acentelik sözleşmesinin şekil şartına tabi olmadığı yukarıda vurgulanmıştır. Ancak gerek 6762 gerekse 6102 sayılı Kanunlarda acentelik sözleşmesinin kapsamında yasal düzenlemelerden ayrılmak istenmesi durumunda yazılı bir yetki (6762 sayılı Kanun m. 120-121, 6102 sayılı Kanun m. 106-107) veya anlaşmaya (6762 sayılı Kanun m. 118, 6102 sayılı Kanun m.104) gerek olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu hükümlere yer verilmiş olması, acentelik sözleşmesinin şekle tabi kılındığını göstermez; anılan düzenlemeler yasal düzenlemeden ayrılmak istenen durumlarla ilgili anlaşmaların yazılı olması gerektiğini öngörmektedir¹²⁶.

Bir görüşe göre¹²⁷, sözleşme yapma yetkisini haiz bir acentelik söz konusu ise, acentelik sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması gerekmektedir. Ancak acentelik sözleşmesinin doğması ile acenteye sözleşme yapma yetkisinin tanınmasını birbirinden ayırmak gerekmektedir. 6762 sayılı Kanun m. 121/1 hükmünde

¹²³ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 195; **KARAYALÇIN**, s. 517; **TEOMAN**, (ÜLGEN, **Ticari İşletme Hukuku**), N. 1940-1942; **KINACIOĞLU**, s. 34; **KAYIHAN**, s. 79; **YAZICIOĞLU**, s. 125; **ARSLANLI, H.:** Kara Ticareti Hukuku Dersleri Umumi Hükümler, 3. Bası, İstanbul 1960, s. 181.

¹²⁴ **KARAYALÇIN**, s. 517; **KINACIOĞLU**, s. 34; **KAYIHAN**, s. 79; **ARSLANLI**, s. 181.

¹²⁵ **YAZICIOĞLU**, s. 126 dpn. 57.

¹²⁶ **ARSLANLI**, s. 181; **KARAYALÇIN**, s. 517.

¹²⁷ **İMREGÜN, O.:** Kara Ticareti Hukuku Dersleri Genel Hükümler-Ticaret Ortaklıkları-Kıymetli Evrak, İstanbul 1974, s. 114 ve 117; **ERİŞ, G.:** Açıklamalı- İçtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu-Ticari İşletme ve Şirketler, 4. Baskı, C. 1, Ankara 2007, s. 1174.

öngörülen şekil şartı acentelik sözleşmesinin doğumu ile değil, acenteye verilecek sözleşme yapma yetkisine ilişkindir. (6102 sayılı Kanun m. 107) Zira 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmü yetkinin aşılması durumu ile ilgili düzenlemede yetkisi olmadan işlem yapan kişiyi yine acente olarak nitelendirilmektedir¹²⁸. (6102 sayılı Kanun m. 108) Nitekim Yargıtay tarafından kabul edilen ve bizim de katıldığımız görüşe göre¹²⁹ acentelik sözleşmesinin doğumu ile sözleşme yapma yetkisinin doğumu birbirinden farklı şeylerdir¹³⁰.

6762 sayılı Kanun m. 121/2 hükmü (6102 sayılı Kanun m. 107/2), acentelere müvekkili adına sözleşme yapma yetkisi veren belgelerin, acente tarafından tescil ve ilan edilmesini öngörmektedir. Ancak bu tescil ve ilan zorunluluğu acente ve müvekkil arasındaki iç ilişkiyi ilgilendirmekte, üçüncü kişilerin hakları üzerinde herhangi bir etki yapmamaktadır¹³¹. Sonuç olarak sözleşme yapma yetkisi veren acentelik sözleşmelerinde şekle bağlı olması gereken verilen yetki olup sözleşmenin kendisi herhangi bir şekil şartına tabi değildir¹³².

SAY m. 10/1 hükmünde acentelere verilecek olan acentelik yetkisi ile sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerine ilişkin hususların kapsam ve

¹²⁸ **KARAHAN, S.:** Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, Konya 1997, s. 277 dñn. 23.

¹²⁹ *“Bir acentenin müvekkili adına sözleşme yapabilmesi özel ve yazılı onay verilmesini gerektirir ise de, acente yetkili olmaksızın veya yetkisi sınırlarını aşarak müvekkili adına bir bağıt yaparsa; müvekkili haber alır almaz üçüncü kişiye sözleşmeye izin vermediğini derhal bildirmediği durumda izin vermiş sayılır.”* Y. HGK. T. 17/12/1980, E. 79/11-37, K. 80/2770. (YKD, 1981, C. VII, S. 4, s. 406)

¹³⁰ **KAYIHAN, s. 80; KARAHAN, s. 277; ARSLANLI, s. 181.**

¹³¹ *“Akit yapma yetkisini veren belgelerin tescil ve ilan ettirilmesi iç ilişki bakımından lüzumlu olup, üçüncü şahsın hukukuna müessir değildir.”* Y. TD, T. 29/3/1972, E. 1972/1257, K. 1972/1590, (BATİDER 1972, C. VI, S. 3, s. 616.)

¹³² **KAYIHAN, s. 81.**

sınırının usulü dairesinde tescil ve ilanını müteakip on beş iş günü içerisinde Levhaya işlenmek üzere TOBB'a bildirileceği hüküm altına alınmıştır.

B- SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Sigorta acenteliği sözleşmesinde sigorta acentesi, sigorta şirketine karşı sigorta aracılığı faaliyetinde bulunma borcu altına girmektedir. Bu nedenle sigorta acenteliği sözleşmesi iş görme borcu doğuran bir sözleşmedir¹³³. İş görme borcu doğuran sözleşmelerde taraflardan biri bir iş görme borcunu üstlenmekte olup hizmet, vekalet ve istisna sözleşmeleri iş görme borcu doğuran sözleşmelerdendir¹³⁴. İş görme sözleşmelerinin hemen tümünde ortak nokta, taraflardan birinin diğer tarafa karşı daima bir iş görme borcu altına girmesi ve bu borcunu iş görme olarak nitelendirilen bir faaliyette bulunarak yerine getirmesidir¹³⁵.

Hizmet, istisna, vekalet sözleşmeleri dışında iş görme borcu doğuran bir sözleşmenin nitelendirilmesi sözleşme ilişkisine uygulanacak olan kuralların belirlenmesi açısından önemlidir. Ancak gerek SK m. 23/18 gerekse 6762 sayılı Kanun m. 116/2 ve 6102 sayılı Kanun 102/2 hükümleri; acentelik kısmında hüküm bulunmayan hallerde aracı acente hakkında tellallık/simsarlık, sözleşme yapmaya yetkili acenteler hakkında komisyon ve bunlarda da hüküm bulunmayan hallerde vekalet hükümlerinin uygulanacağını hüküm altına almıştır. O halde sigorta acenteliği sözleşmesinin niteliğine ilişkin değerlendirmeler teorik olarak bir anlam ifade edecektir¹³⁶.

¹³³ YAZICIOĞLU, s. 126.

¹³⁴ OĞUZMAN, K./ÖZ, M.T.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, İstanbul 2006, s. 43.

¹³⁵ YAVUZ, C.: Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 4. Baskı, İstanbul 2006, s. 257.

¹³⁶ YAZICIOĞLU, s. 127.

6762 sayılı Kanun m. 116 vd. ile 6102 sayılı Kanun m. 102 vd. anlamında acentelik sözleşmesinin niteliği açısından farklı görüşler mevcuttur. 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 386/2 hükmü şu şekildedir: *“Diğer akitler hakkındaki kanuni hükümlere tabi olmayan işlerde dahi, vekalet hükümleri cari olur”*. Böylece Borçlar Kanunundaki iş görme sözleşmesi tiplerinin unsurlarından biri eksik olan veya bu tiplerden birine uymayan iş görme sözleşmelerine vekalet hükümleri uygulanmak istenmiştir¹³⁷. Nitekim 818 sayılı Borçlar Kanun m. 386/2 hükmünde yer alan ifade 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 502/2 hükmünde *“Vekaletle ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan işgörme sözleşmelerine de uygulanır”* denilmek suretiyle daha anlaşılır bir biçimde kaleme alınmıştır. Bu düzenleme ile kanunla düzenlemiş herhangi bir iş görme borcu doğuran sözleşme konusu iş görmeler, vekalet sözleşmesinin oluşmasını engelleyecektir. O halde kanundaki belli tipler ve vekalet sözleşmesi dışında kendine özgü (sui generis) ve vekalet hükümlerinin uygulanamayabileceği iş görme sözleşmelerinin varlığının kabul edilip edilemeyeceği sorusu gündeme gelecektir¹³⁸.

Gautschi tarafından savunulan görüşe göre¹³⁹, hizmet ve istisna sözleşmesine konu olamayan her türlü iş görme sözleşmeleri 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 386/2 hükmü anlamında vekalet sözleşmesi olarak nitelendirilir. Bu nedenle, iş görme sözleşmelerinde kendine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşme imkanı bulunmamakta, kanuni tiplerin sınırlı sayıda olması (numerus clausus) kabul edilmiş olmaktadır.

¹³⁷ YAVUZ, s. 394.

¹³⁸ YAVUZ, s. 394

¹³⁹ ARAL, F.: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 7. Baskı, Ankara 2007, s. 395 dpn. 31’den naklen.

Hakim görüŖe göre ise¹⁴⁰, 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 386/2 hükmü, iş görme sözleşmelerinde isimsiz sözleşmelerin kurulmasını engellemektedir. İş görme borcu doğuran sözleşmeler, sadece kanunda öngörölen hizmet, eser, vekalet gibi sözleşmeler değildir. Kanunda düzenlenen bu sözleşmelerin dışında yer alan ve tarafların serbest iradeleriyle oluşturdukları başka iş görme borcu doğuran sözleşmeler de bulunmaktadır.

Kanunda sayılanlardan başka, tarafların serbest iradeleriyle oluşturdukları iş görme borcu doğuran sözleşmelerin varlığını kabul ettikten sonra acentelik sözleşmesinin vekalet sözleşmesinin özel bir türü mü, hizmet sözleşmesi mi, yoksa kendine özgü (sui generis) bir sözleşme mi olduğunun ortaya konulması gerekmektedir.

Bu konuda doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre¹⁴¹, acentelik sözleşmesi vekaletin özel bir türünü teşkil etmektedir. 6762 sayılı Kanun m. 116/2 hükmüne göre acentelik faslında hüküm bulunmayan hallerde aracılık eden acenteler hakkında tellallık hükümleri, akit yapan acenteler hakkında komisyon hükümleri ve bunlarda da hüküm bulunmayan hallerde vekalet hükümleri uygulanır.(6102 sayılı Kanun m. 102/2) Bu görüşü savunanlara göre kanun koyucu bu düzenleme ile acentelik sözleşmesini vekalet sözleşmesinin özel bir türü saymıştır¹⁴².

¹⁴⁰ YAVUZ, s. 257; ARAL, s. 395-396; HATEMİ, H./SEROZAN, R./ARPACI, A.: Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992, s. 352.

¹⁴¹ TEKİNALP, G.; s. 27; BOZER, A./GÖLE, C.: Bankacılar İçin Ticaret Hukuku Bilgisi, Ankara 2010, s. 290.

¹⁴² KAYIHAN, TTK vekaletle ilişkin hükümlere ancak boşluk doldurucu olarak gidilmesini öngördüğünden yani hakim vekalet hükümlerine nihai olarak, acenteliğe uygulayacak bir hüküm bulunmaması durumunda başvuracağından acenteliğin vekaletin özel bir türü olarak

(818 sayılı Borçlar Kanunu m. 396/1; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 512), acentelik sözleşmesinin sona ermesi ise belli bir disipline bağlanmıştır.(6762 sayılı Kanun m. 133; 6102 sayılı Kanun m. 121) Bu görüş acentelik sözleşmesini bir hizmetin ifasının görülmesi ve hizmetin bir ücret karşılığı yapılması, hizmet sözleşmesinin acentelik sözleşmesi ile benzer nedenlerle sona ermesi sebepleriyle acentelik sözleşmesinin hizmet sözleşmesine benzediğini savunmaktadır¹⁴⁵. Acentelik sözleşmesini hizmet sözleşmesinden ayıran unsur ise hizmet sözleşmesinde işçinin tamamen işverene bağlı durumda olmasıdır ancak bu görüş acentelik sözleşmesinde kanunun bıraktığı boşlukların kıyasen hizmet sözleşmesi hükümleri ile doldurulması gerektiği düşüncesindedir¹⁴⁶.

Kanımızca, acentelik sözleşmesi yukarıda sayılan ve vekalet sözleşmesinden ayrılan başlıca yönleri nedeniyle vekaletin özel bir türü sayılamaz. Gerek 6762 sayılı Kanun m. 116/2 gerekse 6102 sayılı Kanun m. 102/2 hükmünde boşluk doldurucu olarak yer almış olan vekalet hükümlerine yapılan yollama da, acentelik sözleşmesinin vekalet sözleşmesinin özel bir türü olduğu sonucunu doğurmamaktadır. Aynı şekilde, acenteliğin tanımını veren 6762 sayılı Kanun m. 116/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 102/1 hükmünde yer aldığı üzere acente müvekkiline “tabi olmaksızın” çalışmaktadır. Tabi olmama yani bağımsızlık unsuru acentelik sözleşmesini hizmet sözleşmesinden açıkça ayırmaktadır¹⁴⁷¹⁴⁸. Bu açıklamalarımız

¹⁴⁵ **KINACIOĞLU**, s. 37. **DOMANIÇ/ULUSOY** da aracı acenteliğin nitelik itibari ile özel bir hizmet sözleşmesi olduğunu, sözleşme yapma yetkisini haiz acenteliğin ise vekaletin özel bir çeşidi olduğunu savunmaktadır. Bkz. **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 390.

¹⁴⁶ **KINACIOĞLU**, s. 38; **ARSLANLI**, s. 181; **KAYIHAN**, s. 91.

¹⁴⁷ **TANDOĞAN**, s. 384; **KAYIHAN**, s. 89-90; 4857 sayılı İş Kanunu m. 8/1’de de iş sözleşmesi tanımlanırken, işçinin bağımlı olarak iş görmeyi üstlendiği açık bir şekilde ifade edilmiştir. İş sözleşmesinde bağımlılık unsurunun varlığı konusunda iş hukuku öğretisinde de görüş birliği

doğrultusunda acentelik sözleşmesini kendine özgü (sui generis) sürekli bir iş görme sözleşmesi olarak nitelendirmemiz yerinde olacaktır¹⁴⁹.

Bu noktada yine de 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 448 ve devamı hükümleri ile düzenlenen pazarlamacılık sözleşmesine değinmekte fayda olduğu düşüncesindeyiz. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 448 hükmünde pazarlamacılık sözleşmesi şu şekilde tanımlanmıştır: “ *Pazarlamacılık sözleşmesi, pazarlamacının sürekli olarak bir ticari işletme sahibi işveren hesabına ve işletmesinin dışında, her türlü işlemin yapılmasına aracılık etmeyi veya yazılı anlaşma varsa, bu anlaşmada belirtilen işlemleri yapmayı, işletme sahibi işverenin de buna karşılık ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.*”

Pazarlamacılık sözleşmesi ile acentelik sözleşmesinin ayırt edilmesi konusu önem taşımaktadır. Aynı tür faaliyeti yürüten acente ve pazarlamacının ayırt edilmesinde kullanılacak ölçüt bağımlılıktır¹⁵⁰. Pazarlama sözleşmesi genel bir hizmet sözleşmesi niteliği taşımakta olup¹⁵¹, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 469 hükmünde pazarlamacılık sözleşmesine ilişkin hüküm bulunmayan hallerde,

olduğu ifade edilmektedir. Bkz. **SÜZEK, S.:** İş Hukuku Genel Esaslar- Bireysel İş Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2008, s. 213 vd.

¹⁴⁸ 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 313/1 hükmünde hizmet akdi tanımlanmıştır. Bu tanım içerisinde işçinin işverene bağımlı olarak hizmet edimini ifa edeceği açık bir şekilde yer almamıştır. Ancak hizmet sözleşmesinin bağımlılık ilişkisi yarattığı, işveren ve işçi arasında oluşan hiyerarşi sebebiyle işverenin işçiye talimat verebileceği veya işçiyi denetleyebileceği de göz önünde tutulduğunda hizmet sözleşmesinde işçinin işverene bağımlı çalıştığı ifade edilmektedir. Nitekim 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 392/1 hükmünde yer alan hizmet sözleşmesi tanımında bağımlılık unsuruna açık bir şekilde yer verilmiştir. Bkz. **YAVUZ**, s. 264.

¹⁴⁹ **KARAYALÇIN**, s. 515; **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 336; **KAYIHAN**, s. 90.

¹⁵⁰ **KOÇ, S.:** “Borçlar Kanunu Tasarısı’nın Hizmet Sözleşmesi ile İlgili Yeni Düzenlemeleri”, GSÜHFD 2004/1, Yıl: 3, S. 1, s. 601.

¹⁵¹ **YAVUZ, C.:** “Yeni (6098 sayılı) Türk Borçlar Kanunu’na Göre Hizmet Sözleşmeleri”, İzmir Barosu Dergisi 2011, Yıl: 76, S. 2, s. 92.

hizmet sözleşmesinin genel hükümlerinin uygulanacağı ifade edilerek bu husus yinelenmiştir. Sonuç olarak, pazarlama sözleşmesi hizmet sözleşmesinin özel bir türüdür ve acente ise işverene bağlı faaliyet göstermekte olan pazarlamacının aksine bağımsız olarak faaliyet göstermektedir¹⁵². Acentelik sözleşmesi ve pazarlama sözleşmesi bu hususta birbirinden ayrılmaktadır.

Yukarıda yapılan değerlendirmeler sonrası, sigorta acenteliği sözleşmesinin de kendine özgü bir iş görme sözleşmesi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak nihai olarak uygulanacak vekalet hükümlerinde boşluk olması halinde hizmet sözleşmesi hükümlerinin sigorta acenteliği sözleşmesine uygulanması fikri SK m. 23/18 ve 6762 sayılı Kanun m. 116/2 ve 6102 sayılı Kanun m. 102/2 hükümlerine aykırıdır ve işçiyi gözeten hizmet sözleşmesi hükümlerinin sigorta acentesine yeterli ve menfaatler dengesine uygun koruma sağlayan SK ve TTK hükümleri yanında uygulanmasının, menfaat dengesinin sigorta acentesi lehine değişmesi sebebiyle isabetli olmayacağı savunulmaktadır¹⁵³.

Sigorta acenteliği sözleşmesinde sigorta şirketi, sigorta acentesinin aracılığı sonucunda akdettiği ve/veya doğrudan sigorta acentesi tarafından akdedilen sözleşmeler için komisyon ödemektedir. Başka bir ifade ile sigorta acentesinin aracılık etme veya sözleşmeleri akdetme hususunda gösterdiği çaba değil, sigorta acentesinin aracılığı sonucunda ve/veya doğrudan akdettiği sözleşmeler dikkate alınarak sigorta şirketi tarafından komisyon ödenmektedir. Dolayısı ile sigorta şirketi

¹⁵² KOÇ, GSÜFHD 2004/1, s. 601; ARKAN, Ticari İşletme 2011, s. 183.

¹⁵³ YAZICIOĞLU, s. 128.

ve sigorta acentesinin edimleri arasında bir değişim söz konusu deęildir¹⁵⁴. Buna göre, sigorta acenteliği sözleşmesinin eksik iki taraflı sözleşme¹⁵⁵ olarak nitelendirilmesi uygun olur¹⁵⁶.

II. SİGORTA ACENTESİNİN HAKLARI

A- İNHİSAR (TEKEL) HAKKI

6762 sayılı Kanun m. 118 hükmüne göre, aksi yazılı olarak kararlaştırılmadıkça, müvekkil aynı zamanda ve aynı yer veya bölge içerisinde aynı ticaret dalı için birden fazla acente tayin edemez. (6102 sayılı Kanun m. 104) Dolayısıyla acente kendisine tahsis edilen yer veya bölgede ve acentelik yetkisi verilen ticaret dalı ile sınırlı olarak inhisar hakkına sahiptir. Emredici nitelik taşımayan inhisar hakkını ortadan kaldıran anlaşmaların yazılı olarak yapılması gerekir.

Bu hüküm sigorta acenteleri hakkında da geçerlidir. Sigorta acentesi de faaliyet alanının belirlendiği yer veya bölge ve kendisine acentelik yetkisi verilen sigorta branşı ve/veya sigorta türleri ile sınırlı olarak inhisar hakkına sahiptir¹⁵⁷. Aksi

¹⁵⁴ Acentelik sözleşmesinde edimler arasında değiş tokuş olduğu ve bu nedenle acentelik sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olduğu yönünde aksi görüş için bkz. **KAYIHAN**, s. 90-91; **AYAN**, s. 25.

¹⁵⁵ Bazı iki taraflı sözleşmelerde, taraflardan birinin her zaman borç altına girerken, diğer tarafın ancak bazı şartların gerçekleşmesi durumunda borç altına girdiği sözleşmeler, eksik iki taraflı sözleşme olarak adlandırılır. Bkz. **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 265.

¹⁵⁶ **YAZICIOĞLU**, s. 129.

¹⁵⁷ 6762 sayılı Kanun m. 118 hükmünde yer alan “aynı ticaret dalı” ifadesinin bir sigorta şirketinin acentesinin kendisine tevdi edilmiş olanların dışında kalan sigorta dallarında yapılacak mukaveleler için başka bir sigorta şirketine aracılık yapabileceği; sigorta şirketinin de ayrı sigorta dallarında çalışmak üzere aynı yerde birden çok acente tayin edebileceği şeklinde anlaşılması gerektiği hususunda bkz. **KENDER**, s. 108 dñn. 132.

yazılı olarak kararlaştırılmadıkça sigorta şirketinin bir sigorta acentesinin faaliyet bölgesinde ve o sigorta acentesinin aracılık etme ve/veya akdetme yetkisine sahip olduğu sigorta branşı ve/veya türleri için ikinci bir sigorta acentesi görevlendirmesi acentelik sözleşmesinin ihlali anlamına gelir. Bu durum sigorta acentesinin sözleşmeyi feshetmesi için haklı sebep teşkil eder ve sigorta acentesi yapılan bu işler dolayısıyla ücrete hak kazanacağı gibi (6762 sayılı Kanun m. 128/1; 6102 sayılı Kanun m. 113/2), fesih sebebiyle uğradığı zararın tazminini de talep edebilir¹⁵⁸.

B- OLAĞANÜSTÜ GİDERLERİN KARŞILANMASINI TALEP HAKKI

6762 sayılı Kanun m. 127 hükmüne göre acente, işlerini ifa için yaptığı masraflardan ancak olağanüstü olanların tazminini isteyebilir. 6102 sayılı Kanun m. 117 hükmü aynı hususu hüküm altına almıştır. Sigorta acentesi de bağımsız bir tacir yardımcısı olduğundan, kendi işletmesinin olağan sayılan masraflarına kendisi katlanmak zorundadır¹⁵⁹. Nitekim maddede de ancak olağanüstü masrafların müvekkil tarafından karşılanacağı öngörülmüştür.

Sigorta acentesi tarafından yapılan masrafın olağan mı yoksa olağanüstü bir masraf olduğu ise her somut olaya göre ayrı değerlendirilmelidir. Olağanüstü masraf, müvekkilin talimatı ile veya acentenin vekaletsiz iş gören sıfatı ile müvekkilini korumak için giriştiği işlere ilişkin giderlerdir¹⁶⁰. Örneğin, sigorta acentesinin aracılık ettiği veya akdetmek istediği bir sözleşmenin konusunu oluşturan menfaatin değerinin tespiti ya da risk durumu analizi için yapılan inceleme giderleri, olağanüstü

¹⁵⁸ YAZICIOĞLU, s. 202.

¹⁵⁹ YAZICIOĞLU, s. 215; ARKAN, Ticari İşletme, s. 207; TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 2030.

¹⁶⁰ ARKAN, Ticari İşletme, s. 207.

masraf kapsamındadır¹⁶¹. Olağanüstü masraflar, acentenin faaliyeti olumlu sonuç vermese dahi karşılanması gereken masraflardır¹⁶².

Sigorta acentesinin olağan gider kapsamında olmayan masraflarını sigorta şirketinden talep edebilmesi için; sigorta şirketinin bu masrafı gerektiren iş veya işlemin yapılması yönünde talimat vermiş olması ya da işlemin sigorta şirketinden talimat sorulup beklenemeyecek derecede acil olması veya sigorta acentesinin sigorta şirketinin menfaatinin gerektirdiği bir işlemi sigorta şirketinden talimat almaksızın yapmaya yetkili kılınmış olması gerekir¹⁶³. (6762 sayılı Kanun m. 124/2; 6102 sayılı Kanun m. 110/2)

6762 sayılı Kanun m. 127/2 hükmü avanslar hakkında 22.maddenin uygulanacağını, yani acentenin müvekkili adına verdiği avanslar için ödeme gününden itibaren müvekkilinden faiz talep edebileceğini hükme bağlamıştır. Bu hükmün lafzından, faizin yalnızca avans için talep edilebileceği sonucu çıkmaktadır. Oysa 6762 sayılı Kanun m. 22 hükmü, tacire yaptığı masraflar için de faiz talep edebilme imkanı vermiştir. 6762 sayılı Kanun m. 127/2 hükmündeki bu ifadenin 22.maddenin varlığı karşısında gereksiz olduğu, şayet bir hüküm konulmak

¹⁶¹ **YAZICIOĞLU**, s. 215.

¹⁶² **KAYIHAN**, s. 144.

¹⁶³ **YAZICIOĞLU**, s. 215; **ERİŞ**, olağanüstü giderler yapılmadan önce müvekkile durumun açıklanarak bu harcamalar için önceden izin alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. **ERİŞ**, s. 1187; Aksi yönde bkz. **KAYIHAN**, s. 145; Yazar, acentenin yapacağı masraflar için müvekkilinden her zaman izin alması gerektiğinin düşünülmemeyeceğini, acentenin makul düzeydeki tüm olağanüstü masrafların tazminini talep edebileceğini, acentenin yetkisi sınırlarını aşmış veya yetkisi olmaksızın müvekkili adına ve hesabına olağanüstü masraflar yapmış olması halinde iç ilişkide vekaletsiz iş görme olgusunun bulunduğunu ve bu nedenle makul düzeydeki olağanüstü masrafların tazminini talep edebileceğini ileri sürmektedir.

isteniyorsa maddenin ifadesinin düzeltilmesi gerektiği ifade edilmiştir¹⁶⁴. 6102 sayılı Kanun m. 118 hükmünde, yapılan bu eleştiriler dikkate alınmış ve hem avanslar hem de yapılan olağanüstü masraflar için kanunun 20. maddesine atıf yapılarak, ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanılacağı hükme bağlanmıştır. 6102 sayılı Kanun m. 120/1/(e) bendinde ise müvekkilin ücret, avans ve olağanüstü giderler hakkında 20'inci maddeye göre faiz ödeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca bu düzenlemeye aykırı şartların, acente aleyhine olduğu ölçüde geçersiz olacağı da hüküm altına alınmıştır. (6102 sayılı Kanun m. 120/2)

Sigorta acentesi, sigorta sözleşmelerine aracılık etmek ve/veya bu sözleşmeleri sigorta şirketi ad ve hesabına akdetmekle ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanması ve tazminatın ödenmesine yardımcı olmakla görevlendirilmişse de sigorta şirketinin sigorta sözleşmesinden doğan sigorta tazminatı veya bedeli ödeme borcunu kısmen veya tamamen ifa edemez, buna ilişkin avans ödeyemez¹⁶⁵. Dolayısıyla sigortalıya bir ödeme yapması durumunda sigorta acentesinin, 6762 sayılı Kanun m. 127/2 ve 6102 sayılı Kanun 118 hükmüne dayanarak sigorta şirketinden bir talepte bulunması mümkün değildir¹⁶⁶.

Gerek 6762 sayılı Kanun gerekse 6102 sayılı Kanun'da olağanüstü masrafların ödeme zamanı ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Kanımızca

¹⁶⁴ OKUTAN, s. 35; KAYIHAN, s. 146; POROY, R./YASAMAN, H.: Ticari İşletme Hukuku, 13. Bası, İstanbul 2010, s. 255.

¹⁶⁵ “Sigorta hukuku genel kurallarına göre, sigorta acentelerinin, risk sonrası hasar bedelini ödeme yükümlülüğü yoktur.” Y. 11. HD. T. 26/03/2002, E. 10339/K. 2748. (Bkz. ERİŞ, s. 1181.)

¹⁶⁶ YAZICIOĞLU, s. 216.

olağanüstü masraf alacağının derhal ödenmesi gerekir, çünkü olağanüstü masraflar ücret kapsamında değerlendirilemez¹⁶⁷.

C- HAPİS HAKKI

6762 sayılı Kanun m. 132/1 hükmüne göre acente, acentelik sözleşmesinden doğan ve muaccel olan tüm alacakları ödeninceye kadar acentelik sözleşmesi dolayısıyla zilyetliğinde bulundurduğu ve müvekkiline ait olan menkul mallar ve kıymetli evrak üzerinde hapis hakkına sahiptir. (6102 sayılı Kanun m. 119/1) Hapis hakkı, müvekkil tarafından ödenmeyen ücret, olağanüstü masraflar, avans ve tazminat gibi tüm alacaklar için kullanılabilir¹⁶⁸. Acente tarafından hapis hakkının kullanılabilmesi için, alacağın muaccel hale gelmesi lazımdır. Fakat müvekkil aciz halinde ise, acentenin muaccel olmamış alacakları hakkında da bu hüküm uygulanacaktır. (6762 sayılı Kanun m. 132/3; 6102 sayılı Kanun m. 119/3)

Buna göre sigorta acenteliği sözleşmesi dolayısıyla sigorta şirketine ait bir menkul mala ya da kıymetli evraka doğrudan veya dolaylı olarak zilyet olan sigorta acentesi, bu menkul mal veya kıymetli evrak üzerinde hapis hakkına sahip olacaktır. Ancak sigorta acentesinin sigorta şirketine ait bir menkul mal veya kıymetli evraka zilyet olması durumu sık karşılaşılabilecek bir durum olmadığından, sigorta acenteleri bakımından hapis hakkına ilişkin hükümlerin uygulama alanı son derece sınırlı olacaktır¹⁶⁹.

¹⁶⁷ YAZICIOĞLU, s. 216; TEOMAN, (ÜLGEN, *Ticari İşletme Hukuku*), N. 2033; Aksi görüş için bkz. KAYIHAN, s. 146; KINACIOĞLU, s. 71.

¹⁶⁸ KARAYALÇIN, s. 529; ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 208.

¹⁶⁹ YAZICIOĞLU, s. 216; KENDER, R.: “Sigorta Acentelerinin Hakları”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, İstanbul 1998, S. 1, s. 115.

6762 sayılı Kanun m. 132/2 hükmünde müvekkile ait malların acente tarafından sözleşme veya kanun icabı satıldığı takdirde acentenin satılan malların bedelini ödemekten kaçınma yetkisini haiz olacağı düzenlenmiştir. Bu hüküm hapis hakkı başlığı altında satılan mal bedelini müvekkile ödemedi kaçınma yetkisini düzenmiş olmakla birlikte, acenteye takas yetkisini de vermektedir¹⁷⁰. Sigorta acentesi tarafından, sigorta şirketi ad ve hesabına bir sigorta sözleşmesi akdedilmesi sonucunda sigorta şirketi sigorta himayesini sigorta primi karşılığında satar. Prim tahsiline yetkili kılınmış bir sigorta acentesinin sattığı sigorta himayesinin bedeli olan sigorta priminden, sigorta şirketine karşı sahip olduğu komisyon ve diğer alacaklarını mahsup edebileceği söylenebilecektir¹⁷¹.

Sigorta şirketleri ile prim tahsiline yetkili sigorta acenteleri arasındaki yerleşik uygulama da sigorta acentesinin tahsil ettiği sigorta priminden, komisyon alacağını mahsup ederek bakiyeyi sigorta şirketine ödemesi yönündedir. SAY m. 12/3 hükmüne göre prim tahsiline yetkili sigorta acentesine yapılan ödeme sigorta şirketine yapılmış sayıldığından uygulama sigorta ettirenlerin aleyhine sonuç doğurmayacaktır¹⁷².

D- ÜCRET (KOMİSYON) HAKKI

1. GENEL OLARAK

Sigorta acenteliği sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğundan sigorta acentesinin gördüğü iş için ücret talep etme hakkı bulunmaktadır.

¹⁷⁰ TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 2039.

¹⁷¹ YAZICIOĞLU, s. 217; “Acentelik sözleşmesinden kaynaklanan alacağın yangın sigorta sözleşmesinden doğan tazminat ile takas mahsubunun yapılması mümkündür.” Y. 11. HD; T. 21/04/1989, E. 1989/3185, K. 1989/2440. (Bkz. ÇEKER, Sigorta Hukuku 2004, s. 195-196.)

¹⁷² YAZICIOĞLU, s. 217.

Ücret, 6762 sayılı Kanun m. 116, 6102 sayılı Kanun m. 102 ve SK m. 2/(1) hükmünde açık bir şekilde ifade edilmese de, sigorta acenteliği sözleşmesinin esaslı bir unsurudur. Nitekim 6102 sayılı Kanun m. 120/1/(d) bendinde acentenin hak kazandığı ücreti ödemek, müvekkilin borçları arasında sayılmıştır¹⁷³. Ücret genellikle, sigorta acentesinin aracılıkta bulunduğu veya yaptığı işlemlerin değerine göre nispi bir komisyon olarak belirlenir¹⁷⁴.

Taraflar aralarında sabit bir ücretin ödenmesini de kararlaştırabilirler. Bu durumda sigorta acentesinin faaliyet düzenini ve mesai saatlerini serbestçe belirleyip belirleyemediğine, yani bağımsızlık unsurunun korunup korunmadığına bakılarak acentelik ilişkisinin varlığından söz edilip edilemeyeceğine karar verilmelidir¹⁷⁵.

6762 sayılı Kanun'da düzenlenmemişse de acenteye ayrıca aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmeler dolayısıyla tahsil ettiği tutara göre bir tahsil komisyonu ödenmesinin kararlaştırılabileceği kabul edilmektedir¹⁷⁶. Prim tahsil etme yetkisini haiz sigorta acentesi de sözleşme ile kararlaştırılmış olması durumunda, tahsil ettiği prim için tahsil komisyonu talep edebilecektir¹⁷⁷. Nitekim 6102 sayılı Kanun m. 113/4 hükmü kanuni tahsil komisyonunu düzenlemiştir; acentenin müvekkilin talimatına uygun olarak tahsil ettiği paralar için de tahsil komisyonu talep edebileceğini hüküm altına almıştır. Kural olarak, kurulan işlemde dolayı sözleşmenin karşı tarafının ödemesi gereken bedeli tahsil etmek acentenin görevi olmadığından, tahsil ile görevlendirilen acenteye tahsilat için ayrı bir ücret ödenmesi

¹⁷³ 6102 sayılı Kanun m.120/(d) ve (e) bentleri, bir tekrar niteliğinde olmayıp, anılan bu borçların emredici nitelik taşıdığını belirtmektedir. Bu hususta bkz. 6102 sayılı Kanun Gerektirisi, m. 120.

¹⁷⁴ KINACIOĞLU, s. 57; ARSLANLI, s. 185.

¹⁷⁵ ARKAN, Ticari İşletme, s. 205; KINACIOĞLU, s. 58.

¹⁷⁶ ARKAN, Ticari İşletme, s. 205; KAYIHAN, s. 118-119; ALIŞKAN/GENÇTÜRK, s. 23-24.

¹⁷⁷ YAZICIOĞLU, s. 205.

gerekmektedir¹⁷⁸. Ancak sigorta acentesinin tahsil komisyonu talep etme hakkının tarafların emredici olmayan bu hükmün aksini kararlaştırmasıyla kaldırılması mümkündür¹⁷⁹.

Acentelerin, sözleşme yaptıkları üçüncü kişinin borcunu yerine getireceği hususunda özel bir taahhütte bulunması durumunda acenteye tekeffül komisyonu ödenmesi de söz konusu olabilir. Bu taahhüt kefalet veya garanti sözleşmesi şeklinde olabilir¹⁸⁰. Sigorta acentesi sözleşmede kararlaştırılmış olması durumunda sigorta ettirenin prim borcunu ifa edeceğini taahhüt etmesi karşılığında bir ücret ödenmesini talep edebilecektir¹⁸¹. Tahsil ve tekeffül ücretleri, aracılık komisyonu niteliğinde olmadıklarından SK m. 35/13 hükmü kapsamında değildir¹⁸².

2. ÜCRETE HAK KAZANDIRAN İŞLEMLER

6762 sayılı Kanun m. 128/1 hükmüne göre acentelik sözleşmesinin devamı süresince acente ilk olarak; müvekkil ile üçüncü kişiler arasında fiilen aracılıkta bulunduğu veya müvekkili ad ve hesabına akdettiği sözleşmeler dolayısıyla ücrete hak kazanır.

¹⁷⁸ **KAYA, M.İ.:**”Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Acentenin Ücrete Hak Kazandığı Haller Ve Ücrete Hak Kazanma Zamanı” , BATİDER 2008, C. XXIV, S. 4, s. 36.

¹⁷⁹ **KAYA,** BATİDER 2008, s. 36 dpn. 109.

¹⁸⁰ **ARKAN,** Ticari İşletme, s. 205.

¹⁸¹ **YAZICIOĞLU,** s. 205.

¹⁸² **YAZICIOĞLU,** tahsil ve garanti ücretlerinin aracılık komisyonu niteliğinde olmadığını, SK m. 35/12 hükmü kapsamında olmadığını ifade etmiştir. Kanımızca 12’inci fıkraya yapılan 13’üncü fıkrayı kastetmektedir ve sehven yapılmıştır. Bkz. **YAZICIOĞLU,** s. 205; SK m. 35/13 şu şekildedir: “ *Bu Kanunun 12’inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olarak tarifeleri Müsteşarlığın onayı olmaksızın uygulayanlar beş yüz günden az olmamak üzere; Müsteşarlığın tespit ve ilan ettiği aracılık komisyonları dışında komisyon verenler üç yüz günden az olmamak üzere; bu komisyonları alanlar ise yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.*”

Buna göre sigorta acentesinin ücret isteme hakkına sahip olabilmesi için, sigorta acenteliği sözleşmesinin devamı sırasında sigorta acentesinin aracılık faaliyeti sonucunda sigorta şirketinin sigorta sözleşmesi akdetmiş olması veya sigorta sözleşmesinin sigorta acentesi tarafından bizzat sigorta şirketi ad ve hesabına akdedilmiş olması gerekmektedir. Bu bağlamda sigorta acentesinin faaliyeti ile gerek aracılık faaliyeti gerekse sigorta sözleşmesinin akdedilmesi arasında illiyet bağının bulunması gerekir¹⁸³. Sigorta ettirenin sözleşme akdetmeye karar vermesinde sigorta acentesinin faaliyetleriyle birlikte başka etmenler de rol oynayabilir. Ancak bu noktada önemli olan sigorta acentesinin gayret ve çabasının, sigorta sözleşmesinin kurulmasında ağır basmış olmasıdır¹⁸⁴.

Sigorta acentesi, sigorta sözleşmesi akdedilmesine aracılık etme veya bunları bizzat akdetme hususunda çaba göstermekle mükelleftir fakat ücret isteme hakkına sahip olması için çabanın sonucunda bir sigorta sözleşmesi akdedilmesi şarttır. Yani ücret isteme hakkı sigorta acentesinin başarısına bağlıdır¹⁸⁵. Ancak taraflar acentelik sözleşmesi ile sigorta acentesinin, sözleşme akdedilmesine aracılık veya sözleşme akdetme hususunda göstereceği çaba karşılığında belli bir ücrete hak kazanacağını

¹⁸³ KINACIOĞLU, s. 59.

¹⁸⁴ KINACIOĞLU, s. 59; KINACI, N.: “Acentenin Ücret İsteme Hakkı(Türk Ticaret Kanunu, Alman Ticaret Kanunu ve İsviçre Borçlar Kanununa Göre)”, Adalet Dergisi 1961, C. 52, S. 9–10, s. 946; YAZICIOĞLU, s. 203.

¹⁸⁵ Nitekim bir Yargıtay kararında bu husus şu şekilde ifade edilmiştir: “*Dava, acentelik sözleşmesine dayalı olarak komisyon alacağı istemine ilişkin olup, uyuşmazlık, davacının komisyon alacağına hak kazanıp kazanmadığı noktasında toplanmaktadır. Acentenin kural olarak fiilen aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmeler için ücret isteme hakkına sahip bulunduğu TTK’nun 128/1’inci madde hükmü gereğidir. Ancak, davalı sigortacı tarafından hazırlanıp dava dışı sigorta ettiren şirket tarafından kabul görmeyen teklifin, davacı acente tarafından sigorta ettiren dava dışı şirkete iletilmesi komisyona hak kazanmak için yeterli değildir.*” Y. 11. HD. T. 07/4/2005, E. 2004/5946, K. 2005/3352; (Bkz. ÇELİK, S./LALE, M.: Özetli-İçtihatlı-Uygulamalı Sigorta Hukuku, C.1 Ankara 2007, s. 61.)

kararlaştırabilir. Nitekim sigorta acenteliği sözleşmelerinde, sigorta acentesinin tahsil ettiği primlerin belli bir miktarı aşması, kendisine bırakılan bölgede yaptığı sigorta sözleşmelerinin sayısının artması gibi başarı ile orantılı belirlenecek teşvik komisyonu olarak adlandırılan bir ücretin ödenmesi de kararlařtırılmaktadır¹⁸⁶.

Sigorta acentesi ikinci olarak, fiilen aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmelerden başka aracılıkta bulunmamakla beraber bölgesi içindeki şahıslarla müvekkili arasında doğrudan akdedilen ve acentenin inhisar dalına giren sözleşmeler dolayısıyla ücret isteme hakkına sahiptir. (6762 sayılı Kanun m. 128/1) Aracılık etmediği veya akdetmediği sözleşmeler için acenteye tanınan ücret isteme hakkı, acentenin sahip olduğu inhisar hakkının gereğidir. Bu nedenledir ki 6762 sayılı Kanun m. 128/2 hükmü ile müvekkil doğrudan akdettiği sözleşmeleri acenteye derhal bildirmekle yükümlü tutulmuştur. Sigorta acentesinin inhisar hakkı yazılı bir anlaşma ile kaldırılmışsa sigorta acentesinin, müvekkil veya temsilcisi tarafından bölgesi içinde yapılan işlemlerden ücret talep etme hakkı da ortadan kalkacaktır¹⁸⁷.

6762 sayılı Kanun m. 128/1 hükmünde yer alan “... bölgesi içindeki şahıslarla...” ifadesi, gerçek kişiler açısından TMK m. 19 hükmü anlamında medeni bir ikametgaha sahip olma şeklinde sınırlı olarak anlaşılmamalıdır¹⁸⁸. Sigorta ettirenin acentenin faaliyet bölgesinde çalışması ya da ticari işletmesinin o bölgede

¹⁸⁶ **YAZICIOĞLU**, s. 203.

¹⁸⁷ “ *Acentelik sözleşmesinde sigorta şirketinin, acentenin faaliyet bölgesi içinde, doğrudan doğruya veya başkaları aracılığı ile sigorta işleri temin etmekte serbest olduğu ve bu hallerde acentenin hiçbir talep hakkının olmadığı kabul edilmesine göre, bu durumda acente, sigortacıdan herhangi bir komisyon ücreti isteyemez.*” Y. 11. HD. T. 07/04/2005, E. 5946/K. 3352. (Bkz. **ERİŞ**, s. 1190-1191.)

¹⁸⁸ **YAZICIOĞLU**, s. 204; **FRANKO, N.:** “Acentanın Ücret Hakları”, Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s. 165.

kurulu olması gibi sürekli olarak bu bölgede bulunması yeterlidir¹⁸⁹. Sadece sözleşmenin akdi sırasında geçici olarak acentenin faaliyet bölgesinde bulunması sigorta acentesine ücret isteme hakkı vermez. Tüzel kişilerde ise merkez veya işlemi yapan şubenin sigorta acentesinin faaliyet bölgesinde bulunması gerekir. Bu noktada önemli olan sigortalının veya sigorta konusu menfaatin ilişkin olduğu şeyin değil, sigorta ettirenin faaliyet bölgesinde bulunmasıdır.

Sigorta acentesinin aracılıkta bulunması sonucu akdedilen veya bizzat akdettiği bir sözleşmenin, acente aracılıkta bulunmadan sigorta şirketi tarafından yeni bir sigorta dönemi için aynı veya farklı koşullarla akdedilmesi durumunda, bu sözleşme inhisar hakkı kapsamına giriyorsa acentenin ücret isteme hakkı doğacaktır. Ancak sigorta şirketi tarafından akdedilen sigorta sözleşmesi, sigorta acentesinin yetkili olmadığı bir dalda akdedilmiş ise, sigorta acentesi bu sözleşme dolayısıyla ücret isteme hakkı kazanmaz¹⁹⁰.

İnhisar hakkına sahip sigorta acentesi bu hakkının ihlal edilmesi durumunda, sigorta sözleşmesinin yapılmasına aracılık etmeden veya bu sözleşmeyi kendisi akdetmeden ücrete hak kazanmaktadır. Bu nedenle inhisar hakkına dayanarak talep edeceği ücretin normal faaliyetine göre kendisine ödenen ücretten az olması, zorunlu

¹⁸⁹ Bazı yazarlar acentenin ücrete hak kazanabilmesi için müvekkilin sözleşmeyi, acentenin inhisar bölgesinde ticaretle uğraşan veya ikametgahı o bölgede bulunan kişilerle akdetmiş olması gerektiği görüşündedirler. Geçici olarak acentenin inhisar bölgesinde bulunan ve ticari faaliyetlerini de bu inhisar bölgesi dışında sürdüren kişilerle yapılan işlemler için acentenin ücret talep etme hakkı bulunmamaktadır. Bu görüş hakkında ve karşılaştırma için bkz. **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 206 dpn. 2; **KINACI**, AD 1961, s. 947; **KINACIOĞLU**, s. 60.

¹⁹⁰ **YAZICIOĞLU**, s. 205.

ve aşırıya kaçmayan masrafların kendisine ödenecek ücretten düşülmesi hakkaniyet gereğidir¹⁹¹.

6102 sayılı Kanun'da ücrete hak kazandıran işlemler, m. 113 hükmünde düzenlenmiştir. 6102 sayılı Kanun m. 113/1 hükmüne göre acente ilk olarak kendi çabası sonucu üçüncü kişilerle kurulan işlemler için ücret isteyebilecektir. Bu noktada önemli olan husus, müvekkil ve üçüncü kişi arasında kurulan hukuki işlemin, acentenin çabasının bir sonucu olmasıdır. İşlemin kurulması için faaliyette bulunduğu ve sözleşmenin bunun etkisi ile akdedildiğini ispat ederek acente ücrete hak kazanacaktır¹⁹².

İkinci olarak acente, aynı nitelikte işlemler için müvekkilinin işletmesine herhangi bir şekilde kazandırdığı kişilerle müvekkilinin yaptığı işlemler için ücret isteyebilir. Bu durumda acente, işlemin yapılmasına aracılık etmemiş, sözleşme akdetmemiştir. Müvekkil ile doğrudan veya başkaları aracılığı ile sözleşme kurulmuş, ancak bu sözleşmenin kurulmasına acente dolaylı olarak etki etmiş ve bir şekilde katkı sağlamıştır¹⁹³. 6102 sayılı Kanun m. 113/1 hükmünün ikinci cümlesi ayrılmış acente ile halen görevdeki acente arasındaki ücret ilişkisini düzenlemektedir. İki veya daha fazla acente birbirini izleyerek faaliyette bulunmuş ise, halef acentenin ücret hakkı, maddenin üçüncü fıkrasına göre selefi bir hakka sahip değilse veya sahip olduğu ölçüde (oranda) mevcuttur¹⁹⁴.

¹⁹¹ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 404-405; **ERİŞ**, s. 1189.

¹⁹² **KAYA**, **BATİDER** 2008, s. 24.

¹⁹³ **KAYA**, **BATİDER** 2008, s. 25; 6762 sayılı Kanun bakımından da kanunda düzenlenmese de, taraflar aksini sözleşme ile kararlaştırmamışlarsa müvekkilin o müşteri ile yapmış olduğu sonraki işlemler acentenin aracılıhta bulunduğu ya da bizzat akdettiği sözleşmeler türünden iseler, acenteye ücret hakkının tanınması gerektiği savunulmaktadır. Bu hususta bkz. **KAYIHAN**, s. 121.

¹⁹⁴ 6102 sayılı Kanun Gerekçesi, m.113/1.

6102 sayılı Kanun m. 113/2 hükmünde 6762 sayılı Kanun m.128/1 hükmüne benzer bir şekilde, acenteye belli bir bölge veya müşteri çevresi bırakılması durumunda acentenin, kendi katkısı olmaksızın kendi bölgesi veya müşteri çevresindeki müşteriler ile müvekkil arasında kurulan işlemler için ücret isteyebileceği düzenlenmiştir. Bu hükmün öngörülmesindeki düşünce tekel bölgesi içinde yapılan işlemlerin tümünde acentenin etkisi ve başarısının bulunduğu varsayımı değil, o işlemi zaten aracılık yaparak veya sözleşme akdetmek suretiyle acentenin gerçekleştireceği şeklindeki nesnel adalet kavramından kaynaklanan kabuldür¹⁹⁵. Yine 113/2 hükmünün ikinci cümlesi ile ayrılmış ve halen göreve devam eden iki acente arasındaki ücret ilişkisini düzenlemektedir.

6102 sayılı Kanun 113/3 hükmü, acentelik sözleşmesi sona ermiş olmasına rağmen acentenin acentelik ilişkisi devam ederken gerçekleşmesine katkıda bulunduğu işlemlerden bazı şartlara bağlı olarak ücret alabileceği halleri düzenlemektedir. Buna göre acentelik sözleşmesinin bitmesinden sonra kurulan işlemler için acente,

- İlk olarak; işleme aracılık etmişse veya işlemin yapılmasının kendi çabasına bağlanabileceği ölçüde işlemi hazırlamış ve işlem de acentelik ilişkisinin bitmesinden sonra uygun bir süre içinde kurulmuşsa ücret isteyebilir¹⁹⁶. (6102 sayılı Kanun m. 113/3/(a) bendi)

¹⁹⁵ 6102 sayılı Kanun Gerekçesi, m. 113/2.

¹⁹⁶ “Aracılık” aracı acenteye özgü görünmesine rağmen, sözleşme yapan acentenin faaliyetinin ilk aşamasını oluşturur. Bu sebeple aracılık hem aracı acente hem de sözleşme yapma yetkisini haiz acente için geçerli bir faaliyettir. Bu hususta bkz. 6102 sayılı Kanun Gerekçesi, m. 113/3/(a) bendi; Söz konusu işlemin makul sürede gerçekleşip gerçekleşmediği ticari örf ve adete göre belirlenecek; bu safhada kurulan işlemin büyüklük ve önemi de göz önünde bulundurulacaktır.

- İkinci olarak; m.113'ün birinci ve ikinci fıkraları uyarınca ücret istenebilecek bir işleme ilişkin olarak üçüncü kişinin icabı, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden önce acenteye veya müvekkile ulaşmış ve işlem acentelik sözleşmesinin bitiminden sonra kurulmuşsa, acente ücret isteyebilecektir. Burada amaç müvekkilin kasıtlı davranışları ile acenteye tanınan ücret hakkını ihlal etmesinin önüne geçmektir. Bu hükümde işlemin “uygun süre” içinde yapılması koşulu öngörülmemiştir ve acentelik sözleşmesinin sona ermesinden önce alınan müşteri icabının, sonradan kurulan sözleşmenin esaslı noktalarını içeriyor olması önemlidir¹⁹⁷. Ayrıca m. 113/3 hükmünde, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra gerçekleşen bir iş dolayısıyla, halef acentenin katkısının bulunabileceği hallerde halefe, oransallık ilkesine göre pay verilmesi hükme bağlanmıştır¹⁹⁸. (6102 sayılı Kanun m. 113/3/(b) bendi)

6102 sayılı Kanun m. 113/3 ile getirilen hüküm, SK m. 23/15 hükmünde sigorta acenteleri için öngörülmüştür. SK m. 23/15 hükmüne göre sigorta acentesi, acentelik sözleşmesinin sona ermesi halinde, sigorta ettirenlerle yaptığı veya kısa süre içinde yapacağı işlerle ilgili sözleşme ilişkisi devam etmiş olsaydı elde edeceği komisyona hak kazanacaktır.

3. ÜCRETE HAK KAZANMA ZAMANI

6762 sayılı Kanun m. 129 hükmünde acentenin ücrete hak kazanma zamanı düzenlenmiştir. Acentenin ücrete hak kazanma zamanı ile ilgili olarak doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Bkz. **KAYA**, BATİDER 2008, s. 34-35; Uygun sürenin somut olayın özelliklerine, yapılan işlemin tür ve kapsamına göre belirleneceği hususunda bkz. **ARKAN**, Ticari İşletme 2011, s. 209.

¹⁹⁷ **ARKAN**, Ticari İşletme 2011, s. 209

¹⁹⁸ 6102 sayılı Kanun Gerekçesi, m. 113/3.

Bir görüŖe göre¹⁹⁹, acentenin ücret talep etme hakkı kural olarak müvekkil ile müşteri arasındaki sözleşmenin kurulduğu anda doğar. Bu mutlak bir kural değildir ve 6762 sayılı Kanun m. 129/1 hükmünde bu durumun istisnaları sayılmıştır. Bu düzenlemeye göre, satım ve istisna sözleşmelerinde acentenin ücret talep etme hakkı, müvekkilin karşı edayı aldığı tarihte doğacaktır.

Doktrinde bu konuyla ilgili olarak ortaya atılan son görüŖe göre²⁰⁰, kanun koyucu aracılık eden ve sözleşme akdeden acente olmak üzere iki tür acentelik öngörmüştür. Tellallık ve komisyonculuk hükümleri acentenin komisyon hakkı konusunda doğrudan uygulanamaz ancak TTK m. 129 hükmünün yorumunda bu hükümlerden yararlanılmasına bir engel bulunmamaktadır. Buna göre faaliyetleri arasında tam bir uygunluk bulunan aracı acente ile tellalın komisyon hakkının doğum anı arasında fark oluşturulmasını gerektiren korunmaya değer bir menfaat bulunmamaktadır. Dolayısıyla aracı acente tellal gibi müvekkil ile müşteri arasında sözleşme kurulduğu anda ücrete hak kazanacak; sözleşme yapan acentenin faaliyeti ise komisyoncunun faaliyeti ile uygunluk gösterdiğinden ve BK’da komisyoncunun ücret hakkının doğumu için sözleşmenin niteliğı bakımından herhangi bir ayırım yapılmadan işlerin tamamlanması şartı arandığından; sözleşme yapan acente müvekkil ekonomik sonuca ulaştığında ücrete hak kazanacaktır. Kanımızca 6762 sayılı Kanun m. 129 hükmü, aracı acente ya da sözleşme yapmaya yetkili acente arasında bir ayırım yapmaksızın düzenleme getirdiğinden, acentenin ücrete hak kazanma zamanı bakımından acentenin türüne göre farklı sonuca varan bir yorum tarzı benimsenemez.

¹⁹⁹ FRANKO, s. 166; DOMANİÇ/ULUSOY, s. 405-406; YAZICIOĞLU, s. 208; TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 2021-2022.

²⁰⁰ ALIŞKAN/GENÇTÜRK, s. 29-30.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre²⁰¹ ise, acentenin ücret talep etme hakkı, aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşme dolayısıyla müvekkil bakımından ekonomik yararın elde edildiği, yani üçüncü kişinin müvekkile karşı olan borcunu yerine getirdiği tarihte doğar. Acentelik faaliyetinde güdülen amaç, acentenin faaliyetlerine dayanan ve müvekkil tarafından arzu edilen iktisadi başarıdır. Bu başarıya ise sözleşmenin diğer tarafının borcunu yerine getirmesi ile ulaşılır²⁰².

Sigorta acentesinin ücrete hak kazanabilmesi için de sigorta acentesinin aracılık edeceği veya akdedeceği sigorta sözleşmesinin yapılması ve bu sözleşmenin konusu olan ekonomik fayda ve sonucun elde edilmesi lazımdır. O halde sigorta sözleşmeleri açısından ilk primin ödendiği tarihte sigorta acentesinin ücrete hak kazandığının kabulü gerekmektedir²⁰³. Aynı ilke, 6762 sayılı Kanun m. 128/1 hükmüne göre inhisar hakkı çığnenen acentenin talep edeceği ücret bakımından da uygulanmalıdır²⁰⁴.

²⁰¹ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 206; **KAYIHAN**, s. 125-126; **KINACIOĞLU**, s. 62; Müvekkil tarafından veya müvekkil namına acente tarafından müşteri ile yapılan sözleşmeden doğan alacağın müvekkil hesabına kaydedildiği tarihte acentenin ücrete ilişkin alacak hakkının doğacağı ve müvekkilin bu alacağı tahsil ettiği tarihte acentenin ücret hakkının muaccel olacağı hususunda bkz. **POROY/YASAMAN**, s. 256.

²⁰² **KINACIOĞLU**, s. 62.

²⁰³ **ARSLANLI**, s. 186; **KENDER**, s. 109; **KENDER**, SHD 1998, s. 117; Aksi görüşte bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 208-210. Yazar, ücret alacağının üçüncü şahsın edimini ifa etmesi şartına bağlanması görüşünü, acentenin aracılık ve sözleşme akdetme yanında aracılık ettiği veya akdettiği bu sözleşmelerin ifası hususunda da çaba göstermekle yükümlü olması sonucunu doğuracağı fikri ile isabetli bulmamaktadır.

²⁰⁴ Müvekkilin acentenin tekel hakkını ihlal ederek sözleşme yapması durumunda, sözleşmenin yapıldığı tarihte acentenin ücrete ilişkin alacak hakkının doğacağı ve yine sözleşmenin yapıldığı tarihte muacceliyet kesbedeceği hakkında bkz. **POROY/YASAMAN**, s. 256.

Karşı tarafın edimini yerine getirmemesine müvekkilin bir davranışı neden olmuşsa, acente ücretinin ödenmesini isteyebilir. Buna karşılık müvekkilin, kendisi ile ilgili olmayan bir nedenden ötürü kusuru olmaksızın ve ifanın kendisinden beklenemeyeceği bir hal dolayısıyla işlemi icra edememesi halinde, üçüncü kişi yapmış olduğu ifayı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri isterse acente ücret hak etmeyecek, almışsa bile ücreti iade etmesi gerekecektir²⁰⁵.

6102 sayılı Kanun bakımından m. 114 hükmü, ücrete hak kazanma zamanı ile ilgili temel ilkeyi ortaya koymaktadır. Buna göre acente, kurulan işlem yerine getirildiği anda ve ölçüde ücrete hak kazanacaktır. Acenteye ücret kazandıran hukuki olgu üçüncü kişi ile sözleşme yapılması; ücret hakkının doğmasında esas olan ise sözleşmenin ifa edilmesidir. Acente kurulan işlemin müvekkil tarafından yerine getirilmesi geciktirici şartına bağlı olarak ücrete hak kazanmakta ve üçüncü kişinin işlemi yerine getirmeyeceğinin kesinleşmesi bozucu şartına bağlı olarak ücret hakkından yoksun kalmaktadır²⁰⁶.

6102 sayılı Kanun m. 114/1 hükmüne göre acente, kurulan işlem yerine getirildiği anda ve ölçüde ücrete hak kazanacaktır. Kurulan işlemin yerine getirilmesi ile anlatılmak istenen, aracılık edilen ilişkiden doğan borçların ifasına yönelik hareketlerin başlamasıdır; yoksa o ilişki ile takip edilen amacın yerine getirilmesi şart değildir²⁰⁷. Acente, kurulan işlemin yerine getirildiği ölçüde ücrete hak kazanacaktır. Yani sözleşmenin kısmen ifa edilmesi de ücret hakkının doğumuna yol açacaktır.

²⁰⁵ **KAYIHAN**, s. 126-127; **KINACIOĞLU**, s. 62-63.

²⁰⁶ **KAYA**, BATİDER 2008, s. 37; **ARKAN**, Ticari İşletme 2011, s. 210.

²⁰⁷ 6102 sayılı Kanun Gerekçesi, m.114/1.

Acentenin işlemin yerine getirildiği anda ve ölçüde ücrete hak kazanacağı ilkesi acentelik sözleşmesi ile değiştirilebilir. Bu durumda acente, müvekkil tarafından işlemin yerine getirilmesi halinde izleyen ayın son günü istenebilecek uygun bir avansa hak kazanır. Bu hüküm emredici olduğundan, acentelik sözleşmesi ile buna aykırı bir düzenleme yapılamaz²⁰⁸.

6102 sayılı Kanun m. 114/1 hükmünün üçüncü cümlesine göre, kurulan işlemin üçüncü kişi tarafından yerine getirilmesi durumunda acente mutlaka ücrete hak kazanacaktır. Bu hükmün acente aleyhine değiştirilmesi, hak kazanmanın ileri bir tarihe ertelenmesi geçerli değildir²⁰⁹. Üçüncü kişinin ifa talebinin müvekkil tarafından haksız bir şekilde reddedilmesi durumunda da acente ücrete hak kazanacaktır²¹⁰.

6102 sayılı Kanun m. 114/2 hükmü, üçüncü kişinin işlemi yerine getirmeyeceğinin kesinleşmesi halini düzenlemektedir. Buna göre üçüncü kişinin işlemi yerine getirmeyeceği kesinleşirse acentenin ücret hakkı düşer, ödenmiş tutarlar geri verilir. Müvekkil kendi edimini ifa ettikten sonra üçüncü kişinin sözleşmeyi yerine getirmeyeceğinin objektif bir şekilde kesinleşmesi durumunda m.114/2 hükmü uygulama alanı bulur. Müvekkil tarafından sözleşmenin henüz yerine getirilmediği durumlarda ise bu madde uygulama alanı bulmayacaktır²¹¹.

6102 sayılı Kanun m. 114/3 hükmüne göre müvekkilin sözleşmeyi kısmen veya tamamen yahut öngörüldüğü şekliyle yerine getirmeyeceği kesinleşse bile, acente ücret isteyebilecektir. Müvekkile yüklenemeyen sebeplerle sözleşmenin

²⁰⁸ **KAYA**, BATİDER 2008, s. 39 dpn. 128'teki yazar.

²⁰⁹ **ARKAN**, Ticari İşletme 2011, s. 210

²¹⁰ **KAYA**, BATİDER 2008, s. 40.

²¹¹ **KAYA**, BATİDER 2008, s. 42.

yerine getirilemediği halde ve ölçüde acentenin ücret hakkı düşecektir. Dolayısıyla bu sebeplerin ortaya çıkmasında müvekkilin ve işletmesinde çalıştırdığı kişilerin kusurunun olmaması gereklidir²¹².

Yukarıda 6762 sayılı Kanun bakımından sigorta acentesinin ücrete hak kazanma zamanı ile ilgili yapılan açıklamalar 6102 sayılı Kanun bakımından da geçerlidir. Buna göre sigorta acentesi, kurulan sigorta sözleşmesine ilişkin prim borcunun veya ilk taksitin ödenmesi ile ücrete hak kazanabilecektir.

4. ÜCRETİN MİKTARININ BELİRLENMESİ

SAY m. 13/1 hükmüne göre sigorta branşları itibariyle uygulanacak komisyonlar, sigorta şirketleri ve acenteleri arasında serbestçe belirlenir. Ancak komisyonlara ilişkin olarak ilgili mevzuatında özel hükümler bulunan sigortalarda kendi hükümleri geçerli olacaktır²¹³. Hayat Sigortaları Yönetmeliği²¹⁴ m. 7 hükmünde de hayat sigortaları bakımından aynı yönde düzenleme getirilmiştir. Bu maddeye göre gider payı ve aracı komisyonu (veya istihsal masrafı) tarifelerin

²¹² KAYA, BATİDER 2008, s. 44-45.

²¹³ Bu tür sigortalara zorunlu deprem sigortası örnek olarak gösterilebilir. Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatı'nın (RG. 14/8/2008- S. 27054) 7'inci maddesinde "Doğal Afet Sigortaları Kurumu nam ve hesabına zorunlu deprem sigortası sözleşmesi yapmaya yetkili sigorta şirketlerine, kendileri veya acenteleri tarafından yapılan zorunlu deprem sigortası primi tutarı üzerinden İstanbul ili dahilinde bulunan rizikolar için %12,5 oranında, diğer illerde bulunan rizikolar için %17,5 oranında komisyon ödeneceği; ancak, her bir sigorta sözleşmesi itibariyle yetkili sigorta şirketine ödenecek asgari komisyonun (3 TL sigorta şirketine ve 7 TL acenteye olmak üzere) 10 TL olduğu, bu tarife ve talimatta belirtilen oranlar kapsamında sigorta şirketine ödenecek komisyonun 10 TL'yi aşması durumunda acenteye verilecek komisyonun asgari tutarın altına düşülmemesi kaydıyla sigorta şirketi ve acente arasında serbestçe belirleneceği" belirtilmiştir.

²¹⁴ RG. 18/7/2007, S. 26586.

özelliklerine göre şirket tarafından belirlenecek; hayat sigortalarında aracı komisyonu, şirketler ve sigorta aracıları arasında serbestçe belirlenecektir.

SAY m. 13/1 hükmü, sigorta acentelerine ödenecek olan komisyonların, sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri arasında serbestçe belirleneceğini öngörmektedir. Motorlu taşıt sigortaları gibi bazı sigorta branşlarında yüksek acente komisyonu uygulamasının ortaya çıkması üzerine Hazine Müsteşarlığı tarafından yayınlanan 2010/2 sayılı Genelge²¹⁵ ile sigorta şirketlerinin mali yapılarını bozacak ölçüde yüksek komisyon ödemelerine karşı tedbir alınmıştır. Bu genelgeye göre sigorta şirketlerinin özellikle zarar edilen sağlık, kasko ve trafik branşlarında; tarifeye uygun olmayan fiyatlama yapılması, aşırı yüksek komisyon uygulaması, muhtelif isimlerde geri ödeme yapılması gibi uygulamalar yapamayacakları; genelge konusu branşlarda; aracılara sigortacılık tekniğiyle izah edilemeyen aşırı yüksek komisyon ödemesi veya menfaat sağlanması, aşırı fiyat kırılması, tarifenin doğrudan veya dolaylı olarak uygulanmaması (negatif yönde) şeklindeki işlemlerin aktif azaltıcı işlem kabul edilebileceği; herhangi bir branşta piyasada yaygın olarak uygulanan komisyon oranlarından % 20'yi aşan biçimde ödeme yapılmasının aşırı komisyon ödemesi sayılacağı belirtilmiştir. 2010/2 sayılı Genelge'de değişiklik yapan 2010/5 sayılı Genelge'de²¹⁶ ise herhangi bir branşta aşırı komisyon ödemesinin ne olduğunun Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılacak değerlendirme çerçevesinde, somut olayla ilgili prim seviyesi, hasar/prim gelişmeleri, ilgili aracı ile

²¹⁵ 2010/2 sayılı Katastrofik Risklerde Yeterli Koruma Sağlanması ile Piyasayı Bozan ve Şirket Mali Yapılarını Olumsuz Etkileyen Hususlarda Tedbir Alınmasına İlişkin Genelge, T. 07/01/2010.

²¹⁶ 2010/5 sayılı Katastrofik Risklerde Yeterli Koruma Sağlanması ile Piyasayı Bozan ve Şirket Mali Yapılarını Olumsuz Etkileyen Hususlarda Tedbir Alınmasına İlişkin Genelgede Değişiklik Yapılmasına İlişkin Genelge, T. 15/02/2010.

şirket ilişkileri göz önünde bulundurularak her bir durum için münferiden belirleneceği öngörülmüştür.

SAY m. 13/2 hükmüne göre komisyonun genel çerçevesi sigorta şirket ve sigorta acentesi arasında yapılacak acentelik sözleşmeleri ile belirlenecektir. Sözleşmede belirlenmemiş bulunan komisyon ve ek komisyonlar ile ilgili esaslar ise sigorta şirketlerince acentelere duyurulacaktır. Bu hüküm karşısında 6762 sayılı Kanun m. 130 ve 6102 sayılı Kanun m. 115 hükmünün uygulanması söz konusu değildir²¹⁷.

5. ÜCRETİN ÖDENME ZAMANI

SAY m. 14 hükmünde sigorta acentelerinin hesap ve kayıt düzeninin, şirketler ile ilgili hesaplarda üçer aylık dönemler itibariyle mutabakat sağlayacak şekilde oluşturulması gerektiği; sigorta acenteleri ve sigorta şirketlerinin kendi aralarındaki ilgili hesaplarda, üçer aylık dönemler itibariyle hesap mutabakatlarını sağlamak zorunda oldukları belirtilmiştir. Bu düzenleme sigorta acentesinin komisyon alacağının hangi tarihte ödeneceği hususunda ise düzenleme getirmemiştir. Bu hususta 6762 sayılı Kanun m. 131/2 hükmü uygulanacaktır.

6762 sayılı Kanun m. 131/2 hükmü, acenteye ait alacakların aksi kararlaştırılmış olmadıkça, her üç ayda bir defa ve her halde takvim yılı sonunda veya acentelik mukavelesi sona erdiği zaman tespit edilerek ödeneceğini hüküm altına almıştır. Bu hüküm yeterince açık olmadığı konusunda eleştirilmektedir. Hüküm, alternatifler sunmakta ise de bu alternatiflerden hangisinin öncelik

²¹⁷ YAZICIOĞLU, s. 212.

taşıyacağı anlaşılamamaktadır. Bu nedenle hükümde yer alan “veya” ibaresi kaldırılmalı “ve” ifadesine çevrilmelidir²¹⁸.

6762 sayılı Kanun 131/2 hükmüne göre, öncelikle ödeme zamanı acente ve müvekkil arasındaki acentelik sözleşmesi ile belirlenebilir. Taraflar sözleşme ile bir belirleme yapmamışlarsa ücretler, her üç ayda bir ödenir. Ancak m.113/2 hükmü tarafların irade serbestisine sınır getirmektedir. Şöyle ki; taraflar maddede belirtilen üç aylık süreyi kısaltabilirler. Ancak üç aylık süre uzatılmak isteniyorsa bu süreyi en fazla takvim yılının sonuna kadar uzatabilirler. Yani, acentenin ücretinin ödeneceği zaman ile ilgili hangi süre belirlenmiş olursa olsun her halükarda takvim yılı sonunda acentelik ücreti ödenmelidir. Bunun dışında, acentelik sözleşmesi sona erdiği tarihte acentenin ücretinin tespit edilip ödenmesi gerekir²¹⁹.

Sigorta acenteleri bakımından SAY m. 14/2 hükmü ile üçer aylık dönemler itibariyle tespit edilecek komisyon alacağı, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa 6762 sayılı Kanun m. 131/2 hükmü gereğince üçer aylık dönemin sonunda muaccel olur. Acentelik sözleşmesi devam ettiği sürece her halde takvim yılı sonunda, acentelik ilişkisinin sona ermesi durumunda ise ilişkinin son bulunduğu tarihte ödenmesi gerekir²²⁰.

6102 sayılı Kanun m. 116/1 hükmünde ise acentenin hak kazandığı ücretin, doğumu tarihinden itibaren en geç üç ay içinde ve her halde sözleşmenin sona erdiği tarihte ödeneceği belirtilmiştir. Maddenin üçüncü fıkrasında ise bu hükmün aksinin kararlaştırılmasının acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersiz olduğu hükme

²¹⁸ Aynı görüşte bkz. **OKUTAN**, s. 35-36; **KAYIHAN**, s. 132.

²¹⁹ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 406; **KAYIHAN**, s. 132-133; **ALIŞKAN/GENÇTÜRK**, s. 33.

²²⁰ **YAZICIOĞLU**, s. 214.

bağlanmıştır. O halde acenteye ücrete hak kazandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde ücretinin ödenmesi gerekir. 6102 sayılı Kanun m. 116/3 hükmü, acente aleyhine bu hükmün aksinin kararlaştırılamayacağını hükme bağlandığından, ödemenin üç aydan önceki bir zamanda yapılacağı kararlaştırılabilecektir. Fakat üç aylık sürenin uzatılması veya acentelik sözleşmesi sona erdiği tarihte dahi ödeme yapılmayacağının kararlaştırılması kanımızca mümkün değildir. Buna göre, SAY m. 14/2 hükmüne göre üçer aylık hesap mutabakatı oluşturulacak ve 6102 sayılı Kanun m. 116/1 hükmüne göre ücretin, ücret hakkının doğduğu tarihten itibaren en geç üç ay içerisinde ve her halde sözleşmenin sona erdiği tarihte sigorta acentesine ödenmesi gerekecektir. 6102 sayılı Kanun bakımından, 6762 sayılı Kanun m. 131/2 hükmünden farklı olarak ücretin doğumundan itibaren üç ay içinde ödeneceği kuralının sigorta acentesi aleyhine değiştirilmesi geçersiz sayılacak ve ödemenin en geç takvim yılı sonunda yapılacağının kararlaştırılması mümkün olmayacaktır.

Acentenin ücret alacağı muaccel olduğu tarihten itibaren beş yılda zamanaşımına uğrar ve anlaşma ile bu süre değiştirilemez. (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 126/4. bent, m. 127; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 146/5. bent, m. 147)

6. ÜCRETE İLİŞKİN KONTROL HAKKI

6762 sayılı Kanun m. 131/1 hükmü uyarınca sigorta şirketi, sigorta acentesinin ücrete hak kazanmış olduğu muamelelere ait defter kayıtlarının bir suretini hesap cetveli ile birlikte acenteye vermeye mecburdur. Bu hüküm sigorta acentesine komisyon hesaplamasını ve sigorta şirketinin acentenin tekel bölgesi içerisinde bulunan şahıslarla doğrudan akdettiği sözleşmeleri gerçeğe uygun bir şekilde acenteye bildirip bildirmediği hususunu denetleme imkanı vermektedir.

SAY m. 14/2 hükmü, sigorta şirketi ve sigorta acentesinin üçer aylık dönemler itibari ile hesap mutabakatı sağlamak zorunda olduklarını öngördüğünden, defter sureti ile hesap cetvelinin üçer aylık dönemler itibari ile verilmesi gerekir. Sigorta acentesinin, sigorta şirketi tarafından kendisine verilen defter kayıtlarının sureti ve hesap cetvelinin eksik veya yanlış olduğunu iddia etmesi ve bu nedenle hesap mutabakatı sağlanamaması durumunda sigorta şirketinin, acentenin ilgili defter kayıtları incelemesine veya incelettirmesine izin verme yükümlülüğü yoktur²²¹. Bu durumda sigorta acentesi mahkemeye başvurarak sigorta şirketinin defterlerinin incelenmesini talep edebilir. 6762 sayılı Kanun m. 80 hükmüne göre dava esnasında mahkeme, sigorta acentesinin isteği üzerine veya re'sen müvekkilden defter ve belgelerin ibrazını isteyerek bilirkişi incelemesi yaptırabilir.

6102 sayılı Kanun m. 116/2 hükmünde ücret istemi, ücretin muacceliyeti ve hesaplanması bakımından önemli olan bütün konular hakkında acentenin bilgi istemesi halinde müvekkilin bu bilgileri vermekle yükümlü olduğu ayrıca acentenin, ücrete bağlı işlemlere ilişkin defter kayıtlarının suretlerinin de kendisine gönderilmesini isteme hakkı olduğu hükme bağlanmıştır. 6102 sayılı Kanun m. 116/2 hükmünde acentenin bilgi isteme hakkı, 6762 sayılı Kanun m. 131/1 hükmünde olduğu gibi sadece acentenin ücrete hak kazanmış olduğu hususlar hakkında değil, ücret istemi, muacceliyeti ve hesaplanması bakımından önemli tüm hususlar hakkında öngörülmüştür.

Müvekkil, defter suretini vermekten kaçınırsa veya defterlerin doğruluğu ve tamlığı konusunda kuşku duymayı gerektiren haklı nedenler varsa acente, ticari defter ve belgelerin ilgili kısımlarını ya kendisi inceleyebilecek ya da bir uzmana

²²¹ YAZICIOĞLU, s. 214; KAYIHAN, s. 135.

inceledebilecektir. Müvekkilin buna izin vermemesi durumunda mahkeme sorunu duruma en uygun şekilde karara bağlayacaktır. 6102 sayılı Kanun m. 116/3 hükmüne göre bu hükümlerin aksinin kararlaştırılması, acente aleyhine olduğu ölçüde geçersizdir.

III.SİGORTA ACENTESİNİN BORÇLARI VE YETKİLERİ

A- BORÇLARI

1. SİGORTA ARACILIĞI FAALİYETİNDE BULUNMA

6762 sayılı Kanun m. 123/1 hükmüne göre acente, kendisine bırakılan bölge ve ticaret dalı içinde müvekkilinin işlerini görmek ve menfaatlerini korumakla yükümlüdür. Aynı husus 6102 sayılı Kanun m. 109/1 hükmünde belirtilmiştir. Bu hüküm ile getirilen iş görme yükümlülüğü; acentenin müvekkili yararına olacak sözleşmelere aracılık etme veya bunları müvekkil adına akdetme hususunda çaba göstermesi ve aktif bir tutum içerisine girmesi gerektiğini öngörmektedir²²².

Sigorta acenteliği sözleşmesi uyarınca sigorta acentesi, kendisine bırakılan yer ve bölgede sigortacı ad ve hesabına sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmak yani sigorta sözleşmelerine aracılık etmek ve/veya bunları sigorta şirketi ad ve hesabına akdetmekle görevlidir. Sigorta acenteliğinin tanımında yer aldığı üzere sigorta

²²² ARKAN, Ticari İşletme, s. 202; TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 1999; YAZICIOĞLU, 6762 sayılı Kanun m. 123/1 hükmünün bu anlayışı destekleyecek açıklıktan yoksun olduğunu; ancak 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 390/2 hükmünde belirtildiği üzere vekilin müvekkile karşı vekaleti iyi bir surette ifa ile mükellef olması dolayısıyla acentenin çaba göstermesi gerektiği sonucuna varılacağını belirtmiş; 6762 sayılı Kanun m. 123/1 hükmüne bu hususun açıkça eklenmesi gerektiğini fakat 6102 sayılı Kanun m. 109/1 hükmünde dahi bu hususun dikkate alınmadığını ifade etmiştir. Bu hususta bkz. YAZICIOĞLU, s. 156-157 dpn. 120.

acentesi, sözleşmenin akdine yönelik hazırlık çalışmalarını yapmak²²³ ve gerektiğinde sözleşmenin uygulanması ve ifasına da yardımcı olmakla yükümlüdür. Yetkilendirilmiş olması halinde, prim tahsili de sözleşmenin uygulanması kapsamındadır. Sigorta acentesi bakımından müvekkilin işlerini görme ve menfaatlerini koruma yükümlülüğü sigorta acenteliği sözleşmesi ile belirlenecek olan sigorta branşları ve/veya türleri ile sınırlıdır²²⁴.

Sigorta acentesi, sözleşmede özel olarak gösterilmedikçe belli süre içinde veya belli sayıda aracılık faaliyetinde bulunmak veya sözleşme akdetmekle yükümlü değildir²²⁵. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere, sigorta acentesi aracılık veya sözleşme yapılması hususunda çaba göstermekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün ihlali halinde sigortacı bu yüzden uğradığı zararın tazminini talep edebileceği gibi, bu husus aynı zamanda sigorta acenteliği sözleşmesinin feshi için sigorta şirketi bakımından haklı bir neden sayılır²²⁶.

Acentelik ilişkisi güven esasına dayandığından acente aracılık veya sözleşme yapma görevini, bizzat yerine getirmekle yükümlüdür. Müvekkilinin muvafakati olmaksızın yetkilerini üçüncü bir kişiye devreden acente, işi devrettiği kişinin her türlü kusurundan bizzat sorumlu olur. (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 391/1; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 507/1) Buna karşılık acente kendi yerine bir şahıs

²²³ Sigortalanacak menfaat ve değeri ile menfaatin maruz kaldığı riskler ve bu hususların bir uzman tarafından incelenmesi gerekip gerekmediği, sigorta ettiren veya sigortalının mali durumunun belirlenmesi gibi hususlar hazırlık çalışmalarına örnek olarak gösterilebilir. Bu hususta bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 157.

²²⁴ Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Devlet Bakanlığı tarafından yayınlanan 2007/1 sayılı "Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ" ile hayat ve hayat dışı gruplar bakımından ayrı ayrı sigorta branşları ve bu branşlar kapsamındaki sigorta türleri belirlenmiştir. (RG. 11/7/2007- 26579)

²²⁵ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 202.

²²⁶ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 202 dpn. 2; **YAZICIOĞLU**, s. 158.

geçirmeye yetkili ise, acente üçüncü kişiyi seçerken ve ona talimat verirken özen göstermekle yükümlüdür (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 391/2; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 507/2); aksi takdirde acente özen eksikliğinden doğan zarardan sorumlu olacaktır. Sigorta acentelerinin tali acente tayin etmesini yasaklayan bir düzenleme bulunmamakla birlikte Hazine Müsteşarlığı'nın 2010/31 sayılı Sektör Duyurusu ile tali acente tayin edilmesinin mevzuata aykırı olduğu belirtilmiştir. 2010/31 sayılı Sektör Duyurusu'nda, ikame acente tayini hakkında bir açıklama yer almamakla birlikte, sigorta acentesine verilecek olan acentelik yetkisinin ancak sigorta şirketi tarafından verilebileceği gerekçesi ile ikame acente tayin edilmesinin de mevzuata aykırı görülmesi mümkündür²²⁷.

Acentenin acentelik sözleşmesinden doğan iş görme borcu kapsamında faaliyetlerini yürütürken yardımcı şahıstan yararlanması mümkündür. Acentenin yardımcı şahsın fiillerinden sorumluluğu ise 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 100 ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 116 hükmüne tabidir. SAY m. 18/1 hükmü sigorta ürünlerinin acenteler tarafından pazarlanması, bilgilendirme ve satış işlemlerinin yalnızca acentelerin teknik personeli²²⁸ tarafından yapılabileceğini öngörmüştür. O halde sigorta acentesinin teknik personel niteliğini haiz kişiler dışında yardımcı şahıs kullanması mümkün değildir.

²²⁷ Acentenin acentelik sözleşmesinden doğan iş görme borcunun ifasını müvekkil adına yaptığı bir sözleşme ile başkasına tevdi etmesi halinde ikame acente; kendi adına yaptığı sözleşme ile başkasına tevdi etmesine tali acente söz konusu olacaktır. Bu hususta bkz. YAZICIOĞLU, s. 158 dpn. 126, 159.

²²⁸ SAY m. 3/f hükmüne göre “Teknik personel, acenteler ile Kanunun 23üncü maddesinin onuncu fıkrasında belirtilen kurumlarda sigortacılık işlemlerini yapan, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği nezdinde tutulan listede kayıtlı ve kayıtlı olduğuna dair belge olarak kendisine kimlik verilen yetkilendirilmiş yönetici veya kadrolu personeli.. ifade eder.” Teknik Personel, Eğitimi ve Kimliği hakkında bkz. SAY m. 18,19,20.

2. TAHSİL EDİLEN PRİMİ SÜRESİNDE İNTİKAL ETTİRME VE HESAP MUTABAKATI SAĞLAMA

SAY m. 12/2 hükmüne göre, sigorta şirketlerince yetkilendirilmemiş olan sigorta acenteleri prim tahsilatı yapamaz. Prim tahsiline ilişkin hususların usul ve esaslar ise sigorta şirketi ve sigorta acentesi arasında akdedilecek olan acentelik sözleşmesinde açıkça belirtilmelidir. (SAY m. 12/4) Prim tahsiline ilişkin usul ve esasların sigorta acenteliği sözleşmesinde açıkça düzenleneceğini öngören bu hüküm isabetlidir. Buna göre, sigorta acentesi tarafından tahsil edilecek olan primlerin sigorta şirketine ne zaman ve nasıl intikal ettirileceği sigorta acenteliği sözleşmesi ile belirlenecektir. Prim tahsiline ilişkin usul ve esasların taraflarca sözleşme ile kararlaştırılmadığı durumlarda, sigorta acentesi primi tahsil ettikten sonra gecikmeksizin sigorta şirketine intikal ettirmelidir²²⁹. Aksi halde 6762 sayılı Kanun m. 126 ve 6102 sayılı Kanun m. 112 hükmüne göre primi intikal ettirmesi gereken andan itibaren faiz ve gerekirse ayrıca tazminat ödemek zorunda kalacaktır.

SAY m. 12/3 hükmüne göre sigortalı tarafından yetkili acenteye yapılan ödeme sigorta şirketine yapılmış sayılacaktır. Sigorta acentesi tarafından tahsil edilen primlerin sigorta şirketine intikal ettirilmesinde yaşanabilecek olan gecikmelerin, sigorta ettiren aleyhine sonuç doğurmasını önlemeye yönelik bu düzenleme isabetlidir²³⁰.

²²⁹ “ Sigorta acentesi, aracılık ettiği sigorta poliçelerinden kaynaklanan prim alacaklarından dolayı sigorta şirketine karşı sorumlu değildir. Acentenin sorumluluğu, tahsil ettiği halde sigorta şirketine aktarmadığı tutarla sınırlıdır.” Y. 11. HD. T. 16/06/1989, E. 1989/4424, K. 1989/3678. (Bkz. ÇEKER, s. 196-197); Sigorta primlerinin kambiyo senedi ile ödenmesi mümkün olduğundan, sigorta acentesi kendisine verilen kambiyo senedini de sigorta şirketine vermekle yükümlüdür. Bu konuda bkz. 6762 sayılı Kanun m. 1294/2 ve 6102 sayılı Kanun m. 1430/2.

²³⁰ YAZICIOĞLU, s. 160.

Hesap mutabakatı ile ilgili husus ise SAY m. 14 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre acentelerin hesap ve kayıt düzeninin, şirketler ile ilgili hesaplarda üçer aylık dönemler itibariyle mutabakat sağlayacak şekilde oluşturulması gerekir ve acenteler ile sigorta şirketleri kendi aralarındaki ilgili hesaplarda, üçer aylık dönemler itibariyle hesap mutabakatını sağlamak zorundadır.

3. HABER VERME

6762 sayılı Kanun m. 124/1 hükmüne göre acente üçüncü şahısların kabule yetkili olduğu beyanlarını, bölgesindeki piyasanın durum ve şartlarını, müşterilerin mali durumundaki değişiklikler ve acentenin aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerle ilgili müvekkili ilgilendiren tüm hususları müvekkiline bildirmek zorundadır. Aynı husus 6102 sayılı Kanun m. 110/1 hükmünde de düzenlenmiştir. Acentenin müvekkiline ileteceği bilgiler, müvekkilini ilgilendiren türden olmalıdır. Hangi tür bilgilerin müvekkili ilgilendireceği ise objektif esaslara göre tespit edilecektir. Müvekkilin tek yanlı olarak vereceği talimatla, acentenin haber verme borcunu genişletmesi ise mümkün değildir²³¹.

Buna göre sigorta acentesi öncelikle üçüncü şahısların kabule yetkili olduğu beyanlarını sigorta şirketine bildirecektir. Üçüncü şahısların kabule yetkili olduğu beyanlarının iletilmesi hususu 6762 sayılı Kanun m. 119/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 105/1 hükmünde de belirtilmiştir²³².

²³¹ KINACIOĞLU, s. 42; Haber verme yükümlülüğünün kapsamının sözleşme ile değiştirilmesi ise mümkündür. Bu hususta bkz. YAZICIOĞLU, s. 162.

²³² YAZICIOĞLU, 6762 sayılı Kanun m. 119/1 hükmünde yer alan üçüncü şahısların kabule yetkili olduğu beyanlarından müvekkili haberdar etme yükümlülüğünün m.124/1 hükmünde tekrarlanmasının, açıklık getirmesi yönüyle isabetli olduğu görüşündedir. TEOMAN ise, 6762 sayılı Kanun m. 124/1 hükmünde yer alan hususun m. 119/1 hükmünün doğal bir uzantısı olduğu,

Sigorta acentesinin piyasanın durum ve şartlarına ilişkin haber verme yükümlülüğü ise sigorta sözleşmesi akdedilmesi ile ilgili hususlarla sınırlıdır. Sigorta ettiren veya sigortalıların mali durumları ile ilgili değişiklikler bu kapsamda değerlendirilebilir. Sigorta acentesinin sigorta ettiren, sigortalı ve sigorta konusu menfaat ile ilgili gelişmeleri makul bir ölçüde ve kendisinden beklenebilecek kadar takip etmesi gerekecektir²³³.

Sigorta acentesi, sigorta şirketine iletmesi gereken tüm hususları vaktinde haber vermekle yükümlü olup, zamanında veya hiç haber vermemesi nedeniyle sigorta şirketinin uğradığı zararlardan sorumlu olacaktır²³⁴. Sigorta acentesi, hiç veya vaktinde haber vermemekte kusuru bulunmadığını ispat ederek sorumluluktan kurtulacaktır. (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 96; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 112)

6762 sayılı Kanun'da haber verme borcu yalnızca acente bakımından düzenlenmiştir. Bu husus acentenin işini sağlıklı yürütebilmesi için, müvekkilin de acenteye sağlaması gereken bazı bilgilerin olabileceği yönüyle eleştirilmiştir²³⁵. Örnek olarak iş hacminin acentenin normalde bekleyebileceğinden önemli ölçüde

bu nedenle ayrıca anılmasının gereksiz olduğu fikrini savunmaktadır. Bu hususlarda bkz. ve karş. **YAZICIOĞLU**, s. 161, **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 2002.

²³³ **YAZICIOĞLU**, sigorta konusu malın sahibinin değişmesi, malın değerinin artması ya da azalması veya sözleşmenin akdedildiği anda maruz bulunduğu riziko durumunun değişmesi gibi halleri; acentenin aracılık ettiği sözleşmelere ilişkin olarak sigorta şirketini ilgilendiren hususlar arasında saymaktadır. Kanımızca riziko durumunun ağırlaşması veya sigorta konusu malın sahibinin değişmesi gibi hususlar sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğüne dahil olan hususlar olduğundan, sigorta acentesinin bu hususlar hakkında sigorta şirketine bildirim yapmasının beklenmesi kendisinden beklenebilecek makul bir haber verme yükümlülüğünün sınırlarını aşacaktır. Bu hususta bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 162.

²³⁴ **YAZICIOĞLU**, s. 162.

²³⁵ **OKUTAN**, s. 34-35.

düşük olacağı, acentenin aracılık ettiği işlemlerden hangilerinin icra edilmediği veya acentenin aracılık ettiği sözleşmelerden hangilerini kabul veya reddettiği hususlarının bildirilmesi, acentenin haberdar olması gereken önemli hususlardır. 6762 sayılı Kanun döneminde getirilen bu eleştiriler dikkate alınmış ve 6102 sayılı Kanun m. 120 hükmü sevk edilmiştir. Bu hükme göre müvekkil, acenteye acentelik sözleşmesinin yerine getirilmesi için gerekli olan hususları ve özellikle iş hacminin acentenin normalde bekleyeceğinden önemli surette düşük olabileceğini; acentenin yaptığı işleri kabul edip etmediğini ya da yerine getirilmediğini uygun bir süre içinde bildirmek zorundadır ve bu düzenlemelere aykırı şartlar, acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersizdir²³⁶.

4. TALİMAT ALMA VE VERİLEN TALİMATA UYGUN HAREKET ETME

Sigorta acenteliği sözleşmesi ile sigorta acentesinin sigorta sözleşmelerinin akdedilmesine aracılık veya bunları sigorta şirketi ad ve hesabına akdetme faaliyetinde uyacağı esaslar belirlenir. Sigorta şirketinin vereceği talimatlarla acentelik sözleşmesinde yer almayan yeni yükümlülüklerin öngörülmesi mümkün değildir; talimatlar ile sadece acentelik sözleşmesindeki hususlar netleştirilir²³⁷.

Bu noktada sigorta acentesinin, bağımsız bir tacir yardımcısı niteliğinde olduğunu unutmamak gerekir. Buna göre, sigorta şirketinin vereceği talimatlar

²³⁶ Acentenin haklarını korumak amacıyla öngörülen bu hükmün iki işlevi vardır. Bunlardan ilki acenteye işini gereği gibi yapabilmesi için gereken bilgi ve belgeleri vermek ve bildirimlerde bulunmak, ikincisi ise borçların niteliğini belirtmek. Son işlev ikinci fıkradan açıkça anlaşılmaktadır. Bu sebeple (d) ve (e) bentleri Tasarımın 113 ve 118'inci maddelerinin tekrarı olmayıp, anılan borçların emredici nitelik taşıdığını belirtmektedir. Bu hususta bkz. 6102 sayılı Kanun Gerekçesi, m.120.

²³⁷ KINACIOĞLU, s. 44.

sigorta acentesinin bağımsızlığını zedeleyecek nitelikte olmamalıdır. Sigorta acentesi, acentelik faaliyetine ilişkin hususlarla sınırlı, faaliyet düzenine esaslı müdahale niteliğinde olmayan, sigorta acenteliği sözleşmesinden doğan iş görme borcunun kapsamına dahil olan ve kanuna uygun talimatlara uymak zorundadır²³⁸.

Sigorta acentesi, sigorta şirketinin açık talimatı olmayan veya talimat alması gerekip gerekmediği sözleşme ile belirlenmeyen hususlarda sigorta şirketinden talimat almak zorunda olup, talimat gelene kadar söz konusu aracılık veya sözleşme akdetme işini geciktirebilir. Sigorta şirketinden talimat alınması gerekip gerekmediği açık olmayan hususlar ise sigorta acentesi tarafından basiretli bir tacir gibi belirlenir. İşin acele nitelik taşıması nedeniyle durum sigorta şirketinden talimat almaya uygun değilse veya sigorta acentesi en yararlı şartlar çerçevesinde hareket etmeye yetkilendirilmişse basiretli bir tacir gibi kendi görüşüne göre işlemi yapacaktır. Bu iki durumda müvekkilin talimatının dışına çıkan sigorta acentesi, işlem den müvekkilini haberdar etmelidir. (6762 sayılı Kanun 124/1; 6102 sayılı Kanun m. 110/1) Bu ihtimaller dışında müvekkilinin talimatlarına aykırı davranan sigorta acentesi, bundan doğan zararlardan sorumlu olacaktır.

5. ÖNLEYİCİ TEDBİRLER ALMA

6762 sayılı Kanun m. 125 hükmünde acentenin müvekkilinin hak ve menfaatlerini korumak için koruyucu nitelikte bazı önlemler alması gerektiği öngörülmüştür. Aynı husus 6102 sayılı Kanun m. 111 hükmünde de benzer ifade ile yer almaktadır. Önleyici tedbirler alma borcuna ilişkin bu hüküm incelendiğinde, madde kapsamında alınması gereken önlemlerin sigorta acenteliğinin niteliğine uygun düşmediği görülecektir. Ancak bu hüküm müvekkili koruma yükümlülüğünün

²³⁸ KAYIHAN, s. 99; YAZICIOĞLU, s. 163.

bir uzantısı olduğundan, sigorta acentesinin de akdine aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerle sınırlı olmak üzere sigortacının menfaatlerini korumaya yönelik bazı önleyici tedbirler alması gerektiği söylenebilir²³⁹.

Sigorta acentesinin aracılık ettiği veya akdettiği bir sözleşme ile teminat altına alınan bir rizikonun gerçekleşmesi halinde ekspertiz yapılana kadar olay mahallinin değişmemesini sağlamak üzere tedbir kararı alınması; zarar sebebi, miktarı ve sorumlusunun belirlenmesi için mahkemeye başvurarak tespit yapılmasının sağlanması bu önlemlere örnek olarak verilebilir²⁴⁰. Sigorta şirketi tarafından uygun olacak bir tedbirin alınması için önceden verilmiş açık bir talimat bulunmuyorsa ve tedbirin alınması masraf yapılmasını gerektiriyorsa, sigorta şirketinden talimat alınarak buna uygun davranmalıdır. Zira tedbir masrafının olağanüstü masraf olarak talep edilebilmesi, kural olarak sigorta acentesinin sigorta şirketinden söz konusu masrafın yapılması için onay almış olmasına bağlıdır.

6. REKABET ETMEME

6762 sayılı Kanun m. 118 hükmüne göre aksi yazılı olarak kararlaştırılmış olmadıkça müvekkil, aynı zamanda ve aynı yer veya bölge içinde aynı ticaret dalı için birden fazla acente tayin edemeyeceği gibi, acente de aynı yer veya bölge içinde birbiriyle rekabette bulunan birden fazla ticari işletme hesabına aracılık yapamayacaktır. Bu hüküm her iki taraf için de inhisar hakkı öngörmektedir. Hükümde yer alan “birbiriyle rekabette bulunan müteaddit işletme” ifadesi “aynı

²³⁹ Bazı yazarlar, 6762 sayılı Kanun m. 123/1 hükmünde yer alan müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğünün bir uzantısı olan m. 125 hükmünü lüzumsuz bulmaktadır. Bkz ve karşı. **KINACIOĞLU**, s. 44; **KAYIHAN**, s. 109.

²⁴⁰ **YAZICIOĞLU**, s. 164.

ticaret dalı için birden fazla işletme” olarak anlaşılmalıdır²⁴¹. 6102 sayılı Kanun m. 104 hükmü de ifade değişikliği ile 6762 sayılı Kanun m. 118 hükmüne paraleldir fakat “birbiriyle rekabete bulunan” ifadesinin “aynı ticaret dalı” olarak anlaşılması gerektiğine yönelik değerlendirmeler dikkate alınmamış; rekabette bulunma ifadesi korunmuştur.

Aynı ticaret dalı ibaresi, sigorta acenteleri bakımından aynı sigorta türü olarak anlaşılmalıdır. Buna göre bir sigorta acentesi aynı yer ve zamanda, acentelik yapmaya yetkili olduğu sigorta türü için birden fazla sigorta şirketinin acenteliğini üstlenemeyecektir²⁴². Ancak 6762 sayılı Kanun m. 118 ve 6102 sayılı Kanun m. 104 hükmü, emredici olmadığından taraflar aksine bir anlaşma yaparak sigorta şirketinin inhisar hakkını kaldırabilirler. Bu anlaşmaların yazılı olarak yapılması şarttır²⁴³. Bu durumda bile sigorta acentesinin, sigorta şirketinin menfaatlerini ihlal etmeyecek şekilde davranması gerekir²⁴⁴.

6762 sayılı Kanun m. 118 hükmünde acentenin birbiriyle rekabette bulunan birden fazla ticari işletme hesabına aracılıkta bulunamayacağı öngörülmüşse de; bu kural sözleşme yapma yetkisini haiz acenteyi de kapsamaktadır²⁴⁵. Nitekim aracılık etmeye dahi yetkisi olmayan acente, elbette sözleşme de akdedemeyecektir. 6102

²⁴¹ İMREGÜN, s. 119; POROY/YASAMAN, s. 253; TEOMAN, aynı ticaret dalı ifadesinin dar yorumlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu hususta bkz ve karşı. TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 1951.

²⁴² KENDER, s. 108 dpn. 132; YAZICIOĞLU, s. 165-166.

²⁴³ Aksi yönde bkz. ve karşı. TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 1953. Yazar, yazılı bir anlaşma yapmış olmasalar dahi, bu kuralın ihlali durumunda tarafların tazminat talep etme gibi ilgili yaptırımlara başvurmaya engel görülmesi bir şekilde duruma icazet vermeleri veya açıkça onaylamalarına engel olmadığı görüşündedir.

²⁴⁴ KINACIOĞLU, s. 51.

²⁴⁵ İMREGÜN, s. 119; KINACIOĞLU, s. 51.

sayılı Kanun m. 104 hükmünde ise “aracılık yapamaz” ifadesi yerine isabetli olarak, “acentelik yapamaz” ifadesi kullanılmıştır.

Sigorta acentesinin, sigorta şirketinin inhisar hakkını ihlal etmiş sayılabilmesi için, diğer bir sigorta şirketi ad ve hesabına *aynı sigorta türünde* tek bir sigorta sözleşmesinin akdine aracılık etmesi veya bu sözleşmeyi akdetmesi yeterlidir²⁴⁶. İnhisar hakkının ihlal edilmesi, sigorta şirketinin acentelik sözleşmesini feshetmesi için haklı neden oluşturacağı gibi; sigorta şirketi bu yüzden uğradığı zararın tazminini de isteyebilir.

7. SIR SAKLAMA VE BUNLARDAN YARARLANMAMA

Acente faaliyeti sırasında müvekkiline ait iş ve işlemlerle ilgili pek çok husus hakkında bilgi sahibi olur. Her ne kadar gerek 6762 gerekse 6102 sayılı Kanun’da acentenin sır saklama ve bunlardan yararlanmama borcu düzenlenmemişse de²⁴⁷, acente ve müvekkil arasında güvene dayalı bir ilişki kurulması, bu bilgilerin açıklanmamasını, bunlardan yararlanılmamasını ve üçüncü kişilerle paylaşılmamasını gerektirir. Acentenin sadakat borcunun diğer bir görünümü olarak acente, öğrenmiş olduğu müvekkiline ait olan sırları saklamak zorunda olup

²⁴⁶ **YAZICIOĞLU**, diğer bir sigorta şirketi adına ve hesabına tek bir sigorta sözleşmesinin akdine aracılık edilmesi veya akdedilmesinin, sigorta şirketinin inhisar hakkının ihlali için yeterli olduğu görüşündedir. Kanımızca diğer bir sigorta şirketi ad ve hesabına, müvekkili sigorta şirketi ile “aynı sigorta türünde” bir sigorta sözleşmesi akdetmesi ihlal oluşturacaktır. Bu hususta bkz ve karşı. **YAZICIOĞLU**, s. 166.

²⁴⁷ Sigortacı, sigorta çalışanları ve sigorta aracıları için sır saklama yükümlülüğünün kanunda öngörülmesi ve bununla ilgili sorumluluğun açıkça hükme bağlanması gerektiği hususunda bkz. **MEMİŞ, T.:** “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, SHD Yıl 2005, Özel Sayı 1, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 107.

bunlardan haksız yere yararlanamaz. (6762 sayılı Kanun m. 57/8; 6102 sayılı Kanun m. 55/ (d) bendi)

SK m. 23/17 hükmü, sigorta acentelerine sır saklama borcu yüklemektedir. Bu maddeye göre “ *Sigorta acenteleri ile bunların yanında çalışanlar, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları ilgililerin izni olmaksızın açıklayamaz. Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması zorunludur.*” Dolayısıyla hem sigorta acenteleri hem de yanlarında çalışanlar, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları saklama yükümlülüğü altındadır. Saklanacak olan bilgi ve sırlar, sigorta şirketinin gizli tutulmasına menfaati olan ve açıklanması halinde zarar görebileceği hususlardır²⁴⁸.

Sigorta acentesinin sır saklama borcu, hem sigorta acenteliği sözleşmesinin devamı sırasında hem de sözleşme sonrasında vardır ve zamanaşımına uğramaz. Ancak müvekkilin faaliyetlerine son vermiş olması gibi sırrın saklanmasına gerek kalmayan durumlarda acentenin bu borcu sona erecektir²⁴⁹.

8. BİLGİLENDİRME

a) Genel Olarak

6762 sayılı Kanun’da, sözleşmenin kurulmasından önce gerekli bilgilerin sigorta ettiren tarafından sigorta şirketine iletilmesine ilişkin düzenlemeler öngörülmesine rağmen; sigorta şirketine benzer görevi yükleyen bir hüküm bulunmamaktadır. SK m. 11/3 hükmünde ise “*Sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri tarafından gerek sözleşmenin kurulması gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta ettiren, lehdar ve sigortalıya yapılacak bilgilendirmeye ilişkin hususlar*

²⁴⁸ YAZICIOĞLU, s. 168.

²⁴⁹ KAYIHAN, s. 109.

yönetmelikle düzenlenir.” hükmü yer almaktadır. Bu hükmeye dayanarak Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik²⁵⁰ Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanıp yürürlüğe konmuştur²⁵¹. 6102 sayılı Kanun m. 1423 hükmünde ise sigorta şirketi ve sigorta acentesinin aydınlatma yükümlülüğü hakkında düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme çalışmanın ilerleyen kısmında ayrı bir başlık altında incelenecektir.

Bilgilendirme yükümlülüğü, hem sigorta şirketini hem de sigorta acentesini kapsamaktadır²⁵². Ancak asıl hitap ettiği kişi, sigorta acentesidir. Sigorta şirketlerinin kendi çabası ile müşteri bulması pek olası olmadığından, sigortacılar acenteleri veya şubeleri ile sigorta ettirmek isteyen kişilere ulaşırlar. Bu sebeple sigorta ettirmek isteyenlerle ilk ve en yakın teması kuran kişiler olarak bilgilendirme yükümlülüğünü doğru ve gereği gibi ifa etmesi gereken asıl kişiler sigorta acenteleridir²⁵³.

²⁵⁰ RG. 28/10/2007, S. 26684.

²⁵¹ Bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin düzenlemenin yönetmelik ile getirilmesinin isabetli olmadığı, temel ilke ve kuralların kanun ile çizilmesinin normlar hiyerarşisi açısından daha uygun olduğu hakkında bkz. **BOZKURT**, s. 491; Sigorta şirketinin bilgilendirme yükümlülüğünü düzenleyen SSBY’nin, SSBY m. 6/1 hükmü ile sigorta acenteleri için de geçerli hale getirilmesinin bilgilendirmenin gereklerini karşılamada yetersiz olduğu ve düzenlemenin TTK ile getirilmesi gerektiği hususunda bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 177; **ŞENOCAK**, SMK’nın yürürlükte olduğu döneme ilişkin olarak, bilgilendirmeye ilişkin hususların yerinin sigorta sözleşmesine ilişkin hükümlerin düzenlendiği TTK olduğunu ifade etmiştir. Bu hususta bkz. **ŞENOCAK, K.:** “Sigortaya İlişkin Hükümler”, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans Bildiriler-Tartışmalar 13-14 Mayıs 2005, Ankara 2005, s. 146.

²⁵² SSBİY m. 6/1 hükmüne göre, bilgilendirmeye ilişkin yönetmelik ile öngörülen yükümlülükler 12 ve 13’üncü maddeler hariç olmak üzere sigortacının acenteleri için de gereklidir. Bu maddede sigorta brokerleri dikkate alınmamıştır. Aynı şekilde SK ve SRBY’de de sigorta brokerleri için bilgilendirme yükümlülüğü öngörülmemiştir.

²⁵³ **BOZKURT**, s. 492.

Sigortacı ve sigorta sözleşmesi kurmak isteyenler arasında bilgi eşitsizliği söz konusudur. Sigorta sözleşmesi kurmak isteyen kişi, güçlü sigorta şirketleri karşısında korunması gereken bir konumdadır ve gerek sözleşme öncesi gerekse sözleşmenin devamında getirilen bilgilendirme yükümlülüğü ile sigorta ettirenin bilgi eksikliğinin giderilmesi amaçlanmıştır²⁵⁴. Böylece sigorta ettiren sözleşme akdetme iradesine etki edecek tüm hususları bilecek ve akdettiği sözleşmeden beklediği yararı elde etme imkanı elde edecektir.

Bir diğer yandan sigorta acentesi ve sigortacı arasında akdi bir ilişki mevcuttur. Buna karşılık sigorta acentesi ve sigorta ettiren arasında akdi bir ilişki kurulmamaktadır. Sigorta acentesinin sigortacının temsilcisi olarak sözleşme öncesinde dürüstlük kuralı gereği vermesi gereken bilgileri vermemesi, sigortacının yardımcı şahsın eyleminden sorumluluğunu doğurur; fakat aralarında akdi bir ilişki olmadığından sigorta ettiren sigorta acentesinden bir talepte bulunamaz. Sigorta acentesi için bilgilendirme yükümlülüğünün öngörülmesi, bu yükümlülüğün hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden sigorta acentesini sorumlu tutma imkanı vermesi sebebiyle gerekli ve önemlidir²⁵⁵.

Öte yandan, sigorta acentesinin ücret alacağı, ürünü pazarlamadaki iktisadi başarısına bağlı olduğundan, sigorta acentesinin sigorta ettirmek isteyenlerin menfaatlerini göz ardı etmesi ve kendi menfaatini ön planda tutması ihtimali

²⁵⁴ **ÖZDAMAR, M.:** “Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C. 2, Ankara 2010, s. 1703; **YAZICIOĞLU**, s. 182.

²⁵⁵ **ŞENOCAK, K.:** “Avrupa Birliği Sigorta Aracıları Direktifi (2002/92/CE)”, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, s. 1063; **YAZICIOĞLU**, sigorta ettiren ve sigorta acentesi arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmadığından; sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğünün kaynağının SK 11/3 ve SSBY m. 7 olduğunu, belirtmektedir Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz s. 184, 196-197.

gündeme gelebilecektir²⁵⁶. Bu durum da sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğünün muhatabı olmasını destekler niteliktedir.

SSBY m. 6 hükmünde sözleşme kurulmadan önce veya sözleşmenin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında 12 ve 13'üncü madde hükümleri hariç olmak üzere, sigortacı için SSBY ile getirilen yükümlülüklerin sigorta acenteleri için de geçerli olduğu ifade edilmiştir. SSBY'de bilgilendirme yükümlülüğü; sözleşmenin müzakeresi ve kurulması sırasında ve sözleşme kurulduktan sonra olmak üzere iki aşamada ele alınmıştır.

b) Sigorta Sözleşmesinin Müzakeresi ve Kurulması Sırasındaki Aşama

SSBY m. 8 ve 9 hükmünde sözleşmenin müzakeresi ve kurulması sırasındaki bilgilendirme yükümlülüğü düzenlenmiştir. Aracı sigorta acentesi, sigorta ettirmek isteyenleri sözleşme görüşmelerinde bulunmak üzere sigorta şirketi ile bir araya getirmek suretiyle faaliyet göstermektedir. Sözleşme görüşmeleri ise sigorta şirketi tarafından yürütüleceğinden, aracı sigorta acentesi bilgilendirme yükümlülüğüne tabi olmayacak, bu yükümlülük sigorta şirketi tarafından yerine getirilecektir²⁵⁷. Aracı sigorta acentesi, sözleşme görüşmelerine katılması veya sözleşme görüşmesi yapması durumunda bu yükümlülüğe tabi olacaktır. Sözleşme yapmaya yetkili sigorta

²⁵⁶ ŞENOCAK, Direktif, s. 1063.

²⁵⁷ 2008/7 sayılı Genelge m. 2.b maddesine göre, “ ...sözleşme yapma yetkisine sahip olmayan bir acentenin aracılık ettiği bir hukuki ilişkide de, sigortacının söz konusu yönetmelik kapsamındaki bilgilendirme yükümlülüğü devam edecektir. Ancak, sözleşmenin karşı tarafında yer alan ilgili kişilerin genel hükümler çerçevesinde, sözleşmeye aracılık eden ve hukuka aykırı hareket eden yetkisiz acenteye ilişkin tazminat hakları saklıdır.” Bu hususta bkz. 2008/7 sayılı Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge, T. 19/02/2008.

acentesi ise sigortacı için öngörüldüğü şekilde bilgilendirme yükümlülüğünü ifa etmek durumundadır.

aa) Kapsam

Bilgilendirme yükümlülüğünün genel kapsamı SSBY m. 5/3 hükmünde belirlenmiştir. Sözleşmenin kurulmasından önceki aşamada ise Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan bilgilendirme formunun içeriğine göre; bilgilendirme formu mevcut olmayan sigorta türleri içinse SSBY m. 8/2 hükmüne göre bilgilendirmenin kapsamı belirlenecektir. Buna göre sigorta acentesi tarafından yapılacak bilgilendirmede asgari olarak; (a) sigortacı ile acenteye ilişkin unvan ve iletişim bilgileri, (b) akdedilecek sözleşmeye ilişkin genel uyarılar, (c) sözleşme ile verilen teminatlar, (ç) sigorta teminatının istisnaları ile her bir sigorta türü için teminat kapsamı dışında olup da, poliçede ayrıca belirtilmesi kaydıyla ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek kıymetler, rizikolar veya sözleşmeye eklenebilecek özel hükümler ve klozlara ilişkin bilgiler, (d) tazminata ilişkin genel bilgiler ile tazminat ödeme kuralları, (e) şikayet ve bilgi talepleri ile tahkim üyeliğine ilişkin bilgiler asgari olarak bulunmak zorundadır. Ayrıca SSBY m. 5/3 hükmü uyarınca dürüstlük kuralı gereği bilgilendirme formlarında yer almayan veya SSBY m. 8/2 hükmünde sayılmayan hususlar hakkında da bilgi verilmesi gerekebilir. SSBY m. 9/4 hükmüne göre talebe bağlı olarak, sözleşme konusu sigortaya ilişkin sigorta genel şartları ile rizikonun gerçekleşmesi halinde tazminat başvurusunda talep edebilecek bilgi ve belgelere ilişkin liste de sigortacı tarafından ilgililere verilecektir.

bb) Muhatap

Sözleşme kurulmadan önceki aşamada bilgilendirme yükümlülüğünün muhatabı, sigorta sözleşmesi akdetmek üzere sigorta acentesi ile sözleşme görüşmelerine başlayan gerçek veya tüzel kişilerdir²⁵⁸. SSBY m. 6/2 hükmüne göre talep halinde sigortacı, sigorta ettirene karşı bilgilendirme konusundaki tüm yükümlülüklerini sigortadan faydalananak kişilere karşı da yerine getirmek zorundadır. Buna göre olası sigorta ettiren yanında talep halinde sigortalı, lehtar, ipotek alacaklısı gibi akdedilecek sigorta sözleşmesinden faydalananak kişiler de bilgilendirilmek zorundadır. Gerek sigorta sözleşmesinin akdedilip akdedilmeyeceğine gerekse akdedilecek sigorta sözleşmesinin kapsam ve koşullarına sigorta ettiren karar verdiğiinden, sigortadan faydalananak kişilerin de bilgilendirileceğinin öngörülmesi, bilgilendirme yükümlülüğün ağırlaşmasına sebep olmaktadır. Ancak talep şartının getirilmiş olması grup sigortası gibi sigortadan faydalananak kişi sayısının çok olduğu sigortalarda sigortacı ve sigorta acentesinin yükünü hafifletmektedir²⁵⁹.

Sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen taraf sözleşme görüşmesini bir temsilci vasıtası ile yapıyorsa, bilgilendirme temsilciye yapılacaktır. Sigorta brokerinin yer

²⁵⁸ 2008/7 sayılı Genelge m. 1.a hükmünde, bilgilendirme yükümlülüğünün gerçek veya tüzel kişi ayrımı yapılmadan eşit şekilde yerine getirileceği; tüzel kişilerin tacir sıfatını haiz olmaları halinde dahi basiretli bir tacir gibi hareket etmeleri gerektiğinden bahisle bilgilendirme yükümlülüğünden istisna tutulamayacakları; tüzel kişilerin bilgilendirme yükümlülüğünden muaf tutulmasının bir gerekçesi olmadığı ve gerek kanun gerekse yönetmelikte bu husus ile ilgili istisna hüküm bulunmadığı belirtilmiştir.

²⁵⁹ **YAZICIOĞLU**, s. 188-189; 2008/7 sayılı Genelge m. 1.d hükmünde SSBY m. 6/2 hükmü ile getirilen hususun objektif iyi niyet kuralları çerçevesinde sözleşmeye taraf olan kişiler bakımından da bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesinin doğal bir sonucu olduğu, ayrıca talep koşulunun getirilmesinin sigortacı açısından kolaylık getirdiği ifade edilmiştir.

alacağı bir sözleşme ilişkisinde brokerin akit yapma yetkisini haiz olup olmadığı hususu ayrıca değerlendirilecektir. Eğer sigorta brokerinin akit yapma yetkisi var ise, brokerin bilgilendirilmesi, sigorta ettirenin bilgilendirilmesi anlamına gelecektir. Aksi halde sigortacının, sigorta ettiren ve talep halinde sigortadan faydalananak kişileri bilgilendirmesi ya da brokere yapılan bilgilendirmenin bu kişilere ulaştığını ispat etmesi gereklidir²⁶⁰.

cc) İfa Şekli ve Zamanı

SSBY m. 5/1 hükmüne göre bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması esastır. Söz konusu hükümde *“telefon, çağrı merkezi, internet ve benzeri iletişim araçları kullanılarak uzaktan pazarlama yöntemleriyle yapılan sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi sözleşme taraflarının karşı karşıya gelmesinin ve işin gereği olarak yazılı bilgilendirme yapılmasının söz konusu olmadığı hallerde yazılı bilgilendirme şartının aranmayabileceği”* öngörülmüştür. Buna göre yazılı bilgilendirme formu en az iki nüsha olarak düzenlenir ve sözleşmenin kurulmasından önce sigortacı veya sigorta acentesi tarafından kaşelenip imzalandıktan sonra, sözleşmeye taraf olmak isteyen kişiye imza karşılığı verilir²⁶¹; sigorta ettirenin imzaladığı nüsha saklanır²⁶². (SSBY m. 9/2)

²⁶⁰ Bu hususta bkz. 2008/7 sayılı Genelge m. 2.a.

²⁶¹ 2008/12 sayılı Genelge m. 2 hükmünde bilgilendirme formlarının imzalatılmasına ilişkin hükümlerin çok katı yorumlanmaması gerektiği, tarafların fiziken bir araya gelmesinin mümkün olmadığı durumlarda yazılı bilgilendirmenin mutlak bir gereklilik olmadığı, teyitli e-posta, faks, telefon kaydı gibi yöntemler kullanılması suretiyle de bilgilendirme yapılabileceği ifade edilmiştir. Maddenin tamamı için bkz. 2008/12 sayılı Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge II, T. 01/05/2008.

²⁶² 2008/7 sayılı Genelge m.6 hükmüne göre “Geçerli bir sözleşmeye istinaden düzenlenen bir bilgilendirme formunun hangi koşullar altında saklanacağı sözleşme ve tazminat hukuku açısından borçlar hukukunun, ticari defter ve belgelerin saklanması açısından ticaret hukukunun ve ispat

SSBY m. 9/2 hükmüne göre imza, sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesi ve işleyişi hakkında bilgi sahibi olduğu hususunda aksi ispat edilebilir bir karine teşkil eder. Bilgilendirme formu icap veya icaba davet niteliği taşımadığı gibi²⁶³; sözleşmenin mevcudiyeti ile şartlarını ispat etme işlevi de bulunmamaktadır²⁶⁴.

Sözleşmenin kapsam ve koşullarında bir değişiklik yapılmaksızın yenilenmesi durumunda yeni bir bilgilendirme formu düzenlenerek sigorta ettirenin bilgilendirilmesine gerek bulunmamaktadır. Fakat sigorta sözleşmesinin kapsam veya koşullarında bir değişiklik meydana gelirse, bu değişiklik ile sınırlı olmak üzere bilgilendirme yükümlülüğü ifa edilecektir²⁶⁵.

Bilgilendirme yükümlülüğü, sigorta ettiren tarafından sözleşme görüşmelerine ilişkin temasın kurulduğu anda başlar ve sözleşmenin kurulması ile sona erer²⁶⁶. Sigorta ettirenin sözleşmeye ilişkin teklifi iyice değerlendirerek karar verebilmesi açısından sigorta sözleşmesinin kurulmasına yönelik irade beyanında bulunmadan önce bilgilendirme yükümlülüğü ifa edilmiş olmalıdır²⁶⁷.

hukuku açısından da usul hukukunun düzenleme alanına tabi olarak belirlenecektir. Diğer taraftan, sadece müzakere safhasında kalan ve taraflarca anlaşmaya varılamadığı için akdedilemeyen sigorta sözleşmelerine yönelik düzenlenen bilgilendirme formlarının saklanıp saklanmayacağı hususu ise tamamen sigortacının takdirindedir.” TTK m. 1268 hükmü uyarınca formların üzerinde yazılı tarihten itibaren iki yıl, TTK m. 68/1 hükmü uyarınca on yıl saklanması gerektiğinin ileri sürülebileceği, ancak formların saklanması ile ticari defter ve belgelerin saklanması arasında bağ kurulmasının formların ticari deftere geçirilen bir kaydın ispatına yönelik olmaması sebebiyle uygun olmadığı, sigorta sözleşmelerinden doğan tüm taleplerin iki yılda zamanaşımına uğraması sebebiyle TTK m. 1268 hükmü uyarınca formların iki yıl saklanması gerektiği hususunda bkz.

ÖZDAMAR, M.: Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara 2009, s. 256.

²⁶³ Bkz. 2008/12 sayılı Genelge m. 1.1.

²⁶⁴ Bkz. 2008/12 sayılı Genelge m. 1.2.

²⁶⁵ Bkz. 2008/12 sayılı Genelge m. 5-6; 2008/7 sayılı Genelge m. 4.

²⁶⁶ **YAZICIOĞLU**, s. 192.

²⁶⁷ **ŞENOCAK**, TTK Tasarı, s. 147.

c) Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aşama

SSBY m. 10 ve 11 hükmünde sigorta sözleşmesinin akdedilmesinden sonraki aşamada bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamı ve şekli düzenlenmiştir. SSBY m. 6/1 hükmünde sigorta acentelerinin sözleşmenin kurulmasından sonraki safhada da bilgilendirme yükümlülüğüne tabi olduğu hüküm altına alınmıştır.

aa) Kapsam

SSBY m. 10 hükmüne göre, *“Sigortacı, sözleşmeye konu sigortaya ilişkin mevzuatta meydana gelen değişiklikler başta olmak üzere; iflas ve tasfiyesini, ilgili branşlarda yapılan ruhsat iptallerini, tüm branşlarda sözleşme yapma yetkisinin kaldırıldığını ve sigorta sözleşmesinin devamı sırasında ortaya çıkabilecek, sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesinden yararlanacak kimselerin hak, borç ve yükümlülüklerini doğrudan etkileyebilecek nitelikteki her türlü değişiklik ve gelişmeyi, sigorta ettirene veya sözleşmeden menfaat sağlayacak kişilere, en geç on iş günü içerisinde bildirir.”* Sözleşmenin kurulmasından sonraki aşamadaki bilgilendirme yükümlülüğü, SSBY m. 6/1 hükmü uyarınca sigorta acentelerini de kapsar.

SSBY m. 10 hükmüne göre sözleşmenin kurulmasından sonra sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünün doğabilmesi için, gerek yasal mevzuatta gerekse sigorta şirketi ile ilgili hususlarda gelişme veya değişmelerin olması gerekmektedir. Aksi halde sigortacının herhangi bir bilgi verme yükümlülüğü doğmayacaktır²⁶⁸.

Sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra, yani sözleşmenin devamı sırasında ortaya çıkacak bilgilendirme yükümlülüğüne bakıldığında; sigortacının iflas

²⁶⁸ ÖZDAMAR, Sonraki Aydınlatma, s. 1692.

ve tasfiyesi, ruhsat iptali, ilgili branşlarda yapılan ruhsat iptalleri gibi hususların sigorta şirketine ilişkin hususlar olduğu; sigorta acentesinin bu hususlar hakkında bilgilendirme yapabilmesi için, önce sigorta şirketi tarafından bilgilendirilmesi gerektiği görülmektedir. Bu husus, sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğü açısından farklı bir başlangıç kabul edilmesini de beraberinde getirir. Bu nedenle sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğünü sadece sözleşmenin kurulmasından önceki aşamayla sınırlamak isabetli olacaktır²⁶⁹.

bb) Muhatap

Sözleşmenin devamı sırasında yapılacak olan bilgilendirme, sigorta ettiren ve sigortadan faydalanacak olan kişilere karşı yerine getirilecektir. SSBY m. 6/2 hükmü, talep halinde sigortadan faydalanacak olan şahsın bilgilendirileceğini öngörmüştür. 2008/7 sayılı Genelge’de ifade edildiği üzere, bilgilendirme gerçek ve tüzel kişi; tacir veya tacir olmayan kişi ayrımı yapılmaksızın ifa edilecektir²⁷⁰.

SSBY m. 9/5 hükmünde Hazine Müsteşarlığı’nın bazı sigorta branşlarını veya riziko türlerini ya da sigorta sözleşmelerini bilgilendirme yükümlülüğü kapsamı dışında tutmaya yetkili olduğu ifade edilmiştir. 2007/18 sayılı Genelge²⁷¹ ile de zorunlu sigortalar ile devlet destekli sigortalar, SSBY’de düzenlenen sözleşme öncesindeki bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamı dışında bırakılmıştır. 2012/8 sayılı Genelge’de²⁷² ise, 6102 sayılı Kanun m. 1423 hükmünde sigortacı ve

²⁶⁹ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. YAZICIOĞLU, s. 192-193.

²⁷⁰ ÖZDAMAR, Sonraki Aydınlatma, s. 1689.

²⁷¹ 2007/18 sayılı Sözleşme Öncesi Bilgilendirme Yükümlülüğünün Kapsamına İlişkin Genelge, T. 06/11/2007.

²⁷² 2012/8 sayılı Sözleşme Öncesi Bilgilendirme Yükümlülüğünün Kapsamına İlişkin 2007/18 sayılı Genelgenin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Genelge

acentesinin sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamı herhangi bir sigorta branşı, riziko türü veya sigorta sözleşmesi açısından daraltılmadığından, hükmün tüm sigorta branşları, riziko türleri ve sigorta sözleşmeleri bakımından uygulanması gerektiği, bu nedenle 2007/18 sayılı Genelge'nin uygulama imkanının kalmadığı ifade edilmiştir.

cc) İfa Şekli ve Zamanı

Bilgilendirme yükümlülüğü; taahhütlü mektup, faks, telgraf, elektronik posta, güvenli elektronik imza ve Müsteşarlıkça uygun görülen benzeri araçlarla yerine getirilecektir. (SSBY m. 11/1) Çağrı merkezi veya telefon aracılığıyla yapılacak olan bilgilendirme, görüşmenin manyetik veya dijital ortamda kayıt altına alınmış olması ve bu durumun sigortacı tarafından ispat edilmesi halinde gereği gibi yerine getirilmiş sayılacaktır. (SSBY m. 11/2) SSBY ile getirilen bu yöntemler zorunlu değildir; bu yöntemlerden farklı bir yöntem kullanılsa dahi bilgi verildiğinin ispat edilmesi halinde bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğinden bahsedilebilecektir²⁷³.

SSBY m. 10 hükmünde bilgilendirmenin en geç on iş günü içinde yapılacağı hüküm altına alınmıştır. On günlük süre, zorlayıcı nitelik taşıyan bir süredir²⁷⁴. Sigorta acentesi bakımından bu süre, sigortacıya ilişkin bilgilerle sınırlı olmak üzere, sigortacı tarafından bilgilendirildiği tarihten itibaren başlamalıdır²⁷⁵.

²⁷³ ÖZDAMAR, Sonraki Aydınlatma, s. 1699.

²⁷⁴ ÖZDAMAR, Sonraki Aydınlatma, s. 1705.

²⁷⁵ YAZICIOĞLU, s. 194-195.

d) Bilgilendirme Yükümlülüğünün İhlaline Bağlanan Sonuçlar

SSBY m. 7 hükmü uyarınca sigorta sözleşmesinin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş ya da bilgilendirme formu gereği gibi teslim edilmemiş veya bilgilendirme formunda yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hallerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise, sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini talep edebilir. Kısaca “bilgilendirme yükümlülüğünün hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi” halinde, bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali gündeme gelecektir²⁷⁶. Bilgilendirme yükümlülüğünün mevzuata ve usulüne uygun yerine getirilmiş sayılabilmesi için sözlü veya yazılı olarak sağlanan bilgilerin eksik, yanlış veya yanıltıcı olmaması gerekir. (SSBY m. 9/3)

SK m. 11/3 hükmü “bilgilendirmeye ilişkin hususların” yönetmelikle düzenleneceğini öngörmüştür. O halde yönetmelik ile düzenlenecek hususlar, bilgilendirmenin kim tarafından kime karşı ne zaman ve nasıl yerine getirileceği ile sınırlı olmalıdır. Ancak SSBY m. 7 hükmüne göre bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali durumunda sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini fesih yoluyla sona erdirilebileceği gibi varsa zararının tazminini de talep edebilecektir. Bu durumda yönetmeliğin SK 11/3 hükmünde öngörülen sınırı aştığını söylemek mümkündür²⁷⁷. Kanunda fesih olanağı yokken, yönetmelik ile böyle bir düzenlemenin getirilmesi isabetli değildir. Aynı şekilde bir yükümlülüğün ihlalden doğacak sorumluluk kanun veya sözleşme ile tesis edilmelidir. Bu nedenle sigortacının bilgilendirme

²⁷⁶ YAZICIOĞLU, s. 197.

²⁷⁷ YAZICIOĞLU, s. 174.

yükümlülüğünün ihlalinin hüküm ve sonuçları yönetmelikte değil, kanunda açık bir şekilde düzenlenmelidir²⁷⁸.

Bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali durumunda SSBY m. 7 hükmüne göre sigorta ettiren, sözleşmeyi feshedip uğradığı zararın tazminini talep edebileceği gibi; sözleşmeyi feshetmeksizin sadece uğradığı zararın tazminini de talep edebilir²⁷⁹. Ancak bu hakların kullanılabilmesi için, bilgilendirme yükümlülüğünün ihlalinin sigorta ettirenin kararına etkili olmuş olması gerekir.

Tazminat borcunun doğması için, sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğünü hiç veya gereği gibi ifa etmemesi ve bunun sigorta ettirenin kararını etkilemiş olması, sigorta ettirenin zarara uğraması ve zararla bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali arasında uygun illiyet bağı bulunması zorunludur. Sigorta ettiren, bilgilendirme yükümlülüğünün hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi nedeniyle hiç veya mevcut hali ile akdetmeyeceği bir sigorta sözleşmesini akdetmek zorunda kaldığını, bu nedenle zarara uğradığını, zararın miktarını ve zararla bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali arasında uygun illiyet bağı olduğunu; sigorta acentesi ise bilgilendirme yükümlülüğünü gereği gibi ifa ettiğini ispat etmek zorundadır²⁸⁰.

²⁷⁸ Bu hususta bkz. **ÖZDAMAR**, Önceki Aydınlatma, s. 359; **BOZKURT**, s. 493; **YAZICIOĞLU**, s. 174.

²⁷⁹ Fesih ve tazminat hakkının farklı koşullara tabi olması gerektiği hususunda bkz. **ÖZDAMAR**, Önceki Aydınlatma, s. 360 vd.; SSBY m. 7 hükmünde yer alan “ ... bu hallerden biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuşsa...” ifadesi ile fesih ve tazminat talep hakkına hangi halde sahip olunacağını belirlenmiş olduğu ve iki hakkın kullanılması açısından fark yaratmaya gerek olmadığı hakkında ve aksi görüşte bkz. ve karş. **YAZICIOĞLU**, s. 200 dpn. 210.

²⁸⁰ **YAZICIOĞLU**, s. 201.

Sigorta ettirene tanınan fesih hakkının hangi sürede kullanılacağı hususu SSBY’de belirlenmemiştir. Sözleşme ilişkisi fesih ile ileriye etkili olarak sona ereceğinden, sözleşmenin devamı süresince fesih hakkının kullanılabilmesi mümkündür²⁸¹. Sözleşme geleceğe etkili sona ereceğinden, o ana kadar doğmuş bulunan hak ve borçlar geçerliliğini koruyacak, geleceğe ilişkin yapılmış ödemeler geri alınabilecektir. Prim borcunun peşin ödenmiş olması halinde, fesih beyanının sigorta şirketine ulaşmasına kadar geçen süreye ilişkin prim düşülmeli ve kalan kısım sigorta ettirene iade edilmelidir²⁸².

SSBY m.7 hükmünde fesih hakkının kullanılması bir şekle bağlanmamıştır. Ancak sigorta ettirenin tacir olması durumunda, fesih hakkı 6762 sayılı Kanun m. 20/3 ve 6102 sayılı Kanun m. 18/3 hükmünde belirlenen şekil şartına uygun olarak kullanılmalıdır. Fesih hakkı, bozucu yenilik doğuran bir hak olduğundan, sigorta acentesine değil sigorta şirketine varması gerekli tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılır²⁸³.

SK m. 23/9 hükmünde 4077 sayılı TKHK 4/A maddesinin 3. fıkrası²⁸⁴ hükmünün sigorta acenteleri için, sadece acentelik faaliyeti dolayısıyla sunulan hizmetlerde uygulanacağı; sigorta şirketlerinin sağlayıcı olarak yaptığı ayıplı

²⁸¹ Sigorta ettirenin fesih hakkını, hakkın varlığını öğrenmesinden itibaren, dürüstlük kuralına uygun münasip bir süre içinde kullanması gerektiği, aksi halde bu hakkının düşeceği; münasip sürenin yönetmelikte yapılacak değişiklik ile açıklığa kavuşturulması ve sigorta ettirenin bu hakkını en geç sözleşme süresinin sonunda kullanması gerektiği hususunda bkz. **ÖZDAMAR**, Önceki Aydınlatma, s. 361 vd.

²⁸² **ÖZDAMAR**, Sonraki Aydınlatma, s. 1702.

²⁸³ **YAZICIOĞLU**, s. 201.

²⁸⁴ TKHK m. 4/A’nın 3. fıkrası şu şekildedir: “*Sağlayıcı, bayi, acente ve 10uncu maddenin beşinci fıkrasına göre kredi veren, ayıplı hizmetten ve ayıplı hizmetin neden olduğu her türlü zarardan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından dolayı müteselsilen sorumludur. Sunulan hizmetin ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz.*”

hizmetlerden sigorta acentesinin sorumlu olmadığı ifade edilmiştir. Buna göre sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğünü hiç veya gereği gibi ifa etmemesi durumunda sunduğu hizmet ayıplı hizmet olarak nitelendirilecek, ancak SSBY bu konuda özel hüküm sevk ettiğinden TKHK m. 4/A hükmü uygulanmayacaktır²⁸⁵.

e) 6102 sayılı Kanun m. 1423 Açısından Aydınlatma Yükümlülüğü

6102 sayılı Kanun m. 1423 şu şekildedir:

“ (1) Sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar.

(2) Aydınlatma açıklamasının verilmemesi halinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılan şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir.

(3) Hazine Müsteşarlığı, çeşitli ülkelerin ve özellikle Avrupa Birliğinin düzenlemelerini dikkate alarak, tüketiciyi aydınlatma açıklamasının şeklini ve içeriğini belirler.²⁸⁶”

²⁸⁵ YAZICIOĞLU, s. 202.

²⁸⁶ 6102 sayılı Kanun m. 1452/3 hükmüne göre m. 1423 hükmü, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilirse bu kanun hükümleri uygulanır.

6102 sayılı Kanun m. 1423 hükmü, kanunun tasarı aşamasında olduğu dönemde dahi isabetsiz ve yetersiz olduğu gerekçesiyle birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Bu eleştirileri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

İlk husus, 6102 sayılı Kanun m. 1423/2 hükmünde sigorta ettirene on dört günlük itiraz süresi tanınmış fakat sigorta ettirenin süresi içerisinde itiraz etmesi haline ilişkin hüküm sevk edilmemiş olmasıdır²⁸⁷. Dolayısıyla sigorta ettirene tanınan bu itiraz hakkının bir anlamı yoktur. Sigorta ettirenin itirazı halinde sözleşmenin hiç kurulmamış mı yoksa feshedilmiş mi sayılacağı veya poliçedeki şartların değiştirilmesi yoluna mı gidileceği hususuna açıklık getirilmelidir²⁸⁸. Ayrıca sigorta ettirene tanınmış olan on dört günlük itiraz hakkı ile poliçenin on beş gün içerisinde verilebilme ihtimalini düzenleyen 6102 sayılı Kanun m. 1424/1 hükmü arasında uyumsuzluk söz konusudur²⁸⁹.

İkinci husus, 6102 sayılı Kanun m. 1423/2 hükmünde sigorta ettirenin itiraz etmemiş olması durumunda sigorta sözleşmesinin poliçedeki şartlarla kurulmuş sayılacağına ifade edilmesidir. Ancak her sigorta sözleşmesi zaten poliçede yazılı şartlarla kurulmaktadır. Bu durumun, sigorta ettirenin itiraz etmemesi durumunda,

²⁸⁷ ÜNAN, S.: “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın “Sigorta Hukuku” Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler”, SHD Yıl 2005, Özel Sayı 1, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 124; MEMİŞ, SHD 2005, s. 97; ÖZDAMAR, Önceki Aydınlatma, s. 365.

²⁸⁸ ÜNAN, SHD 2005, s. 124; YAZICIOĞLU, “hiç veya gereği gibi aydınlatılmaksızın sözleşme akdeden sigorta ettirenin hiç veya gereği gibi aydınlatılmamış olmasının sözleşme kurulmasına yönelik iradesini etkilemiş olması koşuluyla, poliçenin teslim edildiği tarihten itibaren belirli bir sürede yazılı bir beyanla sözleşmeden cayabileceğini; ancak sigorta himayesinin sigorta ettirenin talebi veya primi ödemiş olması sebebiyle cayma beyanından önce başladığı hallerde, sigortacının cayma beyanının kendisine ulaştığı ana kadar olan süreye tekabül eden sigorta primine hak kazanacağını” öngören bir hüküm ilave edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. YAZICIOĞLU, s. 178-179; ÖZDAMAR, Önceki Aydınlatma, s. 365.

²⁸⁹ MEMİŞ, SHD 2005, s. 97.

gerektiği şekilde aydınlatılmış sayılacağı yönünde karine oluşacağı şeklinde ifade edilmesi daha uygun olacaktır²⁹⁰.

Aydınlatma yükümlülüğünün ihlaline ilişkin bir yaptırım öngörülmemiş olması da isabetli değildir²⁹¹. Bu durumda 6102 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra SSBY'nin yeniden ele alınması gerekmektedir. 6102 sayılı Kanun m. 1423/2 hükmü, sigorta ettirenin on dört günlük itiraz hakkını kullanmaması durumunda sözleşmenin poliçede yazılı şekilde kurulmuş sayılacağı hükmünü getirmektedir. Bu durumda sigorta ettirenin SSBY'de yer alan fesih ve tazminat haklarını kullanabilmesi ise mümkün olmayacaktır²⁹². Son olarak sigorta acentesinin sonraki aydınlatma yükümlülüğüne tabi kılınması; bu yükümlülüğün kimin tarafından yerine getirileceği hususunda belirsizlik yaratması açısından olduğu kadar, sigorta ettirene aktarılacak olan bilgilerin sigorta şirketine ilişkin olması nedeni ile de isabetli değildir²⁹³.

B- YETKİLERİ

1. GENEL OLARAK

6762 sayılı Kanun m. 119-122 ve 6102 sayılı Kanun m. 105-108 hükümleri arasında acentenin yetkileri düzenlenmiştir. SK ve SAY'da sigorta acentesinin, sigorta şirketini temsil yetkisi hakkında bir düzenleme bulunmadığından bu

²⁹⁰ YAZICIOĞLU, s. 178.

²⁹¹ AYLI, A.: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukukunu Düzenleyen Altıncı Kitabının Birinci Kısımına İlişkin Değerlendirme", SHD Yıl 2005, Özel Sayı 1, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 222; YAZICIOĞLU, s. 178.

²⁹² ÖZDAMAR, Önceki Aydınlatma, s. 364.

²⁹³ YAZICIOĞLU, s. 178.

hükümler sigorta acentelerine de, sigorta acentelerinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır²⁹⁴.

Gerek 6762 sayılı gerekse 6102 sayılı Kanun'un, aracı acentenin müvekkilini temsilen sözleşme yapamaması dışında diğer yetkiler bakımından aracı acente ve sözleşme yapmaya yetkili acente bakımından ayırım gözetmediğini ifade etmek gerekir.

2. MÜVEKKİLİ SİGORTA ŞİRKETİ ADINA SÖZLEŞME YAPMA

a) Yetkinin Verilmesi ve Kapsamı

Acentenin, esas itibariyle aracı acente olarak faaliyet göstereceği kabul edilmiş ve acentelik ilişkisinin müvekkil adına ve hesabına sözleşme yapmaya yetki vermediği kabul edilmiştir²⁹⁵. Eğer acenteye sözleşme yapma yetkisi de verilmek isteniyorsa bu yetkinin özel olarak ve yazılı şekilde verilmesi gerekmektedir. (6762 sayılı Kanun m. 121/1; 6102 sayılı Kanun m. 107/1)

SK m. 23 ve SAY'da sözleşme yapma yetkisi olan ve olmayan sigorta acentesi ayrımı yapılmıştır. Bu nedenle sigorta acentesi de, sigorta şirketi tarafından özel ve yazılı bir şekilde yetkilendirilmesi durumunda, müvekkili sigorta şirketi ad ve hesabına sözleşme akdedebilecektir²⁹⁶.

Sözleşme yapma yetkisi verilmiş sigorta acentesi, sigortacının görüş ve onayını almaksızın yetkisi dahilindeki tüm sigorta sözleşmeleri için icap ve kabulde

²⁹⁴ KINACIOĞLU, s. 78.

²⁹⁵ ARKAN, Ticari İşletme, s. 208

²⁹⁶ 6762 sayılı Kanun m. 121/1 hükmünde her ne kadar acentenin "müvekkili namına" sözleşme yapmasından söz edilmişse de, bunun "müvekkilin nam ve hesabına" olarak anlaşılması gerektiği hususunda bkz. TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 1987.

bulunabilir; sözleşme yapma teklifini reddedebilir. Ancak sigorta acentesi akdettiği sözleşmeden dönme ve sözleşmeyi feshetme yetkilerini haiz olmadığı gibi, sözleşmeyi değiştirme ve ayrıca yetkilendirilmiş olmadıkça sözleşmeden doğan prim alacağını tahsil etme yetkisini de haiz değildir²⁹⁷.

6762 sayılı Kanun m. 122/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 107/1 hükmünde öngörülen yetkinin yazılı olarak verilmesi, sağlık şartıdır; ispat aracından ibaret değildir²⁹⁸. Sigortacı tarafından imzalanmış ve sigorta acentesinin sözleşme akdetmeye yetkili olduğunu içeren yazılı bir yetki belgesi ile bu koşul sağlanabileceği gibi; yazılı yapılacak sigorta acenteliği sözleşmesine konulacak ve sigorta acentesinin sözleşme yapma yetkisini haiz olduğunu ifade edecek açık bir hükümle de bu koşul yerine getirilebilir²⁹⁹.

6762 sayılı Kanun m. 122/2 ve 6102 sayılı Kanun m. 107/2 hükmünde acentelere müvekkilleri adına sözleşme yapma yetkisi veren vesikaların acente tarafından tescil ve ilan edilmesinin zorunlu olduğu öngörülmüştür. SAY m. 10 hükmü, sigorta acentesine verilecek olan sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerinin kimin tarafından tescil ve ilan ettirileceği hususunda bir açıklık içermemektedir. Tescil ve ilanın kural olarak sigorta acentesi tarafından yapılacağı;

²⁹⁷ **YAZICIOĞLU**, s. 136.

²⁹⁸ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 209; **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 396.

²⁹⁹ **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 1986; Acentelik sözleşmesine konulacak bir hükümle sözleşme yapma yetkisi verilerek yetkinin kapsam ve sınırlarının sigorta şirketi tarafından belirleneceğinin ifade edildiği durumlarda, yetkilendirmenin yazılı olarak yapılması gerektiği; yetki belgesi veya acentelik sözleşmesinde yetkinin kapsamının belirlenmemesi durumunda, sigorta acentesinin acentelik yetkisi verilen branş ve branşa dahil tüm sigorta sözleşmeleri için sözleşme yapma yetkisini haiz olduğunun kabul edileceği hususunda bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 135.

ancak sigorta şirketi tarafından da yaptırılmasında bir sakınca bulunmadığını söylemek mümkündür³⁰⁰.

Sigorta acentesine verilen sözleşme yapma yetkisinin tescili, temsil yetkisinin geçerliliği için şart değildir. Temsil yetkisi ticaret siciline tescil edilmiş olmasa dahi, sigorta acentesinin üçüncü kişilerle yaptığı sözleşmeler sigorta şirketini bağlayacaktır. Tescili ve ilan kurucu değil, açıklayıcı etkiyi haizdir³⁰¹.

6762 sayılı Kanun m. 122/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 108/1 hükmünde, acentenin yetkisi olmadan sözleşme yapma ihtimalinin yanı sıra, “yetkisi sınırlarını aşarak” sözleşme yapması ihtimali de dikkate alınmıştır. O halde müvekkil tarafından sigorta acentesine verilecek sözleşme yapma yetkisinin sınırlandırılması mümkündür. Bu sınırlandırmanın iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için, tescil ve ilan edilmiş olmaları gerekir³⁰².

³⁰⁰ **YAZICIOĞLU**, s. 135; Acentenin yanında müvekkilin de tescil ve ilanın yapılmasında yararı ve çıkarı olduğu bu nedenle tescil ve ilanın müvekkil tarafından da yaptırılabilceği hususunda bkz. **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 1991; Tescil sırasında sicil memuruna acenteye ait imza örneğinin de verilmesi gerekir. Tescil acentenin unvanına ait sayfada yapılır. (TST m. 34/4) Acentenin unvanına ait sayfadan kastedilen, acentelik işletmesinin kaydolduğu sayfadır. Bu hususta bkz. **KARAYALÇIN**, s. 530.

³⁰¹ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 209; **KAYIHAN**, s. 43; **KINACIOĞLU**, s. 76; “Akid yapma salahiyetini veren vesikaların acente tarafından tescil ve ilan ettirilmesi hükmünü muhtevi TK’nın 121/II. maddesi, müvekkili ile acente arasındaki iç münasebet bakımından lüzumlu olup, üçüncü şahıs olan davacının hukukuna müessir değildir...” Y. TD. T. 29/03/1972, E. 1972/1257, K. 1972/1590 (Bkz. **MOROĞLU, E./KENDİGELEN, A.**: İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 9. Baskı, İstanbul 2010, s. 162.)

³⁰² **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 209; **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 1992; **ARSLANLI**, s. 183.

b) Yetkinin Geri Alınması

Gerek 6762 sayılı gerekse 6102 sayılı Kanun, sözleşme yapma yetkisinin acentelik sözleşmesi sona ermeden kısmen veya tamamen geri alınması ile ilgili bir düzenleme getirmemiştir. 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 34/1 hükmü, temsil olunan kimsenin, hukuki bir tasarruftan kaynaklanan temsil yetkisini her zaman sınırlayabileceği veya kaldırabileceğini hüküm altına almış; ikinci fıkrada ise temsil olunan kimsenin bu hakkından önceden feragat etmesinin hükümsüz olduğu ifade edilmiştir. (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 42/1 ve 2)

Bu noktada müvekkilin, acentenin temsil yetkisini Borçlar Kanunu çerçevesinde her zaman sonlandırma veya daraltma hakkının olup olmadığı sorusu gündeme gelecektir. Bir görüş³⁰³, acentelik ilişkisinde müvekkilin istediği zaman sözleşmeye son verme yetkisi bulunmadığını; bu nedenle acentenin sözleşme yapma yetkisinin de her zaman daraltılamayacağı veya geri alınamayacağını; acentenin yetkilerinin sadece haklı nedenlerin varlığı halinde daraltılabileceği veya kaldırılabilceğini; TTK'da bu yönde özel nitelikte emredici düzenlemeler getirildiğinden genel hükmün uygulanmayacağını savunmaktadır. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre³⁰⁴, acentelik yetkisinin kaldırılması veya sınırlandırılması her zaman mümkündür. Çünkü temsil yetkisi kaldırılrsa dahi, acentelik sözleşmesi sona ermeyecek ve acente aracı acente olarak görevine devam edecektir ve sözleşme sona erdirilmeksizin sözleşme yapma yetkisinin geri alınamayacağı veya sınırlandırılmayacağı ile ilgili bir düzenleme de bulunmamaktadır.

³⁰³ KAYIHAN, s. 170-171.

³⁰⁴ KINACIOĞLU, s. 84; Ayrıca bkz. ve karşı. YAZICIOĞLU, s. 138-139.

SAY m. 11/2 hükmü, acentelik yetkilerinin kaldırılması halinin gerekçesi ile birlikte, en geç üç iş günü içerisinde, sigorta şirketleri tarafından Levhaya işlenmek üzere TOBB'a ve ilgili acenteye bildirilmesini öngörmüştür. Ancak bu hüküm sözleşme yapma yetkisinin geri alınması veya sınırlanmasının, haklı bir sebebe dayanması gerektiği yönünde anlaşılmamalıdır. Nitekim bu hüküm sadece acentelik hakkında disiplin uygulaması yapıp yapılmayacağının tespit edilmesi ile ilgili bir durumdur³⁰⁵. SAY m. 11/1 hükmüne göre, sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması ve sınırlandırılması halinde bu durum, sigorta şirketleri tarafından tescil ve ilan edilecektir. Tescil ve ilan bu hususların iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesini sağlar.

c) 6762 sayılı Kanun Bakımından Yetkisi Olmaksızın Sözleşme Akdetme

Acente, yetkisi olmaksızın veya yetki sınırlarını aşarak müvekkili adına sözleşme yaparsa, müvekkil, sözleşme yapıldığını haber alır almaz derhal, üçüncü kişiye sözleşmeye icazet vermediğini bildirmelidir. Aksi halde icazet vermiş sayılır ve acente akdettiği sözleşmeden bizzat sorumlu olur³⁰⁶. (6762 sayılı Kanun m. 122)

818 sayılı Borçlar Kanunu m. 38/1 hükmüne göre ise bir kişi yetkisi olmadığı halde başkası adına sözleşme yaparsa, adına hareket edilen kişi sözleşmeye icazet vermedikçe bu sözleşme ile bağlı olmayacaktır. Görüldüğü gibi 6762 sayılı Kanun, 818 sayılı Borçlar Kanunu'ndan farklı bir esas benimsemiştir. Buna göre sigorta acentesi, yetkisi olmadan veya yetki sınırlarını aşarak bir sigorta sözleşmesi akdettiğinde; bununla bağlı olmak istemeyen sigorta şirketinin, sigorta sözleşmesinin

³⁰⁵ YAZICIOĞLU, s. 138.

³⁰⁶ “Acente, yetkisiz olarak bir sigorta poliçesi düzenlemiş ve sigorta şirketi de bu poliçeyi bilmesine karşın, itiraz etmemişse, bu poliçeye icazet vermiş sayılır.” Y. HGK. T. 17/12/1980, E. 1997/11-37, K. 2270. (Bkz. ERİŞ, s. 1178.)

akdedildiğini haber alır almaz sözleşmeye icazet vermediğini, sigorta ettirene *derhal* bildirmesi gerekir; aksi halde sigorta sözleşmesine icazet vermiş sayılır.

Sigortacının sözleşmeye icazet vermediğini bildirmemesi, sözleşme ile bağlı olduğu yolunda aksi ispat edilemeyen bir karineye vücut verir; dolayısıyla suskun kalan sigorta şirketi, suskunluğunun icazet vermeme anlamına geldiğini iddia edemeyecektir³⁰⁷. Sigortacıya sözleşmeye icazet verip vermeyeceği hususunda gereken araştırmaları yapacağı ve kararını vereceği uygun bir düşünme süresi tanınmalıdır³⁰⁸. Bu nedenle müvekkilin sadece sözleşmenin akdedildiğini değil, sözleşmenin esaslı şartlarını da öğrenmiş olması gerekir³⁰⁹.

Müvekkilin icazet vermediğini üçüncü kişiye duyurmasının, 6762 sayılı Kanun m. 20/3 hükmünde sayılan yollardan biri ile yapılmasının gerekli olup olmadığı hususunda doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Kanımızca, müvekkil sözleşmeye icazet vermediğine ilişkin bildirimini sözlü olarak yapabilir; ancak ispat kolaylığı açısından yazılı olarak yapılmasında fayda vardır³¹⁰. 6762 sayılı Kanun m. 20/3 hükmünde tacirler arasında diğer tarafı temerrüde düşürme, sözleşmeyi feshetme veya sözleşmeden dönme amacıyla yapılacak olan ihbar ve ihtarların geçerli olabilmesi için noter aracılığıyla, iadeli taahhütlü mektupla ya da telgrafla yapılması gerektiği öngörülmüştür. İlk olarak sigorta acentesinin karşısındaki üçüncü kişi her zaman tacir olmayabilir. İkinci olarak sigorta şirketinin icazet vermiş sayılacağı ana kadar sözleşmenin geçerliliği askıdadır ve sigorta şirketi icazet vermemesi durumunda bu sözleşmeye taraf olmayacaktır. Sözleşmeden dönme ise

³⁰⁷ ARKAN, Ticari İşletme, s. 210.

³⁰⁸ ARKAN, Ticari İşletme, s. 210.

³⁰⁹ YAZICIOĞLU, s. 143.

³¹⁰ Aynı görüşte bkz. YAZICIOĞLU, s. 143; KAYIHAN, s. 195-196.

geçerli olarak kurulmuş bir sözleşmenin varlığı halinde mümkün olur. O halde sigortacının sözleşmeye icazet vermediğine ilişkin bildirimini 6762 sayılı Kanun m. 20/3 hükmünde öngörülen şekillerde yapma zorunluluğu olmadığı sonucuna varmak mümkündür³¹¹.

6762 sayılı Kanun m. 122 hükmü, müvekkilin, acenteye sözleşme yapma yetkisi vermemiş olmasına rağmen acentenin üçüncü kişilerde böyle bir izlenim yaratmak suretiyle sözleşme yapması durumunda iyi niyetli üçüncü kişileri korumak açısından yararlı ise de, 6762 sayılı Kanun m. 38/1 ve 39/1 hükümleri ile uyumlu değildir. 6762 sayılı Kanun m. 38/1 hükmüne göre ticaret sicili kayıtları, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, kaydın gazete ile ilan edildiği günü takip eden iş gününden itibaren üçüncü şahıslar hakkında hüküm ifade eder ve m. 39/1 hükmüne göre üçüncü şahısların kendilerine karşı hüküm ifade eden bu kayıtları bilmediklerine dair iddiaları dinlenmez. Acentenin sözleşme yapma yetkisinin bulunmadığı veya yetkisi sınırlarını aştığı durumlarda sözleşme ile bağlanmak istemeyen müvekkilin, icazet vermediğini üçüncü kişiye bildirmek zorunda bırakılması, tescil ve ilanla ilgili bu hükümlere ters düşmesi ve müvekkili ağır bir yükümlülük altına sokması nedeniyle eleştirilmektedir³¹².

³¹¹ Sözleşmeye icazet vermemenin bir anlamda sözleşmeden rücu anlamı taşıyacağı ve bu nedenle TTK m. 20/3 hükmünde öngörülen şekillerde yapılmasının gerekli olduğu hususunda aksi görüş hakkında bkz. ve karş. **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 210; **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 398.

³¹² **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 209; **POROY/YASAMAN**, s. 252; **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 1996; TTK m. 122 hükmünün üçüncü kişilerin acente ile işlem yaparken acenteyi müvekkilin güvenilir kişisi saymaları esasına dayandığı ve iyiniyetli üçüncü kişileri koruma amacı güttüğü, bu hükümle sicilin olumlu işlevinin zedelenmediği, bu işleve acentelik sözleşmesi bakımından istisna getirdiği hakkında aksi görüş için bkz. ve karş. **KAYIHAN**, s. 197-198.

Üçüncü kişinin gerek ticaret sicili kayıtlarından, gerekse acenteye yazılı olarak verilmesi gereken yetki belgesini talep ederek acentenin yetkisiz olduğunu ya da yetkisi sınırlarını aştığını bilebilecek durumda olduğu açıktır. Dolayısıyla acentenin yetkisini araştırmayan üçüncü kişi, kendisinden beklenen özeni göstermediği için iyi niyet iddiasında bulunamayacaktır. (TMK m. 3/2) Bu durumda m. 122 hükmünün uygulanmasında acente ile sözleşme yapan üçüncü kişinin iyi niyetli olması koşulunun aranacağından bahsedilmesi mümkün değildir³¹³. O halde icazet vermediğini bildirmeyen sigortacı, üçüncü kişinin acentenin yetkisiz olduğunu ya da yetkisini aştığını bilmesi gerektiğini ileri süremeyecek; fakat bildiğini ispat ederse de sorumluluktan kurtulabilecektir. Nitekim bu maddenin üçüncü kişileri koruma amacı, acentenin yetkisiz olduğunu ya da yetkisi sınırlarını aştığını bilen üçüncü kişiyi kapsamaz³¹⁴.

Acentenin, sözleşmeye icazet vermediğini bildirmediği için sözleşme ile bağlı olan müvekkilden ücret talep etme hakkı vardır³¹⁵. Müvekkilin yetkisi olmaksızın ya da yetkisini aşmak suretiyle sözleşme yapan acenteden tazminat talep etme hakkı ise yoktur. Çünkü müvekkilin yapılan sözleşme ile bağlı tutulmasının nedeni, icazet vermediğini bildirmemesidir, yani kendi davranışından kaynaklanmaktadır; ancak bu

³¹³ **YAZICIOĞLU**, s. 142; Yetkisiz acente ile işlem yapan üçüncü kişinin iyiniyetli olması gerektiği, acentenin müvekkil adına sözleşme yapma yetkisini haiz olmadığını veya yetkisinin sınırlarını aştığını bilen veya bilebilecek durumda olan yani kötüniyeti ispat edilen üçüncü kişilerin, müvekkilin susması sureti ile izin vermiş sayıldığını ileri süremeyecekleri hakkında aksi görüş için bkz. **KAYIHAN**, s. 194; Üçüncü şahsın icazetten istifade edebilmesi için iyiniyetli olması gerektiği hususunda bkz. **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 142.

³¹⁴ **YAZICIOĞLU**, s. 142-143.

³¹⁵ **KINACIOĞLU**, s. 81-82.

durum müvekkil için acentelik sözleşmesinin haklı nedenle feshi için de bir sebep oluşturur³¹⁶.

6762 sayılı Kanun m. 122 hükmü acenteye, 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 39/1 hükmünde öngörülenden daha ağır bir sorumluluk yüklemiştir. 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 39/1 hükmüne göre yetkisiz temsil olunanın yapılan sözleşmeye icazet vermemesi sebebiyle üçünü kişi bir zarara uğramışsa, üçüncü kişi yetkisiz temsilciden akdin geçerli olmamasından doğan zararının tazminini talep edebilir. Yetkisiz temsilcinin tazminatla sorumlu olması için kusurlu olması şart değildir. Fakat yetkisiz temsilci, kendisinin temsil yetkisinin bulunmadığını üçüncü kişinin bildiğini veya bilmesi gerektiğinin ispat ederse, tazminatla sorumlu olmaktan kurtulur.

6762 sayılı Kanun m. 122 hükmünde ise acentenin icazet verilmediği halde bizzat mesul olacağı düzenlenmiştir. Bu hüküm acentenin üçüncü kişiye karşı sözleşmeden doğan borcun ifasından sorumlu tutulduğu³¹⁷, acentenin sözleşmenin tarafı haline geldiği³¹⁸ şeklinde yorumlanmaktadır. Buna göre acente borcu ifa etmekle yükümlü olacak; borcu ifa etmemesi ya da edememesi halinde üçüncü şahıs borcun ifa edilmemesinden ileri gelen zararının tazminini talep edebilecektir. Ancak 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmünde bahsi geçen akit, müvekkilin icazet vermemesi sonucu geçersiz olan sözleşmedir ve geçersiz bir sözleşmenin ifa edilmemesinden sorumluluk söz konusu olamayacaktır. Ayrıca 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmünde

³¹⁶ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 201; Müvekkilin icazet vermediğini bildirmemesinin, acentenin acentelik sözleşmesi ile bağdaşmayan kusurlu bir davranışından ileri gelmesi durumunda, müvekkilin acenteden uğradığı zararların tazminini talep edebileceği hakkında bkz. **KAYIHAN**, s. 195.

³¹⁷ **KAYIHAN**, s. 198-199.

³¹⁸ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 398; **TOPÇUOĞLU**, s. 34.

“müvekkilin icazet vermemesi halinde, sözleşmenin acente ve üçüncü kişi arasında kurulmuş sayılacağı” değil; “ icazet verilmediği takdirde acentenin akitten şahsen sorumlu olacağı” öngörülmüştür. 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmünde öngörülen sorumluluğun, yetkisiz acentenin üçüncü kişiye karşı sözleşmenin ifasından sorumlu tutulduğu şeklinde değil, sözleşmenin geçersiz hale gelmesi nedeniyle ortaya çıkan olumsuz zarardan sorumlu olduğu şeklinde anlaşılmalıdır³¹⁹.

818 sayılı Kanun m. 39 hükmünden farklı olarak 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmüne göre acente, üçüncü şahıs durumun gerektirdiği özeni gösterse idi, acentenin yetkisinin bulunmadığını veya yetki sınırlarını aştığını öğrenebilecek durumda olduğunu ileri sürerek sorumluluktan kurtulamayacaktır. Buna karşılık acentenin, sözleşme akdettiği sırada yetkisi bulunmadığını ya da yetkisi sınırlarını aştığını, üçüncü kişinin bildiğini ispatlaması halinde sorumluluktan kurtulacağı kabul edilmelidir³²⁰.

³¹⁹ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 145-146; 6762 sayılı Kanun m. 119/2 hükmünde öngörüldüğü şekilde acentenin davaya vekalet edebilmesi için yetkisiz acentenin yaptığı sözleşmede, müvekkil ve acentenin konumlarının belirlenmesi gerektiği; müvekkilin sözleşme ile bağlanmadığı durumlarda acentenin sözleşmeden bizzat sorumlu olacağı ve taraf sıfatının bizzat acenteye ait olacağı görüşüne katılmamız bu açıklamalarımız karşısında mümkün değildir. Nitekim, müvekkilin icazet vermemesi nedeniyle, yetkisiz acentenin akdettiği sözleşme geçersiz bir sözleşme haline gelir. Acentenin geçersiz bir sözleşmede bizzat taraf olması ise söz konusu olamaz. Bu durumda üçüncü kişi, yetkisiz acenteden ancak, akdedilen sözleşmenin geçersiz hale gelmesinden doğan zararını talep edebileceğinden; davasını da bizzat acenteye yöneltmesi gerekecektir. Bu görüş hakkında bkz. ve karş. **ALTAY, S.A.**: “Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Etmesi”, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 259.

³²⁰ **YAZICIOĞLU**, s 146; TTK m. 122 hükmünün özel bir düzenleme getirdiği, bunu bilen acentenin üçüncü kişinin durumu bildiği ileri sürerek sorumluluktan kurtulmasının, TTK m. 20/2 hükmü ile öngörülen tacirin basiretli davranma yükümlülüğüne de aykırı düşeceği hakkında aksi görüş için bkz. **TOPÇUOĞLU**, s. 35; TTK m. 122 hükmünde acenteye üçüncü kişinin temsil yetkisi eksikliğini bildiği ya da bilmesi gerektiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulma imkanı

Yukarıda yapılan tespit sigorta acenteleri ve sigorta sözleşmeleri açısından da uygun ve geçerlidir. Eğer acentenin icazet verilmeyen sözleşmenin ifasından bizzat sorumlu olduğu fikri kabul edilirse, sigorta acentesinin üçüncü kişiye sigorta himayesi sağlama borcunu ifa etmesi gündeme gelecektir. SK m. 35/1 hükmünde ruhsat almadan risk üstlenmek suretiyle sigortacılık faaliyetinde bulunanların hapis ve adli para cezası ile cezalandırılacağı öngörülmüştür. Bu düzenleme karşısında sigorta acentesinin sigorta sözleşmesinin ifasından bizzat sorumlu olması ve sigorta himayesi sağlama borcu altına girmesi hukuken mümkün değildir³²¹. Ayrıca sigorta acentesinin sözleşmenin ifasından sorumlu tutulması, rizikonun gerçekleşmesi durumunda, tazminat veya sigorta bedelini ödeyebilecek ekonomik güce sahip olmayan sigorta acentesi karşısında sigorta ettireni mağdur duruma düşürecek ve sigorta ettiren zarara kendisi katlanmak durumunda kalabilecektir. Riziko gerçekleşmediği müddetçe üçüncü kişinin uğradığı bir zarar söz konusu olmayacaktır³²².

Bu nedenle 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmü, sigorta sözleşmeleri bakımından da sigorta acentesinin, sigorta sözleşmesinin geçersiz olması nedeniyle sigorta ettirenin uğradığı zararlardan sorumlu olduğu şeklinde anlaşılmalıdır. Böylece sigorta ettiren sigorta sözleşmesinin geçersiz olması nedeniyle meydana gelecek zararının tazminini talep edebilecek; hem de başka bir sigorta sözleşmesi akdetme fırsatına sahip olacaktır. Sigorta acentesi, sigorta ettirenin gereken özeni gösterseydi kendisinin yetkisiz olduğunu veya yetkisi sınırlarını aştığını bilebilecek

verilmediği, TTK m. 590 hükmünde yetkisiz temsilciye tanınan imkânın yetkisiz acenteye de tanınması gerektiği hususunda bkz. ve karşı. **KAYIHAN**, s. 199.

³²¹ **YAZICIOĞLU**, s. 147.

³²² **YAZICIOĞLU**, s. 147.

durumda olduğunu ileri süremezse de; yetkisiz olduğunu veya yetkisi sınırlarını aştığını üçüncü şahsın bildiğini ispatladığı takdirde sorumluluktan kurtulur³²³.

d) 6102 sayılı Kanun Bakımından Yetkisi Olmaksızın Sözleşme Akdetme

6102 sayılı Kanun m. 108 şu şekildedir: “*Acente, yetkisi olmaksızın veya yetki sınırlarını aşarak, müvekkili adına bir sözleşme yaparsa müvekkili bunu haber alır almaz icazet verebilir; vermediği takdirde acente sözleşmeden kendisi sorumlu olur.*”³²⁴”

6102 sayılı Kanun m. 108 hükmü, borçlar hukukunun yetkisiz temsille ilgili düzenlemesine ters düşen 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmünü korumamış ve eleştiriler doğrultusunda düzenleme getirmiştir³²⁵. Nitekim 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 47 hükmü de, 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 39 hükmü ile paraleldir.

Bu hükme göre, acentenin yetkisi olmaksızın ya da yetki sınırlarını aşarak müvekkil ad ve hesabına sözleşme yaptığı hallerde, müvekkil sözleşmenin yapıldığını haber alır almaz *icazet verebilir*, vermediği takdirde acente sözleşmeden bizzat sorumlu olacaktır. Yukarıdaki 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmü ile ilgili

³²³ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 147-148.

³²⁴ 6762 sayılı Kanun m.122 hükmünün üçüncü kişiyi adaletsiz bir şekilde koruduğu, üçüncü kişinin bu derecede ve haksız bir şekilde korunmasının bir sebebinin bulunmadığı, yapılan bu değişiklik ile normal ve makul bir çözümün getirildiği, artık sessiz kalmasının onam vermediği anlamına geldiği hakkında bkz. 6102 sayılı Kanun Gereçesi, m. 108.

³²⁵ **ARKAN**, Ticari İşletme 2011, s. 213; Müvekkilin icazet vermediğini bildirmekle yükümlü tutulmamasının isabetli olduğu hususunda bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 141; 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmündeki düzenlenmenin tersine çevrilmesinin acente aracılığı ile ilişkiye giren üçüncü kişiler bakımından hukuk güvenliğini sarsacağı, yeni düzenlemenin daha çok adaletsizliğe yol açacağı ve iç ilişkideki yetki tecavüzünün sorumluluğunun üçüncü kişilere yükletilmesinin genel hukuk ilkeleri ile de bağdaşmadığı hakkında aksi görüş için bkz. **ULAŞ, I.**: “Uygulamacı Gözü İle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı”, BATİDER 2005, C. XXIII, S. 2, s. 193.

getirilen eleştiriler sonrasında yapılan bu düzenleme isabetli olmuş ve borçlar hukukundaki yetkisiz temsil hükümleri ile uyum sağlanmıştır. Fakat acentenin sözleşmeden bizzat sorumlu olacağı 6102 sayılı Kanun m.108 hükmünde de yinelenmiştir. Bu ifadenin acentenin sözleşmenin ifasından sorumlu tutulabileceği şeklinde anlaşılabilirliği ve bunun yukarıda açıklanan sakıncaları doğurabileceği dikkate alınarak; “müvekkil tarafından icazet verilmemesi durumunda acentenin sözleşmenin geçersiz olmasından kaynaklanan tüm zararlardan sorumlu olduğu, ancak üçüncü kişinin acentenin yetkisizliğini ya da yetkisi sınırlarını aştığını bilerek acente ile sözleşme yapması durumunda tazminat talep edemeyeceği” hususunun maddeye eklenerek duruma açıklık getirilmesi isabetli olacaktır³²⁶.

3. PRİM TAHSİL ETME

SAY m. 12/2 hükmüne göre sigorta şirketlerince yetkilendirilmemiş olan sigorta acenteleri prim tahsilatı yapamaz. Aynı zamanda SK m. 23/10 hükmünde *sözleşme yapma veya prim tahsil etme*, SAY m. 10/1 ve m. 11/1 hükmünde *sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme* ifadeleri kullanılarak sözleşme yapma yetkisi ile prim tahsil etme yetkilerinin ayrı ayrı yetkiler olduğu hüküm altına alınmıştır. O halde aracı sigorta acentesinin prim tahsil etme hususunda yetkilendirilmesi mümkündür.

6762 sayılı Kanun m. 120 hükmüne kıyasen sigorta acentesine verilecek prim tahsil etme yetkisinin sadece akdine aracılık ettiği veya bizzat aracılık ettiği sözleşmeler ile sınırlı olarak verilebileceğinin kabulü gerekir. Aynı şekilde prim tahsil etme yetkisinin yazılı şekilde verilmesi gerekir³²⁷. 6762 sayılı Kanun m. 120

³²⁶ YAZICIOĞLU, s. 145 dpn. 99.

³²⁷ YAZICIOĞLU, s. 148-149.

hükmünde kabza dair verilecek yetkinin tescil ve ilanından bahsedilmemişse de, SAY m. 10/1 hükmüne göre sigorta acentesine verilecek prim tahsil etme yetkisinin usulü dairesinde tescil ve ilanını müteakip TOBB'a bildirileceği öngörülmüştür. Aynı şekilde SAY m. 11/1 hükmüne göre acentelerin prim tahsil etme yetkisinin kaldırıldığı da sigorta şirketleri tarafından tescil ve ilan olunacaktır.

SAY m. 12/3 hükmüne göre sigorta ettiren tarafından yetkili acenteye yapılan ödeme sigorta şirketine yapılmış sayılacaktır. Bu hükme göre prim tahsil etme yetkisini haiz olmayan sigorta acentesine yapılan ödeme sigorta şirketine yapılmış sayılmayacaktır³²⁸.

4. HAKKI KORUYAN BEYANLARDA BULUNMA VE BU TÜR BEYANLARI ALMA

6762 sayılı Kanun m. 119/1 hükmüne göre sigorta acenteleri, aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmelerle ilgili her türlü ihtar, ihbar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları sigortacı adına yapmaya ve bunları kabul etmeye yetkilidir³²⁹. 6762 sayılı Kanun m. 119/3 bu hükme aykırı şartların geçerli olmadığını

³²⁸ “*Police peşinatı tali acenteye ödenmiş olsa dahi en geç bu tarihte prim tahsiline yetkili acenteye ulaştığından davalı sigortacının sorumluluğunun da bu tarihten itibaren başladığının kabulü zorunludur. Police peşinatının acente tarafından davalı sigorta şirketine geç intikal ettirilmiş olması, acente ile sigorta şirketi arasındaki iç ilişkiye yönelik olup, sigortalının bu durumdan etkilenmesi düşünülemez.*” Y. 11 HD. T. 17/10/2006, E. 2006/9946, K. 2006/10428. (Bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 150 dpn. 103.); “*Sigorta işlemlerine aracılık yapan acentenin, sigorta poliçesi primlerini tahsil ettiği ve bu primler sigortacıya intikal etmemiş olsa bile, sigorta poliçesinin geçerli bulunduğu ve bu durumda sigorta şirketinin sorumlu olacağının kabulü gerekir.*” Y. 11. HD. T. 27/05/2002, E. 1725, K. 5288. (Bkz. **ERİŞ**, s. 1169-1170.)

³²⁹ *Tali acenteye poliçeye yanlış olarak yazılan adresin düzeltilmesi için yapılan ihbar, sigorta şirketini de bağlar.*” Y. 11. HD; T. 15/06/1989, E. 1988/6420, K. 1989/3637. (Bkz. **ÇEKER**, Sigorta Hukuku 2004, s. 194-195.)

ifade etmektedir. Yani sigorta acentesinin bu yetkisi genişletilebilir fakat daraltılması veya kaldırılması mümkün değildir.

Acentenin 6762 sayılı Kanun m. 119/1 hükmündeki yetkisi, hakkı koruyucu beyanlarla sınırlandığından sigorta acentesi ayrıca yetki verilmediği takdirde aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmeyi değiştiren veya fesih, dönme gibi sözleşmeyi sona erdiren beyanlarda bulunamaz ve bu beyanları kabul edemez³³⁰.

Sigorta acentesinin koruyucu beyanlarda bulunma ve bu beyanları alma yetkisinin aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmeler ile sınırlı olup olmadığı tartışmalıdır. Bir görüşe göre³³¹, acente kendisine bırakılan yer ve bölgede doğrudan müvekkilinin yaptığı sözleşmelere ilişkin beyanları kabul etmeye yetkilidir. 6762 sayılı Kanun m. 123/1 hükmü gereğince acente müvekkilinin menfaatlerini korumakla yükümlü olduğundan bu beyanları yapabilmeli ve kabul edebilmelidir. Acentelik ilişkisinin sürekli bir ilişki olduğu dikkate alınarak 6762 sayılı Kanun m.119/1 hükmü geniş yorumlanmalıdır. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre³³², acentenin hakkı koruyucu beyanlarda bulunma ve bu beyanları alma yetkisi, aracılık edilen veya akdedilen sözleşmelerle sınırlandığından acenteye bırakılan yer ve bölgede doğrudan müvekkil tarafından yapılan işlemler bu kapsamda

³³⁰ **YAZICIOĞLU**, s. 151. Kanundaki bu sınırlamaya katılmanın mümkün olmadığı sözleşmeyi akdeden acentenin fesih ve rücu konusundaki bildirimleri de alabilme yetkisine sahip bulunduğunun kabul edilmesi gerektiği hususunda bkz. **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 1970.

³³¹ **KINACIOĞLU**, s. 77; **KAYIHAN**, s. 174.

³³² **YAZICIOĞLU**, s. 152; **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 1969; Usul hukuku rejimine istisna teşkil eden TTK m. 119/1 hükmünün dar yorumlanması gerektiği ve acentenin sadece aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmeleri ile ilgili beyanları kabul edebileceği veya bu beyanlarda bulunabileceği hakkında benzer görüş için bkz. ve karşı. **YASAMAN/POROY**, s. 250;

değerlendirilemez. 6762 sayılı Kanun m. 119/1 hükmünün açık ifadesi karşısında sigorta acentesinin de, faaliyet alanı içerisinde sigorta şirketi tarafından doğrudan yapılan sözleşmeler ile ilgili hakkı koruyan beyanlarda bulunma ve bu beyanları alma yetkisi bulunmamaktadır.

6102 sayılı Kanun m. 105/1 hükmünde de acentenin, aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmelerle ilgili her türlü ihtar, ihbar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları müvekkil adına yapmaya ve bunları kabule yetkili olduğu hüküm altına alınmıştır. 6762 sayılı Kanun m. 119/1 hükmünden farklı olarak 6102 sayılı Kanun m. 105/1 hükmü emredici nitelikte bir hüküm olmaktan çıkartılmıştır. 6102 sayılı Kanun m. 105/2 hükmünün son cümlesinde getirilen özel hüküm, sadece m. 105/2'nin ilk cümlesini aykırı kayıtları ilgilendirmektedir³³³.

5. SİGORTA ŞİRKETİNİ MAHKEMEDE TEMSİL ETME

6762 sayılı Kanun m. 119/2 hükmüne göre³³⁴ sigorta acentesi, aracılıkta bulunduğu veya sigorta şirketi ad ve hesabına akdettiği sigorta sözleşmelerinden çıkacak uyuşmazlıklardan dolayı sigorta şirketi adına dava açabileceği gibi kendisine karşı da sigorta şirketine izafeten dava açılabilir. Bu hükme aykırı olan şartlar ise geçersizdir. (6762 sayılı Kanun m. 119/3)

³³³ **ARKAN**, Ticari İşletme 2011, s. 215; Ayrıca 6102 sayılı Kanun m. 1416 hükmüne göre sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğler ile bildirimler sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye; sigortacı tarafından yapılan tebliğler ve bildirimler ise, sigorta ettirenin veya gerektiğinde sigortalının ya da lehdarın sigortacıya bildirilmiş son adresine yapılacaktır.

³³⁴ TTK m. 119/2 hükmünün, vekil sıfatı ile dava takip yetkisinin sadece avukatlara ait olduğuna dair Avukatlık Kanunu m. 35 hükmüne bir istisna teşkil ettiği hususunda bkz. **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 211.

Bu hükmün getiriliş gerekçesi, Türkiye’de merkezi veya şubesi bulunmayan yabancı ticari işletmeler ad ve hesabına faaliyette bulunan acentelerin, anlaşmazlık halinde yabancı bir mahkemenin yetkili olduğunu ileri sürmelerini önlemek ve bu acentelere karşı müvekkile izafeten açılacak davaların Türk mahkemelerinde görülebilmesini sağlamak ve bu sayede yabancı mahkemelerde dava açma zorluğu ile karşılaşılmasını önlemektir³³⁵.

6762 sayılı Kanun m. 119/2’ye göre acentenin müvekkilini mahkemede temsil edebilmesi için uyuşmazlığın acentenin aracılıkta bulunduğu veya akdettiği bir sözleşmeden kaynaklanmış olması gerekir. Buna göre sigorta acentesi, aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sigorta sözleşmeleri ile sınırlı olarak sigorta şirketi adına dava açma ve sigorta şirketine izafeten aleyhine açılan davalarda sigorta şirketini temsil etme yetkisini haiz olacaktır. 6762 sayılı Kanun m. 119/2 hükmünün dayanağı, acentenin yabancı olmadığı, içeriğini bildiği bir hukuki ilişkiden doğan uyuşmazlıkta müvekkiline izafeten yer almasıdır³³⁶.

³³⁵ **KALPSÜZ, T.:** “Müvekkillerine İzafeten Acentelere Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması”, BATİDER 1983, C. XII, S.1, s. 2; “*Türk Ticaret Kanunu’nun 119/2. maddesi hükmüne göre, acentenin acentelikte bulunduğu veya akdettiği mukaveleden doğan uyuşmazlıklardan dolayı ilgili kişilerin, acente aleyhine(müvekkili namına) dava açması mümkün bulunmaktadır- Bundan maksat, Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez ve şubesi olmayan ticari işletmelerin takip ve dava edilmesindeki zorluğu ortadan kaldırmak ve hak sahibinin Türkiye’de mukim acente aracılığıyla hakkını istihsal etmesine imkan tanımaktır. Aksinin kabulü halinde TTK’nun 119’uncu maddesi hükmünü işletmek mümkün olmayacaktır. Dava, nakliyat sigorta poliçesi ile sigortalı emtianın alıcısına teslim edilmemesi nedeniyle davalı taşıyıcıdan rücuen tazminat istemine ilişkindir.*” Y. 11. HD. T. 23/06/2003, E. 1042/K. 6673. (Bkz. **ÇELİK/LALE**, s. 47.)

³³⁶ **ALTAY**, s. 256.

Uyuşmazlığın kanun veya haksız fiil gibi sözleşme dışı bir nedenden kaynaklanması durumunda acentenin müvekkili temsil etme yetkisi bulunmamaktadır³³⁷.

6762 sayılı Kanun m. 119/2 hükmü uyuşmazlığın bir sözleşmeden doğması koşulunun yanı sıra, acentenin aracılık ettiği veya akdettiği bir sözleşmeden doğmuş olması şartını da aramaktadır³³⁸. Maddenin ifadesinin açıklığı ve bu hükmün istisnai niteliği karşısında, sigorta acentesine bırakılan yer veya bölge içerisinde sigortacı tarafından doğrudan akdedilen sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar hakkında sigorta acentesinin dava açması veya sigorta şirketine izafeten sigorta acentesine dava açılmasının da mümkün olmadığının kabulü gerekir³³⁹.

³³⁷ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 212; **KALPSÜZ**, BATİDER 1983, s. 3; “Şayet müvekkil aleyhine dava, işlemiş olduğu haksız fiil nedeniyle açılmışsa, bu durumda acentenin müvekkilini mahkemede temsil etmesi mümkün değildir.” Y. 11. HD. T. 27/02/2006, E. 2005/2012, K. 2006/1952. (Bkz. **ÇELİK/LALE**, s. 71.)

³³⁸ Hakim, müvekkil ve acente arasındaki acentelik sözleşmesini ve uyuşmazlığın aracılıkta bulunulan veya akdedilen sözleşmeden kaynaklandığını re’sen incelemelidir. Bkz. **TÜRKEL, D.T.:** “Müvekkile İzafeten Acenteye Karşı Açılan Davalarda Hukuki Dinlenilme Hakkıyla Bağlantılı Sorunlar”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, C. 1, Ankara 2009, s. 1112, 1115.

³³⁹ **YAZICIOĞLU**, s. 154; **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 212; **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 1974; Acentenin müvekkili namına dava açması ve müvekkiline izafeten kendisine dava açılabilmesi için acentenin bizzat aracılıkta bulunması veya akit akdetmesinin şart olmadığı hususunda aksi görüş için bkz. **KINACIOĞLU**, s. 78; Acentenin faaliyette bulunduğu yer veya bölge içinde tekel hakkını haiz olması durumunda müvekkilin üçüncü kişilerle doğrudan kurduğu sözleşmeler ile ilgili olarak müvekkili mahkemede temsil etme konusunda yetkili olması gerektiği; tekel hakkını haiz olmaması veya tekel hakkının acentelik sözleşmesine konan bir hüküm ile kaldırılması durumunda müvekkilin üçüncü kişilerle bizzat akdettiği sözleşmeler ile ilgili uyuşmazlıklarda müvekkili mahkemede temsil hususunda yetkili olmaması gerektiği, bu çözümün acentenin komisyon alıp almaması ile ilgili olduğu, komisyon alan acente için temsil yetkisinin bir yükümlülük olduğu hususundaki görüş için bkz. **DANIŞ AKKAN, Ç.:** “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi”, BATİDER 2008, C. XXIV, S. 4, s. 226-227.

Sigortacıya izafeten acente aleyhine veya sigorta acentesinin sigortacı adına açtığı davalarda sigorta acentesinin, davayı kabul, sulh, ibra, davadan feragat, teklif olunan yemini kabul etme gibi işlemleri yapma yetkisi yoktur; nitekim bunlar için HMK m. 74 hükmü uyarınca acentenin ayrıca ve açıkça yetkilendirilmiş olması lazımdır³⁴⁰.

Sigorta acentesinin aracılık ettiği veya akdettiği sigorta sözleşmelerine ilişkin uyuşmazlıklarda, sigorta acentesi aleyhine açılacak davalarda davanın sigorta şirketine izafeten açıldığı; sigorta acentesinin açacağı davalarda da acentelik sıfatı mutlaka belirtilmeli, ayrıca acentenin dava konusu sigorta sözleşmesine aracılık ettiği veya sözleşmeyi akdettiği davacı tarafından ispatlanmalıdır. Aksi halde sigorta acentesi hakkındaki dava duruma göre aktif veya pasif husumet ehliyeti yönünden reddedilir³⁴¹. Nitekim davada taraf acente değil, müvekkil sigorta şirkettir³⁴².

Davanın müvekkile “izafeten” açıldığının belirtilmesi, sözleşmenin bizzat acente tarafından yapıldığı hallerde dahi, sözleşmenin tüm sonuçlarının müvekkilin üzerinde doğması, sözleşme nedeni ile müvekkilin hak ve/veya borç altına girmesi

³⁴⁰ **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 212.

³⁴¹ “Sigorta şirketinin davalı olarak yer aldığı davada davalı acenteye husumet düşmeyeceği gözetilerek, TTK’nun 119’uncu maddesi uyarınca davanın, davalı acente bakımından husumet yönünden reddi gerekir.” Y. 11. HD. T. 07/04/2003, E. 2002/11098, K. 2003/3389. (Bkz. **ÇELİK/LALE**, s. 49-50.)

³⁴² **ÇAĞA, T.:** “Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İzafeten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası”, I.Ticaret Hukuku Ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 1984, s. 5-6; “Dava, sigorta şirketi ile sigorta poliçesini tanzim eden acenteye karşı açılmıştır. TTK’nun 119 ncu maddesi hükmüne göre, acentenin akdettiği veya akdinde aracılık yaptığı sözleşmelerden doğan ihtilaflardan dolayı müvekkil namına acenteye karşı dava açılabilir. Başka bir deyişle, acente aleyhine doğrudan doğruya dava açılmayacağı gibi, müvekkilinın asaleten yer aldığı davada acenteye husumet tevcihine olanak da bulunmamaktadır. Y. 11. HD. T. 27/02/2006, E.2005/2157, K. 2006/1961 (Bkz. BATİDER 2006, C. XXIII, S. 3, s. 327 vd.)

nedeniyle gereklidir. Bunun sonucu olarak müvekkile izafeten acenteye açılan davalarda alınan ilamların acenteye karşı değil asıl borçlu olan müvekkile karşı icra edileceği kabul edilmiştir³⁴³. Nitekim 6762 sayılı Kanun m. 119/2 hükmü ile paralel düzenleme getiren 6102 sayılı Kanun m. 105/3 hükmünde farklı olarak, acentelerin ad ve hesabına hareket ettikleri kişilere karşı Türkiye’de açılacak olan davalar sonucunda alınan kararların acentelere uygulanmayacağı açık bir şekilde hüküm altına alınmıştır³⁴⁴.

6102 sayılı m. 105/2 hükmünün son cümlesi ile özel bir hüküm getirilmiş ve sadece yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan ve 6102 sayılı Kanun m. 105/2 hükmünün ilk cümlesine aykırı olan kayıtların geçersiz sayılacağı öngörülmüştür. O halde 6762 sayılı Kanun m. 119/2 hükmünden farklı olarak, Türk tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde, acente aleyhine dava açılmayacağına kararlaştırılması mümkündür³⁴⁵. Sigortacılık

³⁴³ ÇAĞA, s. 6; TEOMAN, (ÜLGEN, *Ticari İşletme Hukuku*), N. 1978; “*Dava, sigorta poliçesinden doğan tazminat istemine ilişkin olup, poliçenin geçerli olarak sonuç doğuracağı kabul edilip tazminatın sigorta şirketinden tahsiline karar verilmiş bulunmasına göre, sigorta şirketinin temsilcisi olan davalı acente ve onun yetkilisi hakkında da tahsile karar verilemez.*” Y. 11. HD. T. 21/11/2004, E.1996/K.11294. (Bkz. ÇELİK/LALE, s. 55.)

³⁴⁴ Kabul edilen bu yorumun açık bir hüküm olarak düzenlenmesi gerektiği hususundaki görüşleri için bkz. OKUTAN, s. 34.

³⁴⁵ Acente aleyhine dava açılmayacağı, acentelik sözleşmesinde yer alacak ve üçüncü kişiler tarafından bilinmesi baştan mümkün olmayacak bir düzenleme olduğundan, bu durumu bilmeyerek acenteye izafeten dava açacak üçüncü kişilerin husumet itirazı ile karşılaşacakları; kötü niyetle kullanılmaya ve iyiniyetli üçüncü kişileri mağdur etmeye elverişli bu düzenlemenin değiştirilerek, yurt içinde bulunan tacirlerin müvekkili mahkemede temsil etme yetkisinin tamamen kaldırılması gerektiği hususunda eleştiriler için bkz. DANIŞ AKKAN, BATİDER 2008, s. 228-229; ALTAY, 6102 sayılı Kanun m. 105/2 hükmünü yerli müvekkilin, acentesinin davada temsil etme yetkisini kaldırması halinde, üçüncü kişinin nasıl bilgi sahibi olacağının düzenlenmemesi hususunda eleştirmekte ve üç alternatif yöntem önermektedir. İlk olarak, yerli müvekkili davada temsil yetkisinin kaldırıldığı hususunun tescil ve ilanının öngörülmesi; ikincisi

Sektöründeki Uluslararası Faaliyetlere İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı m. 3 hükmüne göre Türkiye’de faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişi sigorta acenteleri yalnızca Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketleri nam ve hesabına hareket edebilir, yurt dışında kurulu sigorta şirketlerine aracılık edemez. O halde 6102 sayılı Kanun m. 105/2 hükmünde yer alan emredici hüküm, sigorta acenteleri sadece Türk sigorta şirketleri nam ve hesabına faaliyet gösterebildiğinden uygulama alanı bulamayacak; sigorta acenteliği sözleşmelerinde sigorta acentesi aleyhine dava açılmayacağı kararlaştırılabilecektir.

müvekkilin üçüncü kişinin acentenin temsil yetkisinin kaldırıldığını bildiği veya bilebilecek durumda olduğunu kanıtlama yükümlülüğü ile karşı karşıya bırakılması, üçüncüsü müvekkil ve üçüncü kişi arasında akdedilecek sözleşmede bu hususun açıkça öngörülmesinin zorunlu tutulmasıdır. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **ALTAY**, s. 236 dpn. 44.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

I. SONA ERME NEDENLERİ

A- SÜRENİN SONA ERMESİ

Sigorta acenteliği sözleşmesi belirli bir süre için akdedilmişse, belirlenen sürenin dolması ile acentelik sözleşmesi kendiliğinden son bulur. Sözleşmenin sona ermesi için ayrıca feshi ihbara gerek yoktur. Bununla birlikte taraflar, sözleşmeye koyacakları bir hükümle, kararlaştırılan tarihten belli bir süre önce feshi ihbarda bulunulmasını; taraflardan biri feshi ihbarda bulunmadığı takdirde sözleşmenin aynı koşullarla yenilenmiş sayılacağını kararlaştırabilirler³⁴⁶.

6762 sayılı Kanun'da belirli süreli acentelik sözleşmesindeki sürenin dolmasına rağmen tarafların sessiz kalarak borç ve yükümlülüklerini yerine getirmeye devam etmeleri halinde sözleşmenin aynı süre ile mi yoksa belirsiz süreli olarak mı uzatılmış sayılacağı hakkında bir hüküm sevk edilmemiştir. Böyle bir durumda sözleşmenin belirsiz süre için uzatıldığının kabulü daha uygundur³⁴⁷. Nitekim 6102 sayılı Kanun m. 121/2 hükmünde belirli süre için yapılan acentelik sözleşmesinin, süre dolduktan sonra uygulanmaya devam edilmesi halinde sözleşmenin belirsiz süreli hale geleceği açık bir şekilde düzenlenmiştir.³⁴⁸

³⁴⁶ ARKAN, Ticari İşletme, s. 214.

³⁴⁷ ARKAN, Ticari İşletme, s. 214; TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 2042; Belirli süre için akdedilen acentelik sözleşmesinde sürenin sona ermesi fakat her iki tarafın sessiz kalması halinde, sözleşmenin aynı süre için yenilenmiş sayılacağı hususunda aksi görüş için bkz. KINACIOĞLU, s. 86.

³⁴⁸ Acentelik sözleşmesinin belirsiz süreli bir sözleşme haline dönüşmesinin, hem acentenin aracılık ettiği sözleşmelerle ilgili tereddütleri ortadan kaldıracak hem de tarafların feshi ihbar sürelerine

B- FESHİ İHBAR

6762 sayılı Kanun m. 133/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 121/1 hükmü uyarınca belirsiz süreli acentelik sözleşmesinde taraflardan her biri üç ay önceden ihbarda bulunmak şartıyla sözleşmeyi feshedebilir. Bu hüküm, tarafların karşılıklı olarak sözleşmeyi sürdürmesi durumunda belirsiz süre için uzayan acentelik sözleşmesine de uygulanır.

Gerek sigorta acentesinin gerekse müvekkili sigorta şirketinin tacir sıfatını haiz olması sebebiyle fesih bildiriminin 6762 sayılı Kanun m. 20/3 ve 6102 sayılı Kanun m. 18/3 hükmünde öngörülen şekilde yapılması gereklidir. Fesih bildirimini bozucu yenilik doğuran bir hak olup, bildirimin muhataba ulaşmasından itibaren üç ay geçtikten sonra hüküm ifade eder. Üç aylık bu süre zarfı içerisinde, sigorta acenteliği sözleşmesi hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam eder.³⁴⁹

6762 sayılı Kanun m. 133/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 121/1 hükmünde öngörülen üç aylık fesih süresinin kısaltılması mümkün değilse de uzatılmasının mümkün olduğunun kabulü gerekir³⁵⁰. Nitekim belirsiz süreli acentelik sözleşmesinde öngörülen bu üç aylık ihbar süresi, ekonomik bakımdan müvekkile göre daha güçsüz olan acenteyi korumak, sözleşmenin beklenmedik şekilde sona ermesi nedeniyle ekonomik zorluğa düşmesini önlemek için getirilmiştir. Ayrıca her

uyarak sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı olacağından tarafların zararına yol açacak bir durumun ortaya çıkmayacağı hususunda bkz. **OKUTAN**, s. 36. Aynı yönde bkz. **KAYIHAN**, s. 203.

³⁴⁹ **TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku)**, N. 2046.

³⁵⁰ **KINACIOĞLU**, s. 86; **AYAN**, s. 44.

iki taraf için de geçerli bir fesih süresi belirlendiğinden, sigortacı ve sigorta acentesi hakkında ayrı ayrı feshi ihbar süresinin kararlaştırılması mümkün değildir³⁵¹.

Her ne kadar fesih bildiriminde bir sebep belirtilmesine gerek olmasa da, TMK m. 2 hükmü uyarınca fesih hakkı dürüstlük kuralına uygun bir şekilde kullanılmalıdır. Fesih hakkının kötüye kullanılıp kullanılmadığı hususu ise her somut olayın koşulları içerisinde değerlendirilmelidir. Acentelik ilişkisinin devam edeceğine dair bir güven yaratılması, buna rağmen kısa bir süre sonra fesih bildiriminde bulunulması, hakkın kötüye kullanılması teşkil eder. Fesih hakkının kötüye kullanılması durumunda fesih bildirimi geçerliliğini korur fakat fesih hakkını kötüye kullanan taraf diğer tarafın bu yüzden uğradığı zararı TMK m. 2 ile 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 96 ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 112 hükümleri uyarınca gidermekle yükümlü olur³⁵².

³⁵¹ KINACIOĞLU, s. 86; YAZICIOĞLU, s. 220. Aksi görüşte bkz. ve karş. AYAN, s. 45. Yazar, acenteyi koruyucu yorum esası, fesih sürelerinin getiriliş amacı ve yabancı hukuktaki düzenlemeleri dikkate alarak acente için daha uzun, müvekkil için daha kısa fesih süresi kararlaştırılamaması gerektiğini, aksine acente için daha kısa, müvekkil için daha uzun feshi ihbar süresi getiren anlaşmaların geçerli sayılması gerektiğini ifade etmektedir.

³⁵² AYAN, s. 43; “ ...TMK’nun 2’inci maddesi hükmüne göre herkes haklarını kullanırken ve borçlarını ifada hüsnüniyet kurallarına uymakla mükellef olup, bir hakkın sırf başkasını ızzar eden kötüye kullanılmasını kanun himaye etmez. Davalı taraf sözleşmenin yürürlüğünden çok kısa sayılabilecek bir sürede ortada hiçbir haklı neden yokken ve davacı tarafın sözleşmede öngörülen mükellefiyetleri yerine getirmesinden sonra sözleşmeyi feshetmiş olduğundan, bu fesih TMK m. 2 anlamında himaye görmesi mümkün olmayan bir davranış teşkil eder.” Y. 11. HD. T. 23/12/2005, E.2004/12742, K. 2005/12767. (Bkz. ÇELİK/LALE, s. 66-67.)

C- HAKLI NEDENLE FESİH

Sigorta acenteliği sözleşmesi ister belirli ister belirsiz süre için akdedilmiş olsun³⁵³, taraflardan her biri 6762 sayılı Kanun m. 133/1 ve 6102 sayılı Kanun 121/1 hükmü uyarınca haklı nedenlerden dolayı sözleşmeyi her zaman feshedebilir. Haklı nedenle fesihte ihbar süresi yoktur, fesih bildiriminin karşı tarafa ulaşması ile acentelik ilişkisi ileriye etkili olarak sona erer. Haklı nedene dayanan fesih bildiriminin 6762 sayılı Kanun m. 20/3 ve 6102 sayılı Kanun m. 18/3 hükmünde öngörülen şekilde yapılması gerekir³⁵⁴.

Haklı nedene dayanan fesih bildiriminde, sözleşmenin haklı nedenle feshedildiğinin anlaşılması ve fesih nedeninin genel olarak belirtilmesi yeterli olup, fesih nedeninin ayrıntılı olarak açıklanması gerekmez³⁵⁵. Gösterilen sebebin haksız olması fesih bildirimini geçersiz kılmaz; fesih haksız olarak kabul edilirse sözleşmeyi haksız fesheden taraf bu durumun sonuçlarına katlanır ve karşı tarafın sözleşmenin haksız feshi nedeniyle uğradığı zararını tazmin etmek zorunda kalır³⁵⁶. (6762 sayılı Kanun m. 134/1; 6102 sayılı Kanun m. 121/3 ve 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 96; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 112) Feshe dayanak teşkil eden nedenin haklı bir neden olup olmadığı ve fesih hakkının uygun süre içinde kullanıp

³⁵³ “TTK’nun 133/1 hükmüne göre, acentelik sözleşmesi süreli olsa dahi haklı sebeplerin mevcudiyeti halinde taraflarca her zaman feshedilebilir. Davalı sigorta şirketi, davacı ile aralarındaki acentelik sözleşmesini haklı sebepler nedeniyle feshettiklerini savunduklarına göre, davalı tarafa bu savunmasını ispat imkanı tanınması ve hasıl olacak sonuç dairesinde bir karar verilmesi icap eder.” Y. 11. HD. T. 27.03.1979, E. 1979/981, K. 1979/1537. Karar için bkz. **DOĞANAY**, s. 618 dpn. 56.

³⁵⁴ **KAYIHAN**, s. 206-207; Sözleşmenin haklı nedenle feshi durumunda fesih bildiriminin şekle tabi olmadığı hususunda aksi görüş için bkz. **KINACIOĞLU**, s. 89.

³⁵⁵ **AYAN**, s. 51-52.

³⁵⁶ **YAZICIOĞLU**, s. 223.

kullanılmadığı hususları uyuşmazlık halinde hakim tarafından somut olayın özelliklerine göre belirlenecektir. Haklı nedenle fesih hakkı, haklı sebep sayılan olay veya olgunun gerçekleşmesi veya süreklilik arz eden bir durumun haklı neden sayılacak boyuta ulaşmasından sonra gecikmeksizin kullanılmalıdır.

Haklı neden, fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesinin sürdürülebilmesini dürüstlük kuralları çerçevesinde beklenemeyecek duruma sokan ve acentelik ilişkinin derhal sona erdirilmesini haklı kılan olay ve olguları ifade eder³⁵⁷. Nedenin haklı olarak nitelendirilebilmesi için, benzer durumdaki tüm sözleşmelerde uygulanabilir olması gerekir³⁵⁸. Haklı sebep teşkil eden nedenin bir tarafın kusurundan kaynaklanması şart olmadığı gibi; fesih hakkını kullanan taraf açısından bir zararın doğmuş olması da aranmaz, zararın doğma ihtimalinin varlığı yeterlidir³⁵⁹.

Sözleşme serbestisi ilkesi gereği, taraflar acentelik sözleşmesi ile haklı neden teşkil edecek durumları kararlaştırabilirler. Fesih hakkından feragate dair anlaşmalar geçersizdir ancak fesih hakkı doğduktan sonra ilgili taraf bu hakkını kullanmaktan vazgeçebilir. Haklı neden sayılacak sözleşme hükmünün geçerliliği ise, fesih hakkının özünü zedeleyip zedelediğine göre belirlenecektir³⁶⁰.

Sigorta şirketi açısından; sigorta acentesinin sigorta sözleşmelerinin akdi hususunda gereken çabayı göstermemesi, tahsil ettiği primleri süresinde intikal ettirmemesi, sigorta sözleşmelerine ilişkin bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmemesi, yetkisiz olarak veya yetkisini aşarak sözleşme akdetmesi, levhadan

³⁵⁷ ARKAN, Ticari İşletme, s. 214.

³⁵⁸ TEOMAN, (ÜLGEN, Ticari İşletme Hukuku), N. 2049.

³⁵⁹ ARKAN, Ticari İşletme, s. 214-215.

³⁶⁰ ARKAN, Ticari İşletme, s. 215.

kaydının silinmesi (SK m. 23/4), meslekten geçici veya uzun süreli çıkarma cezası almış olması (SASMKİY m. 18/1), sigorta şirketinin inhisar hakkını ihlal ederek başka bir sigorta şirketinin acenteliğini üstlenmesi gibi haller sigorta acenteliği sözleşmesinin feshi için haklı neden teşkil eden hallere örnek olarak gösterilebilir³⁶¹.

Sigorta şirketinin sigorta acentesinin tekel hakkını ihlal ederek aynı bölgede başka acente tayin etmesi veya sigorta acentesinin bölgesindeki sigorta ettirenlerle doğrudan ilişki kurması, acentelik sözleşmesinden doğan alacakları ödememesi, hesap mutabakatından kaçınması, belirli bir branş veya tüm branşlardaki ruhsatının iptal edilmiş olması (SK m.7), sigorta acentesinin aracılık ettiği sözleşmeleri akdetmekten sebepsiz yere kaçınması gibi haller ise sigorta acentesi açısından haklı sebep teşkil eder³⁶².

D- ÖLÜM, KISITLANMA, İFLAS, TÜZEL KİŞİLİĞİN SON BULMASI

6762 sayılı Kanun m. 133/2 hükmüne göre, müvekkilin ya da acentenin iflası veya ölümü yahut hacir altına alınması halinde 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 397 hükmü uygulanır. Buna göre, sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça, gerçek kişi acentenin ölümü veya kısıtlanması ya da iflası acentelik ilişkisini sona erdirecektir. 6102 sayılı Kanun m. 121/3 hükmü de 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 513 hükmünün uygulanacağını öngörmektedir. Bu hükmün 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 397/1 hükmünden tek farkı, taraflardan birinin tüzel kişi olması durumunda, tüzel kişiliğin sona ermesi halinde de bu hükmün uygulanacağını açıkça ifade etmesidir.

³⁶¹ YAZICIOĞLU, s. 224-225.

³⁶² YAZICIOĞLU, s. 225.

Taraflar acentelik sözleşmesi ile ölüm, kısıtlanma ve iflas hallerinde sözleşmenin kendiliğinden sona ermeyeceğini kararlaştırabilirler. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmasa dahi 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 397/2 ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 513/2 hükmü uyarınca acentelik sözleşmesinin sona ermesi müvekkilin menfaatlerini tehlikeye düşürecekse, müvekkil veya mirasçısı veya temsilcisi bizzat işlerini görebilecek duruma gelinceye kadar acente veya mirasçısı ya da temsilcisi acentelik sözleşmesini ifa ile yükümlüdür.

Sigorta acenteleri bakımından ise durum farklıdır. Sigorta acenteliği yapabilmek için uygunluk belgesi almak (SK m. 35/23) ve levhaya kayıt olmak şarttır. (SK m. 23/1) Uygunluk belgesi almamış olan gerçek kişi sigorta acenteliği yapamaz. Sigorta acenteliği yapamayacak onlarla acentelik ilişkisi kuran veya sürdüren sigorta şirketlerinin bu işten sorumlu yöneticileri ile uygunluk belgesi olmadan sigorta acenteliği yapan kişiler hakkında adli para cezası uygulanacaktır. (SK m. 35/21 ve 23) O halde gerçek kişinin ölümü halinde mirasçısı uygunluk belgesine sahip değilse hem sigorta şirketi hem de mirasçılar açısından sigorta acenteliği ilişkisinin sürdürülmesi mümkün olmayacaktır. Gerçek kişi sigorta acentesinin kısıtlanması halinde ise, SAY m. 4/1/(b) bendinde aranan “medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olma” şartı ortadan kalkacağından acentenin kaydı Levhadan silinecektir. (SK m. 23/4/(a) bendi) Buna göre, acentenin ölümü veya kısıtlanması halinde acentelik sözleşmesinin devamını öngören 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 397/2 ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 513/2 hükmünün sigorta acenteliği sözleşmesine uygulanması mümkün değildir. Sigorta acenteliği izne tabi

bir faaliyet olduğundan sigorta acenteliği sözleşmesi, acentenin ölümü veya kısıtlanması halinde sona erecektir³⁶³.

Tüzel kişi acente bakımından acentenin veya sigorta şirketinin tüzel kişiliğinin son bulması acentelik ilişkisini sona erdirir. Gerçek veya tüzel kişi sigorta acentesi veya sigorta şirketinin iflası da acentelik ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğurur³⁶⁴.

II. SONA ERMENİN SONUÇLARI

A- GENEL OLARAK

Sigorta acenteliği sözleşmesi sona erdiğinde bu durum sigorta şirketi tarafından en geç üç iş günü içinde Levhaya işlenmek üzere TOBB'a bildirilir. (SAY m. 11/2) Sözleşmenin sona ermesi ile sigorta acenteliğinin sigorta sözleşmesi akdetme ve prim tahsil etme yetkileri de kalkacağından bu durum da sigorta şirketince usulü dairesinde tescil ve ilan olunacaktır. (SAY m. 11/1)

Sigorta acentesinin sır saklama yükümlülüğü, sözleşmenin sona ermesi sonrasında da devam eder ve sigorta acentesi gereken durumlarda rekabet yasağına uygun davranmakla yükümlüdür.

Acentelik sözleşmesinin sona ermesinin mali sonuçları 6762 sayılı Kanun m. 134 ve 6102 sayılı Kanun m. 121 vd. hükümlerinde düzenlenmiştir. Bunun yanında sigorta acentesinin başlanmış fakat tamamlanmamış işlere ilişkin talepleri SK m. 23/15 ve denkleştirme talebi SK m. 23/16 hükümleri ile düzenlenmiştir. TTK hükümlerinin sigorta acenteleri hakkında da uygulanacağını öngören SK m. 23/18

³⁶³ YAZICIOĞLU, s. 226.

³⁶⁴ YAZICIOĞLU, s. 226.

hükmü yanında SK m. 23/15 hükmü ile TTK hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hususuna açıklık getirilmelidir. Bu noktada sigortacılık faaliyetlerinin denetlenmesi ve düzenlenmesine ilişkin bir kanun olan SK’de, sigorta acenteliği sözleşmesinin sona ermesine ilişkin düzenlemeler getirilmesinin isabetli olmadığını belirtmek gerekmektedir³⁶⁵.

B- BAŞLANMIŞ İŞLERİN TAMAMLANAMAMASINA İLİŞKİN TALEP

6762 sayılı Kanun m. 134/1 hükmüne göre haklı bir sebep olmadan ve üç aylık ihbar süresine uymadan akdi fesheden taraf başlanmış işlerin tamamlanmaması yüzünden diğer tarafın uğradığı zararı tazmin etmek zorundadır. Buna göre belirli süreli acentelik sözleşmesi haklı sebep olmaksızın; belirsiz süreli acentelik sözleşmesinin ise haklı sebep olmaksızın ve üç aylık ihbar süresine uyulmaksızın feshedilmesi durumunda acentelik sözleşmesini fesheden taraf, diğer tarafın başlanmış işlerin tamamlanmamasından doğan zararı tazmin etmekle yükümlüdür³⁶⁶.
(6102 sayılı Kanun m. 121/4)

³⁶⁵ Aynı görüşte bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 227.

³⁶⁶ 6762 sayılı Kanun m. 134/1 hükmü hem belirli süreli hem de belirsiz süreli acentelik sözleşmelerine uygulanır. Hükümde yer alan “ve” bağlacı “veya” olarak anlaşılmalıdır. Bu görüşte bkz. **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 216 dpn. 1; **SOPACI, B.:** “Sigorta Acentasının Portföy Akçesi Hakkı”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 448; Nitekim 6102 sayılı Kanun m. 121/4 hükmünde “ve” yerine “veya” bağlacı kullanılarak hükme açıklık getirilmiştir.; Sadece belirsiz süreli acentelik sözleşmelerinde 6762 sayılı Kanun m. 134/1 hükmünün uygulanacağı, belirli süreli acentelik sözleşmelerinin haklı sebebe dayanmayan feshi hakkında ise 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 96 hükmünün uygulanacağı hususunda aksi görüş için bkz. **AYAN**, s. 76; **KAYIHAN**, s. 217; **KARAYALÇIN**, s. 534.

İkinci durum ise, 6762 sayılı Kanun m. 134/2 hükmünde belirtildiği üzere acentelik sözleşmesinin müvekkilin veya acentenin iflası veya ölümü ya da kısıtlanması sebebiyle sona ermesidir. Bu durumda sadece acente ve onun yerine geçenler, müvekkil veya onun yerine geçenlere karşı, başlanmış işlerin tamamlanamaması yüzünden, bu işler tamamlanmış olsa idi acenteye verilecek ücret miktarına oranla tayin edilecek uygun bir tazminatın ödenmesini talep edebilecektir. (6102 sayılı Kanun m. 121/5)

Her iki durumda da tazminat talebinin dayanağı başlamış işlerin tamamlanamamasıdır. O halde “başlanmış işler” ifadesi ile kastedilmek istenenin belirlenmesi gerekir. Acentenin aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmeler dolayısıyla müvekkilin beklediği ekonomik faydayı sağlaması ile acentenin ücrete hak kazanacağı çalışmanın daha önceki bölümlerinde belirtilmişti. Ücrete hak kazanmadan acentelik sözleşmesinin sona ermesi acentenin zarara uğramasına sebep olur. Bu nedenle haksız olarak veya üç aylık ihbar süresine uyulmaksızın ya da müvekkil veya acentenin iflası, ölümü veya kısıtlanması sebebiyle sözleşmenin sona erdiği tarihte henüz ücrete hak kazanmadığı sözleşmeler, başlanmış ve tamamlanmamış işler olarak değerlendirilmelidir. Aynı şekilde acentenin akdi için çaba gösterdiği ancak acentelik sözleşmesinin sona ermesi sebebiyle akdedilemeyen sözleşmeler de başlamış fakat tamamlanmamış işler kapsamındadır³⁶⁷.

Sigorta acentesinin ücrete hak kazanabilmesi için sigorta acentesinin aracılık edeceği veya akdedeceği sigorta sözleşmesinin yapılması ve bu sözleşmenin konusu olan ekonomik fayda ve sonucun elde edilmesi lazımdır. Sigorta acentesi prim tahsil edildiği anda ve oranda ücrete hak kazanacaktır. Buna göre sigorta acenteliği

³⁶⁷ YAZICIOĞLU, s. 229-230.

sözleşmesinin sona erdiği tarihte devam eden ve henüz primleri tahsil edilmemiş sigorta sözleşmeleri de 6762 sayılı Kanun m.134 ve 6102 sayılı Kanun m. 121 hükmü anlamında başlanmış ve tamamlanamamış işlerdendir. Bunun yanında sigorta acentesinin aracılık ettiği, müstakbel sigorta ettirenden teklifname aldığı ve acentelik sözleşmesi sona ermeseydi akdedilebilecek olan sözleşmelerin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir³⁶⁸.

Sigorta acentesinin başlamış ve tamamlanamamış bu işlerden uğrayabileceği zarar; acentelik sözleşmesi feshedilmeseydi primin tahsil edildiği anda ve oranda hak kazanacağı ücret alacağıdır. Bunun yanında sigorta acentesi başlamış ve tamamlanamamış sözleşmelerin akdi için yaptığı masrafları olağanüstü masraf niteliğinde olmaları durumunda talep edebilecektir; nitekim bu nitelikte olmayan masraflar ücrete hak kazanmak için yapacağı masraflar olduğundan bunları talep etmesi mümkün değildir³⁶⁹.

SK m. 23/15 hükmüne göre sigorta acentesi acentelik sözleşmesinin sona ermesi halinde sigorta ettirenlerle yaptığı ve kısa sürede yapacağı işlerle ilgili sözleşme ilişkisi devam etmiş olsa idi elde edeceği komisyona hak kazanacaktır. Görüldüğü üzere bu hükümde “sigorta acentesinin yaptığı ve kısa sürede yapacağı işler” 6762 sayılı Kanun m. 134/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 121/4 hükümlerinde ifade edilen başlamış ve tamamlanamamış işlerden farksızdır. Ayrıca SK m. 23/15 hükmünde sigorta acenteliği sözleşmesinin sona erme nedeni ile ilgili bir sınırlama da getirilmemiştir. O halde SK m. 23/15 hükmünün 6762 sayılı Kanun m. 134/1 ve 2 ile 6102 sayılı Kanun m. 121/4 ve 5 hükümleri bakımından özel hüküm niteliğinde

³⁶⁸ YAZICIOĞLU, s. 230.

³⁶⁹ YAZICIOĞLU, s. 230.

olduğu ve bu nedenle sigorta acenteleri hakkında TTK'da yer alan bu hükümler yerine SK m. 23/15 hükmünün uygulama alanı bulacağı hususunun kabulü gerekir³⁷⁰.

SK, sigorta acenteliği sözleşmesinin sona ermesi durumunda sigorta şirketi açısından hüküm sevk etmediğinden bu hususta 6762 sayılı Kanun m. 134/1 ve 2 ile 6102 sayılı Kanun m. 121/4 hükümlerinin uygulanması gerekir. Sigorta acenteliği sözleşmesinin, sigorta acentesi tarafından haklı bir sebep olmaksızın veya üç aylık ihbar süresine uymaksızın feshedilmesi durumunda sigorta şirketinin uğradığı zarar, başlamış işlerin tamamlanamaması yüzünden yoksun kaldığı prim ile sözleşmenin akdedilmesi için yaptığı masraflardır. Ancak acentenin komisyon alacağının sigorta priminden indirilmesi gerekir³⁷¹.

C- SİGORTA ACENTESİNİN YAPTIĞI VE KISA SÜREDE YAPACAĞI İŞLERE İLİŞKİN KOMİSYON HAKKI

SK m. 23/15 hükmüne göre sigorta acentesi, acentelik sözleşmesinin sona ermesi halinde, sigorta ettirenlerle yaptığı veya kısa bir süre içinde yapacağı işlerle ilgili sözleşme ilişkisi devam etmiş olsa idi elde edeceği komisyona hak kazanacaktır.

Sigorta ettirenlerle yapılan işler, sigorta acentesinin aracılığı sonucu akdedilmiş veya acentenin bizzat akdettiği, ancak acentelik sözleşmesi sona erdiği tarihte, sigorta şirketinin primi tahsil etmemiş olması sebebiyle sigorta acentesinin ücret alacağına hak kazanmadığı sigorta sözleşmeleridir. Sigorta acentesinin kısa süre içinde yapacağı işlerden kasıt ise, somut durumun koşullarına göre akdedileceği belli bir ölçüde kesinlik kazanmış olan sigorta sözleşmeleridir. Buna göre

³⁷⁰ YAZICIOĞLU, s. 231.

³⁷¹ YAZICIOĞLU, s. 231.

sözleşmenin akdedilmesi için teklifname verilmiş olması, teklifname verildikten sonra risk analizi veya değer tespiti yaptırılması, bilgilendirme formunun düzenlenmiş olması yapılacak işin kısa sürede yapılacak iş olarak değerlendirilmesi için her zaman yeterli değildir. Sigorta acentesinin daha önce akdetmiş olduğu sözleşmeler dikkate alındığında sigortacının acentenin aracılık ettiği sözleşmeyi akdedeceğinin muhtemel olması gerekir³⁷². 6102 sayılı Kanun bakımından sigorta acentesinin kısa sürede yapacağı işlerin belirlenmesi için bazı hükümlerden faydalanmak mümkündür. 6102 sayılı Kanun m. 1405/1 hükmüne göre sigortacı ile sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişinin, sözleşmenin yapılması için verdiği teklifname, teklifnamenin verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılacaktır. Hayat sigortaları açısından aynı husus SK m. 11/2 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre teklifnamenin sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içinde sigorta şirketi tarafından reddedilmemesi halinde sigorta sözleşmesi yapılmış sayılır. Kanımızca 6102 sayılı Kanun m. 1405/1 ve SK m. 11/2 hükümleri, SK m. 23/15 hükmü bakımından sigorta acentesinin kısa sürede yapacağı işlerin belirlenmesinde yardımcı olacak hükümlerdir.

SK m. 23/15 hükmü uyarınca, sigorta acentesi prim tahsil edilince hak kazanacağı ücrete, primin tahsili şartına bağlı olmaksızın, acentelik sözleşmesinin sona ermesi ile hak kazanacaktır. Sigorta acenteliği sözleşmesinin sona erme nedenleri hakkında bir sınırlama getirilmeden, sözleşmenin sona erdiği her halde sigorta acentesinin yaptığı ve kısa sürede yapacağı işlere ilişkin ücrete hak kazanacağının öngörülmesi kanımızca isabetli değildir³⁷³. Örneğin, sigorta

³⁷² YAZICIOĞLU, s. 232.

³⁷³ YAZICIOĞLU, s. 232-233.

acentesinin meslekten geçici çıkarma cezası almış olması nedeniyle sigorta şirketinin sözleşmeyi haklı nedenle feshetmesi halinde, sigorta acentesinin ileride prim tahsil edildiğinde hak kazanacağı ücrete sözleşmenin sona ermesi nedeniyle hak kazanması hakkaniyete uygun değildir. Aynı duruma sigorta şirketinin ihbar sürelerine uyarak sözleşmeyi feshetmesi hali de örnek olarak verilebilir. Kanımızca bu hüküm sona erme halleri bakımından sınırlanmalı, sigorta acentesinin bu ücrete, haklı bir sebep olmaksızın veya üç aylık feshi ihbar süresine uyulmaksızın sözleşmenin feshedilmesi halinde hak kazanacağı, haklı sebep olmadan, üç aylık ihbar süresine uymadan sözleşmeyi fesheden veya kusuru ile sözleşmenin feshine neden olan sigorta acentesinin yaptığı ve kısa sürede yapacağı işlere ilişkin olarak ücret talep edemeyeceği hükme eklenmelidir³⁷⁴.

SK m. 23/15 hükmü, yapılmış ve yapılacak işler için bir süre sınırı getirmemiş olması sebebi ile de isabetli değildir. Özellikle hayat sigortaları gibi uzun yıllar için akdedilen sigorta sözleşmelerinde, prim uzun yıllara yayılmış şekilde tahsil edilecektir. Sigorta şirketi hem primin ödenmemesi veya tahsil edilememesi riskini üstlenecek hem de sigorta acentesinin uzun yıllar içinde prim ödendikçe talep edebileceği ücreti, sözleşmenin sona ermesi ile toptan ödemek zorunda kalacaktır. Ayrıca kısa sürede yapılacak olan işlerde, yapılıp yapılmayacağı belli olmayan işler için, işin tamamlanması şartı aranmadan acenteye ücret talep edebilme hakkı tanınması da isabetsizdir. Uzun vadede sigorta şirketlerini mali yönden olumsuz etkileyebilecek bu hükmün süre bakımından sınırlanması da zorunludur³⁷⁵.

³⁷⁴ Aynı görüşte bkz. **YAZICIOĞLU**, s. 233.

³⁷⁵ “*Sigorta acentesinin yaptığı iş, bir yıl ve daha kısa süreli sigorta sözleşmesi ise acentelik ilişkisi devam etse idi elde edeceği komisyona; bir yıldan daha uzun süreli bir sigorta sözleşmesi ise, acentelik sözleşmesinin sona erdiği tarih itibarıyla kalan teminat süresinin yarısına ilişkin prim*

D- SÖZLEŞME SONRASI REKABET YASAĞI

1. 6762 SAYILI KANUN BAKIMINDAN

6762 sayılı Kanun'da acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra acenteyi müvekkiline karşı rekabet oluşturacak faaliyetlerden kaçınmakla yükümlü kılan rekabet yasağı sözleşmesi öngörülmemiştir. Sözleşme özgürlüğü ilkesi gereği acente ve müvekkil arasında rekabet yasağına ilişkin böyle bir anlaşma yapılması mümkündür. İşçinin rekabet yasağına ilişkin hükümler sevk eden 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 348 vd. hükümleri acentelik ilişkisine uygun ölçüde kıyasen uygulanabilmelidir³⁷⁶.

818 sayılı Borçlar Kanunu'nda sözleşme sonrası rekabet yasağının geçerliliği için işverenin karşı edimde bulunması zorunluluğu yoktur. Ancak acentelik sözleşmesinde müvekkilin acentenin kazandırdığı müşterilerden fayda sağlamaya devam ettiği halde, acentenin hiçbir karşılık almaksızın rekabet yapmamasının öngörülmesi hakkaniyete aykırı bir durum teşkil edecektir. Bu nedenle sigorta acenteliği sözleşmesinde sözleşme sonrası rekabet yasağı için sigorta acentesine uygun bir karşılık verilmesi uygun olacaktır³⁷⁷.

üzerinden hesaplanacak bir komisyon alacağına hak kazanacağı; kısa sürede yapılacak işin konusu bir yıl veya bir yıldan kısa süreli bir sigorta sözleşmesi ise, sigorta acentesinin toplam primin yarısı üzerinden, bir yıldan uzun süreli bir sigorta sözleşmesi ise, toplam primin dörtte biri üzerinden komisyona hak kazanacağı” şeklinde bir sınırlamanın uygun olacağı hususunda bkz. YAZICIOĞLU, s. 234; SK m.23/15 hükmündeki “kısa bir süre sonra yapacağı sözleşmeler” ifadesinde kısa sürenin en fazla bir ay olarak anlaşılması gerektiği ve bu işlerin teklifi alınan işler olarak anlaşılması gerektiği hususunda bkz. ÇEKER, Sigorta Hukuku 2011, s. 36-37.

³⁷⁶ KAYIHAN, s. 105., CAN, O.: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması, Ankara 2011, s. 44.

³⁷⁷ KINACIOĞLU, s. 52; KAYIHAN, s. 105.

Rekabet yasağı sözleşmesinin yazılı olarak yapılması gerekir aksi halde hüküm ifade etmez. (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 350 hükmüne kıyasen) 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 349 hükmüne göre ekonomik geleceğin hakkaniyete aykırı olarak zorlaştırılmasını önlemek üzere, rekabet yasağının yer, zaman ve konu yönünden sınırlandırılması gerekir. Bu hüküm de kıyasen acentelik sözleşmesine uygulanabilir ve asıl üzerinde durulması gereken husus yapılan sözleşmenin kanunun emredici hükümlerine aykırılık teşkil edip etmediği hususu olmalıdır. (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 19/2 ve 20, TMK m. 23) Örneğin rekabet yasağı için belli bir süre öngörülmemiş olması veya sigorta acentesinin ekonomik geleceğini aşırı şekilde güçleştiren bir süre öngörülmesi hakkaniyete aykırıdır ve hakim tarafından uygun bir süre takdir edilmesi gerekir³⁷⁸. Yine sigorta acentesinin sigortacılık alanında faaliyette bulunmasının tamamen yasaklanması da kanımızca hakkaniyete aykırı ve acentenin ekonomik mahvına neden olabilecek bir sınırlamadır.

818 sayılı Borçlar Kanunu m. 348/1 hükmüne kıyasen acentenin sadece rekabet oluşturacak faaliyetlerinin yasaklanabileceğinin kabulü gerekir³⁷⁹. Örneğin sınırlı yetkili sigorta acentesinin başka bir ticaret dalında faaliyet göstermesinin yasaklanması mümkün değildir.

Sigorta acentesi, sigortacının bu yönde korumaya değer bir yararının bulunmadığını ispatlayarak rekabet yasağına uymaktan kaçınabilir. (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 350/2) Sigorta acentesine isnat edilebilecek bir nedenden dolayı, sözleşmenin sigorta şirketi tarafından feshedilmesi durumunda acentenin rekabet

³⁷⁸ KAYIHAN, s. 106.

³⁷⁹ KAYIHAN, s. 106.

yasağı sözleşmesi ile öngörülen karşılığı alma hakkı düşecektir³⁸⁰. Sigorta şirketine isnat edilebilecek bir nedenden dolayı, sözleşmenin sigorta acentesi tarafından haklı nedenle feshedilmesi veya sigorta acentesinin kusuru dışında bir nedenle sigorta şirketinin acentelik sözleşmesini derhal feshetmesi durumunda rekabet yasağı ortadan kalkar³⁸¹. (818 sayılı Borçlar Kanunu m. 352/2)

2. 6102 SAYILI KANUN BAKIMINDAN

6102 sayılı Kanun m. 123, acentenin sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin hükümler sevk etmiştir³⁸². Bu hükme göre kural olarak acentenin sözleşme sonrası rekabet yasağı yoktur. Ancak taraflar sözleşme ile kanunda belirtilen koşullar çerçevesinde sözleşme sonrası rekabet yasağını kararlaştırabilirler³⁸³. 6102 sayılı Kanun m. 123 hükmü anlamında bir rekabet yasağı anlaşması, acentelik sözleşmesinin kurulması ve yürürlükte olduğu esnada yapılabilir; sözleşme sona erdikten sonra yapılacak ve konusu rekabet yasağı olan sözleşmelere 6102 sayılı Kanun m. 123 hükmünün uygulanması mümkün değildir³⁸⁴.

³⁸⁰ KAYIHAN, s. 106.

³⁸¹ AYAN, s. 71.

³⁸² 6103 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 14 hükmüne göre m. 123 hükmü 6102 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılmış olup da devam etmekte olan acentelik sözleşmelerine de uygulanacaktır. Dolayısıyla 01.07.2012 tarihinden önce yapılmış olup da devam eden acentelik sözleşmeleri sırasında yapılan, ancak 01.07.2012 tarihinden sonra yürürlüğe girecek rekabet yasağı anlaşmalarına da m. 123 hükmü uygulanacaktır. 01.07.2012 tarihinden önce yürürlüğe girmiş olan rekabet yasağı anlaşmaları, m. 123 hükmü kapsamı dışındadır; nitekim 01.07.2012 tarihinden önce yürürlüğe girmiş bir rekabet yasağı anlaşmasının varlığı, devam etmekte olan bir acentelik sözleşmesinin bulunmadığı anlamına gelir.

³⁸³ AYAN, s. 71.

³⁸⁴ CAN, s. 70.

6102 sayılı Kanun m. 123/1 hükmüne göre acentenin, işletmesine ilişkin faaliyetlerini, sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonrası için sınırlandıran anlaşmanın yazılı olarak yapılması ve anlaşma hükümlerini içeren ve müvekkil tarafından imzalanmış bulunan bir belgenin acenteye verilmesi gerekir³⁸⁵. Sözleşme sonrası rekabet yasağı, ilişkinin bitiminden itibaren en çok iki yıl için geçerlidir ve yalnızca acenteye bırakılmış olan bölgeye veya müşteri çevresine ve kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konulara ilişkin olabilir. Her acentelik sözleşmesinde yer bakımından bir sınır bulunur ve acentenin faaliyeti bu yerde faaliyet göstereceği konu çerçevesinde şekillenir. Örneğin, sigorta acenteliği sözleşmesinde Çankaya ilçesi faaliyet bölgesi olarak belirlenmişse rekabet yasağı sözleşmesi ile Çankaya ilçesindeki sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık ve sigorta sözleşmesi akdetme faaliyeti yasaklanabilir. Sigorta acentesinin sigortacılık alanında faaliyette bulunamayacağının öngörülmesi, bölge ve müşteri çevresinin bulunmadığı anlaşmada yer alan bir konu sınırlandırmasıdır ve sınırsız bir rekabet anlaşması niteliğinde olduğundan 6102 sayılı Kanun m. 123 hükmüne aykırıdır³⁸⁶.

Bu sınırlama dolayısı ile müvekkilin acenteye uygun bir tazminat vermesi şarttır. Uygun orandaki tazminatın tespiti taraflara bırakılmıştır. Bu çerçevede yer, konu ve süre bakımından yapılan sınırlamalar dikkate alınarak sigorta acentesinin rekabet yasağına uyması ile şahsında ve ekonomik haklarında oluşacak götürü ve sigorta şirketinin bu durumdan sağladığı getiri dengelenmeli ve uygunluğa erişmede

³⁸⁵ Birinci fıkra söz konusu sözleşmenin yazılı olarak yapılmasını öngörmektedir. Yazılı şekil geçerlilik şartıdır... Sözleşmenin sadece yazılı olarak yapılması yeterli değildir; ayrıca anlaşmanın bütün şartlarını içeren ve müvekkilin imzasını içeren bir belgenin makul bir süre içinde acenteye verilmiş olması gerekir; aksi halde acente sınırlama sözleşmesinin hüküm kazanmadığı definde bulunabilir. Bkz. 6102 sayılı Kanun Gerekçesi, m. 123/1.

³⁸⁶ CAN, s. 97-98.

gösterge olmalıdır³⁸⁷. Müvekkilin tazminatı ödememesi durumunda acentenin rekabet yasağının doğmayacağına kabulü gerekir.³⁸⁸.

Müvekkil, sözleşme ilişkisi sona erene kadar, rekabet sınırlamasının uygulanmasından yazılı olarak vazgeçebilir. Bu durumda müvekkil, vazgeçme beyanından itibaren altı ayın geçmesiyle tazminat ödeme borcundan kurtulur. (6102 sayılı Kanun m. 123/2)

Taraflardan biri, diğer tarafın kusurlu davranışı nedeniyle haklı sebeplerle sözleşme ilişkisini feshederse, fesihden itibaren bir ay içinde rekabet sözleşmesiyle bağlı olmadığını diğer tarafa yazılı olarak bildirebilir.(6102 sayılı Kanun m. 123/3) 6102 sayılı Kanun m. 123 hükümlerine aykırı şartlar, acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersiz sayılacaktır.

E- DENKLEŞTİRME TALEP HAKKI

1. GENEL OLARAK

Denkleştirme talebi³⁸⁹, hakkaniyet ilkesi gereği acentenin acentelik ilişkisinin sona ermesi yüzünden oluşturduğu veya geliştirdiği müşteri çevresinden ücret elde etme imkanını kaybetmesi sonucu uğrayacağı zarar ile müvekkilin acente tarafından

³⁸⁷ CAN, s. 103.

³⁸⁸ AYAN, s. 72.

³⁸⁹ Doktrinde denkleştirme talebi hususunda terim birliği sağlanamamıştır. Acentenin bu hakkı portföy tazminatı, portföy hakkı, portföy akçesi, komisyon akçesi, müşteri tazminatı olarak adlandırılmaktadır. Bu hususta bkz. AYAN, s. 92; ERDEM, E.;(YASAMAN, H./ DURAL, H.A./ AYOĞLU, T./ ALTAY, S.A./ YUSUFOĞLU, F./YÜKSEL, S.): “Türk ve İsviçre Hukuklarında Denkleştirme Talebi”, İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri, İstanbul 2009, s. 202 dpn. 11.

oluşturulan veya geliştirilen bu müşteri çevresinden sözleşme sona erdikten sonra da yararlanmaya devam edecek olmasının karşılığının denkleştirilmesidir³⁹⁰.

6762 sayılı Kanun'da acenteye denkleştirme talep hakkı tanıyan bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde, bu boşluğun 6762 sayılı Kanun m.134/2 hükmünün geniş yorumlanması suretiyle doldurulabileceği ileri sürülmüş³⁹¹; Yargıtay da acentenin denkleştirme talep etme hakkının olduğu yönünde kararlar vermiştir³⁹². Denkleştirme talebi ilk kez SK m. 23/16 hükmü ile düzenlenmiştir.

6762 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu süre içerisinde sigorta acenteleri hakkında özel hüküm sevk eden SK m. 23/16 uygulanacak; denkleştirme miktarının hesaplanması, talebin ileri sürülme süresi ve talepten feragat edilip edilemeyeceği ile ilgili hususlarda hakim hukuk yaratma faaliyetinde bulunarak, doktrindeki görüşler, yabancı ülke kanunları, mahkeme kararları ve 6102 sayılı Kanun'dan yararlanacaktır³⁹³. 6102 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra ise SK m. 23/16 hükmü, özel hüküm olarak uygulama alanı bulacak; SK m. 23/18 hükmünde TTK hükümlerinin sigorta acenteleri hakkında da uygulanacağı öngörüldüğünden,

³⁹⁰ **KENDER**, s. 110; **ARKAN**, S.: "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Acentenin Denkleştirme Talebinin Koşulları", Prof. Dr. Gürkan Çelebican'a Armağan, Ankara 2011, s. 397; **KARASU**, R.: "Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na göre Acentanın Denkleştirme Talebi", AÜHFD 2008, C. 57, S. 4, s. 288; **DURAL**, A.: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Uyarınca Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkının Maddi Şartları", GSÜHFD 2005/1, s. 304.

³⁹¹ Bu yönde bkz ve karşı. **TEKİNALP**, Ü.: "Türk Hukuku'nda Acentanın 'Portföy Akçası' Talebi", Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998, s. 14 vd; **ARKAN**, Ticari İşletme, s. 218; **KAYIHAN**, s. 156.; 6762 sayılı Kanun m. 134/2 hükmünün denkleştirme talebinin yasal dayanağını oluşturmayacağı hakkında bkz. **KENDER**, s. 110; Hakimin TMK m. 1 hükmü uyarınca bu boşluğu doldurması gerektiği görüşü hakkında bkz. **ERDEM**, s. 213.

³⁹² Bu kararlar ve kararlara ilişkin değerlendirmelerle ilgili bkz. **KENDER**, SHD 1998, s. 121 vd.; **TEKİNALP**, s. 5 vd.; **SOPACI**, s. 451 vd.

³⁹³ **AYAN**, s. 137.

SK m. 23/16 hükmü ile düzenlemeyen hususlar hakkında 6102 sayılı Kanun m. 122 hükmü sigorta acentelerinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulacaktır.

SK m. 23/16 hükmüne göre sigorta ilişkisinin sona ermesinden sonra sigorta şirketi sigorta acentesinin portföyü sayesinde önemli menfaatler elde ediyor ve hakkaniyet gerektiriyorsa, sigorta acentesi, sigorta şirketinden tazminat talep edebilecektir. Ancak sigorta acentesinin haklı bir nedene dayanmaksızın sözleşmeyi feshetmesi ya da kendi kusuruyla sözleşmesinin feshine neden olması halinde tazminat hakkı düşer.

SK'nin getiriliş amacı sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren kişi ve kuruluşların; kuruluş, çalışma, denetleme ve sona erme usul ve esaslarını düzenlemektir. (SK m.1/1) Sigortacılık ile ilgili denetim ve düzenleme hükümleri getiren ve kamu hukuku karakterli düzenlemeler içeren bir kanunda denkleştirme hakkı gibi özel hukuka ait düzenlemelerin yer alması ve sigorta acentelerine yeni hak ve yükümlülükler getirilmesi haklı olarak eleştirilmektedir³⁹⁴.

2. DENKLEŞTİRME TALEBİNİN NİTELİĞİ

SK m. 23/16 hükmünde sigorta acentesinin, portföyü sayesinde önemli menfaatler elde eden sigorta şirketinden “tazminat” talep edebileceği ifade edilmektedir. Denkleştirme talebi, klasik anlamda bir malvarlığı zararının giderilmesi olarak anlaşılamamalıdır. Nitekim denkleştirme talebi mevcut bir zararın giderilmesinden ziyade, sözleşme sonrasında acente aleyhine bozulan dengenin

³⁹⁴ **BOZKURT**, s. 505; Sigorta acentelerine tanınacak bu hakkın acentelere denkleştirme hakkı getiren maddenin bir fıkrası ile veya TTK'nin sigorta hukuku kısmında yer alması gerektiği hususunda bkz. **AYAN**, s. 226.

denkleştirilmesini amaçlamaktadır³⁹⁵. Dolayısıyla denkleştirme talebinin temelleri hakkaniyet esaslarına dayanmaktadır³⁹⁶.

Sigorta acentesinin denkleştirme talebi diğer acentelerin denkleştirme talebi ile bazı noktalarda ayrılmaktadır. Sigorta sektöründe daha çok sürüp giden sigorta sözleşmelerinin yenilenmesi söz konusudur. İçeriğinde herhangi bir farklılık olmadan yenilenen veya otomatik uzatma klotu olan sözleşmeler yeni sözleşme olarak kabul edilemez. Kısaca yeni sigorta sözleşmelerinin imzalanması, normal bir acentenin yeni müşteri kazandırmasının yerine geçer³⁹⁷.

Sigorta acentelerine ödenecek olan denkleştirme, müşteri çevresi karşılığında değil sigorta acentesinin oluşturduğu portföy karşılığında ödenir. Sigorta acentesinin portföyü acentenin aracılık faaliyeti sonucunda oluşturduğu yeni sigorta sözleşmeleridir. Sigorta acentesinin faaliyet bölgesinde bulunan sigorta ettirenlerle sigorta şirketinin doğrudan akdettiği ya da aynı yerde daha önceden faaliyette bulunan acentenin akdettiği veya onun aracılığı ile akdedilen sözleşmelerin yenilenmesi veya teminat süresinin uzatılması yeni sigorta sözleşmesi olarak nitelendirilemez ve bu nedenle sigorta acentesinin portföyüne dahil sayılmaz. Mevcut bir sigorta ettirenin, hali hazırda bir sigorta sözleşmesi ile teminat aldığı

³⁹⁵ **ARKAN**, Denkleştirme Talebi, s. 398; **TEKİNALP**, s. 13; **KARASU**, AÜHFD 2008, s. 285 dñn. 1; Bu hususta ayrıca bkz. 6102 sayılı Kanun Gerekçesi m. 122.

³⁹⁶ **DURAL**, GSÜFHD 2005/1, s. 304; 6102 sayılı Kanun m. 122 bağlamında bir mahsup işleminin değil, acentelik sözleşmesinin sona erdirilmesi nedeniyle ortaya çıkan zarar ve ziyanın giderilmesinin söz konusu olduğu bu nedenle maddenin kenar başlığının “Tazminat İstemi” olarak değiştirilmesi gerektiği hususunda aksi görüş için bkz. **MOROĞLU, E.**: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Değerlendirme ve Öneriler, 5. Baskı, İstanbul 2007, s. 63.

³⁹⁷ **AYAN**, s. 228-229.

riziko dışında başka bir riziko için sigorta sözleşmesi akdetmesi, yeni sigorta sözleşmesi sayılır³⁹⁸.

Sigorta acentesine denkleştirme ödenmesinin amacı acentelik ilişkisinin devam etmesi halinde mevcut sigorta sözleşmelerinden elde edeceği fakat sigorta acenteliği sözleşmesinin sona ermesi ile mahrum kaldığı ücreti bir ölçüde telafi etmektir. Mal acentelerinde ise acentenin bulduğu yeni müşterilerle ileride kurulması muhtemel ticari ilişkilerden kaynaklanan ücret alacakları esas alınır. Bu nedenle normal bir acenteden farklı olarak sigorta acentesinin denkleştirme talebinde yeni müşteriler bulması değil, yeni sigorta sözleşmesi akdetmiş olması dikkate alınır³⁹⁹.

3. DENKLEŞTİRME TALEBİNİN KOŞULLARI

Sigorta acentelerinin denkleştirme talep edebilmesi için; sigortacının acentelik ilişkisinin sona ermesinden sonra da acentenin portföyü sayesinde önemli menfaatler elde etmesi, hakkaniyetin denkleştirme ödenmesini gerektirmesi, acentenin haklı bir nedene dayanmaksızın sözleşmeyi feshetmemiş olması ya da kendi kusuruyla sözleşmenin feshine neden olmuş olmaması gerekir.

a) Sigorta şirketinin acentelik ilişkisinin sona ermesinden sonra da sigorta acentesinin portföyü sayesinde önemli menfaatler elde etmesi

SK m. 23/16 hükmü, sigorta acentesinin denkleştirme talep edebilmesi için, sözleşmenin sona ermesinden sonra da sigorta şirketinin, sigorta acentesinin portföyü sayesinde önemli menfaatler elde etmesi şartını aramaktadır⁴⁰⁰. Sigorta acentesinin

³⁹⁸ YAZICIOĞLU, s. 238-239.

³⁹⁹ AYAN, s. 229.

⁴⁰⁰ 6102 sayılı Kanun m. 122/1/ (a) bendinde de müvekkilin, acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra acentenin bulduğu yeni müşteriler dolayısı ile önemli menfaat elde etmesi

portföyünün, acentenin aracılık ettiği veya akdettiği yeni sigorta sözleşmelerini ifade ettiğini belirtilmiştir. Sigorta acentesinin oluşturduğu bu portföy, sigorta şirketinin menfaatini oluşturur. Nitekim sigorta acenteliği sözleşmesinin sona ermesinden sonra da sigorta şirketi bu portföy sayesinde prim elde etmeye devam edecektir⁴⁰¹.

Sigorta şirketinin elde edeceği menfaatin önemli olup olmadığı hususu portföyün ekonomik değeri, sigorta acentesinin akdettiği yeni sigorta sözleşmelerinin sayısı ve bu sözleşmelerden elde edilen veya edilecek prim miktarı hususlar dikkate alınarak belirlenebilir⁴⁰². Müvekkilin menfaatinin önemli olduğu hususunda ispat yükü sigorta acentesindedir⁴⁰³.

b) Hakkaniyetin Denkleştirme Ödenmesini Gerektirmesi

Sigorta acentesi, hakkaniyet gerektirdiği takdirde ve oranda denkleştirme talep edebilir. Denkleştirme talebinin hakkaniyete uygun olması, hem hakkın doğumu hem de acenteye yapılacak olan ödemenin miktarı ile ilgilidir⁴⁰⁴.

Talebin hakkaniyete uygun olup olmadığı; sigorta acenteliği sözleşmesinin sona erme nedenleri, sözleşmenin sona ermesine sigorta acentesinin neden olup olmadığı, sigorta şirketinin yardım veya bağış adı altında acenteye para ödeyip

gerektiği hususu belirtilmiştir. Müvekkilin elde edeceği menfaatin önemli olmasının aranmasının isabetsiz olduğu ve hakkın dayanağını oluşturan hakkaniyet ilkesi ile bağdaşmayacağı, zaten müvekkilin önemli bir menfaat elde etmemesi halinde ödeyeceği miktarın daha az olacağı, bu nedenle menfaatin önemli olmadığı durumlarda denkleştirme talep hakkının olmadığını kabul etmenin isabetsiz olduğu hususunda bkz. **KARASU**, AÜHFD 2008, s. 294-295.

⁴⁰¹ **AYAN**, s. 232-233.

⁴⁰² **YAZICIOĞLU**, s. 239.

⁴⁰³ **ARKAN**, Denkleştirme Talebi, s. 400; **KARASU**, AÜHFD 2008, s. 297.

⁴⁰⁴ **KARASU**, AÜHFD 2008, s. 300.

ödemediği, acentenin rekabet şansı gibi ölçütler göz önünde bulundurularak belirlenmelidir⁴⁰⁵.

Sigorta acentesinin ücret kaybının olmadığı durumlarda denkleştirme talebinin hakkaniyete uygun olmadığına kabulü gerekir. SK m. 23/16 hükmünde ayrı bir unsur olarak ele alınmış olmasa da 6102 sayılı Kanun m. 122/1/(b) bendinde acentenin, sözleşme ilişkisinin sona ermesinin sonucu olarak, onun tarafından işletmeye kazandırılmış müşterilerle yapılmış veya kısa bir süre içinde yapılacak işler dolayısıyla sözleşme ilişkisi devam etmiş olsaydı elde edeceği ücret isteme hakkını kaybetmesi, acentenin denkleştirme talep edebilmesinin bir koşulu sayılmıştır. Sigorta acentesinin elde etme imkanını kaybettiği ücret hakkı, sigorta şirketinin sözleşmenin sona ermesinden sonra acentenin portföyünden yararlanacak olmasının karşılığı ile denkleştirildiğinden, SK m. 23/16 hükmünde açıkça ifade edilmese de sigorta acentesinin ücret isteme hakkını kaybetmemesi durumunda denkleştirme talep edemeyeceğinin kabulü gerekir⁴⁰⁶.

SK m. 23/15 hükmünde sigorta acentesine gerek sigorta acenteliği sözleşmesinin sona ermesi nedenleri gerekse ücretin talep edilebileceği süre bakımından sınırlama getirilmeden, yaptığı ve kısa sürede yapacağı işlere ilişkin sözleşme ilişkisi devam etmiş olsaydı elde edeceği komisyonu talep hakkı tanınmıştır. SK m. 23/16 hükmünde ise sigorta acentesinin ücret talep etme hakkını kaybetmesi şartı öngörülmediğinden; denkleştirmenin niteliğine aykırı olarak sigorta acentesinin yaptığı ve kısa sürede yapacağı işlere ilişkin iki kez karşılık elde etmesi sonucu doğabilecektir. Bu nedenle SK m. 23/15 hükmünde öngörüldüğü şekilde

⁴⁰⁵ **AYAN**, s. 235.

⁴⁰⁶ **YAZICIOĞLU**, s. 240; SK m. 23/16 hükmünde açıkça ifade edilmese de, müvekkilin menfaatinin doğması için acentenin kayba uğraması gerektiği hususunda bkz. **AYAN**, s. 233.

ücret talep eden acentenin, SK m. 23/16 hükmünde öngörülen “hakkaniyetin gerektirmesi” şartı gerçekleşmediğinden ayrıca denkleştirme talep edememesi gerekir⁴⁰⁷.

c) Sigorta Acenteliği Sözleşmesinin Denkleştirme Talebini Doğuracak Şekilde Sona Ermesi

Sigorta acentesinin denkleştirme talep edebilmesi için acentelik sözleşmesinin sona ermiş olması gerekir. Ancak sigorta acentesi sözleşmenin sona erdiği her halde denkleştirme talep edemez. SK m. 23/16 hükmü uyarınca sigorta acentesi haklı bir nedene dayanmaksızın sözleşmeyi feshetmesi veya kendi kusuruyla sözleşmenin feshine neden olması halinde denkleştirme talep edemeyecektir.

Sigorta acentesinin yaşlılığı veya sağlık sorunları, müvekkil açısından sözleşmeyi sona erdirmesi bakımından haklı sebep teşkil etse de bu haller sigorta acentesinin kusurundan kaynaklanmadığı için sigorta acentesi denkleştirme talep edebilir⁴⁰⁸. Yani sigorta şirketi haklı nedenle sözleşmeyi feshetse dahi bu durumun acentenin kusurlu bir eyleminden kaynaklanıp kaynaklanmadığı gözetilmeli ve sözleşmenin sona ermesinde acentenin kusuru olması durumunda denkleştirme talep hakkının düştüğünün kabulü gerekir.

4. DENKLEŞTİRME MİKTARININ HESAPLANMASI

SK m. 23/16 hükmünde denkleştirme talebinin hesaplanma şekli ve bu talebin üst sınırının olup olmadığı hususunun düzenlenmemiş olması eleştirilmiştir⁴⁰⁹. SK m. 23/18 gereğince SK’de hüküm bulunmayan hallerde TTK hükümleri uygulanacaktır.

⁴⁰⁷ YAZICIOĞLU, s. 241.

⁴⁰⁸ YAZICIOĞLU, s. 242.

⁴⁰⁹ YAZICIOĞLU, s. 242.

Yukarıda da belirtildiği üzere, 6762 sayılı Kanunda denkleştirme talebi düzenlenmediğinden 6102 sayılı Kanun yürürlüğe girene kadar hakim hukuk yaratma faaliyeti ile yabancı kanunlar, yabancı mahkeme kararları, doktrindeki görüşler ve 6102 sayılı Kanun'dan faydalanacaktır. 6102 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra ise, hakim SK m. 23/16'da hüküm bulunmayan hallerde 6102 sayılı Kanun m. 122 hükmünden yararlanarak uyuşmazlığı çözecektir. Ancak denkleştirme talebi hesaplanırken, sigorta acentelerinin özel niteliği göz önünde tutularak bu hükümden yararlanılmalıdır.

6102 sayılı Kanun m. 122/2 hükmüne göre tazminat, acentenin son beş yıllık faaliyeti sonucu aldığı yıllık komisyon veya diğer ödemelerin ortalamasını aşamaz. Yani denkleştirme miktarının üst sınırı, son beş yılın ortalaması alınarak bulunan en çok bir yıllık gelir miktarıdır⁴¹⁰. Sözleşme ilişkisi daha kısa bir süre devam etmişse, faaliyetin devamı sırasındaki ortalama esas alınır.

6102 sayılı Kanun m. 122/4 hükmünde denkleştirme talebinin sözleşme ilişkisinin sona ermesinden itibaren bir yıl içerisinde ileri sürülmesi gerektiği öngörülmüştür. Bir yıllık süre hak düşürücü süredir⁴¹¹.

⁴¹⁰ **AYAN**, s. 238; Hükümdeki öngörülen hesaplama formülünün emredici olup olmadığının öğretisi ve içtihatlarla açıklığa kavuşturulacağı, ancak bu formülün acente için asgariyi ifade ettiği, acentenin aleyhine olacak başka bir hesaplama formülünün getirilemeyeceği, fakat acente için daha yüksek bir talebe olanak sağlayacak bir formülün taraflarca kararlaştırılmasının mümkün olduğu hususunda bkz. 6102 sayılı Kanun Gerekçesi, m. 122/2.

⁴¹¹ **ARKAN**, Denkleştirme Talebi, s. 225; **KARASU**, AÜHFD 2008, s. 291.

5. SİGORTA ACENTESİNİN DENKLEŞTİRME TALEBİNDEN ÖNCEDEN FERAGATI

SK m. 23/16 hükmü, sigorta acentesinin denkleştirme talep etme hakkından önceden feragat etmesinin geçerli olup olmadığı hususunda bir düzenlenme getirmemiştir.

6762 sayılı Kanun'da da bu konu ile ilgili düzenleme bulunmamaktadır. 6762 sayılı Kanun bakımından bazı yazarlar⁴¹² ve Yargıtay⁴¹³, sigorta acentesinin ekonomik yönden güçsüz olduğunu, ticari yaşamını devam ettirmek adına sigorta şirketi için faaliyet göstermesi gereken sigorta acentesinin sözleşme ilişkisinin başlangıcı veya devamı sırasında kendi zararına olacak sözleşme maddelerini kabul etmek zorunda kalacağı, bu nedenle denkleştirme talebinden önceden vazgeçilmesine ilişkin sözleşme koşullarının 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 19, 20 ve 99 hükümleri karşısında geçersiz sayılması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşe göre imtiyazlı kuruluş olan sigorta şirketleri ile yapılan sözleşmede sigorta acentesinin denkleştirme talebinden önceden vazgeçmesine ilişkin anlaşmalar 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 99/2 hükmüne göre geçersiz sayılacaktır.

Bizim de katıldığımız aksi görüşteki yazarlara göre ise⁴¹⁴, acentenin denkleştirme talebinden feragat etmesine ilişkin sözleşme maddesinin 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 99/2 hükmüne dayanarak geçersiz sayılması mümkün değildir.

⁴¹² ÇEKER, Sigorta Hukuku 2004, s. 27; ÇEKER, Sigorta Hukuku 2011, s. 38.

⁴¹³ Yargıtay kararları için bkz. Y. 11 HD. T. 25/12/1996, E. 1996/6699, K. 1996/9192; Y. 11. HD. T. 20/09/1996, E. 1996/2084, K. 1996/4544. ULAŞ, I.: Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları, 7. Bası, Ankara 2010, s. 24 vd.

⁴¹⁴ SOPACI, s. 459; TEKİNALP, s. 17; KAYIHAN, s. 157; KENDER, SHD 1998, s. 128; ERDEM, s. 217-218; Bkz. ve karşı AYAN, s. 239-240.

Sigorta şirketlerinin bu hükme göre imtiyazlı kuruluş sayılmaları doğrudur. Ancak bu hüküm hükümet tarafından imtiyaz yolu ile verilen bir işletme konusunun icrasından doğan ve borçlunun hafif kusurundan kaynaklanan sorumluluğunu kaldıran sözleşme hükümlerinin geçersiz sayılacağını düzenlemektedir. Denkleştirme talebini bertaraf eden hüküm, sorumluluktan kurtulma şartı ile değil, haktan feragat ile ilgili olduğundan 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 99/2 hükmü kapsamında değerlendirilemez. Ancak acentenin denkleştirme talebinden feragat etmesine ilişkin hükmün 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 20 kapsamında, ahlaka ve adaba aykırılık gerekçesi ile geçersiz sayılması ise mümkündür.

6102 sayılı Kanun m. 122/4 hükmünde denkleştirme talebinden önceden vazgeçilmesinin mümkün olmadığı açıkça hüküm altına alınmıştır. Bu hükmün, denkleştirme talebinin ortadan kaldıran hükümler yanında, bu hakkı sınırlayan hükümler bakımından da uygulanması gerekmektedir⁴¹⁵.

Sigorta acentesinin denkleştirme talebinden önceden vazgeçmesinin geçerli olup olmadığı hususunda SK m. 23/16 hükmünde bir açıklık yoktur⁴¹⁶. Buna göre 6762 sayılı Kanun bakımından 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 20 hükmüne göre adaba ve ahlaka aykırılık ile sözleşmenin sadece ilgili maddesinin geçersiz sayılması; 6102 sayılı Kanun bakımından ise denkleştirme talebinden vazgeçmenin geçersiz olduğunu öngören m. 122/4 hükmünün kıyasen uygulanarak yine aynı sonuca varılması isabetli olacaktır.

⁴¹⁵ **KARASU**, AÜHFD 2008, s. 309.

⁴¹⁶ Sigorta acentesinin tazminat hakkının SK'de emredici bir hükümle düzenlenmiş olduğu, bu sebeple sorumsuzluk kayıtlarının geçersiz sayılması gerektiği görüşüne katılmıyoruz. Nitekim SK m. 23/16 hükmünde “ talep edebilir” ifadesinin kullanılması da şartları oluşması halinde denkleştirme talebinin alınabileceğine ilişkin fikrimizi desteklemektedir. Bu görüş için bkz. ve karşı. **ÇEKER**, 2011, s. 38.

SONUÇ

Sigorta acenteleri, sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık ederek sigorta hizmetlerinin daha geniş kitlelere yayılmasını sağlayan ve sigortacılık sektöründe büyük önemi haiz bir tacir yardımcısıdır. Sigorta acenteliği sözleşmesi hukukumuzda ayrı bir sözleşme türü olarak düzenlenmemiştir. Sigorta acenteliği, SK, SSBİY, SASMİKY’de ayrı ayrı tanımlanmıştır. Özel hukuka ait bir kavram olan sigorta acenteliğinin denetlemeye ilişkin bir kanun olan SK’de tanımlanması ve farklı hususlarla ilgili düzenleme getiren yönetmeliklerde sigorta acenteliği tanımının tekrarlanması isabetli değildir.

Sigorta acenteliği sözleşmesinin vekalet sözleşmesinin özel bir türü veya hizmet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi kanımızca mümkün değildir. 6012 sayılı Kanun m. 448 ve devamı hükümlerinde düzenlenen pazarlamacılık sözleşmesi de hizmet sözleşmesinin özel bir türü olması, sigorta acentesinin ise işverene bağlı faaliyet göstermekte olan pazarlamacının aksine bağımsız olarak faaliyet göstermesi yönüyle sigorta acenteliği sözleşmesinden ayrılır. Sigorta acenteliği sözleşmesi, kendine özgü (sui generis) sürekli bir iş görme sözleşmesidir. Sigorta acentesi ve sigorta şirketinin edimleri arasında bir değişim bulunmaması sebebiyle sigorta acenteliği sözleşmesi eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.

SK m. 23/2 hükmünde sigorta acenteliği yapacakların niteliklerine ilişkin usul ve esasların yönetmelik ile belirleneceği ifade etmiştir. Ancak SAY’da öngörülmüş olan asgari sermaye şartı ve sigorta acentelerinin faaliyetlerinden dolayı sigortalılara verebilecekleri zararlara karşı mesleki sorumluluk sigortası yaptırma zorunluluğu; sigorta acenteliği yapacakların niteliklerine değil, sigorta acenteliği faaliyetinde bulunmalarına ilişkin temel bir koşulu ifade etmektedir. . Bu şartlar Anayasa’nın

48'inci maddesindeki özel teşebbüs kurma hürriyetini doğrudan sınırlar niteliktedir. Bu nedenle SK m. 23/2 hükmü ve bu hükme dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerde sigorta acenteliği faaliyetinde bulunmaya getirilen bu sınırlamalar yasama yetkisinin Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait olduğu ve bu yetkinin devredilemeyeceğine ilişkin Anayasa'nın 7. maddesine ve temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceğine ilişkin 13'üncü maddesine aykırıdır.

Tüzel kişi sigorta acentesi, ticaret şirketi şeklinde faaliyet gösterir ve tacir sıfatını haizdir. 2008-18 sayılı Genelge ile gerçek kişi sigorta acentelerinin, ticaret siciline kaydolmaları şartı öngörülmüştür. Ticaret siciline tacir ve tacirin ticari işletmesi ile ilgili kayıtların tescil edilebileceği hususu göz önünde tutulduğunda, gerçek kişi sigorta acentelerinin tacir sıfatını haiz olması gerekir ve sigorta acentesinin esnaf işletmesi olarak faaliyet göstermesi mümkün değildir.

SK'ye göre sigorta aracıları sigorta acenteleri ve sigorta brokerleridir. Sigorta brokeri, sigorta acentesinden farklı olarak olası sigorta ettirenin yanında yer alır ve kendisini görevlendiren ile ilişkisi sürekli değildir. Buna karşılık sigorta acentesi müvekkili sigorta şirketi ile süreklilik arz eden bir ilişki içerisinde. Sigorta brokeri aracılık ettiği sözleşme için sigorta şirketinden komisyon, temsil ettiği müşteriden danışmanlık ve risk yönetim ücreti (SRBY m.13), sigorta acentesi ise sigorta şirketinden aracılık ettiği veya akdettiği sigorta sözleşmeleri uyarınca ödenen prim üzerinden komisyon alır. Son olarak aksi yazılı olarak kararlaştırılmadıkça belirli bir yer veya bölgede sigorta acentesinin inhisar hakkı varken, sigorta brokerinin tek bir sigorta şirketine bağlı olma veya tek bir sigorta şirketi için faaliyet gösterme zorunluluğu yoktur.

Sigorta şirketlerinin SK m. 4 ve SRŞKÇEY m. 8 hükmünde genel müdür, genel müdür yardımcıları ve diğer yöneticiler ve birinci derecede imza yetkisini haiz çalışanların sahip olması gereken niteliklere uygun olarak ticari mümessil/temsilci atayabileceğinin kabulü gerekir. Ticari vekil atayabilmesi SK m. 4 ve SRŞKÇEY m. 8 hükümlerine tabi değildir. Söz konusu bağımlı tacir yardımcılarının atanması, tacir yardımcısının gerçek kişi sigorta acentesi olma koşullarını yerine getirmeksizin sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmasına imkan verecektir. Bu nedenle iç ilişkide gerçekten bağımlılık unsurunun olup olmadığı hususunun tespiti önemlidir.

SK m. 23/10 hükmü sadece hayat sigortaları veya zorunlu sigortalar alanında sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkisi verilen sınırlı yetkili sigorta acenteleri ve yetkisi sınırlandırılmamış sigorta acenteleri ayrımı öngörmektedir. SAY m. 10 hükmü ise, SK'den farklı olarak yetkili acente-yetkisiz acente şeklinde bir ayrım öngörmüştür. Buna göre, sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkisi verilen acenteler yetkili acente, bu yetkilerin verilmeyeceği acenteler ise yetkisiz acente olarak ifade edilmiştir. SK ve SAY'de yer alan bu kavramlar arasında bir yeknesaklık sağlanmalı; özellikle yönetmelikler ile kanunda yer almayan kavramlar yaratılmamalıdır. SK ve SAY'da sigorta acentesinin acente tayin etmesini yasaklayan bir hüküm olmamakla birlikte, Hazine Müsteşarlığı'nın denetim uygulamasının tali acente atanmasının mevzuata aykırılık teşkil ettiği yönünde olması sebebiyle, asıl acente- tali acente ayrımından söz etmek mümkün görülmemektedir.

SK m. 23/18 hükmü sigorta acentelerinin TTK'da yer alan hükümlere tabi olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle hususi kanunlardaki hükümler mahfuz olmak üzere kanunun acentelik faslı ile ilgili hükümlerinin sigorta mukavelelerinin akdi

hususunda aracılık edenler hakkında da uygulama alanı bulacağını öngören 6762 sayılı Kanun m. 117 hükmü, sigorta acentelerini değil sigorta brokerlerini ilgilendirmektedir. Taraflar ile sürekli bir ilişki kurmayan sigorta brokerine, süreklilik ilişkisi esas alarak düzenlenen acentelik hükümlerinin uygulanması ise isabetli değildir. 6102 sayılı Kanun'da 6762 sayılı Kanun m.117/bent (2) hükmüne yer verilmemiştir. Madde gerekçesinde sigorta şirketiyle ve sigorta ettirenle sürekli bir ilişki içinde bulunmayan aracılara, sürekli ilişkinin varlığının bir tanım unsuru olduğu acente hakkındaki hükümlerin uygulanmasının uygun olmadığı ifade edilmiştir. Gerekçede yer alan sigorta aracılarının sigorta şirketleri ve sigorta ettirenle sürekli ilişki içerisinde bulunmadığı hususu sigorta acenteleri bakımından doğru değilse de 6762 sayılı Kanun m. 117/2 hükmünün 6102 sayılı Kanun'a alınmaması isabetli olmuştur.

6762 sayılı Kanun m. 118 ve 6102 sayılı Kanun m. 104 hükümlerine göre sigorta acentesi faaliyet alanının belirlendiği yer veya bölge ve kendisine acentelik yetkisi verilen sigorta branşı ve/veya sigorta türleri ile sınırlı olarak inhisar hakkına sahiptir. Bu hükümlerde yer alan “aynı ticaret dalı” ifadesi sigorta acenteleri bakımından aynı sigorta branşı ve/veya sigorta türleri olarak anlaşılmalıdır.

Sigorta acenteliği sözleşmesinde ücret genelde sigorta acentesinin aracılıkta bulunduğu veya yaptığı işlemlerin değerine göre nispi bir komisyon olarak belirlenir. Tarafların sabit bir ücretin ödenmesini de kararlaştırdığı hallerde sigorta acentesinin faaliyet düzenini ve mesai saatlerini serbestçe belirleyip belirleyemediğine, yani bağımsızlık unsurunun korunup korunmadığına bakılarak acentelik ilişkisinin varlığından söz edilip edilemeyeceğine karar verilmelidir. Prim tahsil etme yetkisini haiz sigorta acentesi sözleşme ile kararlaştırılmış olması durumunda, tahsil ettiği

prim için tahsil komisyonu talep edebilecektir. Nitekim 6102 sayılı Kanun m. 113/4 hükmünde kanuni tahsil komisyonunu açıkça düzenlenmiştir.

6102 sayılı Kanun m. 113/1 hükmünün ikinci cümlesi, 6762 sayılı Kanun'dan farklı olarak ayrılmış acente ile halen görevdeki acente arasındaki ücret ilişkisini düzenlemektedir. İki veya daha fazla acente birbirini izleyerek faaliyette bulunmuş ise, halef acentenin ücret hakkı, maddenin üçüncü fıkrasına göre selefi bir hakka sahip değilse veya sahip olduğu ölçüde mevcut olacaktır. 6102 sayılı Kanun 113/3 hükmü, acentelik sözleşmesi sona ermiş olmasına rağmen acentenin acentelik ilişkisi devam ederken gerçekleşmesine katkıda bulunduğu işlemlerden bazı şartlara bağlı olarak ücret alabileceği halleri düzenlemektedir. SK m. 23/15 hükmü de acentelik sözleşmesinin sona ermesi halinde, sigorta acentesinin sigorta ettirenlerle yaptığı veya kısa süre içinde yapacağı işlerle ilgili sözleşme ilişkisi devam etmiş olsaydı elde edeceği komisyona hak kazanacağını ifade etmektedir.

6762 sayılı Kanun bakımından sigorta acentesinin ücrete hak kazanabilmesi için de kanımızca sigorta acentesinin aracılık edeceği veya akdedeceği sigorta sözleşmesinin yapılması ve bu sözleşmenin konusu olan ekonomik fayda ve sonucun elde edilmesi lazımdır. O halde sigorta sözleşmeleri açısından ilk primin ödendiği tarihte sigorta acentesinin ücrete hak kazandığının kabulü gerekmektedir. Nitekim 6102 sayılı Kanun m. 114 hükmünde acentenin, kurulan işlem yerine getirildiği anda ve ölçüde ücrete hak kazanacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir.

6102 sayılı Kanun m. 116/1 hükmü, acentenin hak kazandığı ücretin, doğumu tarihinden itibaren en geç üç ay içinde ve her halde sözleşmenin sona erdiği tarihte ödeneceğini belirtmiştir. 6102 sayılı Kanun bakımından, 6762 sayılı Kanun m. 131/2 hükmünden farklı olarak ücretin doğumundan itibaren üç ay içinde ödeneceği

kuralının sigorta acentesi aleyhine değiştirilmesi geçersiz sayılacak ve ödemenin en geç takvim yılı sonunda yapılacağının kararlaştırılması mümkün olmayacaktır.

6102 sayılı Kanun m. 116/2 hükmünde acentenin bilgi isteme hakkı, 6762 sayılı Kanun m. 131/1 hükmünde olduğu gibi sadece acentenin ücrete hak kazanmış olduğu hususlar hakkında değil, ücret istemi, muacceliyeti ve hesaplanması bakımından önemli tüm hususlar hakkında öngörülmüştür. 6102 sayılı Kanun m. 116/3 hükmüne göre bu hükümlerin aksinin kararlaştırılması, acente aleyhine olduğu ölçüde geçersizdir.

Acentelik ilişkisi güven esasına dayandığından acente aracılık veya sözleşme yapma görevini, bizzat yerine getirmekle yükümlüdür. 2010/31 sayılı Sektör Duyurusu’nda ise ikame acente tayini hakkında bir açıklama yer almamakla birlikte, sigorta acentesine verilecek olan acentelik yetkisinin ancak sigorta şirketi tarafından verilebileceği gerekçesi ile ikame acente tayin edilmesinin de mevzuata aykırı görülmesi mümkündür. Sigorta acentesinin teknik personel niteliğini haiz kişiler dışında yardımcı şahıs kullanması ise mümkün değildir.

Sigorta acentesinin sigorta ettiren, sigortalı ve sigorta konusu menfaat ile ilgili gelişmeleri makul bir ölçüde ve kendisinden beklenebilecek kadar takip etmesi gerekecektir. 6762 sayılı Kanun’da haber verme borcunun yalnızca acente bakımından düzenlenmesi eleştirilmiş, bu eleştiriler doğrultusunda 6102 sayılı Kanun m. 120 hükmü sevk edilmiştir. Bu hükme göre müvekkil, acenteye acentelik sözleşmesinin yerine getirilmesi için gerekli olan hususları ve özellikle iş hacminin acentenin normalde bekleyeceğinden önemli surette düşük olabileceğini; acentenin yaptığı işleri kabul edip etmediğini ya da yerine getirilmediğini uygun bir süre içinde

bildirmek zorundadır ve bu düzenlemelere aykırı şartlar, acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersiz sayılacaktır.

Sigorta sözleşmesi akdetmek isteyenlerle ilk ve en yakın teması kuran kişiler olarak bilgilendirme yükümlülüğünü doğru ve gereği gibi ifa etmesi gereken asıl kişiler sigorta acenteleridir. Sigorta acentesi için bilgilendirme yükümlülüğünün öngörülmesi, bu yükümlülüğün hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden sigorta acentesini sorumlu tutma imkanı vermesi sebebiyle gerekli ve önemlidir.

SSBY m. 6/2 hükmü olası sigorta ettiren yanında talep halinde sigortalı, lehtar, ipotek alacaklısı gibi akdedilecek sigorta sözleşmesinden faydalanacak kişilerin de bilgilendirilmek zorunda olduğu öngörmüştür. Gerek sigorta sözleşmesinin akdedilip akdedilmeyeceğine gerekse akdedilecek sigorta sözleşmesinin kapsam ve koşullarına sigorta ettiren karar verdiğinden, sigortadan faydalanacak kişilerin de bilgilendirileceğinin öngörülmesi, sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğün ağırlaşmasına sebep olmaktadır.

Sözleşmenin devamı sırasında ortaya çıkacak bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin hususlar sigorta şirketine ilişkindir. Sigorta acentesinin bu hususlar hakkında bilgilendirme yapabilmesi için, önce sigorta şirketi tarafından bilgilendirilmesi gerekir. Sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğü açısından farklı bir başlangıç kabul edilmesi gündeme geleceğinden sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğü sadece sözleşmenin kurulmasından önceki aşamayla sınırlamak isabetli olacaktır.

SSBY m. 7 hükmüne göre sigorta acentesi tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde, bilgilendirme yükümlülüğünün ihlali gündeme gelecektir. Buna göre sigorta ettiren sözleşmeyi

feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini talep edebilir. Kanunda fesih olanağı yokken, yönetmelik ile böyle bir düzenlemenin getirilmesi isabetli değildir. Aynı şekilde bir yükümlülüğün ihlalden doğacak sorumluluk kanun veya sözleşme ile tesis edilmelidir. Sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğünü hiç veya gereği gibi ifa etmemesi durumunda sunduğu hizmet ayıplı hizmet olarak nitelendirilir, ancak SSBY bu konuda özel hüküm sevk ettiğinden TKHK m. 4/A hükmü uygulanmayacaktır.

6102 sayılı Kanun m. 1423/2 hükmü sigorta ettirenin aydınlatma yükümlülüğünü düzenlemektedir. Bu hükümde sigorta ettirene on dört günlük itiraz süresi tanınmış fakat sigorta ettirenin süresi içerisinde itiraz etmesi haline ilişkin hüküm sevk edilmemiş olması eksikliklerdir. Sigorta ettirenin itiraz etmemiş olması durumunda sigorta sözleşmesinin poliçedeki şartlarla kurulmuş sayılacağı ifadesi yerine; sigorta ettirenin itiraz etmemesi durumunda, gerektiği şekilde aydınlatılmış sayılacağı yönünde karine oluşacağı ifadesinin kullanılması daha uygun olacaktır. Hükümde aydınlatma yükümlülüğünün ihlaline ilişkin bir yaptırım öngörülmemiş olması da isabetli değildir.

6762 sayılı Kanun m. 122 hükmünde öngörülen sigortacının sözleşmeye icazet vermediğine ilişkin bildirimin 6762 sayılı Kanun m. 20/3 hükmünde öngörülen şekillerde yapılmasına gerek yoktur. Çünkü sigorta acentesinin karşısındaki üçüncü kişi her zaman tacir olmayabilir ve sigorta şirketinin icazet vermiş sayılacağı ana kadar sözleşmenin geçerliliği askıdadır; sigorta şirketi icazet vermemesi durumunda bu sözleşmeye taraf olmayacaktır. İcazet vermediğini bildirmeyen sigortacı, üçüncü kişinin acentenin yetkisiz olduğunu ya da yetkisini aştığını bilmesi gerektiğini ileri süremeyecek; fakat bildiğini ispat ederse de sorumluluktan kurtulabilecektir. 6762

sayılı Kanun m. 122 hükmü, sigorta sözleşmeleri bakımından da sigorta acentesinin sözleşmenin tarafı olduğu şeklinde değil; sigorta acentesinin, sigorta sözleşmesinin geçersiz olması nedeniyle sigorta ettirenin uğradığı zararlardan sorumlu olduğu şeklinde anlaşılmalıdır. 6102 sayılı Kanun m. 108 hükmü, borçlar hukukunun yetkisiz temsille ilgili düzenlemesine ters düşen 6762 sayılı Kanun m. 122 hükmünü korumamış ve eleştirilere uygun olarak borçlar hukukundaki yetkisiz temsil hükümleri ile uyum sağlanmıştır.

6762 sayılı Kanun m. 119/1 hükmünün açık ifadesi karşısında sigorta acentesinin, faaliyet alanı içerisinde sigorta şirketi tarafından doğrudan yapılan sözleşmeler ile ilgili hakkı koruyan beyanlarda bulunma ve bu beyanları alma yetkisinin bulunmadığının kabulü gerekir. 6762 sayılı Kanun m. 119/1 hükmünden farklı olarak 6102 sayılı Kanun m. 105/1 hükmü emredici nitelikte bir hüküm olmaktan çıkartılmıştır. Buna göre sigorta acentesinin aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmelerle ilgili ihtar, ihbar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları müvekkil adına yapmaya ve bunları kabule yetkili olmadığı kararlaştırılabilecektir.

6102 sayılı m. 105/2 hükmü, 6762 sayılı Kanun m. 119/2 hükmünden farklı olarak, Türk tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde, acente aleyhine dava açılmayacağına kararlaştırılmasının mümkün olduğunu hükme bağlamıştır. Sigorta acenteleri yalnızca Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketleri nam ve hesabına hareket edebileceğinden, sigorta acenteliği sözleşmelerinde, sigorta şirketine izafeten sigorta acentesi aleyhine dava açılmayacağı kararlaştırılabilecektir.

Acentenin ölümü veya kısıtlanması halinde acentelik sözleşmesinin devamını öngören 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 397/2 ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 513/2 hükmünün sigorta acenteliği sözleşmesine uygulanması mümkün değildir. Sigorta acenteliği izne tabi bir faaliyet olduğundan sigorta acenteliği sözleşmesi, acentenin ölümü veya kısıtlanması halinde sona erecektir.

SK m. 23/15 hükmünde ifade edilen “sigorta acentesinin yaptığı ve kısa sürede yapacağı işler”; 6762 sayılı Kanun m. 134/1 ve 6102 sayılı Kanun m. 121/4 hükümlerinde ifade edilen başlamış ve tamamlanmamış işlerden farksızdır. O halde SK m. 23/15 hükmünün 6762 sayılı Kanun m. 134/1 ve 2 ile 6102 sayılı Kanun m. 121/4 ve 5 hükümleri bakımından özel hüküm niteliğinde olduğu ve bu nedenle sigorta acenteleri hakkında TTK’da yer alan bu hükümler yerine SK m. 23/15 hükmünün uygulama alanı bulacağı hususunun kabulü gerekir. SK, sigorta acenteliği sözleşmesinin sona ermesi durumunda sigorta şirketi açısından hüküm sevk etmediğinden bu hususta 6762 sayılı Kanun m. 134/1 ve 2 ile 6102 sayılı Kanun m. 121/4 hükümlerinin uygulanması gerekir.

SK m. 23/15 hükmünde sözleşmenin sona erdiği her halde sigorta acentesinin yaptığı ve kısa sürede yapacağı işlere ilişkin ücrete hak kazanacağının öngörülmesi kanımızca isabetli değildir. Bu hükme sigorta acenteliği sözleşmesinin sona erme halleri bakımından sınırlama getirilmesi uygun olacaktır. SK m. 23/15 hükmü, yapılmış ve yapılacak işler için bir süre sınırı getirmemiş olması sebebi ile de isabetli değildir. Uzun vadede sigorta şirketlerini mali yönden olumsuz etkileyebilecek bu hükmün süre bakımından sınırlanması da zorunludur.

6102 sayılı Kanun m. 123 hükmü, 6762 sayılı Kanun'dan farklı olarak acentenin sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin hükümler sevk etmiştir. Acentenin, işletmesine ilişkin faaliyetlerini, sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonrası için sınırlandıran anlaşmanın yazılı olarak yapılması ve içeriğinin acenteye bırakılmış olan bölgeye veya müşteri çevresine ve kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konulara ilişkin olması gerekir. En çok iki yıl için yapılacak rekabet yasağı sözleşmesinde müvekkilin acenteye uygun bir tazminat vermesi şarttır. Sınırları belirlenmemiş bir rekabet yasağı sözleşmesi geçerli değildir.

Denkleştirme talebi hukukumuzda ilk kez SK m. 23/16 hükmü ile açıkça düzenlenmiştir. 6762 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu süre içerisinde sigorta acenteleri hakkında özel hüküm sevk eden SK m. 23/16 uygulanacak; denkleştirme miktarının hesaplanması, talebin ileri sürülme süresi ve talepten feragat edilip edilemeyeceği ile ilgili hususlarda hakim hukuk yaratma faaliyetinde bulunarak, doktrindeki görüşler, yabancı ülke kanunları, mahkeme kararları ve 6102 sayılı Kanun'dan yararlanacaktır. 6102 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra ise SK m. 23/16 hükmü, özel hüküm olarak uygulama alanı bulacak; SK m. 23/16 hükmü ile düzenlemeyen hususlar hakkında 6102 sayılı Kanun m. 122 hükmü sigorta acentelerinin niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulacaktır.

Sigortacılık ile ilgili denetim ve düzenleme hükümleri getiren ve kamu hukuku karakterli düzenlemeler içeren bir kanunda denkleştirme hakkı gibi özel hukuka ait düzenlemelerin yer alması ve sigorta acentelerine yeni hak ve yükümlülükler getirilmesi isabetli değildir.

Sigorta acentesinin denkleştirme talebi diğer acentelerin denkleştirme talebi ile bazı noktalarda ayrılmaktadır. Sigorta acentesinin denkleştirme talebinde yeni müşteriler bulması değil, yeni sigorta sözleşmesi akdetmiş olması dikkate alınır. Sigorta acentesinin portföyü, acentenin aracılık ettiği veya akdettiği “yeni sigorta sözleşmelerini” ifade etmektedir.

SK m. 23/15 hükmünde öngörüldüğü şekilde ücret talep eden acentenin, SK m. 23/16 hükmünde öngörülen “hakkaniyetin gerektirmesi” şartı gerçekleşmediğinden ayrıca denkleştirme talep edememesi gerekir. SK m. 23/15 hükmünde sigorta acentesine gerek sigorta acenteliği sözleşmesinin sona ermesi nedenleri gerekse ücretin talep edilebileceği süre bakımından sınırlama getirilmeden, yaptığı ve kısa sürede yapacağı işlere ilişkin sözleşme ilişkisi devam etmiş olsaydı elde edeceği komisyonu talep hakkı tanınmıştır. SK m. 23/16 hükmünde ise sigorta acentesinin ücret talep etme hakkını kaybetmesi şartı öngörülmediğinden; denkleştirmenin niteliğine aykırı olarak sigorta acentesinin yaptığı ve kısa sürede yapacağı işlere ilişkin iki kez karşılık elde etmesi sonucu doğabilecektir.

Sigorta acentesinin denkleştirme talep hakkından önceden feragati ile ilgili olarak 6762 sayılı Kanun bakımından 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 20 hükmüne göre adaba ve ahlaka aykırılık ile sözleşmenin sadece ilgili maddesinin geçersiz sayılması; 6102 sayılı Kanun bakımından ise denkleştirme talebinden vazgeçmenin geçersiz olduğunu öngören m. 122/4 hükmünün kıyasen uygulanarak yine aynı sonuca varılması isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

ALIŞKAN, Murat/GENÇTÜRK, Muharrem: “Acentenin Komisyon Hakkı Özellikle TTK'nun 129. Maddesine Göre Komisyona Hak Kazanma Anı Bakımından Aracı Acente İle Sözleşme Yapan Acente Arasında Fark Olup Olmadığı Sorunu”, Ünal Tekinalp'e Armağan C. I, İstanbul 2003, s. 19-44.

ALTAY, Sıtkı Anlam.: “Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Etmesi, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan”, C. I, Ankara 2010, s. 223-274.

ALTUNKAYA, Mehmet: Edimin Başlangıçtaki İmkansızlığı, Ankara 2005.

ARAL, Fahrettin: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 7. Baskı, Ankara 2007.

ARKAN, Sabih: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Acentenin Denkleştirme Talebinin Koşulları”, Prof. Dr. Gürhan Çelebican’a Armağan, Ankara 2011, s. 397-403. (Anılış: **ARKAN, Denkleştirme Talebi**)

ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2009. (Anılış: **ARKAN, Ticari İşletme**)

ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 15. Baskı, Ankara 2011. (Anılış: **ARKAN, Ticari İşletme 2011**)

ARSLANLI, Halil: Kara Ticareti Hukuku Dersleri Umumi Hükümler, 3. Bası, İstanbul 1960.

AYAN, Özge: Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı, Ankara 2008.

AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 1. Baskı, Ankara 2009.

AYLI, Ali: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukukunu Düzenleyen Altıncı Kitabının Birinci Kısımına İlişkin Değerlendirme”, SHD Yıl 2005, Özel Sayı 1, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 215-237.

BARLAS, Nami: Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, 2. Bası, İstanbul 2008, s. 12.

BOZER, Ali/GÖLE, Celal: Bankacılar İçin Ticaret Hukuku Bilgisi, Ankara 2010.

BOZKURT, Tamer: “Türk Hukuku'nda Sigorta Acenteliği”, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 481-514.

CAN, Ozan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması, Ankara 2011.

ÇAĞA, Tahir: “Acenteler Aleyhine Müvekkillerine İzafeten Açılan Davalarda Sadır Olan İlamların İcrası”, I.Ticaret Hukuku Ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 1984, s. 1-21.

ÇEKER, Mustafa: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku, Adana 2011. (Anılış: **ÇEKER, Sigorta Hukuku 2011**)

ÇEKER, Mustafa: Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Adana 2004. (Anılış: **ÇEKER, Sigorta Hukuku 2004**)

ÇELİK, Salih/LALE, Muktedir: Özetli-İçtihatlı-Uygulamalı Sigorta Hukuku, C.1 Ankara 2007.

DANIŞ AKKAN, Çiğdem: “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi”, BATİDER 2008, C. XXIV, S. 4, s. 219-235.

DOĞANAY, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 1, 4. Bası, İstanbul 2004.

DOMANIÇ, Hayri/ULUSOY, Erol: Ticaret Hukukunun Genel Esasları, İstanbul 2007.

DURAL, Ali: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Uyarınca Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkının Maddi Şartları”, GSÜHFD 2005/1, s. 303-313.

ERİŞ, Gönen: Açıklamalı- İçtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu-Ticari İşletme ve Şirketler, 4. Baskı, C. 1, Ankara 2007.

FRANKO, Nisim: “Acentanın Ücret Hakları”, Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s. 164-173.

HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPAÇI, Abdülkadir: Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992.

İMREGÜN, Oğuz: Kara Ticareti Hukuku Dersleri Genel Hükümler-Ticaret Ortaklıkları-Kıymetli Evrak, İstanbul 1974.

KALPSÜZ, Turgut: “Müvekkillerine İzaften Acentelere Karşı Dava Açılması ve Takip Yapılması”, BATİDER 1983, C. XII, S.1, s. 1-11.

KARAHAN, Sami: Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, Konya 1997.

KARASU, Rauf: “Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na göre Acentanın Denkleştirme Talebi”, AÜHFD 2008, C. 57,S. 4, s. 283-318.

KARAYALÇIN, Yaşar: Ticaret Hukuku I. Giriş-Ticari İşletme, 3. Baskı, Ankara 1968.

KAYA, Mustafa İsmail:”Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Acentenin Ücrete Hak Kazandığı Haller Ve Ücrete Hak Kazanma Zamanı” , BATİDER 2008, C. XXIV, S. 4, s. 17-48.

KAYIHAN, Şaban: “Yeni Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri”, Terazi Hukuk Dergisi, Kasım 2008, S. 27, s. 43-60.

KAYIHAN, Şaban: Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, 3. Baskı, Ankara 2008.

KENDER, Rayegan: “Sigorta Acentelerinin Hakları”, Sigorta Hukuku Dergisi, İstanbul 1998, S. 1, s. 114-128.

KENDER, Rayegan: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sigorta Müessesesi-Sigorta Sözleşmesi, 9. Bası, İstanbul 2008.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, Ankara 2005.

KINACI, Naci: “Acentenin Ücret İsteme Hakkı(Türk Ticaret Kanunu, Alman Ticaret Kanunu ve İsviçre Borçlar Kanununa Göre)”, Adalet Dergisi 1961, C. 52, S. 9-10, s. 946-951.

KINACIOĞLU, Naci: Acente ve Acentelik Sözleşmesi, Ankara 1963.

KOÇ, Sedef: “Borçlar Kanunu Tasarısı’nın Hizmet Sözleşmesi ile İlgili Yeni Düzenlemeleri”, GSÜHFD 2004/1, Yıl: 3, S. 1, s. 585-604.

KUBİLAY, Huriye: “Sigorta Acenteleri Zorunlu Mesleki Sorumluluk Sigortası Hakkında Bir Değerlendirme”, BATİDER 2009, C. XXV, S. 4, s. 211-226.

KUBİLAY, Huriye: “Sigortacılık Mevzuatındaki Bazı Hükümlerle İlgili Değerlendirme”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2007, C. 9- Özel Sayı, s. 399-408.

KUBİLAY, Huriye: Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003.

MEMİŞ, Tekin: “Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Sigorta Aracıları, Reasürör 1999, S. 34, s. 7-20.

MEMİŞ, Tekin: “Sigorta Acenteleri Yönetmelik Taslağı’nın Değerlendirilmesi”, LMHD, Nisan 2008, S: 40, s. 859 vd.

MEMİŞ, Tekin: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, SHD Yıl 2005, Özel Sayı 1, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 88-108

MOROĞLU, Erdoğan/KENDİGELEN, Abuzer: İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 9. Baskı, İstanbul 2010.

MOROĞLU, E.: Hukuki Mütalaalar, İstanbul 2007.

MOROĞLU, E.: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Değerlendirme ve Öneriler, 5. Baskı, İstanbul 2007.

OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, M.Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, İstanbul 2006.

OKUTAN, Gül: “Acenta”, 40.Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997.

ÖZDAMAR, Mehmet: “Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C. 2, Ankara 2010, s. 1677-1709. (Anılış: **ÖZDAMAR, Önceki Aydınlatma**)

ÖZDAMAR, Mehmet: “Sigorta Brokeri Ve Hukuki Niteliği”, AÜHFD 2008, C. 57, S. 3, s. 525-559.

ÖZDAMAR, Mehmet: Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara 2009. (Anılış: **ÖZDAMAR, Sonraki Aydınlatma**)

POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 13. Bası, İstanbul 2010.

SOPACI, Birgül: “Sigorta Acentasının Portföy Akçesi Hakkı”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 439-460.

SÜZEK, Sarper: İş Hukuku Genel Esaslar- Bireysel İş Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2008.

ŞENOCAK, Kemal: “Sigortaya İlişkin Hükümler”, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans Bildiriler-Tartışmalar 13-14 Mayıs 2005, Ankara 2005, s.145-155. (Anılış: **ŞENOCAK, TTK Tasarı**)

ŞENOCAK, Kemal: “Avrupa Birliği Sigorta Aracıları Direktifi (2002/92/CE)”, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, s. 1055-1070. (Anılış: **ŞENOCAK, Direktif**)

TANDOĞAN, Haluk: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. 2, İstanbul 2010.

TEKİNALP, Gülören: Acenta Sözleşmesine Uygulanan Kanunlar İhtilafı Kuralı, İstanbul 1972.

TEKİNALP, Ünal: “Türk Hukuku’nda Acentanın ‘Portföy Akçası’ Talebi”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara 1998, s. 1-17.

TOPÇUOĞLU, Metin: Rekabet Hukuku Açısından Acentelik Ve Dağıtım Sözleşmeleri, Ankara 2006.

TÜRKEL, Doğuş Taylan: “Müvekkile İzafeten Acenteye Karşı Açılan Davalarda Hukuki Dinlenilme Hakkıyla Bağlantılı Sorunlar”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, C. 1, Ankara 2009, s. 1105-1122.

ULAŞ, Işıl: “Uygulamacı Gözü İle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı”, BATİDER 2005, C. XXIII, S. 2, s. 187-210.

ULAŞ, Işıl: Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları, 7. Bası, Ankara 2010.

ÜLGEN, Hüseyin/TEOMAN, Ömer/ HELVACI, Mehmet/ KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA, Arslan/NOMER ERTAN, N.Fusun: Ticari İşletme Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2009.

ÜNAN, Samim: “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın “Sigorta Hukuku” Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler”, SHD Yıl 2005, Özel Sayı 1, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 109-196.

YALÇINDURAN, Türker: Vekalet Sözleşmesinde Ücret, 2. Baskı, Ankara 2007.

YASAMAN, Hamdi/ERDEM, Ercüment/DURAL, H. Ali / AYOĞLU, Tolga/ ALTAY, S. Anlam/ YUSUFOĞLU, Fülürya/YÜKSEL, Sinan: “Türk ve İsviçre Hukuklarında Denkleştirme Talebi”, İsviçre Borçlar Kanunu’nun İktibasının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri, İstanbul 2009, s. 197 vd.

YAVUZ, Cevdet: “Yeni (6098 sayılı) Türk Borçlar Kanunu’na Göre Hizmet Sözleşmeleri”, İzmir Barosu Dergisi 2011, Yıl: 76, S. 2, s. 47-102.

YAVUZ, Cevdet: Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 4. Baskı, İstanbul 2006.

YAZICIOĞLU, Emine: Sigorta Aracıları Hukuku, İstanbul 2010.

YILDIZ, Şükrü: “Türk Hukukunda Sigorta Acentası Olabilme Şartları”, Yargıtay Dergisi, Temmuz 1991, C. 17, S. 3, s. 273-291.

ÖZET

Sigorta şirketleri kendi teşkilatları ve şubeleri dışında faaliyet göstermek üzere sigorta aracılarında faydalanarak sigorta sözleşmesi yaptırmak isteyenlerle temas kurmakta ve sigorta sözleşmelerinin geniş kitlelere yayılmasını sağlamaktadır. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'na göre sigorta aracıları acente ve brokerdir. Bu çalışmada kanunda özel olarak düzenlenmemiş olan sigorta acenteliği sözleşmesinin kapsamlı bir şekilde ele alınması hedeflenmiştir. Sigorta acenteliği sözleşmesi, sigorta şirketi ve sigorta acenteleri arasında akdedilir ve taraflara karşılıklı hak ve borçlar yükler. Sigorta acenteliği yapacakların niteliklerine ilişkin usul ve esaslar Sigorta Acenteleri Yönetmeliği'nde düzenlemiş olup, Sigortacılık Kanunu m. 23'te sigorta acentesinin sır saklama yükümlülüğü, denkleştirme talebi gibi hususlar hakkında düzenleme getirmektedir. Gerek 6762 sayılı gerekse 6102 sayılı Kanun hükümleri çalışmada karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde sigorta acentesinin tanımı, unsurları; ikinci bölümünde sigorta acentelerinin denetlenmesi; üçüncü bölümde sigorta acentesinin hak, borç ve yetkileri; dördüncü ve son bölümde ise sigorta acenteliği sözleşmesini sona ermesi ve sonuçları ele alınmıştır.

ABSTRACT

Insurance companies, performing outside of their own organizations and branches, contact to those who demand to conclude insurance contract by benefiting from insurance agents and ensure the enlargement of insurance contracts to large mass. According to Insurance Law no. 5684, insurance brokers are agents ve brokers. In this thesis, insurance agency contract, which is not specially envisaged in Law, is aimed to be discussed in detail. Insurance agency contract is concluded between insurance company and insurance brokers and burden mutual rights and debts on parties. Procedures and principles on qualifications of those who perform as insurance agent are regulated by Insurance Agents Directive, as Article 23 of Insurance Law sets out provisions on obligation to silence and demand for equalisation. In this thesis, provisions of both Law no.6762 and Law on.6102 are examined comparatively.

In the first chapter of this thesis, definition of insurance agent and its elements; in the second chapter, supervision of insurance agents; in the third chapter, rigths, obligations and competences of insurance agents; as for in the fourth and the last chapter, termination of insurance agent contract and its consequences are dealt with.